

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SİCİLL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE ANTAKYALI DEVLET MEMURLARI
(1879-1909)**

Hazırlayan

Nazir ÇETİN

Tarih Ana Bilim Dalı

Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç.Dr. Necati ÇAVDAR

TOKAT – 2015

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİCİLL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE ANTAKYALI DEVLET MEMURLARI
(1879-1909)

Hazırlayan

Nazir ÇETİN

Tarih Ana Bilim Dalı

Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç.Dr. Necati ÇAVDAR

TOKAT – 2015

SİCİLL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE

ANTAKYALI DEVLET MEMURLARI

(1879-1909)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 29/05/2015

Jüri Üyeleri

İmzası

Başkan: Yrd. Doç.Dr. İbrahim AYKUN

Üye : Yrd. Doç.Dr. Ahmet YÜKSEL

Üye : Yrd. Doç. Dr. Necati ÇAVDAR (Danışman)

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 25 / 05 / 2015 tarih ve 14 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Mustafa ÇOLAK

ETİK SÖZLEŞME
T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağımı gösterdiğimi beyan ederim.

(/ /2015)

Nazir ÇETİN

TEŐEKKÖR ve İTHAF

Çalıőmalarımız esnasında bilgi ve tecrübelerini hep yanımda hissettiğim kıymetli danışman hocam Yrd. Doç.Dr. Necati ÇAVDAR'a, yüksek lisans eğitimim sırasında tecrübelerinden istifade ettiğim değerli hocam Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN'a, ayrıca bana her konuda yardımcı olan Yüksek İnőaat Mühendisi M. Celal CİVELEK'e, Başbakanlık Osmanlı Arşivi uzmanlarından Eyüp AÇIK'a ve her daim yanımda olan kıymetli eőim Özlem ÇETİN'e sonsuz teşekkür ediyorum.

ÖZET

18.yüzyılın sonu ve 19.yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nde artık köklü değişimlerin yapılmasının zaruri olduğu anlaşılmıştır. II. Mahmud ve Tanzimat dönemiyle birlikte bu düşüncenin fiiliyata geçirilmesi için resmi planda çalışmalar başlatılmıştır. Ancak yapılan yenilikler Osmanlı Devletinde beklentileri karşılayamamıştır. Bu nedenle II. Abdülhamit devrinde de reformlara devam edilmiştir. Bir asırdan fazla süren yenileşme çağının temel mantığı tam bir merkezi sistemi oturtmaktır. Bunun içinde, askeri, adli ve mülkî idare kapsamında reformlar yapılmıştır. Merkezileşme esasına bağlı olarak Osmanlı bürokrasisi de her geçen gün biraz daha önem kazanmaya başlamıştır. Klasik dönem ile karşılaştırıldığında 19. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı bürokrasisinde görevli memur sayısında ciddi artışların olduğu bilinmektedir. Memur sayısının artırılmasındaki temel amaç, merkez ile taşra arasındaki iletişimsizliği ortadan kaldırmak ve merkezin gücünü en küçük idari birime kadar hissettirmektir. Bundan mütevellit, sayıları bir hayli artmış olan memurların sicillerini tutmak ve çalışma faaliyetlerini tetkik etmek münasebetiyle 1879 yılında "Sicill-i Ahvâl İdaresi" tesis edilmiştir. Bu kurum memurlara ait bilgileri kayıt altına alarak "Sicill-i Ahvâl Defterleri"ne kaydetmiştir.

Son dönem Osmanlı bürokrasinin birincil kaynaklarından olan Sicill-i Ahvâl Defterleri'nin nasıl tertip edileceği, yayınlanan nizamnamelerle izah edilmiştir. Kayıt altına alınan memurlara, baba adı, nerede doğduğu, hangi sülaleye mensup olduğu, tahsili, bildiği dilleri, varsa eserleri, nerelerde istihdam edildiği, aldığı ödül ve cezalar gibi muhtelif sorular yöneltildikten sonra memurların verdikleri cevaplar bu defterlere geçirilmiştir. Soru silsilesi şeklinde oluşan bu resmi evrak, biyografi niteliği taşıması yönünden, Osmanlı Devletinde çalışan memurlar hakkında, geniş ölçekte bilgi sahibi olma imkânı sağlamaktadır.

Biyografi hazinesi olan Sicill-i Ahval Defterleri, özellikle II. Abdülhamit devrinin idari ve sosyo-ekonomik yapısının panoramasını çizmektedir.

Bu araştırma, prosopografi (gruplama) tekniği ile hazırlanmıştır. Sözü ettiğimiz defterler esas alınarak belirlenen 84 Antakyalı memurun hayatlarına dair tüm ayrıntılar incelenmiştir. Antakyalı memurların tahliliyle; taşradaki memurların hangi şekillerde istihdam edildikleri ve olumlu veya olumsuz faaliyetleri neticesinde ne gibi muameleler gördükleri hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir.

Sicill-i Ahval Defterleri ve arşiv belgeleri ışığında vücuda getirdiğimiz çalışmamız, Antakya'nın Osmanlı Devleti'nin son dönemindeki sosyo-kültürel Tarihi'ne önemli bir katkı sağlama iddiasındadır. Çalışmamızla Osmanlı bürokrasinin çeşitli kademelerinde görev alan Antakyalı memurların kimlikleri, mensup oldukları sülaleler, Antakya'nın eğitim ortamı gibi önemli ayrıntılar tespit edilerek Antakya tarihi ile ilgili çalışmalar yapmak isteyenler için önemli bir başvuru kaynağı vücuda getirdiğimiz kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Sicill-i Ahvâl, Antakya, Bürokrasi, Memur, Biyografi.

ABSTRACT

In the negative consequences experienced in the late 18th century and early 19th century, the Ottoman state was no longer understood as a means of making the change. Tanzimat period of the Ottoman state with 2th Mahmud and subsequently began to be reform. However, improvements were made to meet the expectations of the Ottoman state. Therefore in the 2nd cycle was continued reforms Abdulhamit. More than a century, the basic logic of the reform era is fitting a complete central system. In this military, judiciary, and reforms are made under civil administration. Mainly due to centralization of the Ottoman bureaucracy has started to gain a little more important with each passing day. While the number of officers in the Classical period reached 35.000 during the 2.000 s just Abdulhamid officer. The main aim of increasing the number, to eliminate the lack of communication between the center and the provinces and to feel the power of the center to the smallest administrative unit. Therefore, a great deal more than the number of officers who they are and to inspect the work activities in 1879 to mark the "Sicill-i Affairs of public administration" has said.

Late Ottoman bureaucracy how to order the book, one of the primary sources affairs Sicill-i is illustrated in the published regulations. Registration is taken under officers, father's name, where he was born, he was a member of what dynasty, collection, know the languages, artifacts, if any, where he is employed, after several questions as he rewards and punishments directed passed to this book. Official documents of this nature occurring in the direction of transport biography series of sprinklers, about officers working in the Ottoman state, providing the opportunity to have a broad base of knowledge. Biography records purposes that treasure-i affairs books of the 2nd cycle Abdulhamit draws the splendid panorama of the administrative and socio-economic structures.

This study was designed grouping technique. Be determined with the books mentioned 84 basis Antioch officer's activities have been analyzed. The analysis of Antioch officers; What treatments such as the way in which they are employed in the provincial civil servants and positive or negative operating result gives important clues about how he saw.

Key Words: Sicill-i Affairs, Antioch, Bureaucracy, Officer, Biography.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	I
TEŞEKKÜR VE İTHAF	II
ÖZET	III
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	XII
EKLER LİSTESİ	XV
KISALTMALAR.....	XVI
GİRİŞ.....	1
SİCİLL-İ AHVÂL KOMİSYONU'NUN KURULUŞU VE İŞLEVi.....	7
19. Asra Kadar Osmanlılarda Memuriyet Anlayışı.....	7
Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Tesisini Hazırlayan Etkenler	10
Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Tesisi	11
Sicill-i Umumi Defterlerinin Hazırlanması ve Fiziki Hususları.....	12
Sicill-i Umumi Defterlerinin Mahiyeti.....	13
Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Yönetmelikleri.....	15
I. BÖLÜM	18
TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ANTAKYA.....	18
1.1.İdari Yapı	21
1.2. Nüfus.....	24
1.3.Ekonomi	25
1.4. Eğitim	28
II. BÖLÜM.....	31
SİCİLL-İ AHVÂL BELGELERİNDE ANTAKYALI MEMURLAR	31
2.1. Antakya-Antalya Karışıklığı Üzerine	31
2.2.1.Müslüman Memurların İsimleri.....	32
2.2.2. Gayrimüslim Memurların İsimleri.....	34
2.3. Antakyalı Memurların Doğum Tarihleri ve Aile Vaziyetleri	35
2.3.1. Müslüman Memurların Doğum Tarihleri, Baba Adları ve Meslekleri.....	35
2.3.2. Gayrimüslim Memurların Doğum Tarihleri, Baba Adları, Baba Meslekleri	39
2.4. Unvanları Belirtilmiş Olan Memurlar	40
2.5. Antakyalı Memurların Maarif Durumları	41
2.5.1 II. Abdülhamid Devri Maarif Düzenine Kısa Bir Bakış.....	41
2.5.2. Antakyalı Memurların Gittikleri Mektepler	43

2.5.3. Antakyalı Memurların Diploma Durumları.....	48
2.5.4. Antakyalı Memurların Okuryazarlık Durumları	52
2.6. Antakyalı Memurların Mesleki Hayatları.....	54
2.6.1. Adli Alanda İstihdam Olunanlar	56
2.6.2. Askeri Alanında İstihdam Olunanlar.....	58
2.6.3. Eğitim Alanında İstihdam Olunanlar	59
2.6.4. Emniyet Alanında İstihdam Olunanlar.....	60
2.6.5. İletişim (Haberleşme) Alanında İstihdam Olunanlar	61
2.6.6. Mali Alanda İstihdam Olunanlar	63
2.6.6.1. Düyun-ı Umumiye İdaresi Bünyesinde İstihdam Olunanlar.....	64
2.6.6.2. Rüşumat Nezareti Bünyesinde İstihdam Olunanlar	69
2.6.6.3. İktisadi Alanda İstihdam Olunanlar.....	76
2.6.6.3.1. Vergi Müdürü	76
2.6.6.3.2. Vergi Kâtipleri	78
2.6.6.4. Ziraat Bankasına İstihdam Olunanlar	80
2.6.7. Mülki Alanda İstihdam Olunanlar	84
2.6.7.1. Evkaf Müdürü.....	85
2.6.7.2. Kaymakam	85
2.6.7.3. Mal Müdürleri	88
2.6.7.4. Nahiye Müdürleri	90
2.6.7.5. Nüfus Kâtipleri	93
2.6.7.6. Tapu Kâtipleri.....	94
2.6.7.7. Mülki Alanın Farklı Kademelerinde Görev Alan Antakyalı Memurlar	96
III. BÖLÜM.....	100
ANTAKYALI MEMURLARIN RÜTBE, NİŞAN MADALYA VE CEZALARI	100
3.1. Rütbe, Nişan ve Madalyalar.....	100
3.1.1. Rütbeler	100
3.1.2. Nişanlar	102
3.1.2.1. Mecidi Nişanı.....	103
3.1.2.2. Nişan-ı Âli Osmanî.....	104
3.1.3. Madalyalar	105
3.1.3.1. İmtiyaz Madalyası	106
3.1.3.2. Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası	106
3.1.3.3. Yunan Muharebe Madalyası	107
3.2. Antakyalı Memurların Aldıkları Cezalar.....	107
3.2.1. 19.Yüzyıl Ceza Hukukuna Bakış	107
3.2.2. Görevi İhmal ve Kötüye Kullanma.....	109
3.2.3. İsnat Edilen Suçlar	112
3.3.4. Rüşvet	114
3.3.5. Zimmete Mal veya Para Geçirme	114
IV. BÖLÜM	116

4. ANTAKYALI MEMURLARIN HAL TERCÜMELERİNİN ÖZETLERİ.....	116
4.1. ANTAKYALI MÜSLÜMAN MEMURLAR.....	116
4.1.1. Abdullah Sabri Efendi	116
4.1.2. Abdurrahman Efendi.....	119
4.1.3. Abdalbaki Kemal Efendi	121
4.1.4. Abdülgani Efendi.....	122
4.1.5. Abdülnafi Efendi	127
4.1.6. Ahmed Fehim Efendi	128
4.1.7. Ahmed Hamdi Efendi	129
4.1.8. Ahmed Naci Efendi	130
4.1.9. Ahmed Nihad Efendi.....	130
4.1.10. Ahmed Rüştü Efendi.....	131
4.1.11. Ali Efendi	132
4.1.12. Ali Rıza Efendi.....	135
4.1.13. Bahaddin Efendi.....	136
4.1.14. Burhaneddin Efendi.....	136
4.1.15. Ferid Efendi	137
4.1.16. Hacı Hüseyin Efendi.....	138
4.1.17. Hakkı Efendi.....	139
4.1.18. Hüseyin Hüsni Efendi	145
4.1.19. Hüseyin Lebib Efendi.....	145
4.1.20. İbrahim Hakkı Efendi.....	147
4.1.21. İdris Avni Efendi	147
4.1.22. Kazım Efendi	149
4.1.23. Mahmud Cevad Bey.....	149
4.1.24. Mehmed Asım Efendi.....	152
4.1.25. Mehmed Bey	153
4.1.26. Mehmed Celaledin Efendi	154
4.1.27. Mehmed Cemal Efendi	154
4.1.28. Mehmed Efendi	155
4.1.29. Mehmed Efendi	156
4.1.30. Mehmed Faik Efendi.....	157
4.1.31. Mehmed Ferid Efendi	158
4.1.32. Mehmed Fevzi Efendi	159
4.1.33. Mehmed Hamdi Efendi.....	160
4.1.34. Mehmed İzzet Efendi	162
4.1.35. Mehmed Kamil Efendi.....	162
4.1.36. Mehmed Mucib Efendi	164
4.1.37. Mehmed Murad Efendi	166
4.1.38. Mehmed Murad Efendi	168
4.1.39. Mehmed Mutehem Efendi	173
4.1.40. Mehmed Münib Efendi	174
4.1.41. Mehmed Nazım Efendi	175

4.1.42.Mehmed Nazır Efendi.....	175
4.1.43.Mehmed Numan Efendi.....	176
4.1.44.Mehmed Ratib Efendi.....	176
4.1.45.Mehmed Rıfat Efendi.....	177
4.1.46.Mehmed Rıfat Efendi.....	178
4.1.47.Mehmed Sabri Efendi	179
4.1.48.Mehmed Sabri Efendi	179
4.1.49.Mehmed Said Efendi.....	181
4.1.50.Mehmed Salim Efendi.....	181
4.1.51.Mehmed Suad Bey.....	182
4.1.52.Mehmed Şakir Efendi	183
4.1.53.Mehmed Şakir Efendi	184
4.1.54.Mehmed Şakir Efendi	187
4.1.55.Mehmed Şakir Efendi	187
4.1.56. Mehmed Şevki Efendi	190
4.1.57.Mehmed Zeki Efendi.....	192
4.1.58.Mustafa Efendi	192
4.1.59.Mustafa Fehmi Efendi	193
4.1.60.Mustafa Neşet Efendi	194
4.1.61.Mustafa Şevket Efendi	196
4.1.62.Nureddin Efendi	196
4.1.63.Nureddin Efendi	197
4.1.64.Osman Efendi	198
4.1.65.Osman Nuri Efendi	199
4.1.66.Ömer Fevzi Efendi	200
4.1.67.Ömer Sırrı Efendi.....	201
4.1.68.Rüşdi Efendi.....	202
4.1.69.Sadık Rüşdü Efendi.....	202
4.1.70.Süleyman Servet Efendi.....	203
4.1.71.Şahin Efendi.....	205
4.1.72.Vediatullah Efendi.....	206
4.1.73.Veliyyüddin Efendi.....	206
4.1.74.Yusuf Agâh Efendi	208
4.1.75.Ziya Efendi.....	208
4.2.Antakyalı Gayrimüslim Memurlar	209
4.2.1.Abdülvehhap Efendi	209
4.2.2.Cebrail Azar Efendi	210
4.2.3.Corci Efendi	210
4.2.4.Edvar Efendi.....	211
4.2.5.Hanna Edip Efendi.....	211
4.2.6.İlyas Efendi	212
4.2.7.İlyas Şaman Efendi.....	212
4.2.8.Selim Efendi	213

4.2.9.Vehbi Efendi	214
SONUÇ.....	215
KAYNAKLAR.....	218
EKLER.....	228
ÖZGEÇMİŞ.....	235

TABLOLAR LİSTESİ

No:	TabloAdı
1	<i>Müslüman Memurların Esame Listesi</i>
2	<i>Gayrimüslim Memurların İsimleri</i>
3	<i>Müslüman Memurların Doğum Tarihleri, Baba Adları, Baba Meslekleri</i>
4	<i>Gayrimüslim Memurların Doğum Tarihleri, Baba Adı, Baba Mesleği</i>
5	<i>Antakyalı Memurların Unvanları</i>
6	<i>Antakyalı Memurların Gitmiş Oldukları Medreseler, Mektepler ve Özel Hocalar</i>
7	<i>Antakyalı Memurların Aldıkları Diplomalari</i>
8	<i>Antakyalı Memurların Okuryazarlık Halleri</i>
9	<i>Abdurrahman Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
10	<i>Mehmed Fevzi Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
11	<i>Mehmed Nazım Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
12	<i>Süleyman Servet Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
13	<i>Mehmed Bey'in Mesleki Hayatı</i>
14	<i>Mehmed Rifat Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
15	<i>Mehmed Şevki Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
16	<i>İbrahim Hakkı Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
17	<i>Osman Nuri Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
18	<i>Ahmed Hamdi Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
19	<i>İlyas Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
20	<i>Mehmed Celaleddin Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
21	<i>Mustafa Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
22	<i>Ziya Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
23	<i>Ahmed Fehim Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
24	<i>Cebrail Azar Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
25	<i>Edvar Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
26	<i>Hanna Edip Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
27	<i>Hüseyin Lebib Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
28	<i>Mehmed Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
29	<i>Mehmed Kamil Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
30	<i>Mehmed Rifat Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>

31	<i>Mehmed Şakir Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
32	<i>Nureddin Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
33	<i>Vehbi Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
34	<i>Ahmed Naci Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
35	<i>Ahmed Rüştü Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
36	<i>Bahaddin Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
37	<i>Corci Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
38	<i>Ferid Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
39	<i>İlyas Şaman Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
40	<i>Kazım Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
41	<i>Mehmed Hamdi Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
42	<i>Mehmed Munib Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
43	<i>Mehmed Numan Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
44	<i>Mehmed Şakir Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
45	<i>Osman Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
46	<i>Ömer Sırrı Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
47	<i>Sadık Rüştü Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
48	<i>Selim (Melhame) Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
49	<i>Şahin Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
50	<i>Mehmed Şakir Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
51	<i>Ahmed Nihad Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
52	<i>Ali Rıza Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
53	<i>Burhaneddin Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
54	<i>Mehmed Asım Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
55	<i>Mehmed Ratib Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
56	<i>Mehmed Zeki Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
57	<i>Abdülnafi Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
58	<i>İdris Avni Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
59	<i>Mehmed Faik Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
60	<i>Mehmed Ferid Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
61	<i>Mehmed İzzet Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
62	<i>Mehmed Mutehem Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>

63	<i>Mustafa Fehmi Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
64	<i>Mustafa Neşet Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
65	<i>Rüşdü Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
66	<i>Yusuf Agâh Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
67	<i>Mehmed Şakir Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
68	<i>Abdülgani Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
69	<i>Mahmud Cevad Bey'in Mesleki Hayatı</i>
70	<i>Mehmed Suat Bey'in Mesleki Hayatı</i>
71	<i>Abdullah Sabri Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
72	<i>Ali Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
73	<i>Veliyyüddin Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
74	<i>Hacı Hüseyin Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
75	<i>Mehmed Mucib Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
76	<i>Mehmed Murad Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
77	<i>Mehmed Sabri Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
78	<i>Abdülbaki Kemal Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
79	<i>Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
80	<i>Mehmed Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
81	<i>Mustafa Şevket Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
82	<i>Abdülvehhap Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
83	<i>Mehmed Cemal Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
84	<i>Mehmed Nazır Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
85	<i>Mehmed Sabri Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
86	<i>Mehmed Said Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
87	<i>Vediatullah Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
88	<i>Hakkı Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
89	<i>Mehmed Murad Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
90	<i>Mehmed Salim Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
91	<i>Nureddin Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>
92	<i>Ömer Fevzi Efendi'nin Mesleki Hayatı</i>

EKLER LİSTESİ

Ek:1.Dördüncü Rütbeden Nişan-ı Âli Osmanî Örneği.

Ek:2.Dördüncü Rütbeden Mecidi Nişanı Örneği.

Ek:3.İkinci Rütbeden Mecidi Nişanı Örneği.

Ek:4. Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası Örneği.

Ek:5.İmtiyaz Madalyası Örneği.

Ek:6. Yunan Muharebe Madalyası Örneği.

Ek:7. Cincinzade Hakkı Efendi'ye Ait Sicil Kaydı Örneği

Ek:8. Civelekzade Mustafa Fehmi Efendi'ye Verilen Üçüncü Rütbeden Mecidi Nişanın Kayıt Örneği

KISALTMALAR

a.g.e	:Adı Geçen Eser
a.g.m.	:Adı Geçen Makale
a.g.t.	:Adı Geçen Tez
A}	:Sadaret
A}AMD.	:Sadaret Âmedî Kalemî Defterleri
A}MKT.MVL:	Sadaret Mektubi Kalemî Meclis-i Vâlâ Belgeleri
BOA	:Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	:Cilt
Çev.	:Çeviren
DH. MKT.	:Dâhiliye Nezâreti Mektubî Kalemî
DH. SAİD.	:Dâhiliye Nezâreti Sicill-i Ahvâl İdaresi Defterleri
H.	:Hicri
HAT.	:Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi
Haz.	:Hazırlayan
HR.HMŞ.İŞO.:	Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Belgeleri
İ.DH.	:İrade Dâhiliye
İ.MMS.	:İrade Meclis-i Mahsus
M.	:Miladi
M.Ö.	:Milattan Önce
M.S.	:Milattan Sonra
R.	:Rumi

s. :Sayfa

S. :Sayı

TDVİA :Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TTK :Türk Tarih Kurumu

Y.A.RES. :Yıldız Tasnifi Sadaret Resmi Maruzat

GİRİŞ

Araştırmamız Osmanlı bürokrasisinde yer almış olan Antakyalı memurların biyografilerini ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmamızın ana kaynağı olan “Başbakanlık Osmanlı Arşivi” (BOA), “Dâhiliye Nezareti” (DH.)“Sicill-i Ahvâl İdari Dairesi” (SAİD) kataloglarında 84 Antakyalı memurun kaydına rastlanmıştır. Antakyalı memurlar içerisinde 75 memurun Müslim ve geri kalan 9 memurun ise gayrimüslim olduğu tespit edilmiştir. Antakyalı memur sayısının Sicill-i Ahval belgelerine dayanarak oluşturulan diğer şehirlerdeki memur sayılarından az olmasının sebebi, çalışmamızın sadece Antakya’nın merkezine odaklı olmasındandır. Şayet bu çalışma “Sicill-i Ahvâl Belgelerinde Hataylı Memurlar” adıyla yapılsaydı; İskenderunlu 25, Belenli 17, Payaslı 8¹, Reyhanlılı 1² ve Antakyalı 84 memurun kaydına ulaşmış olacaktık ki toplamda 135 Hataylı memur sayısı ortaya çıkmış olacaktı.

Osmanlı Devleti’nde memurların biyografilerini kaleme alan ve onların günümüze kadar ulaşmasını sağlayan kurumun adı, 1879 ile 1909 yılları arasında faaliyet göstermiş olan Sicill-i Ahvâl İdaresi’dir. İdarenin mükemmel şekilde düzenlemiş olduğu defterler sayesinde memurların baba adları, mezun oldukları mektep bilgileri, bildikleri diller, nerelerde istihdam edildikleri, ne kadar maaş aldıkları ve ödül ya da ceza alıp almadıklarını öğrenme imkânı bulmaktayız. Geçmişte yaşamış memurların bıraktıkları izlerin bu denli düzgün bir şekilde kayıt altına alınması günümüzde bu memurların neler yaptığına dair bazı önemli bilgileri öğrenmemize olanak sağlamıştır. Oluşturulan bu kayıtlar, bizlere, Osmanlı Devleti’nin son dönemindeki idari ve eğitim yapılarının nasıl işlediği hakkında bilgiler sunmaktadır.

II. Abdülhamid devrinde çalışan memur sayısının 92.000 gibi muazzam bir rakam olması, bu konuyla ilgilenen araştırmacıları farklı yöntemler kullanarak bu memurların hayatlarına dair detayları günyüzüne çıkarma yoluna sevk etmiştir. Bu sınıflandırmalarda en popüler olanı, memurların doğdukları şehir adları dikkate alınarak aynı şehir sınırlarında doğan memurları gruplama tekniği kullanılarak meydana getirilmesidir. Böylelikle bahsi geçen rakamı vücuda getiren memurların biyografilerinin, nizami bir şekilde tanzim edilmesine imkân sağlanmıştır. Ayrıca Sicill-i Ahvâl belgelerindeki memurların doğdukları

¹ Payaslı Memurlar ile ilgili çalışma, Aydın Efe tarafından, 15-17 Kasım 2012 tarihinde, Tarsus 2. Kent Sempozyumunda “Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Payaslı Memurlar” adlı bir bildiriyle sunulmuştur (Efe, 2013:181-194).

² Reyhanlılı olan bu memur Hatay Devleti’nin ilk ve tek cumhurbaşkanı, Tayfur Sökmen’nin babası Mursaloğlu Mustafa Şevki Paşa’dır (Efe, 2013:155-169).

şehirler göz önünde bulundurularak tasnif işlemi yapılmasıyla, günümüzde bu şehirlerde yaşayan insanların kendi şehirlerinin bir buçuk asır önceki sosyal ve ekonomik ortama dair bilgi sahibi olmaları sağlanmış olmaktadır. Yaptığımız bu açıklamalara istinaden, çalışmamızın omurgasını oluşturan bu kayıtlarda, prosopografi tekniği kullanılarak Antakyalı memurların hayat hikâyeleri ortaya çıkarılmıştır. Yine çalışmamızda, bugüne kadar yapılan çalışmalarda ya fark edilmeyen ya da çok az değinilen “*biyografi*” konusuna açıklık getirilmeye çalışılmıştır. “*Giriş*” bölümünde ele aldığımız biyografinin tarihsel kökenleri, İslam tarih yazıcılığındaki karşılığı, Osmanlı tarih yazıcılığında biyografi kültürü ve son örnekleri temsilcileriyle birlikte verilmiştir.

Şimdiye dek Sicill-i Ahvâl Belgeleri’nden hareketle çok sayıda kitap, makale ve tez hazırlanmıştır³. Bahsi geçen belgelerde mevcut olan memurların sayısı ile yapılan çalışmalar arasında kıyaslama yapılırsa binlerce evrakın araştırmacıları beklediği görülmektedir.

³ Sicill-i Âhval konusunda hazırlan bazı eserler şu şekildedir; Doç.Dr. Yunus Özger’in hazırladığı, “*Sicill-i Âhval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları*” başlıklı kitap. Ahmet Önder Kırıcı ile İrfan Yiğit’in kaleme aldığı, “*Sicill-i Âhval Defterlerine Göre Çorumlu Devlet Adamları (1830-1909 yılları arası)*” adlı kitap. Serdal Soyluer tarafından hazırlanan “*Sicill-i Âhval Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Muğlalı Devlet Memurları (1879-1909)*” adlı eser. Yine Sicill-i Âhval esasına bağlı olarak hazırlanan bazı makaleler şu şekildedir; Ahmet Gündüz’ün kaleme aldığı “*Sicill-i Âhval Defterlerine Göre Kayserili Müslim Ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (1879-1909)*” adlı makale. Yine Ahmet Gündüz’e ait “*Sicill-i Âhval Defterlerine Göre Kayserili Memurların İşledikleri Disiplin Suçları (1879-1909)*” adlı makale. Yrd. Doç.Dr. Kemal Daşcıoğlu tarafından kaleme alınan “*Sicill-i Âhval Defterlerine Göre Buldanlı Memurlar*” başlıklı makale. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinde Sicill-i Ahvâl esaslı toplam 12 adet tez bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir; Engin Adak tarafından “*Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Erzincanlı Memurlar*” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ahmet Erkartal’ın kaleme aldığı “*Sicill-i Ahvâl Defterlerindeki Safranbolulu(Zağfiranbolulu) Memurlar (1879-1909)*” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ömer Ferid İmlak’ın “*Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Eğinli (Kemalilyeli) Devlet Adamları (1820-1854)*” adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mustafa Kaya tarafından hazırlanan “*II. Abdülhamid Döneminde Ispartalı Memurlar (Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre 1879-1909)*” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abdülhamit Kırmızı tarafından kaleme alınan “*II. Abdülhamid dönemi (1876-1909) Osmanlı Bürokrasisinde Gayrimüslimler*” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yunus Emre Polat’ın hazırladığı “*Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kemahlı Devlet Memurları*” adlı yayımlanmamış yüksek lisan tezi. Selçuk Sarı tarafından kaleme alınan “*Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Amasyalı Memurlar*” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisanstezi. Serdal Soyluer tarafından hazırlanan “*Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Muğlalı Devlet Memurları (1879-1909)*” adlı yayımlanmamış yüksek lisan tezi. Serap Sunay tarafından hazırlanan “*II. Abdülhamid Döneminde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme (Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre 1879-1909)*” adlı yayımlanmamış yüksek lisan tezi. Ahmet Sürmen tarafından kaleme alınan “*Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde İstanbul Doğumlu Yahudi ve Rum Devlet Adamları*” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisan tezi. İshak Şimşek tarafından hazırlanan “*Sicill-i Ahvâl Defterlerinde Diyarbakirli Yöneticiler*” adlı yayımlanmamış yüksek lisan tezi. Ahmet Yadi tarafından kaleme alınan “*Osmanlı Bürokrasisinde Giresunlu Devlet Adamları (1879-1909)*” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bunlardan hariç Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez merkezinde olmayan Sicill-i Ahvâl esaslı 2 tane tez hazırlanmıştır. Bunlar; Ramazan Çelem’in Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre “*Malatya Doğumlu Memurlar*

Çalışmamız, 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; *Tarihsel Süreç İçerisinde Antakya*” başlığıyla Antakya’nın mülki idaresi, demografik yapısı, ekonomik şartları, eğitim faaliyetleri ve nüfusu konularıyla Antakya’nın tarihi ele alınmıştır. İkinci bölümde; “*Sicill-i Ahvâl Belgelerinde Antakyalı Memurlar*” başlığıyla 84 Antakyalı memurun, kim oldukları, baba adları, hangi yılda doğdukları, hangi eğitim aldıkları ve hangi dilleri bildikleri, hangi yılda nerelerde istihdam edildiklerine dair istatistikî bilgiler tablolar vasıtasıyla izah edilmiştir. Üçüncü bölümde; “*Antakyalı Memurların Aldıkları Rütbe, Nişan, Madalya ve Cezalar*” başlığı altında Antakyalı memurların çalıştıkları süre boyunca başarılı işlerde bulunmaları nedeniyle ödüllendirilmeleri ve aldıkları ödüller, bunun tam tersi durumda ise cezalandırılmaları ve aldıkları cezalar incelenmiştir. Dördüncü bölümde; “*Antakyalı Memurların Hal Tercümlerinin Özetleri*” başlığıyla 84 memurun hayat hikâyesi hülaseten açıklanmıştır.

Şimdi, konumuzun bir biyografi ve prosopografi niteliği taşıması hasebiyle biyografi ve prosopografi kavramlarına yüzeysel olarak değinmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Tarih ilmine yardımcı bilimler arasında kabul edilen prosopografi ile kolektif biyografi çalışmaları kastedilir. Kısaca bir grup insan hayatının topluca incelenmesi anlamına gelen prosopografi ortak eğilim, kültür, mesleki veya siyasi geçmişe sahip veya küçük gruplar üzerinde yapılabilmektedir. Bu araştırmalarda ortak özelliklere sahip bir grup belirlenir ve bu grup da kendi içinde çeşitli hususlar gözetilerek incelenir (Daşcıoğlu, 2006:563).

Biyografi kelimesinin aslı Yunancaya dayanmakta olup “*bios*” canlılık, hayat; “*grafien*” ise yazı, şekil manasına gelmektedir. Bu iki kelime birleştirildiğinde “*yaşam öyküsü*” olarak dilimizde karşılığını bulmaktadır (Çetin,2012:15).Bir başka ifadeyle biyografi; “*Tarihe mal olmuş şahsiyetlerin hayatlarının hikâyesi*” olarak da nitelendirilmiştir (Kütükoğlu,1991:23).Tanınmış kişilerin hayat hikâyelerini konu etmesi, biyografinin insanlıkla yaşıt bir tür olduğunu göstermektedir. Biyografi kelimesi bugünkü anlamda ilk kez, XVII. yüzyılda kullanılmıştır. Bu terimi 1683 yılında ilk kullanan İngiliz oyun yazarı ve şairi John Dryden olmuştur (Çetin,2012,15).

Biyografi türünün hangi bilim dalı altında işlenmesi konusu uzun zamandan beri tartışıla gelmiş bir vakıadır. Kimi mütehassıslar Tarih biliminin içinde münferit bir tür olarak nitelendirirken, kimi uzmanların da biyografinin edebi türlere kaynaklık ettiği ve tarihsel

---

(1879-1909)” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ümmühan Uğurlu’nun “*Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Tokatlı Devlet Memurları*” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisan tezi.

anlayışla örtüşmediği yöünde iddiaları vardır. Bu tartışmalar ışığında bir tarih yazım türü olan biyografi hakkında farklı görüşlerin var olduğu tespit edilmiştir.

Tarihin yazıya geçirildiği en eski zamanlardan itibaren tarihçiler, *biyografi* türünü kullanarak insanların merakına karşılık vermeye çalışmıştır (Tosh,2005:81).Nitekim tarihi vakıalar kaleme alınırken, özne sayılan insanların yapıp ettikleri biyografi türünün inkişafında temel sayılabilecek unsurdur. Biyografi esas itibariyle bir tarih türü, bir tarihin açıklama usulü ve bütünüyle tarihin parçasıdır (Halkın,2014:59). Bu yönüyle biyografinin “olmuş bitmiş” konular üzerinde durması münasebetiyle tarihle arasında sıkı bir ilişki hâkimdir (Çetin,2012:63). Bununla birlikte biyografi, “*tarihin üvey evladı*” olarak addedilmiştir. Tarihi yaratan en önemli unsurun da biyografi olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Zira “*toplumsal hafıza biyografi ile harmanlandığı vakit bambaşka bir mana kazanır ve tarih bilimi, ataların yapıp ettiklerinin hikâyesinden öte, zamanın devam eden ruhuna dönüşür*”(Pala,11 Mayıs 2010).

Öte yandan tarih biliminin inşasında biyografi türünün hiçbir şekilde katkısının olmadığını düşünenler de vardır. Bu düşünürler arasında en dikkat çekici açıklama R. G. Collingwood tarafından yapılmıştır. Ona göre; “*Biyografi, ne kadar çok tarih içerirse içersin, tarihsel olmamakla kalmayıp, ters düşen ilkeler üzerine kurulmuştur. Sınırları biyolojik olaylardır, bir insan organizmanın doğumu ve ölümüdür: Çatısı bir düşünce çatısı değil, doğal süreç çatısıdır. Bu çatı- çocukluğu, olgunluğu ve yaşlılığıyla, hastalıkları ve hayvansal varlığın tüm arzularıyla insan bedensel yaşamı- altından kendisinin ve başkalarının düşünce akıntıları, yapısı ne olursa olsun, karaya oturmuş bir gemideki deniz suyu gibi birbirini keserek akar durur. Çoğu insan duygusu değişme içindeki bu bedensel yaşamın yaptıklarına bağlıdır ve bir yazın biçimi olarak biyografi bu duyguları besler, onlara yararlı besinler verebilir; ama bu tarih değildir...*” Collingwood, yapmış olduğu bu izahla bizlere, tarihin duyguyla yapılamayacağını, ancak düşünce akımlarıyla şekillenebileceğini açıklamıştır (Collingwood,2007:392-393).

Biyografi türünün zuhur etmesi ve inkişafında itici etken din olmuştur (Akbulut,2006: 14).Öyle ki kutsal kitabımız olan Kuran-ı Kerim’de birçok kişi veya kişilerin başından geçmiş olan olaylar anlatılmıştır. Bu yönüyle İslam Tarihçiliğinde biyografi türü, önemli bir yere sahiptir. İslam tarihçiliğinde, biyografi türünün ilk örnekleri, “*siyer*” ve “*megazi*” olmuştur. (Hizmetli,2001:53).Siyer, Hz. Muhammed’in “*özgeçmiş, hayat hikâyesi*” anlamında da kullanılmaktadır. Megazi ise Hz. Muhammed’in savaşlarını konu edinen ilimdir (Öz,2006:

23).İslam tarihçiliğinde, Hz. Muhammed'in davranışları ve olaylara karşı tutumu en fazla merak edilen husus olması yönünden siyer ve megazi türlerinin popüler hale gelmesinde önemli bir etken olmuştur (Hizmetli,2001:54).

Biyografi dışında klasik Arap tarihçiliğinin önemli bir yazın türü de “*Tabakat*” olmuştur. Tabakat sınıf, zümre anlamına gelmektedir. İslam geleneğinde sahabe, âlimler, şair ve sanatkârlar, sûfiler, düşünürler ve ayırıcı niteliklere sahip olan kişilerin hayat hikâyelerinden söz eden eserler verilmiştir (Durmuş,1994:288). Bu türde siyasi ve askeri olaylar ön plana çıkarılmayıp, daha çok konu edilen şahsiyetlerin kişiliklerine ve hayat hikâyelerine değinilmiştir (Akbulut,2006:16). İslam tarih yazıcılığı içerisinde bir diğer biyografik tür ise “*Vefeyât*”tır. Biyografi ve Tabakat türleri ile muhteviyat olarak aynı olsa da vefeyat türünü diğerinden ayıran en önemli özelliği meşhur kişilerin hayat hikâyeleriyle birlikte, bu şahsiyetlerin vefat tarihlerini vermesidir(Efendioğlu,2012:603).

Biyografi türünün Osmanlıya sirayet etmesiyle birlikte İslam tarih yazıcılığındaki siyer, megazi, tabakat ve vefayât gibi yazın türleri Osmanlıda isim değişikliğine uğramıştır. Osmanlı tarih yazıcılığında, bir kişiyi anlatan biyografik eserlere “*tercüme-i hal*”, birden fazla kişinin biyografisini kapsayan eserlere de “*teracim-i ahval*” denilmiştir. İlk Osmanlı kronikleri incelendiğinde, bunların bazılarında yer yer mütekâmil anlamda olmasa bile biyografik malzeme kırıntılarının bulunduğu dikkat çekmektedir (Emecen,1999: 85).Osmanlı Devleti'nde genellikle ulema, şeyhülislam, veziriazam ve kaptan-ı derya gibi devletin önemli kademelerinde görev alan kişiler hakkında biyografik eserler neşredilmiştir.

Osmanlı tarih yazıcılığında “*Sehi Bey*” ’in 1538’de hazırladığı “*Heşt Bihişt*” adlı eseri ilk biyografik eserdir (Emecen,1999: 85). Yine aynı dönemde yaşamış olan “*Taşköprülüzade Ahmed*” ’in Arapça olarak kaleme aldığı “*Şakaik-ı Nu’maniye*” kuruluşun 1558 yılına kadar Osmanlı Devleti'nde yaşamış olan tarikat şeyhleri ve âlimlerin biyografilerini ihtiva eder (Afyoncu,2009:142). “*Müstakimzade Süleyman Sâadeddin*” tarafından neşredilen “*Devhâtü'l-Meşâyih*”, Osmanlı şeyhülislamlarının biyografilerini konu edinen ilk eserdir (Yılmaz,2006:114;Yıldırım,2014:7). Yazar, Molla Fenari'den 1745 yılında ölen Feyzullah Efendizade Mustafa Efendi'ye kadar geçen 63 şeyhülislamın biyografisinden bahsetmiştir (Afyoncu,2009:143). Veziriazamları konu edinen ilk biyografik eser “*OsmanzadeTaib*” tarafından kaleme alınan“*Hadikatü'l- Vüzerâ*”dır. İlk Osmanlı veziri olduğu iddia edilen Alâeddin Paşa'dan Rami Mehmed Paşa'ya kadar olan 93 sadrazamın biyografisini kaleme almıştır. “*Mehmed Hafid Efendi*”, 1451'deki Süleyman Bey'den 1792-1803 yılları arasında

görev yapan Küçük Hüseyin Paşa'ya kadar olan kaptanların biyografilerini “*Sefinetü'l-Vüzera*” adıyla kaleme almıştır(Afyoncu,2009:144). Eserin en önemli özelliği ise kaptan-ı deryalar hakkında hazırlanan ilk biyografik çalışma olmasıdır (Özcan,1997:112).

Osmanlı tarihçiliğinde bahsetmiş olduğumuz bu eserler haricinde, özellikle XVI. ve XVII. yüzyıllar içerisinde yeni bir ekol olan “*vekayinüvislik*” karşımıza çıkmaktadır. Bu minvalde vekayinüvislik Osmanlı merkez teşkilatında görevli devlet tarihçisine verilen unvandır (İnalçık ve Arı,2007:226). Vekayinüvisler, bu yeni ekolün getirisi olarak bir padişahın hüküm sürdüğü dönemle ilgili anlatılanların sonuna, o dönemde ölen önemli kişilerin biyografilerini eklemeleriyle birlikte vekayiname ile biyografi türlerini birleştirmiş oluyorlardı (Faroqhi,2011:244).

Önemli biyografi eserlerden birisi de “*Tayyarzade Ahmed Ata*” tarafından hazırlanan “*Tarih-i Ata*” adlı eserdir (Eliaçık,2005, 68). Beş cilt halinde okuyucunun karşısına çıkan eser, birinci cildinde: Sülalenin kurucusu Osman'dan Kanuni Süleyman'a kadar olan Enderun memurları ve vazifeleri, tanınmış kişiler biyografilerini hazırlamıştır. İkinci cildinde: Enderun'dan yetişmiş olan sadrazamların, devlet adamlarının ve diğer rütbe ve makam sahiplerinin biyografilerini neşretmiştir. Üçüncü cildinde XIX. yüzyılın ilk yarısında yaşamakta olan bazı devlet adamlarının hayat hikâyeleri ve o çağın önemli olaylarını ilgilendiren mühim belgeleri ihtiva etmektedir. Dördüncü ve beşinci ciltlerde ise Sultanların, şehzadelerin ve Enderun şairlerinin nazım ve nesirleri bulunmaktadır (Babinger,1992:397; Afyoncu,2009:145).

İmparatorluğun son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında eser veren biyografi yazarları arasında en önemli isim “*İbnülemin Mahmud Kemal İnal*”dır. Müellif, içinde hat örnekleri ve hattat biyografileri bulunan sözlüğü hazırlamıştır(Faroqhi,2011: 24). Osmanlı biyografî geleneğinin son ve en ilginç halkası “*Mehmed Süreyya Bey*” 'in kaleme aldığı “*Sicill-i Osmanî*”dir. Eser, hem zaman, hem de alan bakımından Osmanlı biyografyasını tümünden kucaklamayı amaçlamıştır. Yazar bu amacın getirisinin yükümlülüğüyle konu ettiği kişileri özet şeklinde açıklama yoluna gitmiştir(Süreyya,1996:VIII). Eserde Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan XX. yüzyılın başlarına kadar yaşamış olan önemli kişiler hakkında bilgiler sunulmaktadır. 17.000 kadar biyografinin yer aldığı eserde ilmi, mülki ve askeri erkâna ağırlık verilmekle birlikte şair, hattat ve din bilginlerine de yer verilmiştir(Hayta ve Ünal,2011:151).

Kıscası, Osmanlılar biyografi yazımına gereken ehemmiyeti göstermişlerdir.(Kütükoğlu,2000: 97). II. Abdülhamid devrinde, memleketin her bir köşesinde muazzam bir modernleşme anlayışı hâkim olmaya başlamıştı. O, kendisinden önceki faaliyetlerin eksik yanlarını görerek devletin her kaleminde bizzat yeni bir yapılanma süreci başlatmıştır. Yapılan ıslahatların altında yatan en önemli sebep, II. Abdülhamid'in her şeyi öğrenme tutkusundan kaynaklanan otokontrol mekanizmasıdır. Sistem; sansür, yıldırma, biktırma ve baskı gibi kavramları beraberinde getirmiştir. Bu dönemde uygulanan sansür neticesinde tarih eğitiminin nasıl olduğunu ancak bazı yazarların kaleme aldığı biyografik eserlerden öğrenmekteyiz (Türk,2006:115). II. Abdülhamid emrindeki memurlarının hangi faaliyetler içinde olduğunu da öğrenmek istemiştir. Onun döneminde kurulan Sicill-i Ahval Komisyonu da esasında bu amaca hizmet etmektedir. O dönem için kayıt altına alınan memurların evrakları resmi olmasına rağmen biyografi tarzında kaleme alınması sayesinde, muhteşem bir biyografi deposu oluşmuştur. Belgelerin muhteviyatında, Osmanlı Müslim ve gayrimüslim memurlarının belirli tertibat çerçevesinde kayıt altına alınması hedeflenmiştir. Bu özelliğiyle de, II. Abdülhamid dönemi memuriyet bürokrasisini “*Sicill-i Ahval Belgeleri*” temek başvuru kaynağı haline gelmiştir.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu Ve İşlevi

19. Asra Kadar Osmanlılarda Memuriyet Anlayışı

III. Selim, Osmanlı Devleti'ni Batıya yaklaştırmış ve devletin idare yapısında önemli değişiklikler yaşanmasını sağlamıştır. XIX. yüzyılda teorik olarak Osmanlı Devleti'nin kabuk değiştirdiği, devlete yük olan safralardan kurtulduğu, işlevini yitiren kurumların yerine modern anlamda kurum ve kuruluşların tesis edildiği, istihdam edilen memurların özlük haklarında iyileştirme yoluna gidildiği ve içtimai yönden daha akılcı bir yaklaşım sergilendiği dönem olmuştur.

Merkezileşmeyi, iktidarın sarayda toplanması şeklinde uygulayan II. Mahmud'un kendisini uzak eyaletlerde ve yurt dışarıda temsil edecek bir bürokrasiye ihtiyaç duyulduğunu fark ettiği zaman büyük ıslahatlar silsilesi başladı (Sunay,2007:30). Böylece II. Mahmud, 1830'larda, eski kalemiyenin topluca yeni sivil bürokrasiye (mülkiye) dönüşmesini sağlayan personel politikasının temellerini attı. O, ilk “*Nezaretleri*” tesis ederek memur rütbelерinde

“*silsile-i meratib*” uygulamasını getirdi. Bütün eski yüksek mevkilere yıllık “*tevcihat*”⁴ uygulamasını kaldırdı, eski “*tahsisat sistemi*” yerine “*maaş sistemi*” oluşturdu(Findley,2011:25).

Bu dönemde, devlet dairelerine memur yetiştirme ve memuriyete seçilme usullerinde de bazı değişiklikler yapıldı. Tanzimat öncesinde resmi dairelerin ihtiyacı olan memurlar, kalem denen devlet dairelerinde iş içinde eğitim sistemiyle yetiştirilir; genellikle memur ve devlet ileri gelenlerinin çocukları küçük yaşta kalemlere devam etmeye başlar; buralarda kâtiplerin yanında pratik bilgileri öğrenip zamanla kabiliyetleri ölçüsünde yükselirlerdi. 1838’de katiplerin rütbelerinin yükseltilmesinde imtihan esası getirildi; ancak yeni usulde memur yetiştirilmesine yönelik en önemli adım Tanzimat’tan sonra atıldı (Akyıldız,2012:49). Ayrıca, klasik dönemdeki gibi, kalemlerin içerisinde kâtip yetiştirilmesinden vazgeçilip memurların eğitimi için “*Mekteb-i Maârif-i Adliyye*” ve “*Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye*” adlı okullar açıldı(Afyoncu ve Ahıskalı,2002:53).

II. Mahmud, Tanzimat ilan edilmeden evvel idari ve adli ıslahatı içeren iki kanunname hazırlatmıştır(Keleş,2005:260). İlk olarak “*Tarik-i İlmiyye’ye Dair Cezâ Kânûnnâmesi*” adlı bir genelge 1838 yılında yürürlüğe konulmuştur(Çadircı,2011:24). Kanunname, bilhassa rüşvet ile mücadele kapsamında kadı ve naiplere yönelik düzenleme niteliğini taşır(Keleş,2005:260).Bununla birlikte bu Ceza Kanunu, aslına bakılırsa, Osmanlı Devleti’ndeki bütün memurların işlemiş oldukları çeşitli suçlara yönelik alınan önlemlerin bir listesidir (Mumcu,1972:34-35).

Değişimin özneleri olan Sultan Abdülmecit (1839-1861) ve sadrazam Mustafa Reşid Paşa (1846-1858), belki de adları ile en çok yan yana getirilen icraatı Tanzimat Fermanı olmuştur. Düşünsel zeminde Tanzimat Fermanı; idari, iktisadi, içtimai ve hukuki konuları kapsayan bir organizasyondur. 3 Kasım 1839 tarihinde devletin ileri gelenlerinin, Osmanlı ahalisinin her din ve sınıfa mensup olan ruhani liderlerin ve yabancı diplomatların önünde okunan ferman imparatorluğun devlet ve toplum hayatında dönüm noktasını teşkil ediyordu(Ortaylı,2000:15-16).Tanzimat Fermanı’ndan sonra devletin egemenlik dizginleri sivil bürokrasinin eline geçmiş bulunuyordu. Bu süreçte Osmanlı idari yapısında, hacminde ve

⁴Bir memuriyete tayin anlamında kullanılmaktadır. Muhtelif manalarla beraber memuriyet ve rütbe vermek demek olan Arapça tevcih’in çoğuludur. Tanzimat’tan evvel vazifelerinden azillerini mucip bir harekette bulunmayan vezirler de dâhil olmak üzere bütün devlet memurları bir sene müddetle tayin olunur ve bu tevcihat şevval ayında yapıldığı için buna “Şevval Tevcihatı” denilirdi (Pakalın,1983:III/480-482).

mensuplarının görevlerinde meydana gelen değişiklikler sivil bürokrasinin (kalemiye) yapısını da değiştirdi(Sarıyıldız,2004:1).

Osmanlı Devleti'nin yozlaşan kurumlarında rehabilite etkisi yaratmak üzere pek çok mevzuda sultanın ve devletin ileri gelen bürokratlarının talepleri Tanzimat Fermanı'nda sıralanmıştır. Burada dikkate şayan durum ise, fermanı tatbik edecek memurlara yönelik düzenlemelerdir. Osmanlı tarihinin muhtelif dönemlerinde suçsuz oldukları halde, ya bir iftira veya buna benzer sebeplerle idam edilmiş, hapse atılmış pek çok devlet adamı bulunmaktadır. Fermarda bu durumu bertaraf etmek üzere hükümler bulunmaktadır. Böylelikle Osmanlı tarihi için kara bir leke olarak addedilen “*Müsadere Usulü*”⁵nün kaldırılması yönünde devlet erkânı hemfikir olup fermarda tebliğ etmişlerdir.

Sultan Abdülmecit'in halefi olan Sultan Abdülaziz (1861-1876) döneminde yapılan düzenlemeler sonucunda memurlarla ilgili sorunlar çözüme kavuşmuş değildi. Memur olabilmek için herhangi bir kıstas yoktu. Mülkiye mektebinin kurulmasının üzerinden henüz dört sene geçmiş ve bu yüzden gelecekte istihdam edilecek memurların sayısı ile mevcut ihtiyaç arasında uçurum bulunuyordu. Bu durum dönemin devlet adamlarını ciddi bir şekilde meşgul etmeye başladı. Sadrazam Fuad Paşa (1861-1866) konuyla ilgili “ *Osmanlı İmparatorluğu'nun genişliği sebebiyle her yerde istenilen vasıfları taşıyan memurlar yoktur. Bundan dolayı mevcut memurların çoğu salahiyetlerini kötüye kullanmaktadır. İstenilen vasıflara sahip memur olmadıkça da, muntazam bir idarenin kurulmasına imkân yoktur*” ifadelerini kullanmıştır (Karal,2001:VIII,159). Fuad Paşa, konuya aleniyet kazandırmak üzere Cevdet Paşa'yı göreve çağırılmakta gecikmedi. Bu iki isim daha önce yapmış oldukları çalışmalarıyla sivriilen iki devlet adamıydı (Ortaylı,2000:50). Cevdet Paşa, memurların icra memurlar, hâkimler ve askeri memurlar olmak üzere üç kısımda ele alınarak derece derece sorumluluklarının tayin olunması lazım geldiğini belirtmiştir(Sunay,2007:33). Aynı zamanda Cevdet Paşa, “*adama iş aramaktan vazgeçip işe adam aramak kaidesine itibar olunursa az vakitte memleket idaresi için iktidarlı memurlar yetişir*” düşüncesiyle bir nevi bu durumun zamanla ıslah edilebileceğine işaret etmiştir (Karal,2001:VIII,160).

Tanzimat sonrasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun kalbi olan İstanbul ile merkeze tabi olan taşra arasında muazzam bir uyumsuzluk hali mevcuttu. Merkezi otoritenin alt birimlerde hissedilebilmesi ve taşra idaresindeki düzensizliklerin giderilebilmesi için idari manada

⁵ Vezirlerle devlet erkânının ve memleket zenginleriyle tanınmış adamların ecelleriyle öldüklerinde yahut herhangi bir sebeple idamlarında metrukâtının ve bazen de sağlıklarında mallarının hükümet namına zapt edilmesi yerinde kullanılan bir tabirdir (Pakalın, 1983II:624).

Osmanlı yönetiminin taksim edilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Böylece 1864 ve 1871 yılında Ali, Fuad ve Cevdet Paşalar önderliğinde vilayet nizamnameleri hazırlanmıştır (Gençoğlu,2011:32).Bu tüzüklerde hantal ve hareketsiz olan Osmanlı bürokrasisine devinim kazandırmak, taşra yönetimi dâhilinde çalışan memurların liyakatsiz davranışlarının önüne geçebilmek ve merkez ile taşra arasındaki yönetsel bağları kuvvetlendirmek hedeflenmiştir. Ayrıca mülkiye memurlarının, validen nahiye müdürüne kadar ve hatta muhtara kadar, kademelerine göre yetki ve sorumluluğu tespit edilmiştir(Karal,2001:VIII,160-161). Buna mukabil, artık memurluğun bir meslek olarak kabul edilmesi üzerine maaş işleri ile disiplin hususlarını düzenlemek gerekli hale gelmişti. Bu hususla ilgili 1873 yılında bir kararname yayınlanarak maaş ve harcırahlarını ne şekilde verileceği hakkında sarıh hükümler konmuştur. Bu kararlar 1871 yılındaki vilayet nizamnamesine eklenmiştir (Karal,2001:VIII,161).

Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Tesisini Hazırlayan Etkenler

Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) memleketin her tarafından fotoğraflarla bilgi edindiği gibi, çeşitli aralıklarla ümera ve zabitanında fotoğraflarını çektirir ve bu yolla devlet görevlilerini tanımak isterdi (Ortaylı,2008:551-552). Sultanın bu isteği merakından değil, doğal olarak mizacındaki her şeyi kontrol etme tutkusundandır. Zira selefi olan sultanların merkezi yapıyı hâkim kılma esasına dayanarak birçok reform yapılmasını emretmesine karşın, bu emirleri tatbik edecek devlet adamlarının liyakat yoksunu olması ya da herhangi bir göreve getirilen memurun atandığı yerde halka zulüm ve rüşvet uygulaması veya görevi suiistimal etmesi gibi birçok neden yüzünden yapılan ıslah çalışmaları amacına ulaşmamıştır. Ardında o kadar olumsuz örneğin bulunması nedeniyle, Sultan Abdülhamid, emrinde çalışan binlerce memurun hal ve hareketlerini takip etmek istemiştir.

Osmanlı Devleti onun saltanatı döneminde artık son demlerine gelmiş bulunmaktaydı. Osmanlı-Rus savaşıyla (93 Harbi) devlet, kendi istikbalinin ellerinde olmadığını iliklerine kadar hissetmişti. Harici yönetimde alınan kötü sonuçlar, dâhili anlamda büyük bir buhran yaratmış ve durumun vahametinin farkında olan sultan, 23 Aralık 1876'da açılan Mebusan Meclisi'ni 14 Şubat 1878 tarihinde kapatmıştır. Bu durum Osmanlı Devleti'nde "*İstibdat Dönemi*" olarak anılacak ve 30 yıl sürecek olan bir baskı dönemini beraberinde getirmiştir. Sultanın mizacıyla örtüşen bu dönem yapmak istedikleri için önemli bir gelişmeydi.

Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Tesisi

Osmanlı Devleti'nin hizmetinde çalışan Müslüman ve gayrimüslim bütün memurların biyografilerinin kaydedildiği ve hizmetlerindeki değişikliklerin takip edildiği aşamaları gösteren sicillerin tutulması hususunda ilk çalışma II. Abdülhamid dönemi başlarında, 5 Şubat 1879 (13 Safer 1296)'da “*Sicill-i Ahval Komisyonu*”nun kuruluşu ile olmuştur (Çetin,2005:89). Sultan bunu bir “*irade-i seniyye*” ile kamuoyuna bildirmiştir. Burada “*Mazul ve mansub bütün vükela, vüzera ve memurların isim ve rütbe tarihlerini, menşe ve siretlerini ihtiva eden defterlerin etraflıca tanzimi esasen iş icabı olarak pek lüzumludur*” açıklaması yapılmıştır (Uğurlu,2013:7). Aslına bakacak olursak, Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun temelleri Ahmed Cevdet Paşa'nın Dâhiliye Nazırlığı sırasında atılmıştır. “*Memurin-i Kalemî Müdürlüğü*” adıyla teşekkül eden bu kurumda mülkiye memurlarının sicillerinin tutulmaya başlandığını görmekteyiz (Sarıyıldız,2002:8). Bu kurumun tesis edilmesinde, Ahmed Cevdet Paşa'nın gayretlerinden ötürü ilk sicil dosyası onun adına hazırlanmıştır (Ardel,2005:513-513). Buna ek olarak, 1877'de ilk defa tanzim edilen bir talimatla şer'iyye ve askeriye dışında kalan memurların sicillerinin tutulması mecburiyeti kabul edilmiştir (Karal,2001:VIII,334).

Sultan, iradesi gereğince Osmanlı Devleti'nde Sicill-i Ahvâl'in oluşturulması ve bundan sonra da daimi bir idare teşkilıyla bu önemli işin esaslarını belirlemek üzere başlangıçta Hayrettin Paşa'nın sadareti zamanında geçici bir komisyon teşkil edildi. Bu komisyonun başkanlığına eski Paris sefiri Arifi Paşa, üyeliklerine de İrfan Paşa ile Serviçen Efendi ve ilmiyeden Tahir Efendi getirildi(Sarıyıldız,2002:11;Uğurlu,2013:7). Gerçekçi bir yaklaşım ile yeni kurulan bu kuruluşun çalışmaları için elbette bazı masraflar yapılacaktı. Bu giderler için gerekli olan sicill-i ahval varakaları, defter ve cetveller ve lüzumlu diğer evrak basma ve hazırlama işi devlet basımevi olan “*Matbaa-i Âmire*”ye sipariş edildi. Masrafların karşılanması amacıyla 10.000 kuruşun hazineden verilmesi için Sadaret ve Maliye Nezareti arasında bir dizi yazışmalar yapıldı (Çetin,2005:90).

Başlangıçta geçici olarak kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu, 1879 tarihli Sicil Talimatı'nın 16.maddesindeki, “*komisyon tarafından tanzim ve ikmal olunacak sicill-i ahvalin muamelat ve vukuât-ı daimisini yürütmek üzere*” Dâhiliye Nezareti'nin idaresinde kalıcı bir kalem şubesi tesis edilmiştir (Sarıyıldız, 2002: 13). Sicill-i Ahvâl Komisyonu iç dinamizmine göre kayıt tutma, yazışmaları yapma, belge, defter ve istatistikleri düzenleme gibi sorumlulukların türüne göre “*tescilat*”, “*tedkikat*” ve “*evrak*” adı altında üç departmana ayrılmıştı (Sarıyıldız, 2002: 17). 24 Aralık 1896 tarihine gelinceye kadar kimi zaman müstakil

kimi zaman da değişik isimler altında çalışmalarını sürdüren Sicill-i Ahvâl Komisyonu, 1896'da "*İntihab-ı Memurin Komisyonu*"yla birlikte feshedilmiş ve bu iki komisyon "*Memurin-i Mülkiye Komisyonu*" adıyla birleştirilerek geniş yetkilerle donatılmıştı (Bozkurt,2011:2;Sarıyıldız,2002: 37;Çetin,2005,92-93).

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun lağvedilmesinden evvel, Dâhiliye Nezaretinin başvurusu üzerine, memurlarının seçiminin nezaretinin sorumluluğu altında olması gerektiği savunulmuştur. Bu düşünce ile Memurin-i Mülkiye Komisyonu lağvedilerek, memurların hal tercümeleri,"*tescil*" ve "*tezyil*" işlemlerini yürütmek üzere, "*Sicill-i Ahvâl-i Memurin Komisyonu*" kurulmasına karar verilmiştir. Komisyon 1922 yılına kadar görevini ifa etmiştir(Çetin,2005:93;Sunay,2007:14).

Sicill-i Umumi Defterlerinin Hazırlanması ve Fiziki Hususları

Osmanlı Devleti'nin son dönem biyografî yazımına önemli derecede müessir olan Sicill-i Umumi Defterleri, tanzimine esas olan anket tekniği uygulanarak yapılmıştır(Kütükoğlu,1994:215). Bilgiler deftere geçirilmeden önce tercüme-i hal varakasının hülasası hazırlanır ve tescil edilirdi(Sarıyıldız,2002:124-125).Tercüme-i hâl varakaları özellikleri itibariyle sicil kayıtlarına esas teşkil eden belgelerdi. Personel Kayıtlarına ait olan tercüme-i hâl varakalarını memurlar kendi el yazılarıyla doldurmakta idi (Hadi ve Yılmaz,2013:434). 1884 yılına değin bu sistemle tercüme-i hal varakaları hazırlandı. Ancak memurların tercüme-i hal varakalarını kendilerinin doldurması, birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu sorunların en başında, verilen bilgilerin doğruluğu hakkında tahkikat yapılamamasıydı. Ayrıca memurlara verilen tercüme-i hal varakaları zamanında Sicill-i Ahval Komisyonu'na teslim edilmiyordu. Bu durumu ortadan kaldırmak üzere 1887 tarihinde tercüme-i hal varakalarının nasıl düzenleneceği hususunda "*Me'mûrin-i Mülkiye'nin Tercüme-i Hâllerinin Süret-i Kaydı ve Tahririni ve Teferruâtını Mübeyyin Tarifnâme*" adlı bir yönetmelik yayınlandı(Sarıyıldız,2002:125). Tarifname üç bölüm ve yirmi beş maddeden ibarettir. İlk beş maddeyi kapsayan birinci bölüm "*Tercüme-i Hâl Varakalarının Nasıl Yazılacağına Dairdir*" adını taşıyordu. Altı ile on beşinci maddeleri kapsayan ikinci bölüm ise "*Tercüme-i Hâl Varakalarının Komisyon-ı Umûmiye Nasıl Gönderileceğini ve Mülâhazât Yazılmak İktiza Edüp Etmeyeceğini Mutazammındır*" başlıklıdır. Son bölüm ise on altıncı ve yirmi birinci maddelerden havi olup, "*Sicillât ve Tescilâtın Keyfiyeti Beyânındadır*" adı altında düzenlenmiştir. Yirmi iki ile yirmi beşinci maddeler "*mevâdd-ı şetta*"yı

oluşturmuştur(Sarıyıldız,2002:126). Hal tercümeleleri, “*sual, cevap ve mülahazat*” olmak üzere üç bölümden oluşmaktaydı(Hadi ve Yılmaz,2013: 434).

1879-1922 arasında, 40 yılı aşan bir sürede teşekkül eden Sicill-i Umumi Defterleri, Osmanlı devlet memurlarını tanımamıza geniş imkânlar sağlayan mükemmel bir arşiv fonudur. Sicill-i Umumi Defteri 201 adet defterde toplanmış ve 17 cilt halinde olduğu tespit edilmiştir (BOAR,2010:237). Defterlerin oluşturulmasında Sicill-i Ahval komisyonun geçirmiş olduğu evrelere göre dönemsel farklılıklar arz etmektedir. Bunların 60 tanesi *Sicill-i Ahval Komisyonu* zamanında, 140 ise tanesi *Memurin-i Mülkiye Komisyonu* döneminde hazırlanmıştır(Sarıyıldız,2000:135). Sicill-i Umumi Defterlerinde her şahıs için iki sayfa ayrılmış olmasına rağmen bazı şahıslara ait biyografiler yarım sayfada bitmektedir. Nadir olmakla birlikte bu iki sayfanın yetmediği durumlar da karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda ikinci sayfanın kenarına, devamının hangi cilt ve sayfada olduğuna işaret eden bir kayıt düşülmüştür. Bazı biyografiler tek kalemde çıktığı halde bazılarında sonradan ilaveler yapıp mühür basılmıştır(Kütükoğlu,2005:142).Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde muhafaza edilen bu defterler, dijital ortama aktırılarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Sicill-i Umumi Defterleri, fiziki kontekste ardışık olarak sıralanmıştır. Dijital ortamda bulunan defterlerden 18 numaralı olanından iki tane vardır. 179. ve 190. defterler ise boş gözükmektedir. 80 ve 150 numaralı defterler de ek defter olarak hazırlanmıştır(Sarıyıldız,2000:134). Defterlerin yaprak sayısı büyüklüğüne göre değişiklik arz etmektedir. Sicill-i Umumi Defterleri, her sayfa için mühür basılıp numaralandırılmıştır. Defterin ortasında hat yazısıyla “*Sicill-i Umumi*” yazılıp, sağ kenarında sahife yazısı bulunmaktadır. Bazı defterler çizgilidir ve bazılarında ise düz boş bir sayfa üzerine bilgiler aktarılmıştır.

Sicill-i Umumi Defterlerinin Mahiyeti

“Tarih metinlerle yazılır” hükmü, herkesin kabul ettiği ve en güvenilir hükümdür. Vesikaların pratik ehemmiyeti o kadar büyüktür ki genellikle araştırmanın çerçevesini ve gidişatını belirler(Halkın,2014:18).Çalışmamızın ana kaynağını oluşturan “*Sicill-i Umumi Defterleri*”dir. Çalışmamız açısından büyük önem arz eden bu vesikalar,1879-1909 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu’nda istihdam edilen memurların tercüme-i hallerinin resmîyete intikal etmesine denilmiştir. Osmanlı biyografi yazımında önemli yer teşkil eden bu defterler “*esas künye defterleri*” adıyla da zikredilirdi(Sarıyıldız,2000:134). Defterler biyografi özelliğinden başka, memurların görev yaptığı şehirlere ait birtakım özellikleri de

ortaya koyabilen, devletin mali ve idari politikasının takibinin yapılmasına imkân tanıyan, uygulanan eğitim sistemi hakkında bilgi elde edilebilen kaynak özelliği de taşımaktadır(Kırıcı ve Yiğit,2011:22).

Sicill-i Umumi Defterlerinde yer alan memurların sayısı hakkında tenakuza düşülmüştür. Findley'e (2011:22) göre; koleksiyonda 1877 yılından 1908 yılına kadar toplam 92.137 memurun sicil kaydı oluşturulmuştur ancak o bu sayıyı mübalağalı bulduğunu ve tahminlerine göre 70.000 civarında olduğunu belirtmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi'nde bu rakam 51.652 olarak tespit edilmiş (BOAR,2010:237). Bu konuda doktora tezi yapan Gülden Sarıyıldız ise sayının net olmadığını 30.000 ile 100.000 arasında farklı rakamların olduğunu ve çalışmasında genel kanı olan 92.000 memurun sicillinin tutulduğunu söylemiştir (Sarıyıldız,2000:135). Neden böyle bir rakamsal karışıklığın oluştuğuna Antakya üzerinden örnek verecek olursak; aynı kişilere ait iki farklı sicil kaydının oluşturulmuş olduğunu zikredebiliriz. Bunlardan ilki Mehmed Numân Efendi ve diğeri ise Mustafa Fehmi Efendi'dir. Dâhiliye Nezareti'ne bağlı Sicill-i Ahval İdare'sinde hazırlanan Sicill-i Umumi Defterlerinde; Mehmed Numan Efendi'nin hem 8 numaralı defterin 759'uncu sayfasında, hem de 43 numaralı defterin 21'inci sayfasında iki defa kaleme alınmış olduğu tespit edilmiştir.(BOA.DH.SAİD.,No:8,s.759;BOA.DH.SAİD.,No:43,s.21). Mustafa Fehmi Efendi ise yine aynı daire tarafından oluşturulan sicil kaydının 159 numaralı defterin 116'ıncı sayfasında ve 152 numaralı defterin 156'ıncı sayfasında kaleme alınmıştır(BOA.DH.SAİD.,No:159,s.116; BOA.DH.SAİD.,No:152,s.156). Belgelerde baba adları, doğum tarihleri, almış oldukları eğitim ve bildikleri diller aynı olmasına rağmen sadece istihdam edildikleri tarihlerde değişiklik yapılmıştır. Mikro ölçekte yaptığımız saptama neticesinde Antakya bazında yapılan bu yanlışlığın makro ölçekte düşünüldüğünde azımsanmayacak rakamlara ulaşması mümkündür.

Çok sık olmamakla birlikte, memur hayatta değilse defterde “*vefat etmiştir*” ibaresi bulunmaktadır. Antakya memurları arasında Cincinzade olarak tanınan Hakkı Efendi bu duruma örnek teşkil eder⁶. Buna ek olarak, Sicill-i Umumi Defterinde şahsa ait bilgiler aktarılırken yazı bakımından farklılar bulunduğu görülmektedir. Muhtemelen bu bilgiler kaleme alınırken, defteri doldurmakla mükellef olan memurun değiştirilmesi bu duruma sebebiyet vermiştir.

⁶ “*Hakkı Efendi bin üç yüz yirmi senesi Zilhiccesinin guresinde- 15 Şubat sene 1318- vefâtı vuku'bulduğu nezaret-i müşârü'n-ileyh muhâsebe celilesinin 5 Mart sene 1323 tarihli cevabında beyân kılınmıştır*” (BOA, DH. SAİD, No: 80, s.141)

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Yönetmelikleri

Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulduğu zaman hangi kaidelere göre sicil muamelelerini yürüteceğini tespit için bir yönetmelik hazırlandı (Sarıyıldız,2002:117). “*Ahvâl-i Memûrîn Sicili Komisyonu Talimâtı*” adıyla tek büyük sayfalık ve on beş maddelik yönetmelik 3 Mart 1879 tarihinde yayınlanmıştır(Soyluer,2008:3). Yönetmelikte esas alınan durum, tercüme-i hal varakalarının tabettirilmesi ve nasıl doldurulacağını açıklanmasıdır(Çetin,2005:90). Komisyon ile memurlar arasındaki dokunun oluşabilmesi için memurların tercüme-i hal varakalarını teslim etmeye mecbur bırakılmıştır (Sarıyıldız,2002:117). Bu haller göz önünde tutulursa, şer’iyye, askeriye ve zaptiye memurları dışarıda bırakılarak, en yüksek rütbeden en küçük rütbeli memura kadar mansup ve mazul bütün mülkiye, adliye, maliye ve diğer memurlardan birer tercüme-i hal varakası alınacak ve yapılacak tetkikten sonra oluşturulacak “*sicill-i umumi*”ye kaydedilecekti (Uğurlu,2013:9). Buna ilaveten, talimatnamede devlet memurları iki sınıf dâhilinde taksim edilmiştir. İlk sınıf padişah tarafından, “*irade-i seniyye*” ile atanan memurlardı. Bu memurlar; bakanlar, meclis, mahkeme ya da daire başkanları gibi nüfuzlu kimselerdi (Findley,2014:314). İkincisi ise herhangi bir taşra yöneticisi tarafından yapılan atamalar neticesinde niteliksel bir ayrıma gidilmesi olmuştur.

Sicill-i Ahvale müteallik bir başka nizamname ise, “*Sicill-i Ahvâl Talimat-ı Umumiyyesi ve Zeyli ile Tarifnamesi Ahkâm-ı Münderecesini Tavzihân ve Tadilen Vaz Olunan Devlet-i Âliyye-i Osmaniyye Sicill-i Ahvâl Kanûnnâme-i Umumiyyesi*”dir (Mert,2000:97). 23 Aralık 1880 tarihinde tabedilen yönetmelik; 8 fasıl ve 39 maddeden oluşup mükellef olanlar hakkında bilgiler, tercüme-i halin nasıl tutulacağını göstermek ve mevcut evrakın neleri içerdiğine dair daha önce çıkarılan nizamnamede ortaya çıkan elverişsizliği düzeltmek amacıyla yayınlanmıştır. 8. fasıldan başlayan ve 33 ile 39. maddeleri kapsayan bölüme “*mevad-ı şetta*” adı verilmiştir. Bu kısımda memuriyette yeni istihdam edilecek kişilerin hangi durumlarda ne şekilde tayinlerinin yapılacağı, memuriyete girişte yanlış beyanda bulunanlara hangi muamelelerin uygulanacağı, gerek maaşla gerekse mülazemetle tekrardan memuriyete başlamak isteyenlerin hangi evreden başlayacağı gibi soruların bir nizama bağlandığı bölümdür(Özger,2010:24).

Yönetmeliğin birinci sorusu; memurun kendisi ve babasının ismi, şöhreti, lakabı, milliyeti ve tabiiyetinin ne olduğuydu. Akabinde babasının ve kendisinin Bey mi? , Efendi mi? , Ağa mı? , Paşa mı? olduğu, babası memur ise son memuriyet rütbesi, değil ise ne iş yaptığı ve hangi sınıftan olduğu, nereli olduğu ve hayatta olup olmadığı, ailesi yönünden

meşhur bir aileye mensup ise o hususlar alenen yazılırdı (Daşcıoğlu,2006:563).Mesela, Mehmed Murad Efendi'ye ait olan sicil kaydında bahsi geçen bilgiler şu biçimde kaleme alınmıştır; “*Salih Efendi'nin oğludur. Şerbetçizâde denilmekle ma'rufdur*”(BOA.DH.SAİD, No:47,s.281).

İkinci sual ise, tercüme-i hal sahibinin doğum yeri ve tarihinin hicri ve rumi olarak yazılmasıdır. Abdullah Sabri Efendi hakkında düzenlenen tercüme-i hal şu şekilde deftere geçirilmiştir; “*bin iki yüz altmış altı sene-i hicriyesinde Antakya'da tevellüd etmiştir*” (BOA.DH.SAİD,No:40,s.217).

Üçüncü sual ise, hangi memleket ve mekteplerde veya özel hocalardan ilim, fen, sanat ve dilleri öğrendiği, öğrenim düzeyi, icazet, bu diplomayı alıp almama hali, hangi dilleri okuyup yazabildiğidir. Abdurrahman Efendi'nin bu sual için tertip edilen varakasında şu ibareler geçmektedir; “*Mukaddema-ı ulum-ı diniyyeyi pederinden okuduktan sonra Mekke-i Mükerreme ve Haleb ve Mısır'da ulûm-ı âliye tahsil ile icazet almıştır. Arabî ve Türkçe kitabet ve Fârisi tefehhüm eder. İlm-i hurûfdan hemze-i vasıl ve hemze-i kat'-ı mevâddini cem-i izah eder. Usul-ı hadisin envâ'ini tarif eder*”(BOA.DH.SAİD.,No:26,s.219).

Dördüncü sual ise, muhatap olunan memurun kitap ve risalelerinde resmi izinle tabedilmiş bir eser ve telifi varsa neye dair olduğu, hangi tarihte ve nerede yayınlandığı izah edilmiştir. Mesela Hakkı Efendi'nin kaydında şu ifadeler yer almaktadır: “*Ba-ruhsat-ı resmiye-i Zerâfet namında bir eser tab ve neşr ettirdiği tercüme-i hal varakasında gösterilmiştir*”. *Fi H. 8 Şevval sene 1313 ve Fi R. 11 Mart sene 1312 m.(23 Mart 1896)*(BOA. DH.SAİD.,No:80,s.141).

Beşinci ve altıncı sorular tercüme-i hal sahibinin istihdamına yönelik sorulardır. Hangi tarih ve kaç yaşında işe başladığı, ilk işine kadrolu olarak mı stajyer olarak mı adım attığı, görevlerinde kazanmış olduğu ücretler, zam veya tenzilatlar, tevcih olunan rütbelere, nişanlar, mazuliyet maaşı ve ceza alıp almadığı gibi suallerdir. Bu soruya Antakyalı memurlardan Mustafa Efendi'nin varakasında şöyle bir cevap verilmiştir: “*bin iki yüz doksan iki sene-i hicriyesinde “1875/76”on yedi yaşında iken Şam-ı şerif telgrafhanesine girip, bin iki yüz doksan beş senesi Rebiyülevvelinin dokuzunda“13 Mart 1878” 1000 guruş maaşla Harire Merkezi Muhabere Memuriyetine tayin, maaşı bin iki yüz doksan yedi senesinin Rebiyülâhırının ikisinde “14 Mart 1880” 800 guruşa tenzil, şehir-i Şevvalin yedisinde “12 Eylül 1880” maaş-ı haliyesiyle Taaz Merkezi Muhabere Memuriyetine, bin iki yüz doksan sekiz senesi Zilhiccesinin yedisinde “31 Ekim 1881” 1200 guruşa Mihail, bin üç yüz bir*

senesi Cemaziyelahirin on sekizinde “26 Şubat 1884” maaş-ı haliyesiyle Zebid’e ve bin üç yüz bir senesi Cemâziye’l-evvelinin on beşinde “13 Mart 1300” yine o maaşla memurin-i sabıkasına irca’ ve bin üç yüz yedi senesi Rebiyülevvelin selhinde “19 Kasım 1889” yine 1200 guruşla Yemen Vilâyetine tabi Ebha Telgraf Merkezi Müdüriyetlerine nakil olunmuştur. Yemen Telgraf ve Posta Baş müdüriyetiyle Telgraf ve Posta Nezareti makamlarından tercüme-i hal varakası muvafık olduğu gibi mazbatasını dahi hüsn-i ifâ etmektedir denilmiştir. 13 Cemaziyelahir sene 1311 “11 Aralık 1894”.Muma-ileyhin vazife-i memuriyetini hüsn-i ifa etmesine mebni bin üç yüz on senesi Cemaziyelahirinin yirmi ikisinde Rütbe-i Rabia tevcih buyrulmuştur. Muma-ileyh’e, bin üç yüz yirmi bir senesi Rebiyülahirinin yirmi birinde “17 Temmuz 1903” nikelden mamul Hamidiye-Hicaz Demiryolu madalyası ihsan buyrulduğu şube-i merkumenin 19 Zilhicce sene 1324 “3 Şubat 1907” tarihli vukuat pusulasında beyan edilmiştir(BOA.DH.SAİD.,No:54,s.122).Bütün bu bilgiler kaleme alındıktan sonra, üç kuruşluk pul yapıştırılıp, hicri ve rumi tarihler yazılıp ve kişisel mühürle mühürlendikten sonra işlem tamamlanmış oluyordu(Uğurlu,2013: 14).

I. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ANTAKYA

Antakya, tarihi çok eski dönemlere dayanan bir şehir olup insanlığın ilk yerleşim sahalarındandır. Tarihi Antakya şehri, Asi nehrinin aşağı ucundaki ovanın kenarında, denizden 440 m. yükseklikteki “*Habibü'n-neccar Dağı*”nın eteklerinde, Fırat havzasından Akdeniz’e, Akdeniz ve Suriye’den Anadolu’ya giden yolların kavşak noktasında kurulmuş, Türk-İslam karakterli bir yerleşim birimidir (Kara, 2005:2).

Bu bölümde, Antakya’nın kısa tarihi, idari yapısı, nüfusu, ekonomisi ve eğitimi hakkında genel bilgiler sunmaya çalışacağız. Kentler, toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarının belirlendiği ve biçim aldığı yerleşim merkezleridir (Çadircı,1997:XII; Gün, 2012:1). Bu yerleşim merkezlerinin oluşabilmesi için belirli bir zaman diliminin geçmesi ve kültürel anlamda birikimin sağlanması lazımdır. Ayrıca bir yerleşim biriminin yaşanılabilir merkez olarak adlandırılması için, insanoğlunu tatmin edecek ölçüde fiziki-coğrafi şartlara (hava, su, toprak v.b) sahip olması önemli faktörler arasındadır. Bu çerçeveden bakıldığında Antakya’nın yerleşim birimi olma özelliklerini barındırdığı ve bazı tarihi dönemlerde önemli merkezler arasında yer aldığı görülmüştür.

Bunlara ek olarak; Antakya iki büyük kutsal din olarak kabul gören, “*Hıristiyanlık*” ve “*Müslümanlık*” için manevi açıdan kendine özgü bir kenttir. Hıristiyanlık âleminin “*Kudüs*” ve “*Vatikan*”dan sonra en çok ziyaret yeri olan, “*Aziz İgnatius*” tarafından kurulan ilk patrikhanesi ve Hac yeri sayılan “*Aziz Petrus (St. Piyer) Kilisesi*” Antakya hudutları içerisinde (Gün, 2012:2). Müslüman âlemi için ise, yüce kitabımız “*Kur’an-ı Kerim*”de Antakya lafzının iki surede geçtiği tefsir yazarları tarafından kabul edilmektedir. Antakya lafzının geçtiği birinci sure “*Keyf*” suresidir. Bu surede, tefsir yazarları “*Hz. Musa*” ile “*Hz. Hızır*” (a.s) buluşması ile ilgili kıssada yıkılmak üzere olan bir duvarın onarıldığını, bu duvarın Antakya bölgesinde bir yerde olduğunu yazmışlardır (Bahadır,2013:210-211). Ku’ran-ı Kerim’de Antakya adının geçtiği diğer sure ise “*Yâsin Suresi*”dir. Müfessirler, Yasin suresinin 13. ayetinde “*Karye*” olarak nitelenen yerin Antakya olduğu kanaatindedirler. Tefsir yazarları, aynı surenin 20. ayetinde geçen kişinin “*Habibü'n-neccar*” olduğunu ileri sürmektedirler (Bahadır,2013:211). Buna ilaveten Habibü'n-neccar adıyla zikredilen Anadolu’nun ilk camisi Antakya’da inşa edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Antakya kentinin, ruhani nitelikler taşıyan bir kent olduğu aşikârdır.

Antakya yöresinin bilinen en eski tarihi, Orta Paleolitik döneme kadar uzanır. Bölgede yapılan kazılarda edinilen bilgilere göre; Antakya yöresinde Orta Paleolitik dönemden M.Ö. 1800'lü yıllara kadar yerleşim merkezlerinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bahadır,2009:1). Antakya şehrinin tesisi, “*Büyük İskender*” zamanına kadar gider ve şehrin kuruluşuna dair efsaneler bulunmaktadır. Antakya şehrini asıl kuran ve ismini veren kişi, İskender'in ölümünden sonra İmparatorluğu paylaşan kumandanlardan “*Seleukos*”dur. Seleukos'un rakibi olan ve payına Frigya ve Anadolu düşen İskender'in diğer kumandanlarından “*Antigonos*”u yendikten sonra, onun Samandağ'ında kurduğu şehirle Amik Gölü'nün güneyinde inşa edip kendi adını verdiği şehri yıkıp yerlerine Samandağ'ında Selucia Pieria ile babası Antiochos adına Antiochia (Antakya) şehrini kurdu (Sahillioğlu,1991:228). Antakya, kısa sürede gelişerek Roma ve İskenderiye gibi önemli bir yerleşim merkezi haline gelmiştir (Gül,2009:1025). Seleukos'un ölümünden sonra Antakya “*Selevki Devleti*”nin başkenti olmuştur. Antakya'da egemen olan Selevki Devleti M.Ö. 69'da Roma Devleti'nin vassalı statüsüne geçince, kentte Roma etkisi görülmeye başlanmıştır. Çok geçmeden şehir, Roma hakimiyetine girdi ve Suriye eyaletinin merkezi konumuna yükseldi (Eroğlu-Babuçoğlu-Köçer,2012:25). Antakya Roma döneminde ihtişamın zirvesine uzanarak ve tarihinin en parlak dönemini yaşamıştır (Bayraktar,2008:33). Antakya bu önemli özelliğini 6.yüzyıla kadar devam ettirmiş, ancak deprem bölgesinde olması hasebiyle büyük felaketler yaşamış ve bu doğal afetler sonucunda şehrin tamamına yakını tahrip olmuştur. Bununla birlikte Sasanilerin Roma Devleti'ni Asya'da zayıflatmak adına yaptığı askeri harekâtlar sonucu Antakya şehri büyük yıkımlar yaşamış, şehir harabe bir vaziyete bürünmüştür (Gül,2009:1025).

Antakya'da İslamiyet'in etkisi, 637 yılında hissedilmeye başlamıştır. Hz. Ömer'in komutanlarından “*Ebu Ubeyde B. Cerrah*” 637 yılında Antakya'yı ele geçirmiş ve “*Habib B. Mesleme*”yi Antakya'ya vali olarak atamıştır. Böylece Antakya'nın ele geçirilmesiyle İslamiyet'in Anadolu'ya taşınmasında önemli bir adım atılmıştır (Bahadır,2009:88). Antakya, Abbasilerin 9. yüzyılda zayıflaması üzerine 877'de “*Tolunoğlu Ahmed*”in, daha sonra “*Ihşidiler*”in, ardından da 944 yılında “*Hamdanoğulları*”nın idaresi altına girmiştir (Gül,2009:1025). Fakat Bizans İmparatoru “*II. Nikephoros Phokas*”un Suriye'ye açtığı sefer sırasında, 968 yılında Bizans egemenliğine girmiştir (Sahillioğlu,1991:230). Bu tarihten 1084 yılına değin, Bizans hâkimiyeti altında kalmıştır. I. Süleyman'ın vefatı üzerine Selçuklu Sultanı Melikşah 1086'da şehri Büyük Selçuklu sınırlarına dâhil ederek “*Yağıbasan*”ı vali tayin etti (Kara,2005:3). Antakya'da Türk hâkimiyeti 1098'e kadar sürmüş ve bu tarihten

itibaren 1268 yılına kadar Antakya’da Haçlı Prenslığı kurulmuştur. Memlûklular Sultanı olarak tahta geçen Baybars, Antakya’yı o sene ele geçirerek, Kozan’dan başlayıp Antakya ve Gazze bölgesine kadar olan havaliye 40.000 çadırdan oluşan Türkmen aşiretlerini yerleştirmişti (Gül,2009:1026).

Memlûklular Devleti, Mısır, Hicaz ve Suriye bölgelerini denetim altında tuttuğu dönemlerde, Anadolu’da Osmanlı Devleti adında bir güç ortaya çıkmıştı. Başlangıçta bu iki devlet arasında herhangi bir münasebet oluşmazken iken, sınırları arasında bulunan küçük beylikler veya devletçikler birer birer ortadan kalkmaya başlayınca sorunlar gün yüzüne çıkmaya başlamıştı. Özellikle Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) devrinde Hicaz Su Yolları meselesi ve diğer problemler yüzünden iki devlet arasındaki ilişkiler gerginleşmeye başlamıştı. II. Beyazıd zamanında (1481-1512) ise Memlûklularla-Osmanlı arasında beş yıl sürecek olan savaşlar yapıldı. 1486 yılında Çukurova’da Memlûklular ordusu Osmanlı ordusunu yenmiş ve Osmanlı ordusu komutanı Hersek-zade Ahmed Paşa esir edilmiştir (Hatay Tarihi, 2013:179). Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520) Dulkadir Beyliği ile ilgilenmeleri, ülkelerine sığınan Osmanlı şehzadelerini kabul etmeleri ve İran’a gidecek Osmanlı ordusuna yol vermemelerini gerekçe göstererek, Yavuz Memlûklulara savaş açtığını ilan etti. Tarihe 1516 yılında Mercidabık Savaşı olarak geçen muhabereden sonra Antakya Osmanlı Devleti’nin hâkimiyeti altına girmiş bulunmaktaydı (Sahillioğlu,1991:231). Antakya, Osmanlı idaresine katıldıktan sonra önemli bir takım ayaklanmalara sahne olmuştur. Bu isyanlardan en önemlisi 1532’deki “Zünnun” adlı kişinin çevresinde topladığı Dulkadirli Türkmenleriyle Osmanlıya karşı başkaldırmıştı. Kanuni döneminde çıkan bu ayaklanma, Rumeli Beylerbeyi tarafından bastırılarak “Zünnun” idam edilmişti (Kara,2000:17).

17.ve18.yüzyıllarda Antakya, Lâskîye, Hama, Humus civarlarında konar-göçer Türkmen aşiretleri iskân edilerek, hem üretim dengesi oluşturulmuş hem de bazı yerleşim yerleri imar edilmiştir. 18. yüzyıla gelindiğinde; “*Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa*”nın oğlu “*İbrahim Paşa*” Osmanlı ordusunu yenerek Suriye’ye ulaşmıştı. 1832’de yapılan savaşta, İbrahim Paşa, Osmanlı ordusunu yenerek bu bölgeyi ele geçirmiştir. İbrahim Paşa’nın kurduğu düzen 1839’a, Tanzimat’ın ilanına kadar devam etmiştir (Sahillioğlu,1991:232).

Antakya, Osmanlı idaresinde yaklaşık 400 yıl kalmıştır. 1268 yılından Birinci Büyük Savaşa kadar Müslümanların elinde kalan Antakya, 1919 ile 1939 yılları arasında Fransız Manda idaresinin altında 20 yıl kadar kalmıştır (Tozlu,2009:9). Dönemsel olarak eylemler zinciri içerisinde Antakya İslamiyet’in doğuşundan hemen sonra Müslümanların eline geçmiş

ve Türklerin idaresi altında şekillenmesiyle birlikte, Türk-İslam sentezinin olduğu bir kent örneği olmuştur.

1.1.İdari Yapı

Antakya, Osmanlılardan önce Memlûkluların idaresindeyken Suriye eyaletinin altı naipliğinden, Halep naipliğine bağlı küçük bir naiplik olarak idare edilmekteydi (Bahçeci,2014:516). 1516'da Mercidabık Savaş'ından sonra Osmanlı hâkimiyetine giren şehir, 1522 tarihine kadar bağımsız bir sancak olarak yönetilmiştir. 1522'de Şam Beylerbeyliğine, 1523'ten sonra ise Halep Sancağına bağlanmıştır. Bu süreçte Antakya; Altınözü, Kuseyr, Şuğur, Cebel-i Akra ve Süveydiye nahiyelerinden oluşan bir kaza konumundaydı (Gündüz-Gülcü, 2009:290). Antakya'nın ilk Osmanlı yöneticisi Bıyıklı Mehmed Paşa, ilk kadısı olarak da İskefserizade Rami Ali istihdam edilmiştir (Bayraktar,2008:33). 16. ve 17.yüzyılda, Osmanlı yönetimindeki Antakya Kazasında; “*Voyvoda, Subaşı, Asesbaşı, Muhtesip, Muhzirbaşı, Alaybeyi, Çeribaşı, Dizdar, Şehir ve Mahalle Kethüdası, Kadı, Müftü, Vakıf Yöneticileri ve Mahalle İmamları*” görev almışlardır (Hatay Tarihi,2013:196). Antakya şehrinin 16. yüzyılda mahalle sayısı 20 ila 22 arasında değişiklik göstermekle beraber bu sayı 19. yüzyılda 29'a ulaşmıştır (Kara,2005:4).

1839 Tanzimat, 1856 Islahat Fermanları ile arada vuku bulan iç ve dış siyasi hadiseler sonucunda Osmanlı Devleti'nin tüm kademelerinde birçok değişikliğe gidilmiştir. Yaşanan bu tabloda merkez ile taşra organları yeniden düzenlenmiştir (Uğurlu,2013:24). Tanzimat yönetiminde ülke; “*Eyalet-Sancak-Kaza*” olarak üç ana birime bölünmüştü (Çadırcı,1997:236). Tanzimat dönemi, aslına bakılacak olursa deneme yanılma dönemi olarak adlandırılabilir. Zira bu dönemde vergi toplama sistemi olarak adlandırılan “*İltizam Usulü*”nün Osmanlı toplumunda yaşattığı olumsuz yönlerini ortadan kaldırmak üzere kurulan “muhassıllık” amaçlanan hedeflerin uzağında kalacak, üstüne üstlük eski düzeni aratır bir hale bürünecekti (Ortaylı,2000:36). Öte yandan 1853-1856 Kırım savaşı sonrası Anadolu'ya dalga dalga gerçekleşen büyük göçler Osmanlı Devleti'nin demografik yapısında önemli değişiklikler yaşanmasına neden olmuş ve yeni bir idari düzenlemeyi zorunlu kılmıştır. 1864'te hazırlanan “*Vilayet Nizamnamesi*”, Osmanlı Devleti genelinde geçerli hale getirildi. Buna göre Osmanlı toprakları “*Vilayet-Sancak-Kaza ve Köy*”lerden oluşan yönetim birimlerine ayrılıyordu. Bununla birlikte idari yöneticilerin, unvan ve atamalarında değişikliğe gidilmiştir. Eyalet, “*Vilayet*”e dönüşecek ve başında “*Vali*” yönetici olarak konumunu koruyacaktı. “*Sancak*” terimi yerine zaman zaman “*liva*” teriminin kullanıldığı görülecek ve sancak yönetimi

kaymakam yerine “*mutasarrıf*”a bırakılacaktı. “*Kaza*” birimi ise 1842’deki statüsünü korumakla birlikte seçimle göreve gelen kaza müdürü yerine kaza yöneticisi olarak kaymakam iş başına getirilecekti (Ortaylı,2000:19). Kazalar müdürlük veya kaymakamlık şeklinde yapılandı.

Antakya, Osmanlı’nın himayesine girdiğinden devletin yıkılışına değin genellikle “kaza” statüsünde yönetilmiştir. 1517’de nahiye, 17.yüzyılda sancak ve 18.ve 19.yüzyılların tamamında, Halep vilayeti mülhakatında kaza olarak idare edilmiştir (Sezen,2006:29). Kaza olarak yönetilmesi neticesinde doğal olarak 19.yüzyılda Antakya’yı yöneten Osmanlı idarecisi “kaymakam”dı. Antakya’ya merkezden atanan yüzlerce kaymakamın var olduğunu ve burada hepsinin tek tek belirtilmesinin güç olacağı, çalışmamızın hedefi dışına çıkabileceği düşüncesiyle, öne çıkan bazı şahsiyetlere yer verilmesinin daha faydalı olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca çalışmamızın prosopografi niteliğinde olması hasebiyle Antakya’ya hizmet veren kaymakamların bazılarını arşiv belgeleri ışığında incelemek yerinde olacaktır.

Bu minval üzere, kaymakamların yetkileri incelendiğinde; bunlar valiye karşı sorumlu olmalarına rağmen, vali tarafından görevden alınamazlardı. Maiyetlerinde mal müdürü, hâkim, tahrirat başkatibi, mal başkatibi, Müslim ve gayrimüslim kalkın temsilcilerinden oluşan kaza meclisleri vardı (Akyıldız,2012:77). Güvenliğin sağlanması için gereken önlemlerin alınmasında kaymakam sorumlu tutulmuştu. Yol kesme, hırsızlık ve benzeri eşkıyalık olayları görüldüğünde, kaymakam derhal meclisi toplar, gerekli görüşmeler yapıldıktan sonra yeterli sayıda asker gönderilerek suçluların yakalanması sağlanırdı (Çadırcı,1997:236).

Dönemin diğer yöneticileri gibi, kaymakamların da kanun ve yönetmeliklerin kendilerine tanıdığı yetkileri suiistimal ettiklerine rastlanmıştır. Örneğin, 11 Kasım 1850 (H.6 Muharrem 1267) tarihli Meclis-i Vâlâ mazbatasında, Antakya Kaymakamı olan “*Kamil Efendi*”nin halka karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmediği için azledilmesine karar verildiği belirtilmişti. Kamil Efendi’nin görevden alınmasıyla yerine Bilecik Kaymakamı “*İzzet Efendi*” 2.500 kuruş maaşla iş başına getirilmiştir (BOA.,A}AMD.,25/3). Antakya’ya kaymakam olan İzzet Efendi de selefi Kamil Efendi gibi, halka karşı görevini kötüye kullanmıştır. İzzet Efendi’nin yerine Hüseyin Paşa Kethüdası rütbe-i rabi’a ashabından “*Tahir Efendi*”, 2.500 kuruş maaş karşılığında 24 Nisan 1852 (H.4 Recep 1268) tarihinde Antakya Kaymakamı olarak vazifelendirilmiştir (BOA.,A}MKT.MVL.,52/59).

Osmanlı bürokrasisinde görev alan memurların o günün şartları düşünülduğünde, aldıkları maaşların kendilerine yetip yetmediği hep bir muammadır. Örneğin Antakya Kaymakamı olan İsmetpaşazadelerden *Yusuf Bey*, kendisine tahsis edilen maaşın yetmediğini ileri sürerek Bilecik Kaymakamı *Bekir Ağa*'yla yer değiştirilmesi yönünde, Halep Valisinden bir talebi olmuştur. Arz edilen konu, Meclis-i Vâlâ'da görüşülüp tartışıldıktan sonra Bekir Ağa 17 Aralık 1855 (H.7 Rebiyülâhır 1272) tarihinde 2.940 kuruş maaşla Birecik'e tayin edilmiştir(BOA.,A}MKT.MVL.,76/28).

Asayişli sağlamak kaymakamların öncelikli görevleri arasındaydı. Fakat bazı hallerde bu sorumluluğun yerine getirilmediğide olabiliyordu. Örneğin; Antakya Kaymakamı *Osman Efendi* hakkında Maliye Nezaretine, halk tarafından şikâyet dilekçesi gönderilmiştir. Osman Efendi'nin halka karşı davranışlarının kötü olduğu ve düzeni sağlamakta yetersiz kaldığı iddia edilmiştir. Ayrıca Osman Efendi'nin Dersaadet ordusuna mensup Mustafa adlı bir zatı hapiste bizzat dövüp onun yaralanmasına sebebiyet verdiği de bildirilmiştir. Bunun üzerine 5 Ekim 1858 tarihinde azline karar verilerek yerine "*Mektubî Hülafasından Talat Efendi*" vekâleten tayin edilmiştir (BOA.,A}MKT.MVL.,106/29).

Osmanlı Devleti'nde, mülkiye memurlarının görev yeri değişiklikleri, her zaman yukarıda açıkladığımız gibi, nizama aykırı hareketlerinden dolayı yapılmamıştır. İncelediğimiz vesikalar neticesinde, görev süresini tamamlayan memurun hizmet verdiği yerle ilgili becayiş usulüne gidildiğini de tespit edebiliyoruz. Antakya kaymakamlarından *Hacı Şükrü Efendi* ile *Aziz Sabri Efendi* arasında gerçekleşen becayiş buna örnek gösterilebilir. 29 Aralık 1884 (H.11 Rebiyülevvel 1302) tarihinde gerçekleşen becayiş, Hacı Şükrü Efendi'nin Antakya'da vermiş olduğu kaymakamlık hizmetinin sona erdiği ve yerine İdlip kaymakamı Aziz Sabri Efendi'nin getirildiği, Halep Vilayeti İdare Meclis'inde 18 Ekim 1884 (27 Zilhicce 1301) tarih ve 122 numaralı mazbatada karara bağlanmıştı (BOA.,İ.DH., 938/74276). Bir başka becayiş usulü, *Hafız Mehmed Şükrü Efendi* ile *Mahmud Celaleddin Bey* arasında gerçekleşmiştir. 5 Kasım 1889 (H.1 Recep 1317) tarihinde 2.250 kuruş maaş karşılığında Antakya'ya tayin edilen Hafız Mehmed Şükrü Efendi, kente gelmeden önce Tarsus Kaymakamlığı görevini icra etmiştir. Mahmud Celaleddin Bey ise Humus Kaymakamlığına 25 Şubat 1901 (H.16 Zilkade 1318) tarihinde 2.700 kuruş maaş karşılığında Sömbeki Kaymakamlığından nakil edilmiştir. Bahsi geçen iki ismin, Antakya'da halef-selef olarak yollarının kesişmesi 30 Aralık 1901 (H.19 Ramazan 1319) tarihinde olmuştur. Her iki kaymakamın da becayişlerinin gerçekleşmesinden memnun olduğu tespit edilmiştir. Zira kaymakamlar, buldukları yerlerin fiziki koşullarından (hava ve su) rahatsız olduklarından

dolayı yer değiştirmelerinin kendilerinin sağlığı açısından daha iyi olacağı kanaatindeydiler (BOA.,İ.DH.,1393/13).

Olumsuz yönleriyle ela alınan bu Antakya kaymakamları haricinde, yine Antakya kaymakamı olan *Talat Efendi* Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'ye yaptığı yararlı işlerden dolayı onurlandırılmıştır. Talat Efendi, Antakya halkının hoşuna gidecek davranışlarda bulunması ve Şam'da çıkan bir isyanda devlete faydalı işler yapması münasebetiyle, 1 Ağustos 1904 (H.19 Cemaziyelevvel 1322) tarihinde rütbe-i saliseden rütbe-i saniyeye yükseltilmiştir. (BOA.,İ.DH.,466/31133).

19. Yüzyılın sonlarına doğru, Antakya idari teşkilatı içerisinde; “*Kaymakam, İdare Meclisi, Mal Kalemi, Tahsilât Komisyonu, Tetkik ve Bakaya Komisyonu, Heyet-i Tahsildar Memurları, Bidayet Mahkemesi, Bidayet Kalemi, Şer’iyye Mahkemesi, Maarif Komisyonu, Evkaf İdaresi, Evkaf Komisyonu, Askeri Nakliye Araaları Komisyonu, Nüfus İdaresi, Nafia Komisyonu, Tapu İdaresi, Müze-i Hümayun, Ziraat Bankası Şube Meclisi, Ziraat Bankası Memurları, Ziraat ve Ticaret Odası, Belediye Dairesi, Telgraf ve Posta İdaresi, Hapishane İdaresi, Düyun-ı Umumiye İdaresi, Reji İdaresi, Emlak-ı Hümayun İdaresi, Gümrük İdaresi*” gibi kurum ve kuruluşlar mevcut durumdaydı (Eroğlu-Babuçoğlu-Köçer, 2012, 354-361).

1.2. Nüfus

Antakya, Osmanlı dönemine gelinceye kadar çok kalabalık nüfusun yaşadığı bir kenttir. Fakat işgaller sonucu yaşanan katliamlar, Haçlı savaşları zamanındaki yıkımlar, Memlûk Sultanı Baybars'ın verdiği yıkım, yangın, veba salgınları ve sık sık yaşanan depremlerin vermiş olduğu ağır tahribatlar neticesinde nüfusu bir hayli azalmıştır (Gündüz-Gülcü, 2009:294). Osmanlı öncesi dönemde ve Osmanlı hâkimiyetinin ilk yıllarında kente uğrayan seyyahlar bu durumu açık bir şekilde izah etmişlerdir. Örneğin, 1432'de Antakya'ya uğrayan “*Bertrandon de la Broquier*” Antakya surlarından bahsettikten sonra kentin nüfusu hakkında “...*fakat şimdi 300 evden başka bir şey yok*” ifadesini dile getirmiştir (Hatay Tarihi,2013:225).

16. yüzyılda Antakya şehrinin Halep vilayetiyle birlikte defalarca sayımı yapıldı. Bu tahrirlere göre şehrin nüfusunda 1527'den 1589'a kadar büyük bir değişme olmadı. 1527'de 1006 hane, 131 bekâr; 1537'de 1196 hane 265 bekâr; 1552'de 1087 hane 395 bekâr; 1570'te 1074 hane 387 bekâr; 1589'da ise 1064 hane 511 bekâr nüfusa sahipti (Sahillioğlu,1991:231).

Bu nüfusun tamamı sur içinde bulunmakta ve 6.493 ile 7.793 arasında değişmektedir (Gündüz-Gülcü,2009:295).

Antakya'nın nüfusu, 1678 yılında 17.053 kişi, 1736'da 13.230 kişi, 1762'de 14.160 kişi ve 1764 tarihinde 13.080 kişi olarak tespit edilmiştir. Antakya'yı 1766 yılında ziyaret eden "*Carsten Niebuhr*" şehirde 2.500 hanenin mevcut olduğunu kaydetmiştir (Hatay Tarihi, 2013:228). Evliya Celebi, Antakya'yı ziyaret ettiği vakit, şehrin nüfusu hakkında bilgi vermemekle beraber "*...Antakya'yı sekiz saraylı, mamûr haneleri Asi nehri tarafında yer alan müstahkem sulara sahip*" bir yer olarak tanımlamaktadır (Sahillioğlu,1991:231).

1867 senesinde Ahmed Cevdet Paşa, Antakya Nahiye'sinin nüfusunu 8775 Müslüman 1129 gayrimüslim olarak kaydetmiştir (Sahillioğlu,1991:231). 1868 yılında Antakya Kazası'nın toplam nüfusu, 9904 hane ve 26.556 kişiden oluşmaktaydı. Bu verileri teşekkülünde, 22.485 Müslüman, 3903 Hıristiyan ve 168 Yahudi nüfus şekillendirmiştir (Hatay Tarihi,2013:239).

1891 senesinde ise Antakya Kazası'nın nüfusu; 55.191 Müslüman, 3413 Rum, 2073 Ermeni, 12 Ermeni Katolik ve 283 Protestan toplam 61.183 kişiden oluşmaktaydı. 1895'te Antakya'nın nüfusunu; 57.636 Müslüman, 3529 Rum, 2873 Ermeni, 12 Ermeni Katolik, 284 Protestan, 15 Latin ve 254 Yahudi toplam 64.602 kişi meydana getirmiştir. (Hatay Tarihi,2013:240).

1.3.Ekonomi

Antakya yüzyıllardır hem politik hem de ekonomik açıdan önem arz eden bir yerleşkedir. Şehrin, zengin ticaret yolları üzerinde kurulu olması ve dini vecibeleri yerine getirmek isteyen Anadolu'daki Müslüman hacı adaylarının kutsal topraklara varmak üzere Antakya yollarını kullandığını bilinmektedir. Şehir, bulunduğu coğrafya bakımından da, birçok emeğin içinde işlendiği bir depo olarak nitelendirilebilir. Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinden Cumhuriyet dönemine kadar geçen sürede Antakya esnafı, loncalar halinde örgütlenmiştir. 19 yüzyılda şehri boydan boya kesen caddenin ortasındaki çarşı, Antakya ekonomisinin can damarıydı. Üç cadde ile köprüye uzanan çarşının, birinci caddesi üzerinde kunduracılar, nalburlar, terziler, marangozlar, ikinci cadde üzerinde tenekeçiler, manufakturacılar soldaki handa ise kuyumcu ve tuhafiyeciler, üçüncü caddede yoğurtçu, peynirci, bakırcı ve bıçakçılar vardı (Eskiocak,2004:53). Arap araştırmaları üzerine ihtisas yapmış André Raymond Antakya çarşılarını, üç bölüme esasına göre düzenlenmişti: “

...teknik (her uzman zanaatkâr belli başlı bir lonca içindeydi), topografik (aynı loncanın tüm zanaatkârları özel bir çarşıda toplanmıştı) ve topluluk esasına dayalı (aynı loncanın veya aynı gruptan Türk, Alevi ya da Hıristiyan) bölünme. Demirciler Çarşısı Alevi, Nalbantlar Çarşısı Sünnî ve Kuyumcular Çarşısı Hıristiyan idi.” İfadelerini kullanmıştır (Raymond, 1995:169). Antakya’da 1709 tarihinden 1827 yılına kadar geçen 118 yıllık zaman diliminde 64 ayrı meslek grubun bulunduğu tespit edilmiştir (Özdemir,2000:47).

Antakya ticaretin canlı olduğu bir yerdir. İstanbul’dan başlayıp doğuya giden ticaret ve askeri ikmal yolu Akdeniz kıyısında Payas’a inmekte, oradan İran’a doğru gitmekte idi. İskenderun ve Süveydiye limanları bu noktada önemli faaliyet göstermekteydi (Kara,2004:157). 1828-1833 yıllarında Antakya’daki bazı meslek grupları ve bu mesleklerde çalışan kişi sayısı şu şekildedir; “6 değirmenci, 35 debbâğ (deri işleyen), 45 yemenici, 20 bakkal, 25 marangoz, 7 nalbant, 8’i Müslüman,7’si Musevi 15 bezirgân, 2’si Rum, 2’si Ermeni 4 kuyumcu, 7 saraç (kunduracı), 15 mimar, 5 berber, 20 kasap, 12 demirci, 4 terzi, 3 ma’saracı, 2 basmacı, 13’ü Müslüman, 4’ü Musevi 17 attar (baharat satan), 6 boyacı, 2 hammal ve 14 ekmekçi idi” (Eskiocak,2004:53).

1867 yılında, Antakya’da “22 bedesten, 1144 dükkân, 4 mağaza” bulunuyordu. 1871 yılında da bu sayı değişmemiş yalnızca şehirde deri işleyen yer olan debbağhane açılmıştı. 1886’da ise dükkân sayısı “1451’e, mağaza sayısı 35’e, debbağhane 6”ya ulaşmıştı. 1898 yılında ise Antakya’daki dükkan ve mağaza sayısı 2073’e ulaşırken debbağhaneler kapanmıştı (Eskiocak,2004:54)

19. yüzyılda Antakya ekonomisini ticaret, tarım ve el sanatları ayakta tutuyordu. Antakya’nın Akdeniz bölgesinde bulunmasının getirisi olarak, şehrin çevresinde sanayiye yönelik en önemli tarım ürünü olarak zeytin yetiştirilmekteydi. Zeytinin işletilmesi esasına göz önünde bulundurularak pek çok zeytinyağı ve sabunhane işletmeleri kurulmuştur. Bu yüzyılın sonlarına doğru Antakya’da bir iplik fabrikası faaliyete geçmişti (Sahillioğlu,1991:232). Antakya Kazası’nda en çok elde edilen tahıl ürünü 96.800 kile (40 lt. hububat ölçüsü) ile buğdaydı. Buğdayı 32.000 kile ile yulaf, 31.000 kile ile arpa gelmekteydi. 1871 yılında Antakya’da elde edilen tütün miktarı yıllık 4.000 kıyye idi. Pamuk kozası da 14.00 kıyye elde edilmekteydi (Eskiocak,2004:56). 1891 yılında, Antakya ve çevresinde en çok elde edilen hububat ürünü 210.000 kile ile buğdaydı. Antakya ve çevresinde buğday üretimi 21 kat artmıştı (Eskiocak,2004:57).

1830'lu yıllarda Halep'teki bez üretimine paralel olarak Antakya'da da bez üretiminde artış sağlanmış ve hatta bazı yönlerden Halep'teki üretim miktarını da geçtiği görülmüştür (Kara,2004:159). Antakya'nın dokuma türündeki üretiminin artışı, özel teşebbüslerle desteklenmiştir. 9 Haziran 1874 (H. 23 Rebiyülâhır 1291) tarihinde “*İbrahim Nas ve oğulları*” tarafından bez ve iplik fabrikası kurulmuştur. Bahsi geçen kişilerin kendilerine birtakım muavenet sağlanması yönünde bazı taleplerinin olması sayesinde böyle bir fabrikanın kurulduğu tespit edilmiştir. İbrahim Nas ve oğulları bu tarihten evvel fabrikanın bazı eksikleri için Avrupa'dan makine ve edevat getirtmenin yanı sıra kendilerinin ürettikleri fabrika dokumalarının gümrük vergisinden muaf tutulmasını da talep etmişlerdir. İbrahim Nas'ın böyle bir talebinin oluşmasında, daha önce bu şekilde pek çok kişiye kolaylık sağlanmış olmasıdır. Konuyla ilgili İbrahim Nas Rüsumat Dairesi'ne çağrılarak göndereceği fabrika dokumaları ve Avrupa'dan gelecek makine ve edevatın miktarı için bir defter oluşturup bunları tek tek deftere kaydetmesini İbrahim Nas'tan istemişlerdi. Daha sonra bu defteri, Ticaret ve Nafia Nezaretleri ve Halep Vilayeti Rüsumat dairesine göndermesini istemişlerdir. Bahsedilen konunun çözümü için mesele Encümen-i Mahsus-ı Vükela'da İbrahim Nas'a kolaylık sağlanması tartışılıp görüşüldükten sonra, sadece bir defaya mahsus gümrük vergisi alınmaması yönünde karar çıkmıştır (BOA.,İ.MMS.,134/5707). Osmanlı Devleti'nde sadece devlet eliyle değil bazen de özel teşebbüs yoluyla büyük işletmelerin kurulduğu, şahısların işlerinin aksadığı zaman devlete ödedikleri vergilerden kısmi olarak muaf tutuldukları ve 19.yüzyılın ikinci yarısında Antakya'nın Avrupa'ya tekstil ürünleri ihraç ettiği yorumu yapılabilir.

19. yüzyıl sonlarında İskenderun ve Antakya yakınlarında antimon, kurşun, krom, borasit ve bitüm yatakları bulunmaktaydı. Bu bölgedeki krom madenlerini kullanma imtiyazına İngiliz şirketler sahipti. Bu İngiliz şirketleri 1886-1888 yıllarında 380.000 tonu aşkın maden çıkarmışlardı (Eskiocak,2004:62). Antakyalı ve İngiltereli bazı şahıslar, bölgedeki madenler için ortaklaşa arama çalışmalarına katılmışlardı. 24 Mart 1903 (H.24 Zilhicce 1320) tarihinde, Antakya ahalisinden *Bereketzade Rıfat Ağa* ile İngiltere tebaasından *Mösyö Con* ile birlikte Halep Valisine göndermiş olduğu dilekçede, tespit ettikleri *Civelekzade Bahaddin Bey*'e ait olan arazide maden çalışması yapmak istediklerini izah etmişlerdir (BOA.,DH.MKT.,672/33).

1.4. Eğitim

Osmanlı Devleti'nin beylikten muazzam bir imparatorluğa dönüşmesinde ve Türk-İslam medeniyetinin inkişafında mevcut eğitim ve öğretim müesseselerinin, özellikle medreselerinin büyük rolü olmuştur (Kodaman,1980:10). Klasik Osmanlı döneminde; Bursa, Fatih ve Süleymaniye medreseleri akla ilk gelen eğitim kurumları idi. Antakya'da ise 16.yüzyılda “*Gülbaviye*” adında tek bir medresenin varlığı tespit edilmiştir. “*Yarımca*” köyü ile “*Müstevi*” mezarının gelirlerinin bir kısmı bu medreseye aktarılmış ve 1550 ile 1584 tarihleri arasında 3.405 akçeden ibaret olduğu anlaşılmıştır. Evliya Çelebi, 17.yüzyılda Antakya'da yedi medrese ile cami ve mescitlerde eğitim verildiğini belirtmiştir (Hatay Tarihi, 2013:219).

18.yüzyılda, Antakya'da on altı medresenin var olduğu tespit edilmiştir. Bu medreseler; “*Hacı Abdülceliloğlu Hacı Mehmed Ağa Medresesi, Yeğen Mehmed Ağa Medresesi, Seyyid Hacı Mehmed Efendi Medresesi, Şeyh Ali Medresesi, Kasab Hacı Medresesi, Cafer Ağa Mektebi, Cami-i Kebir Medresesi, Muharremiye Medresesi, Habib'ün Neccar Medresesi, Tekke Cami-i Şerif Medresesi, Farisiye Medresesi, Nakip Medresesi, Meydan Medresesi, Yeni Medresesi, İhsaniye Medresesi ve Şirince Medresesi*” olarak kayıtlara geçmiştir (Gül,2008:167-168).

Bu medreseler arasında İhsaniye (Ağalar) Cami ve Medresesi Antakya'da önemli bir yere sahiptir. Camide bulunan dört kitabeye göre yapı ilk olarak Civelekzade Hacı Ebubekir Ağa tarafından 1806 (H.1221) yılında yaptırılmıştır. Cami Asi Nehri'nin 50 metre doğusunda yer almakta ve bugünkü Antakya çarşının tam ortasında bulunmaktadır. Yapının vakfiyesinden anlaşıldığı üzere İhsaniye Camii yapıldığı dönemde etrafında dükkânları, çeşmesi ve bir de medresenin varlığı tespit edilmiştir. *El-hac Ebubekir Ağa*'dan sonra camiye ait olan vakfın başına gelen kişilerinin Ağa olmasından dolayı camiye *Ağalar Cami* denilmiştir. 1878 yılında Antakya'da vuku bulan deprem sonrasında İhsaniye Cami ve Medresesi yıkılmış ve caminin onarımı *Hacı Mustafa Fehmi Civelek* tarafından tekrar yapılmıştır. Hacı Mustafa Fehmi Civelek'in göstermiş olduğu faaliyet sonrasında Osmanlı Devleti, 21 Nisan 1891 (H.15 Ramazan 1308) tarihinde adı geçen zata, mükâfat olarak üçüncü rütbeden Mecidi Nişanı devlet tarafından ihsan buyrulmuştur (BOA.,İ.DH.,1222:95656).

19.Yüzyılın başlarında, Antakya'nın önemli müderrislerinden “*Antakyalı Es-Seyyid Mehmed Said Efendi*”, 28 Nisan 1835 tarihinde, yaklaşan Ramazan ayına hazırlanmak üzere tefsir dersleri için görevlendirilmişti. Bu görevin en büyük özelliği, tefsir derslerinin II.

Mahmud'un huzurunda gerçekleşmesiydi⁷. Antakyalı Es-Seyyid Mehmed Said Efendi'nin bahsi geçen vazifeye getirilmesinde “*Çarşambalı Mustafa Efendi*”nin Hac'a gidecek olması etkili olmuştur. Ayrıca Antakyalı Es-Seyyid Mehmed Said Efendi ile birlikte “*Dersaadetli Yesevi Ahmed Efendi*”, “*İstanbulu Es-Seyyid Mehmed Emin Efendi*” ve “*Maraş kadısı Uşşaki İbrahimzade Mustafa Efendi*” aynı görev için vazifelendirilmiştir (HAT.,1591:1)

Yukarıda anlatılan Antakya'nın medreseleri, Osmanlı Devleti'nin genelinde olduğu gibi, çağa ayak uydurmakta zorlandığı için artık geri kalmışlığın sembolü olarak nitelendiriliyordu. Bu durumun önüne geçebilmek için, 1869 yılında yayımlanan “*Maarif Nizamnamesi*”nde her köy ve mahallede bir sıbyan mektebinin açılması yönünde karar alınmıştı. Yapılan düzenleme sonrasında, Antakya'da 37 mahalle ile 145 köy bulunmaktayken, sıbyan mektebi sayısı halen 24 olarak tespit edilmişti. Antakya'daki eğitim geri kalmışlığının altında yatan ana neden, halkın eğitime ilgisizliği ve bahsi geçen nizamnameyi tatbik edecek yöneticilerin eğitime ehemmiyet vermeyişidir. (Eskiocak,2004:33).

19.yüzyılın son çeyreğinde Antakya'da eğitim alanında yavaş da olsa bir hareketlenme yaşanmıştır. 1886'da Antakya'da 10 medrese, 1 Rüştüye ve 26 sıbyan mektebi mevcut durumda idi. 20.yüzyılın ilk yıllarında ise Antakya'da bulunan mekteplerin adları şu şekildeydi; “*Habib'ün Neccar Mektebi, Köprübaşı Mektebi, Affan Mektebi, Saha Mektebi, Dörtayak Mektebi, Luşya Köyü Mektebi, Mişrakiye Köyü Mektebi, Muğeyrun Köyü Mektebi, Celiye Köyü Mektebi, Abdi Köyü Mektebi, Menkuliye Köyü Mektebi, Telil Henbelas Köyü Mektebi, Saylıca Köyü Mektebi, Dersuniye Köyü Mektebi, Ferye Köyü Mektebi, Yaktu Köyü Mektebi, Bağdadiye Köyü Mektebi ve Antakya Müki Rüştüye Mektebi*” olarak tespit edilmiştir (Eroğlu-Babuçoğlu-Köçer, 2012:576-580).

19.yüzyılın son çeyreğinde misyoner destekli olarak kurulan müesseseler, Anadolu'nun hemen bütün bölgelerine yayılmış durumda idi. Daha yüzyılın başında, 1815'te İngilizler, 1820'de Amerikalı misyonerler Anadolu'da faaliyetlerine başlamışlardır (Şişman,2006:8).Antakya'da Fransız, İngiliz, Amerikan kökenli misyonerler faaliyet göstermiştir.

Fransız misyonerler tarafından Antakya'da; “*Péres Capucins*” , “*Capucin*” ve “*St. Joseph de I'Apporition Rahipleri Mektebi*” adlı 3 tesis vücuda getirmişlerdi

⁷ Kuruluş yıllarından itibaren Osmanlı padişahları gerek ilmi ortamı canlandırmak, kültürel gelişmeyi sağlamak, gerekse iktidarlarını çeşitli kesimler nezdinde desteklemek ve hanedanın meşrutiyetini koymak gibi düşüncelerle huzurlarında ilmi toplantılar yapmak üzere etraflarında ilmi toplantılar yapmak üzere etraflarına ulemayı toplama, hatta özel hoca edinme konusunda önem vermişlerdir. Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) döneminden itibaren ramazan aylarında gelenek haline getirilmişti (İşpirli, 1998:18/441).

(Mutlu,2005:171).Bir diğerk mektep ise İngiliz misyonerler tarafından açılmıştır. İngiliz misyonerlerin açtığı iki mektepten ilki 1863-64 (H:1280) yılında açtıkları ve 1893-94 (1311)'te 60 erkek öğrencisinin bulunduğu ve ruhsatsız olduğu tespit edilmiştir (Şişman,2006:339). Diğeri İngiliz mektebi ise 1886 tarihinde “İskoçya-Ruhban Cemiyeti” tarafından tesis edilmiştir. 26 Mayıs 1884 (H.30 Recep 1301) tarihinde bu mektebin açılması için Sadaret makamından izin talep etmişlerdir. Belgede “*Antakya’da tesis küşâdına ruhsat itası İngiltere Sefâretinden iltimâs olunan bir bâb mekteb hakkında Ma’ârif Nezareti Celilesiyle cereyân iden muhâbere-i şâmil iki kıt’a tezkire melfûfuyla berâber takdim kılınmış ve mutala’larından ma’lûm-ı meâli-i lazım hazret-i sadâret-penahileri buyuracağı vechle İngiltere Sefâreti mekteb-i mezburun tesis-i emrinde şerâ’it-i nizâmiyeye tevfiğ-i hareket olunacağını beyân itmekde olacağından ruhsat-ı matlûbenin itâsı müsâde-i me’âli cenâb-ı sadâret-penâhilerine menût bulunmuş olmağla emr ü fermân hazret-i men-le hul emrindir. Fi 30 Receb sene 1301 ve Fi 14 Mayıs sene 1300*” (BOA.,Y.A.RES.,24:3) ibareleri yer almaktadır.Görüldüğü üzere İngiliz misyonerlerin Antakya’da açmak istedikleri mektep için daha önceden Maarif Nezaretiyle yazışmalar ve ruhsat verildiği takdirde, tüm kurallara uyulacağını beyan etmişlerdir.

Antakya’da faaliyet gösteren bir diğerk devlet ise Amerika olmuştur. Antakya Kazasına tabi Süveydiye Nahiyesinin Zeytuniye karyesinde, biri kız diğeri ise erkek olmak üzere iki tane Amerikan okulu mevcuttu. Bu okulların “*Amerikan Rifomed Presbiteryen Board Cemiyeti*”ne ait ve ruhsatsız olduğu bilinmektedir. Ancak bu mektepler için 6 Şubat 1905 (R.24 Kânunusani 1320) tarihinde ruhsat almak için Sadaret makamına başvuru yapıldığı tespit edilmiştir. Buna ilaveten mektebin içinde bir eczane bir kilise mevcut idi (BOA, HR.HMŞ.İŞO,86:15).

Görüldüğü üzere, Antakya çağlar boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir kenttir. Üzerinde kurulan her bir medeniyet, beraberinde getirdikleri kültürlerini bu toprak üzerinde bırakmış ve Antakya şehrinin şekillenmesinde önemli pay sahibi olmuşlardır.

II. BÖLÜM

SİCİLL-İ AHVÂL BELGELERİNDE ANTAKYALI MEMURLAR

Osmanlı Devleti'nin son dönem bürokrasi hayatına önemli ölçüde ışık tutan Sicill-i Ahval belgelerinin oluşmasında taşradan gelen memurların aktardığı bilgilerin payı büyüktür. Zira bir denizin oluşması için ırmaklara, nehirlerin meydana gelmesi için de derelere, çaylara ihtiyacı vardır. Bu betimle ile başlayacak olursak, Antakyalı memurların bu belgelerin teşekkülünde yapmış olduğu tesir yönünden bir dereceye benzetilmesi yerinde bir tespit olacaktır. Sicill-i Ahval Belgelerinde tespit edilen 84 Antakyalı memur saptandığından daha önce bahsetmiştik.

Antakyalı memurlar hakkında rakamsal verilere geçilmeden önce, bu memurların gruplama yoluyla taksim edilmesi, çalışmamızın sıhhatli bir şekilde ilerleyişine fayda sağlayacaktır. Antakyalı memurları; “ *Antakyalı Müslüman Memurlar*” ve “ *Antakyalı Gayrimüslim Memurlar*”, olarak iki ana kısımda ele alacağız.

2.1. Antakya-Antalya Karışıklığı Üzerine

Pek çoğumuz aleyhimize olan bazı yanlışlıklara maruz kalmışızdır. Seçim sırasında adımızın başka bir listede çıkması, yanlış bir adrese gönderilen faturalarımız veya mektuplarımız ve benzeri durumlarda birçok hata yapılmıştır. Bu bağlamda Sicill-i Ahval Belgelerinde Antakyalı memurları incelemeye başladığımızda, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 17 Şubat 2013 tarihinde toplam 83 adet memurun belgelerine ulaştık; lakin sorun bu noktada başladı ve bu 83 memurun arasına 9 tane Antalyalı memurun biyografisinin karıştığını tespit ettik.⁸Bu karışıklığın giderilmesi için ters mantık yaparak Antalyalı memurlar arasında Antakyalı memur aramaya başladık. Yaptığımız detaylı incelemeler neticesinde 10 memurun Antalyalı değil, Antakyalı olduğunu saptadık.⁹Böyle bir karışıklığın ortaya

⁸⁸Antakyalı Sicil-i Ahvâl Belgeleri arasında Antakyalı olmayıp Antalyalı olarak tespit edilen memurların isimleri ve künyeleri sırasıyla şöyledir; Ahmed Fâ'ik Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 136, s. 489; Halil Hilmi Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 94,s. 265; Halil İbrahim Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 159,s.349; Hüseyin Avni Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 174, s. 291; İbrahim Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 87,s. 437; İbrahim Necati Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 178,s. 211; Mahmud Celaleddin Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 83, s. 361; Mehmed Murad Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 35,s. 151; Neşed Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 134,s. 13

⁹Antalyalı Sicil-i Ahvâl Belgeleri arasında Antalyalı olmayıp, Antakyalı olarak tespit edilen memurların isimleri ve künyeleri sırasıyla şöyledir; Burhaneddin Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 181,s.339; İdris Avni Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No:128,s.121; Mehmed Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No:118,s. 395; Mehmed Faik Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No:131,s.409; Mehmed Nazım Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No:133,s.497; Mehmed Sabri Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No:184,s.167; Mustafa Şevket Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No: 114,s. 359; Nureddin Efendi, BOA.

çıkmasındaki temel sebep, tasnif çalışmaları sırasında belgelerde “*Lam*” ve “*Kef*” harflerinin birbirleriyle karıştırılmasıdır.

Yaşanan bu durumun önüne geçebilmek için idari makamlarca bazı tedbirler alındığını tespit ettik. O dönemde Teke sancağına bağlı olan Antalya ile Halep vilayetine merbut olan Antakya kazalarının yazımının birbirlerine benzemesi nedeniyle sık sık Antakya’nın evrakı Antalya’ya ve Antalya’nın evrakı da Antakya’ya gönderilmiştir. Böylesi bir durum resmî muamelenin gecikmesine, dolayısıyla bürokrasinin hantallaşmasına sebebiyet verdiği muhakkaktır. Bu durumun önüne geçebilmek için Konya Vilayetinden 19 Ekim 1893 tarihli tahriratla Antalya adının “*Adalya*” olarak değiştirilmesine izin verilmesi istenmiştir (BOA.DH.MKT.,No:159/35). Böylesi bir duruma bakarak, evrak karışıklığının geçmişten gelen bir gelenek olduğu değerlendirilebilir.

2.2.1.Müslüman Memurların İsimleri

Vesikaya dayalı doğruluk, biyografi yazarlarının vazifesi ve namusudur(Halkın, 2014: 61). Bu öğreti ile Sicill-i Ahvâl kayıtlarında Antakyalı Müslüman memurların esame dizelgesinin teşekkülünde75 şahsa ait biyografi tespit edilmiştir. Bu şahısların isimleri tetkik edildiğinde 54 şahıs, çift isme sahiptir. Geriye kalan 21 şahsın adı ise tek isimden oluşmuştur. Çift isimler arasında 32 memura “*Mehmed*” adı verilmiştir. Mehmed adlı memurlar arasında en çok 4 defa “*Mehmed Şakir*”, 2’şer defa da “*Mehmed Murad*”, “*Mehmed Rifat*” ve “*Mehmed Sabri*” isimleri karşımıza çıkmıştır.

Çifte isimliler içinden 5 şahsın “*Ahmed*”, 3 şahsın “*Mustafa*”, 2 şahsın “*Ömer*” ve 2 şahsın “*Hüseyin*” olduğu göze çarpmaktadır. Bu isimler arasında herhangi bir adaşlık olma durumu mevcut değildir. Antakyalı Müslüman memurlar arasında en ilgi çekici durum, sadece 3 memurun “*Bey*” unvanı alması ve geriye kalan 72 memurun lakabının ise “*Efendi*” olmasıdır. Buna ilaveten bir memur da “*Hacı*” unvanına sahiptir.

Tablo: 1- Müslüman Memurların Esame Listesi

Memurun Adı	Ad Sayısı	Memurun Adı	Ad Sayısı
<i>Abdullah Sabri Efendi</i>	1	<i>Mehmed Kamil Efendi</i>	1

DH. SAİD.,No:164,55; Rüşdi Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No:147,s.203; Süleyman Servet Efendi, BOA. DH. SAİD. ,No:130,s.157.

<i>Abdurrahman Efendi</i>	1	<i>Mehmed Mucib Efendi</i>	1
<i>Abdülbaki Kemal Efendi</i>	1	<i>Mehmed Murad Efendi</i>	2
<i>Abdülgani Efendi</i>	1	<i>Mehmed Mutehem Efendi</i>	1
<i>Abdlnafl Efendi</i>	1	<i>Mehmed Mnib Efendi</i>	1
<i>Ahmed Fehim Efendi</i>	1	<i>Mehmed Nazım Efendi</i>	1
<i>Ahmed Hamdi Efendi</i>	1	<i>Mehmed Nazır Efendi</i>	1
<i>Ahmed Naci Efendi</i>	1	<i>Mehmed Numan Efendi</i>	1
<i>Ahmed Nihad Efendi</i>	1	<i>Mehmed Ratib Efendi</i>	1
<i>Ahmed Rst Efendi</i>	1	<i>Mehmed Rıfat Efendi</i>	2
<i>Ali Efendi</i>	1	<i>Mehmed Sabri Efendi</i>	2
<i>Ali Rıza Efendi</i>	1	<i>Mehmed Said Efendi</i>	1
<i>Bahaddin Efendi</i>	1	<i>Mehmed Salim Efendi</i>	1
<i>Burhaneddin Efendi</i>	1	<i>Mehmed Suat Bey</i>	1
<i>Ferid Efendi</i>	1	<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	4
<i>Hakkı Efendi</i>	1	<i>Mehmed Şevki Efendi</i>	1
<i>Hseyin Efendi</i>	1	<i>Mehmed Zeki Efendi</i>	1
<i>Hseyin Hsn Efendi</i>	1	<i>Mustafa Efendi</i>	1
<i>Hseyin Lebib Efendi</i>	1	<i>Mustafa Fehmi Efendi</i>	1
<i>İbrahim Hakkı Efendi</i>	1	<i>Mustafa Neşet Efendi</i>	1
<i>Osman Nuri Efendi</i>	1	<i>Mustafa Şevket Efendi</i>	1
<i>İdris Avni Efendi</i>	1	<i>Nureddin Efendi</i>	2
<i>Kazım Efendi</i>	1	<i>Osman Efendi</i>	1

<i>Mahmud Cevad Bey</i>	1	<i>Ömer Feyzi Efendi</i>	1
<i>Mehmed Asım Efendi</i>	1	<i>Ömer Sırrı Efendi</i>	1
<i>Mehmed Celaleddin Efendi</i>	1	<i>Rüşdü Efendi</i>	1
<i>Mehmed Cemal Efendi</i>	1	<i>Sadık Rüşdü Efendi</i>	1
<i>Mehmed Efendi</i>	3	<i>Süleyman Servet Efendi</i>	1
<i>Mehmed Faik Efendi</i>	1	<i>Şahin Efendi</i>	1
<i>Mehmed Ferid Efendi</i>	1	<i>Vediatullah Efendi</i>	1
<i>Mehmed Fevzi Efendi</i>	1	<i>Veliyyüddin Efendi</i>	1
<i>Mehmed Hamdi Efendi</i>	1	<i>Yusuf Agâh Efendi</i>	1
<i>Mehmed İzzet Efendi</i>	1	<i>Ziya Efendi</i>	1

2.2.2. Gayrimüslim Memurların İsimleri

Sicill-i Ahvâl kayıtlarında Antakyalı gayrimüslim memurlar ile ilgili incelememizde 9 şahsın biyografisine rastlanmıştır. Bu memurların tabiiyetleri hakkında yaptığımız inceleme neticesinde 2 memurun “*Rum Ortodoks Milletine*”, 2 memurun “*Rum Katolik Milletine*” ve 1 memurun “*Ermeni Milletine*” mensup olduğu tespit edilmiştir. Belgelerde 2 memurun sadece “*Rum Milletine*” ait olduğu ve hangi mezhepten olduğu belirtilmemiştir. Bununla birlikte 2 memurun da hangi millete mensup olduğu saptanamamıştır. Gayrimüslim memurların isimleri ve tabiiyetleri Tablo:2’de gösterilmiştir.

Tablo:2- Gayrimüslim Memurların İsimleri

<i>Memurun Adı</i>	<i>Tabiiyeti ve Mezhebi</i>	<i>Memurun Adı</i>	<i>Tabiiyeti ve Mezhebi</i>
<i>Abdülvehhap Efendi</i>	<i>Rum Ortodoks</i>	<i>İlyas Efendi</i>	<i>Rum Katolik</i>
<i>Cebrail Azar Efendi</i>	<i>Rum</i>	<i>İlyas Şaman Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Corci Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Selim Efendi</i>	<i>Ermeni</i>

<i>Edvar Efendi</i>	<i>Rum Katolik</i>	<i>Vehbi Efendi</i>	<i>Rum</i>
<i>Hanna Edip Efendi</i>	<i>Rum Ortodoks</i>		

2.3. Antakyalı Memurların Doğum Tarihleri ve Aile Vaziyetleri

2.3.1. Müslüman Memurların Doğum Tarihleri, Baba Adları ve Meslekleri

Mevcut 75 Antakyalı Müslüman memurun doğum tarihleri h.1252/1836 ile h.1310/1892 arasında değişiklik arz etmektedir. 75 memurun baba mesleklerini tetkik ettiğimizde, 28 memurun babasının mesleği bilinmekte ve geriye kalan 47 memurunki ise bilinmemektedir. Malum olan 28 baba mesleği incelediğinde genellikle devlet kademesinde görev yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu mesleklerin şunlardan ibaret olduğunu tespit ettik: “*Teke Mutasarrıfı*”, “*Suruç Kaymakamı*” “*Antakya Müftü Müsevvidi*”, “*Bilan Kazası Müstantık Muavini*”, “*Askeri Mülazım*”, “*Antakya Meclis-i İdare Azası*”, “*Haleb Telgraf ve Posta Müfettiş Muavini*”, “*Rüsumat Başkâtibi*”, “*Alay Kâtibi*”, “*Tımarlı Sipahi Ümerası*”, “*Haleb Düyun-ı Umumiye Müsevvidi*”, “*Antakya Menafi Sandığı Memuru*”, “*Bölükağası*”, “*Antalya Evkafl Memuru*”, “*Antakya Belediye Kâtibi*”, “*Antakya dâhilinde Cami-i kebir İmamı ve Hatibi*”, “*Tüccar*”, “*Attar*”, “*Bakkal*”, “*Esnaf*”, “*Çiftçi*” ve “*Ulema*” şeklindedir.

Tablo: 3- Müslüman Memurların Doğum Tarihleri, Baba Adları, Baba Meslekleri

Memurun Adı	Doğum Tarihi (Hicri/Miladi)	Baba Adı	Baba Mesleği
<i>Abdullah Sabri Efendi</i>	<i>1266/1849</i>	<i>Molla Ali Efendi</i>	<i>Tüccar</i>
<i>Abdurrahman Efendi</i>	<i>1255/1839</i>	<i>Es-seyyid İbrahim Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Abdülbaki Kemal Efendi</i>	<i>1295/1878</i>	<i>İbrahim Bey</i>	<i>Suruç Kaymakamı</i>
<i>Abdülgani Efendi</i>	<i>1262/1845</i>	<i>Hacı Ahmed Efendi</i>	<i>Antakya Müftü Müsevvidi</i>
<i>Abdülnafi Efendi</i>	<i>1310/1892</i>	<i>Mustafa Neşet Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Ahmed Naci Efendi</i>	<i>1294/1877</i>	<i>Abdülmecid Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>

<i>Ahmed Nihad Efendi</i>	<i>1298/1881</i>	<i>Mehmed Halid Efendi</i>	<i>Çiftçi</i>
<i>Ahmed Rüşdü Efendi</i>	<i>1279/1862</i>	<i>Mehmed Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Ahmet Fehim Efendi</i>	<i>1282/1865</i>	<i>Selim Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Ahmed Hamdi Efendi</i>	<i>1271/1854</i>	<i>Hacı Abdülvehhab Efendi</i>	<i>Tüccar</i>
<i>Ali Efendi</i>	<i>1260/1844</i>	<i>Abdullah Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Ali Rıza Efendi</i>	<i>1279/1862</i>	<i>Hacı İbrahim Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Bahaddin Efendi</i>	<i>1295/1878</i>	<i>Zeynelabidin Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Burhaneddin Efendi</i>	<i>1310/1892</i>	<i>Şehabettin Efendi</i>	<i>Askeri Mülazım</i>
<i>Ferid Efendi</i>	<i>1274/1857</i>	<i>Hüseyin Ağa</i>	<i>Antakya Meclis-i İdare Azası</i>
<i>Hakkı Efendi</i>	<i>1272/1855</i>	<i>Abdülcelil Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Hüseyin Efendi</i>	<i>1253/1837</i>	<i>Ali Efendi</i>	<i>Tüccar</i>
<i>Hüseyin Hüsni Efendi</i>	<i>1289/1872</i>	<i>Hacı Abdülgani Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Hüseyin Lebib Efendi</i>	<i>1286/1869</i>	<i>Hacı Hasan Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>İbrahim Hakkı Efendi</i>	<i>1294/1877</i>	<i>Necib Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>İdris Avni Efendi</i>	<i>1298/1881</i>	<i>İdris Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Kazım Efendi</i>	<i>1296/1879</i>	<i>Bekir Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mahmud Cevad Efendi</i>	<i>1288/1871</i>	<i>Fehim Paşa</i>	<i>Teke Mutasarrıfı</i>
<i>Mehmed Asım Efendi</i>	<i>1284/1867</i>	<i>Hacı Mehmet Rifat Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Bey</i>	<i>1276/1859</i>	<i>Mahmud Efendi</i>	<i>Tüccar</i>
<i>Mehmed Celaleddin Efendi</i>	<i>1298/1880</i>	<i>Salih Efendi</i>	<i>Haleb Telgraf ve Posta Müfettiş Muavini</i>

<i>Mehmed Cemal Efendi</i>	<i>1285/1868</i>	<i>Abdullah Firuz Efendi</i>	<i>Rüsumat Başkâtibi</i>
<i>Mehmed Efendi</i>	<i>1283/1866</i>	<i>Süleyman Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Efendi</i>	<i>1284/1867</i>	<i>İbrahim Ağa</i>	<i>Attar</i>
<i>Mehmed Faik Efendi</i>	<i>1300/1882</i>	<i>Hulki Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Ferid Efendi</i>	<i>1283/1866</i>	<i>Mehmet Said Efendi</i>	<i>Alay Kâtibi</i>
<i>Mehmed Fevzi Efendi</i>	<i>1298/1880</i>	<i>Nazif Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Hamdi Efendi</i>	<i>1284/1867</i>	<i>Veliyyüddin Efendi</i>	<i>Tımarlı Sipahi Ümerası</i>
<i>Mehmed İzzet Efendi</i>	<i>1304/1886</i>	<i>Mehmed Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Kamil Efendi</i>	<i>1290/1873</i>	<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Haleb Düyun-ı Umumiye Müsevvidi</i>
<i>Mehmed Mucib Efendi</i>	<i>1286/1869</i>	<i>Hacı Sabit Efendi</i>	<i>Antakya Menafi Sandığı Memuru</i>
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	<i>1260/1844</i>	<i>Salih Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	<i>1276/1859</i>	<i>Hacı Abdülmennan Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Mutehem Efendi</i>	<i>1304/1886</i>	<i>Ferid Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Münib Efendi</i>	<i>1290/1873</i>	<i>Mehmed Efendi</i>	<i>Bakkal</i>
<i>Mehmed Nazım Efendi</i>	<i>1291/1874</i>	<i>Vahid Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Nazır Efendi</i>	<i>1302/1884</i>	<i>İzzet Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Numan Efendi</i>	<i>1276/1859</i>	<i>Hacı Ali Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Ratib Efendi</i>	<i>1276/1859</i>	<i>Hüseyin Ağa</i>	<i>Antakya Meclis-i İdare Azası</i>
<i>Mehmed Rıfat Efendi</i>	<i>1272/1855</i>	<i>Abdülkadir Ağa</i>	<i>Bölükağa</i>
<i>Mehmed Rıfat Efendi</i>	<i>1299/1881</i>	<i>Mehmed Tevfik Efendi</i>	<i>Attar</i>

<i>Mehmed Sabri Efendi</i>	<i>1295/1878</i>	<i>Faik Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Sabri Efendi</i>	<i>1305/1887</i>	<i>Saib Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Said Efendi</i>	<i>1310/1892</i>	<i>Bekir Sıdkı Efendi</i>	<i>Havran Bidayet Mahkemesi Başkâtibi ve Mukavelat Muharriri</i>
<i>Mehmed Salim Efendi</i>	<i>1286/1869</i>	<i>Antakyalı Mahmud Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Suad Bey</i>	<i>1298/1880</i>	<i>Fehim Paşa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>1252/1836</i>	<i>Mahmud Efendi</i>	<i>Antakya 'da Cami-i kebir imam ve hatibi</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>1272/1855</i>	<i>Hacı Ahmed Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>1294/1877</i>	<i>Ahmed Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>1260/1844</i>	<i>Ahmed Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Şevki Efendi</i>	<i>1277/1860</i>	<i>Abdullah Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mehmed Zeki Efendi</i>	<i>1294/1877</i>	<i>Abdülgani Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mustafa Efendi</i>	<i>1275/1858</i>	<i>Mehmed Ağa</i>	<i>Esnaf</i>
<i>Mustafa Fehmi Efendi</i>	<i>1292/1875</i>	<i>Hacı Fazıl Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mustafa Neşet Efendi</i>	<i>1291/1874</i>	<i>Halil Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Mustafa Şevket Efendi</i>	<i>1269/1852</i>	<i>Hacı Bekir Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Nureddin Efendi</i>	<i>1285/1868</i>	<i>Sami Efendi</i>	<i>Antalya Evkafl Memuru</i>
<i>Nureddin Efendi</i>	<i>1285/1868</i>	<i>Sami Efendi</i>	<i>Ulema</i>
<i>Osman Efendi</i>	<i>1279/1862</i>	<i>Hulki Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Osman Nuri Efendi</i>	<i>1276/1859</i>	<i>Antakyalı Şaban Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Ömer Feyzi Efendi</i>	<i>1296/1852</i>	<i>Tevfik Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>

<i>Ömer Sırrı Efendi</i>	<i>1295/1878</i>	<i>Mustafa Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Rüştü Efendi</i>	<i>1301/1883</i>	<i>Mustafa Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Sadık Rüştü Efendi</i>	<i>1283/1866</i>	<i>Mehmed Sabit Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Süleyman Servet Efendi</i>	<i>1288/1871</i>	<i>Şevki Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Şahin Efendi</i>	<i>1293/1876</i>	<i>Cebbare Şahin Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Vediatullah Efendi</i>	<i>1303/1885</i>	<i>Mehmed Münir Efendi</i>	<i>Antakya Belediye Kâtibi</i>
<i>Veliyüddin Efendi</i>	<i>1252/1836</i>	<i>Mehmed Bey</i>	<i>Sipahi Binbaşı</i>
<i>Yusuf Agâh Efendi</i>	<i>1278/1861</i>	<i>Süleyman Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Ziya Efendi</i>	<i>1284/1867</i>	<i>Salih Fehmi Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>

2.3.2. Gayrimüslim Memurların Doğum Tarihleri, Baba Adları, Baba Meslekleri

9 gayrimüslim memurun doğum tarihi h. 1267/1850 ile h.1302/1884 tarihleri arasında değişiklik göstermektedir. 5 gayrimüslim memurun baba mesleği bilinmesine rağmen 4 kişinin baba mesleği kaydedilmemiştir. Bilenen mesleklerin 4'ü devlet kademesinde yer alırken, bir kişi ise esnaf olarak kaydedilmiştir. Detaylar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo:4- Gayrimüslim Memurların Doğum Tarihleri, Baba Adı, Baba Mesleği

Memurun Adı	Doğum Tarihi (Hicri/Miladi)	Baba Adı	Baba Mesleği
<i>Abdülvehhab Efendi</i>	<i>1281/1864</i>	<i>Mihail Efendi</i>	<i>Muallim</i>
<i>Cebrail Azar Efendi</i>	<i>1291/1874</i>	<i>Legom Azar Efendi</i>	<i>Antakya Kazası Meclis-i İdare Fahri Azası</i>
<i>Corci Efendi</i>	<i>1293/1876</i>	<i>Hanna Ağa</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Edvar Efendi</i>	<i>1301/1883</i>	<i>Şükrü Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Hanna Edib Efendi</i>	<i>1293/1876</i>	<i>Heci Mihail</i>	<i>Saatçi</i>

<i>İlyas Efendi</i>	<i>1302/1884</i>	<i>Corci Efendi</i>	<i>Posta Müvezzi</i>
<i>İlyas Şaman Efendi</i>	<i>1276/1869</i>	<i>Huri Efendi</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Selim Efendi</i>	<i>1268/1851</i>	<i>Selim Melhame</i>	<i>Belirtilmemiş</i>
<i>Vehbi Efendi</i>	<i>1267/1850</i>	<i>Nikola Efendi</i>	<i>Antakya Harir Kâtibi</i>

2.4. Unvanları Belirtilmiş Olan Memurlar

Sicill-i Ahval Belgelerinde tanınan sülalelerle ilgili “Şöhreti” ibaresi kullanıldıktan sonra , “Ma’ruf” veya “Mütearif” az da olsa “Bilinmektedir” ibaresiyle konuya açıklık getirilirdi. Bu minval üzere, 22 Antakyalı memurun sülale unvanları ile ilgili açıklama yapılmıştır.

Memurlardan “Hakkı Efendi” ile “Mehmed Mucib Efendi”nin aynı sülaleye mensup olması dikkat çekicidir. Sülale Unvanları Tablo: 5’te gösterilmiştir.

Tablo:5- Antakyalı Memurların Unvanları

Memurun Adı	Sülalesinin Unvanı
<i>Abdülgani Efendi</i>	<i>Şuaybzade</i>
<i>Ahmed Fehim Efendi</i>	<i>Müftüzade</i>
<i>Ahmed Nihad Efendi</i>	<i>Türkmenzade</i>
<i>Edvar Efendi</i>	<i>Şemaszade</i>
<i>Ferid Efendi</i>	<i>Ağazade</i>
<i>Hakkı Efendi/Mehmed Mucib Efendi</i>	<i>Cincinzade</i>
<i>Hanna Edip Efendi</i>	<i>Abdülnüorzade</i>
<i>Hüseyin Efendi</i>	<i>Kösebeyzade</i>
<i>Hüseyin Hüsnü Efendi</i>	<i>Beraneli Hacı Hüseyin Ağa sülalesi</i>

<i>Hüseyin Lebib Efendi</i>	<i>Hicirzade</i>
<i>İbrahim Hakkı Efendi</i>	<i>Attarzade</i>
<i>İdris Avni Efendi</i>	<i>Antebizade</i>
<i>Mehmed Efendi</i>	<i>Topçuzade</i>
<i>Mehmed Faik Efendi</i>	<i>Şerifzade</i>
<i>Mehmed Kamil Efendi</i>	<i>Pabuççuzade</i>
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	<i>Şerbetçizade</i>
<i>Mehmed Numan Efendi</i>	<i>Numanizade</i>
<i>Mehmed Sabri Efendi</i>	<i>Hocazade</i>
<i>Mustafa Neşet Efendi</i>	<i>Bedevizade</i>
<i>Nureddin Efendi</i>	<i>Hacı Ali Efendizade</i>
<i>Selim Efendi</i>	<i>Melhame¹⁰</i>

2.5. Antakyalı Memurların Maarif Durumları

2.5.1 II. Abdülhamid Devri Maarif Düzenine Kısa Bir Bakış

Antakyalı memurların büyük çoğunluğu II. Abdülhamid devri eğitiminden geçmişlerdir. Bu münasebetle o devrin eğitim sistemine göz atmakta fayda vardır. Batı fikirlerinin iyice anlaşılmasına başladığı dönem II. Abdülhamid devri olmuştur. Batı kültürünü daha iyi anlayabilmek amacıyla, yeni kurulan okullarda yabancı dil eğitimi esas kılınmıştır. Ayrıca “*Harbiye, Mülkiye*” ve “*Askeri Tıbbiye*”nin programlarını geliştirilmiş, okullarda bilgili bir kuşak yetişmiştir(Mardin,2014:15).II. Abdülhamid devrindeki eğitim teşkilatı üç kademe üzerine teşkilatlanmıştır. Sıbyan mektepleri (ana okular) , İptidaiye mektepleri (ilkokullar) ve Rüştîye mektepleri (ortaokullar) şeklindedir(Karal,2001:VIII,390).

¹⁰ Melhame Sülalesi, Cebel-i Lübnan Dürzilerindedir. Bu aileyi önemli kılan sebep II. Abdülhamid Devrinde Orman ve Maadin Nazırı olan Selim Melhamedir. Bu konuyla ilgili detaylı açıklama “*IV. Bölüm Sicill-i Ahvâl Belgelerinde Kaydı Bulunan Antakyalı Memurların Hal Tercümleri Özetleri*” kısmında ele alınacaktır.

Sıbyan mekteplerine çocuklar, 4 ile 5 yaşında “*Âmin alayı*” denilen törensel bir kutlama ile mübâşeret etmekteydiler. Öğretim ezber sistemine dayanıyordu. Bireysel eğitimin hâkim olduğu bu okullarda müfredatta “*Elifba*”, “*Kur’an*”, “*İlm-i hal*”, “*Tecvid*”, “*Türkçe Ahlak Risaleleri*”, “*Türkçe*” ve “*Hat*” dersleri verilmekteydi. Türkçe lisanına dayalı bir maarif anlayışı vardı(Kodaman,1980:101). Sıbyan öğretimi esas itibariyle 4 yıl süren bir eğitim kademesidir. İlerleyen zamanda bu süre artırılarak ikişer yıllık ve üç evreli bir hal almıştır. Birinci evreye “*ula*”, ikinci evreye “*mutavasita*” ve üçüncü evreye de “*aliyye*” adı verilmişti(Karal,2001:VIII,390).

II. Abdülhamid devrinde sıbyan mekteplerinin açılması, cehaletin ortadan kaldırılması ve umumi bir eğitim anlayışı kurulması yönünde bir dizi tedbir alınmıştır. Buna göre; ilköğretim zorunluluğu, merkez ve taşralarda ilköğretimin tesisi, iptidai okulların açılması ve çoğaltılması, sıbyan okullarında “*usûl-i cedid*” denilen yeni derslerin okutulması gibi maarif sistemini canlandırma adına kanunlar çıkartılmıştır(Kodaman,1980:118-119).

Yüksek ilköğretime muadil öğretim yapan rüştiyeler, “*Zükur*” ve “*İnas*” olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Bu okullara 11 yaşına gelen talebeler kabul edilmekteydi(Karal,1998:390). Rüştiye mekteplerinin eğitim süresi 1869 Nizamnamesinde dört yıl olarak kabul ediliyordu. Ancak bu yönetmeliğin yetersiz kalması neticesinde 1881 yılında nizamnameye yeni maddeler eklenmiştir. Rüştiyelerde bundan sonra Türkçe, Arapça ve Farsça ile birlikte Fransızca okutulması karara bağlanmıştı. 1888 yılında kurulan Maarif Komisyonu rüştiye mekteplerinin eğitim süresinin iki yıla indirilmesini talep etmiş ve bu teklif kabul edilmiştir(Kodaman,1980:168-169). Rüştiye mekteplerinde okutulan dersler kademelerine göre değişiklik arz etmekteydi. Müfredattaki dersler şu şekildeydi; “*Sarf-ı Arabî, Talim-i Farsi, Amâl-ı erbaa, İmlâ, Ahlâk ve Hâtt-ı sülüs, Arapça, Kavâid-i Farsi, Muhtasar hesap, Avrupa coğrafyası, Tercüme, İnşa ve Kıraat, Rik’â ve Sülüs, Gülistan, Hesap, Coğrafya, İmlâ ve İnşâ, Fezleke, Fransızca, Risale-i erbaâ, Cebir, Hendese, Usûl-ı defter Kavâid-i Osmaniye, Tarih-i Osmaniye*” (Akyüz,2004: 213). Ayrıca bu dönemde özellikle taşrada bulunan rüştiyeler devlet dairelerine memur yetiştiren kurum haline gelmiştir(Öztürk,2008:302).

Abdülhamid devrinde 1884 yılına değin “*İdadiler*” ve “*Mekteb-i Sultani*”lerle herhangi bir şekilde meşgul olunmamıştı(Karal,2001:VIII,391). Bundaki en önemli sebep, “*1869 Maarif Nizamnamesinin*” 129. maddesindeki yabancılara okul açma hususunda verilen müsaadeydi. Sultan ve emrindeki devlet adamları bu konuya odaklanırken İdadiler ve

Mekteb-i Sultaniler ile ilgili ıslah çalışmaları yapılamamıştı. Bilhassa II. Abdülhamid devrinin Maarif Nazırı “Zühtü Paşa”, yabancılara ihsan edilen bu izinin ne derecede olduğunu tetkik etmek üzere bir rapor hazırlamıştı(etin,1983:189).

Sultan II. Abdülhamid devrinde “Mülkiye Mekteplerinin” özel yeri vardır. Bu okullardan mezun olanlar; büyükelçilik kâtipliği, şebenderlik, kazaların mülki amirliği, kaymakam gibi üst düzey devlet yöneticileri olabiliyorlardı(Findley,2014:320). Bununla birlikte başarılı öğrencileri Sultan her yıl hediyelerle ödüllendirirdi(Akyüz,2004: 217). 1879 yılında dört basamak dâhilinde faaliyete geçen mektep, Müslim ve gayrimüslim öğrencileri kabul etmekteydi(Karal,2001:VIII,395).

Bahsettiğimiz mektepler haricinde Sultan II. Abdülhamid devrinde 1880’de “Mekteb-i Hukuki”, 1889’de “Mülkiye Baytar Mektebi” adında yüksekokullar açılmıştır. Yine bu dönemde mesleki ve teknik eğitime yönelik olarak 1882’de “Sanayi-i Nefise”, 1883’te bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi’nin temeli sayılan “Hendese-i Mülkiye Mektebi”, aynı tarihte “Lisan Mektebi”, 1884’te “Ticaret Mektebi”, 1887’de “Fenn-i Resim ve Mimari Mektebi”, aynı tarihte “Bağ ve Aşı Ameliyat Mektebi” ve “Ameli Ziraat Mektebi”, 1889’da “Polis Dershanesi”, 1892’de “Aşı Memurları Mektebi”, “Gümrük Memurları Mektebi” ve “Aşiret Mektebi”, 1898’de “oban Mektebi”, 1903’te “Darülhayr-ı Ali” gibi birçok okul tesis edilmiştir(Akyüz,2004:218-219).

2.5.2. Antakyalı Memurların Gittikleri Mektepler

Antakyalı memurların kayıtları tetkik edildiğinde medrese eğitimi veya özel hocalardan ders aldıkları görölmektedir. I. bölümde bahsettiğimiz bizzat Sultan tarafından atanan memurlar birinci sınıf memur olarak nitelendirilmişti. Bunlar Mülkiye Mektebinden mezun olmuşlardı. Meseleyi derinlemesine incelediğimizde Antakyalı memurlardan sadece 10 Mülkiye mektebinden mezun olması ve derece bakımından birinci sınıf memur özelliği taşıması önemlidir. Geriye kalan 74 memur ise ikinci sınıf memur vasfına sahiptir. 10 Antakyalı memur, eğitimin bütün kademelerinden geçerek mezun olmuşlardır.

Osmanlı eğitim sisteminin en alt basamağı olan “Sıbyan Mektebi”nden ise 7 Antakyalı memur mezun olmuştur. Bu 7 şahsın eğitim hayatlarında sadece sıbyan mekteplerinden mezun olması ve bir üst basamağa kayıt yaptırmaması dikkat çekici özellikleridir. Hem sıbyan mektebine hem de medreseye kayıt yaptıran 4 Antakyalı memur vardır. Bu medreselere giden 4 memurdan yalnız 1 memurun gittiği medresenin adı belirtilmiştir. Antakyalı memurlar

arasında sıbyan mektebinin yanında herhangi bir eğitim kurumuna dâhil olmayıp özel hocalarla eğitim hayatına devam eden 6 şahıs belirtilmiş ve belgelerde sadece 1 memurun özel hocasının ismi yazılmıştır. Yine sıbyan mektebindeki eğitimi tamamlayarak bir üst kademe sayılan rüştiye mektebinde eğitim gören 17 Antakyalı memur vardır. Gidilen bu rüştiye mektepleri “*Antakya*”, “*Halep*”, “*Kozan*” ve “*Galata*” olarak tespit edilmiştir. Sıbyan ve Rüştiye mektepleriyle yetinmeyip eğitim seviyesini özel hocalarla ileriye taşıyan 2 Antakyalı memur belgelerde işaret edilmiştir.

II. Abdülhamid Devri’nde geleneksel eğitim kurumlarıyla birlikte yeni eğitim anlayışının ürünü olan “*iptidai mektepler*” tesis edilmeye başlamıştı. Antakyalı memurlar da bu yeni eğitim kurumuna kayıt yaptırarak meslek hayatlarına biçim kazandıran ilk adımı atmışlardır. Bu çerçevede eğitim yaşantısını sadece iptidai mekteple sınırlı tutan 4 Antakyalı memur vardır. Eğitim hiyerarşisine ayak uyduran yani iptidai mektebinden sonra rüştiye mektebinden mezun olan 11 Antakyalı memur saptanmıştır. Ayrıca bu 11 memurun dışında, iptidai ve rüştiye mekteplerinin yanında özel hocayla eğitimini destekleyen 1 memur daha vardır. Antakyalı memurlar dâhilinde 2 kişi Askeri Rüştiyelere adlarını yazdırmıştır.

Yukarıdaki verilerin dışında, Halep, Mekke ve Mısır’daki medreselere, “*Dersaâdette kâin olan Valide Sultan Cami-i Şerif, Süleymaniye ve Çifte-i Rabih medreselerine, Bursa Harir-i Darü’t-talim mektebine ve Fatih Cami-i Şerif medresesine*” birer memurun dâhil olduğu vesikalarda gösterilmiştir. Bunların dışında 1 memur ise babasının bilgi birikiminden faydalanarak eğitim görmüştür. Buna ilaveten Mahalle Mektebine giden 1 memurun varlığı da belgeye yansımıştır.

Gayrimüslim kökenli Antakyalı memurlar; “*Rum Ortodoks Mektebi, Rum Katolik Mektebi, Beyrut’ta mevcut Antura*” (Şişman,2006:83) adlı mektep, “*Antakya’daki İsevi Mektebi, Antakya Rum Sıbyan Mektebi, Antakya Hıristiyan Sıbyan Mektebi, Zeytuni İptidai Mektebi ve Sıbyan Mektebi*” gibi muhtelif eğitim kurumlarında tahsil görmüşlerdir.

Tablo:6- Antakyalı Memurların Gitmiş Oldukları Medreseler, Mektepler ve Özel Hocalar

Memurun Adı	Gittikleri Mektepler
<i>Abdülbaki Kemal Efendi</i>	<i>Sıbyan/ Rüştüye/Halep Mekteb-i Mülkiye</i>
<i>Abdullah Sabri Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi/ Medrese</i>
<i>Abdurrahman Efendi</i>	<i>Halep, Mekke ve Mısır'da adı verilmeyen medreseler</i>
<i>Abdülğani Efendi</i>	<i>Sıbyan/Medrese/Mülkiye Mektebi/Meclis-i Ahkâm-ı Adliye</i>
<i>Abdülnafi Efendi</i>	<i>İptidai ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Abdülvehhap Efendi</i>	<i>Antakya Hıristiyan Sıbyan Mektebi/Özel Hoca</i>
<i>Ahmed Fehim Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Ahmed Hamdi Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi/Özel Hoca</i>
<i>Ahmed Naci Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi/Galata Rüştüye Mektebi</i>
<i>Ahmed Nihad Efendi</i>	<i>İptidai ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Ahmed Rüştü Efendi</i>	<i>Rüştüye Mektebi/ Valide Sultan Cami-i şerif, Süleymaniye ve Çifte-i Rabih adlı Medreselere</i>
<i>Ali Efendi</i>	<i>İptidai Mektebi</i>
<i>Ali Rıza Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi</i>
<i>Bahaddin Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Burhaneddin Efendi</i>	<i>Rüştüye ve İdadi Mektepleri</i>
<i>Cebrail Azar Efendi</i>	<i>Antakya İdadi Mektebi</i>
<i>Corci Efendi</i>	<i>Zeytuni İptidai Mektebi</i>
<i>Edvar Efendi</i>	<i>Özel Hoca/ Yafa'da Kadırlar Mektebi</i>
<i>Ferid Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi</i>
<i>Hacı Hüseyin Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi/ Mahalle Müftüsü Hacı Said Efendi'den özel dersler</i>
<i>Hakkı Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştüye Mektebi/ Özel Hoca</i>
<i>Hanna Edip Efendi</i>	<i>Rum Ortodoks Mektebi</i>
<i>Hüseyin Hüsnü Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştüye Mektebi</i>
<i>Hüseyin Lebib Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştüye Mektebi</i>

<i>İbrahim Hakkı Efendi</i>	<i>İptidai Mektebi</i>
<i>İdris Avni Efendi</i>	<i>İptidai Mektebi, Antakya ve Rakka Rüştüye Mektebi</i>
<i>İlyas Efendi</i>	<i>Rum Katolik Mektebi</i>
<i>İlyas Şaman Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi</i>
<i>Kazım Efendi</i>	<i>İptidai ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Mahmud Cevat Bey</i>	<i>Antakya ve Foça Rüştüye Mektebi/İdadi/Mektebi Mülkiye</i>
<i>Mehmed Asım Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi/Özel Hoca</i>
<i>Mehmed Bey</i>	<i>İptidai Mektebi /Aksaray Rüştüyesi</i>
<i>Mehmed Celalettin Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi ve Halep Rüştüye Mektebi</i>
<i>Mehmed Cemal Efendi</i>	<i>Antakya İptidai Mektebi / Mahalli Medrese</i>
<i>Mehmed Efendi</i>	<i>Mahalli mektep</i>
<i>Mehmed Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan Mektebi</i>
<i>Mehmed Faik Efendi</i>	<i>Özel Hoca/ Antakya Rüştüye Mektebi</i>
<i>Mehmed Ferid Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan Mektebi</i>
<i>Mehmed Fevzi Efendi</i>	<i>İptidai ve Rüştüye Mektepleri/ Özel Hoca</i>
<i>Mehmed Hamdi Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan Mektebi/ Kozan Rüştüye Mektebi</i>
<i>Mehmed İzzet Efendi</i>	<i>Antakya İptidai ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Mehmed Kamil Efendi</i>	<i>Antakya İptidai Mektebi/Cisr-i Şuğur ve Urfa Rüştüye Mektepleri/ Halep İdadi Mektebi</i>
<i>Mehmed Mucib Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştüye Mektepleri /Medrese</i>
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi/ Özel Hoca</i>
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi/ Özel Hoca</i>
<i>Mehmed Mutehem Efendi</i>	<i>Antakya İptidai ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Mehmed Münib Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Mehmed Nazım Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştüye Mektepleri/Mektebi Hukuk-ı Şahane</i>
<i>Mehmed Nazır Efendi</i>	<i>Antakya Rüştüye Mektebi</i>
<i>Mehmed Numan Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi/ Habib'ün-neccar Cami-i şerif Medresesi</i>
<i>Mehmed Ratib Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştüye Mektepleri</i>

<i>Mehmed Rifat Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştîye Mektepleri</i>
<i>Mehmed Rifat Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştîye Mektepleri / Halep Mektebi İdadi Mülkiyesi</i>
<i>Mehmed Sabri Efendi</i>	<i>Antakya İptidai ve Rüştîye Mektepleri</i>
<i>Mehmed Sabri Efendi</i>	<i>Dersaâdet Sıbyan ve Rüştîye Mektepleri / Üsküdar ve Halep İdadi Mülkiye Mektepleri</i>
<i>Mehmed Said Efendi</i>	<i>Şeyh Said İptidai Mektebi</i>
<i>Mehmed Salim Efendi</i>	<i>Adana İptidai ve Rüştîye Mektebi</i>
<i>Mehmed Suat Bey</i>	<i>Özel olarak İptidai ve Rüştîye Mektepleri / Halep İdadi Mektebi / Mülkiye Mektebi</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Pederi Nezdinde</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Rüştîye Mektebi</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştîye Mektepleri</i>
<i>Mehmed Şevki Efendi</i>	<i>Antakya İsevi Mekteplerinin Rüştîye ve İdadi kısımları</i>
<i>Mehmed Zeki Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştîye Mektepleri</i>
<i>Mustafa Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi</i>
<i>Mustafa Fehmi Efendi</i>	<i>Antakya İptidai Mektebi /Medrese/Bursa Harir-i Darü't Talim</i>
<i>Mustafa Neşet Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştîye Mektepleri</i>
<i>Mustafa Şevket Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştîye Mektebi</i>
<i>Nureddin Efendi</i>	<i>Antakya Cam-i Şerif Medresesi / Antakya Rüştîye Mektebi</i>
<i>Nureddin Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştîye Mektepleri</i>
<i>Osman Efendi</i>	<i>Özel Hoca</i>
<i>Osman Nuri Efendi</i>	<i>Fatih Cami-i Şerif Medresesi</i>
<i>Ömer Fevzi Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştîye Mektepleri / Halep Mekteb-i İdadi-i Mülkiye-i Şahane</i>
<i>Ömer Sırrı Efendi</i>	<i>Sıbyan/Rüştîye</i>
<i>Rüştü Efendi</i>	<i>Antakya İptidai Mektebi /Trabzon Askeri Rüştîye Mektebi</i>
<i>Sadık Rüştü Efendi</i>	<i>Özel Hoca</i>
<i>Selim Melhame</i>	<i>Beyrut'ta Antora Adlı Mektep</i>

<i>Süleyman Servet Efendi</i>	<i>Antakya İptidai ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Şahin Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Vediatullah Efendi</i>	<i>Antakya İptidai ve Rüştüye Mektepleri</i>
<i>Vehbi Efendi</i>	<i>Antakya Rum Sıbyan Mektebi</i>
<i>Veliyyüddün Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebi /Medrese</i>
<i>Yusuf Agâh Efendi</i>	<i>Antakya Rüştüye Mektebi</i>
<i>Ziya Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan Mektebi/Özel Hoca</i>

2.5.3. Antakyalı Memurların Diploma Durumları

Sicill-i Ahvâl belgeleri oluşturulurken biyografi sahibine eğitim konusunda yöneltilen sorular içinde hangi mekteplere gittiğide vardı. Bu soruya cevap üretilirken diploma bilgilerine de yer verilirdi. Burada genellikle *diploma* yerine “*şehadetname*” tabiri kullanılmıştır. Bazen de eğer memur özel bir medreseden veya hocadan ders almış ise “*icazet*” tabiri kullanılırdı. Memur gitmiş olduğu eğitim kurumundan mezun olamayıp ayrılmışsa “*tasdikname*” ifadesine yer verilirdi. Diplomalara veriliş tarihi konusu kimi memurun biyografisinde detaylandırılırken kimisinde ise sadece “*şehadetname almağa muvaffak olmuştur*” cümlesi yazılmıştır. Bazı memurların personel kaydında ise diploma hususuna yer verilmemiştir. Bazı vesikalarda ise diplomaların derecelerini belirten “*aliyyüla ’lâ*”, “*âlâ*”, “*karib ’ül-ula*” gibi kademe ifadelerine yer verilirdi.

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde kayıtlı 84 Antakyalı memurun arasında diploma hususu belirtilmeyen 45 memurun kaydına rastlanmıştır. Geriye kalan 39 memurun kaydı içerisinde 11 memurun ihtisaslaşma adına gitmiş oldukları İdadi, Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk-ı Şahane ve Harir-i Darü't-talim gibi eğitim kurumundan kazandıkları diplomalara yer verilmiştir. 17 memurun personel kaydında Sıbyan-Rüştüye veya İptidai-Rüştüye mekteplerinin verdikleri diplomalara sahip oldukları görülmüştür. 1 memurun Rüştüye diplomasını kaybettiği, 2 memurun ise Rüştüye mektebindeki dersleri tamamlamasına rağmen diploma alamadığı, 1 memurun Askeri Rüştüyeye devam ederken kendi rızasıyla ayrıldığı personel kayıtlarına işlenmiştir. 6 memur ise çeşitli nedenlerden dolayı tasdikname almıştır. 1'er kişinin Şeyh Said İptidai Mektebinden aldığı diploma dışında değişik yerlerdeki medreselerden veya hocalardan aldıkları icazetten bahsedilmiştir.

Tablo:7- Antakyalı Memurların Aldıkları Diplomalari

Memurun Adı	Sıbyan/İptidai/Rüştiye/İdadi/Mülkiye Mektebi Diploma Tarihi ve Dereceleri
<i>Abdülbaki Kemal Efendi</i>	<i>Sıbyan/Rüştiye/Mekteb-i İdadi Mülkiye şhadetname sahibi/ Dereceleri belirtilmemiş</i>
<i>Abdullah Sabri Efendi</i>	<i>Şhadetname ile ilgili bilgi yok</i>
<i>Abdurrahman Efendi</i>	<i>Mekke, Halep ve Mısır'daki medreselerden icazet almış</i>
<i>Abdülğani Efendi</i>	<i>Meclis-i Ahkâm-i Adliye'den şhadetname almış</i>
<i>Abdülnafi Efendi</i>	<i>14 Haziran 1901-14 Haziran 1904 tarihlerinde aliyyülâlâ derecede iptidai rüştiye diploma sahibi</i>
<i>Abdülvehhap Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Ahmed Fehim Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştiye Mekteplerinin derslerini görmesine rağmen şhadetname alamamış</i>
<i>Ahmed Hamdi Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Ahmed Naci Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Galata Rüştiye Mekteplerinin derslerini tamamlayarak icazet almaya muvaffak olmuş.</i>
<i>Ahmed Nihad Efendi</i>	<i>İptidai ve Rüştiye Mekteplerinin diplomasına sahiptir</i>
<i>Ahmed Rüştü Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Ali Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Ali Rıza Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Bahaddin Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Burhaneddin Efendi</i>	<i>14 Haziran 1907-27 Haziran 1909 tarihlerinde aliyyülâlâ derecede rüştiye- idadi diploma sahibi</i>
<i>Cebrail Azar Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Corci Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Edvar Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Ferid Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Hacı Hüseyin Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>
<i>Hakkı Efendi</i>	<i>Şhadetname bilgisi yok</i>

<i>Hanna Edip Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Hüseyin Hüsnü Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştîye Mekteplerinin diplomalarına sahiptir.</i>
<i>Hüseyin Lebib Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştîye Mekteplerinden diploma almasına rağmen diplomasını kaybetmiştir.</i>
<i>İbrahim Hakkı Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>İdris Avni Efendi</i>	<i>12 Temmuz 1899 tarihinde Rüştîye Mektebinden alıyyülâlâ derecede diploma almaya hak kazanmış</i>
<i>İlyas Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>İlyas Şaman Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Kazım Efendi</i>	<i>İskenderun İptidai ve Rüştîye mekteplerinden şehadetname almaya muvaffak olmuştur.</i>
<i>Mahmud Cevat Bey</i>	<i>2 Eylül 1893 tarihinde ala dereceden idadi, 18 Temmuz 1896 tarihinde alıyyülâlâ mertebeden Mektebi Mülkiye diploması almaya hak kazanmıştır.</i>
<i>Mehmed Asım Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Bey</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Celalettin Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Cemal Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Faik Efendi</i>	<i>Antakya Rüştîye Mektebinin üçüncü sınıfına kadar devam ettikten sonra buradan mezun olamayarak 23 Mart 1904 tarihide tasdikname almıştır.</i>
<i>Mehmed Ferid Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Fevzi Efendi</i>	<i>Rüştîye Mektebinden 1 Ağustos 1892 tarihinde âlâ derecede şehadetname almaya hak kazanmıştır.</i>
<i>Mehmed Hamdi Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştîye mekteplerinden diploma almıştır.</i>
<i>Mehmed İzzet Efendi</i>	<i>Antakya Rüştîye Mektebinin birinci sınıfına kadar müfredattaki dersleri tamamladıktan sonra 17 Ocak 1906 tarihinde tasdikname almıştır.</i>
<i>Mehmed Kamil Efendi</i>	<i>Cisr-i şuur ve Urfa Rüştîye Mekatpleri ve Halep Mekteb-i İdadisinin üçüncü sınıfından ayrılarak tasdikname almıştır.</i>
<i>Mehmed Mucib Efendi</i>	<i>Antakya Rüştîye Mektebinden 27 Haziran 1885 tarihinde ala derece diploma almaya hak kazanmıştır.</i>
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>

<i>Mehmed Murad Efendi</i>	<i>Sıbyan Mektebinden mezun olmasına rağmen diploması yoktur.</i>
<i>Mehmed Mutehem Efendi</i>	<i>Antakya Rüştüye Mektebinden 14 Haziran 1903 tarihinde âlâ derecede şehadetname almaya muvaffak olmuştur.</i>
<i>Mehmed Münib Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Nazım Efendi</i>	<i>Antakya Sıbyan ve Rüştüye Mekteplerinde şehadetname aldıktan sonra Mekteb-i Hukuk-ı Şahane 'ye devam etmekte olduğu belirtilmiştir.</i>
<i>Mehmed Nazır Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Numan Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Ratib Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Rıfat Efendi</i>	<i>Sıbyan ve Rüştüye Mektebi diplomaları sahibidir.</i>
<i>Mehmed Rıfat Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Sabri Efendi</i>	<i>Halep Mekteb-i İdadi Mülkiyesinden tasdikname almıştır.</i>
<i>Mehmed Sabri Efendi</i>	<i>Antakya İptidai ve Rüştüye Mekteplerinden şehadetname almıştır.</i>
<i>Mehmed Said Efendi</i>	<i>Şeyh Said İptidai Mektebinden şehadetname almıştır.</i>
<i>Mehmed Salim Efendi</i>	<i>Adana Rüştüye Mektebindeki müfredattaki dersleri tamamlamasına rağmen diploma alamamıştır.</i>
<i>Mehmed Suat Bey</i>	<i>Halep İdadi Mektebinden aliyyüla 'lâ derece şehadetname ve Mekteb-i Mülkiye-i Osmaniye'den 10 Temmuz 1905 tarihinde karüb 'ül-ula derecede diploma almaya hak kazanmıştır.</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Rüştüye Mektebi diploması vardır.</i>
<i>Mehmed Şakir Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Şevki Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mehmed Zeki Efendi</i>	<i>Rüştüye Mektebinde mürettep dersleri tamamlamasına rağmen diploma alamamıştır.</i>
<i>Mustafa Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Mustafa Fehmi Efendi</i>	<i>Bursa Harir-i Darü 't-talim Mektebinden 6 Ekim 1907 tarihinde şehadetname almıştır.</i>
<i>Mustafa Neşet Efendi</i>	<i>Antakya Rüştüye Mektebinden 27 Temmuz 1891 tarihinde âlâ mertebede şehadetname almıştır.</i>
<i>Mustafa Şevket Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>

<i>Nureddin Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Nureddin Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Osman Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Osman Nuri Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Ömer Fevzi Efendi</i>	<i>Halep Rüştüye Mektebi ve Halep Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'den alıyyülâlâ derecede iki adet diploma sahibidir.</i>
<i>Ömer Sırrı Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Rüştü Efendi</i>	<i>Trabzon Askeri Rüştüye Mektebinin üçüncü senesine kadar devam ettikten sonra kendi rızası ile ayrılarak tasdikname almıştır.</i>
<i>Sadık Rüştü Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Selim Melhame</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Süleyman Servet Efendi</i>	<i>Antakya İptidai ve Rüştüye Mekteplerinden şahadetname almıştır.</i>
<i>Şahin Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok.</i>
<i>Vediatullah Efendi</i>	<i>Antakya İptidai ve Rüştüye Mekteplerinden şahadetname almıştır.</i>
<i>Vehbi Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok.</i>
<i>Veliyyüddün Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>
<i>Yusuf Agâh Efendi</i>	<i>Antakya Rüştüye Mektebinden 21 Temmuz 1877 tarihide alıyyüla'lâ derecede şahadetname almıştır.</i>
<i>Ziya Efendi</i>	<i>Şehadetname bilgisi yok</i>

2.5.4. Antakyalı Memurların Okuryazarlık Durumları

Sicill-i Ahvâl belgelerinde eğitimle ilgili memurlara yöneltilen son husus bildikleri dillerle ilgili bölümdür. Bu bölümde genellikle “tekellüm ve kitâbet eder”, “aşına”, “biliyor”, “okuryazar” gibi ifadeler yer almaktadır. Nadir de olsa “tercüme eder” ibaresiyle karşılaşmaktayız. Konuyla ilgili derinlemesine bir inceleme yapacak olursak, Antakyalı memurlardan Mehmed Şevki Efendi’ye hangi dilleri bildiğine dair sorunun yer aldığı belgede “Arabi ve Türkçe ve Fransızca ve Rumca ve biraz da İngilizce tahsil eylediği ve İngilizceden mâ’adâ mezkûr lisanları tekellüm ve kitâbet tercüme-i hâl varakasında mesturdur.” ibaresine yer verilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:158,s.191). Burada görüldüğü üzere memurlar, konuştukları veya yazdıkları dilleri ne derece bildiklerini belirtmişlerdir.

84 Antakyalı memurun, kendilerine ayrılan bu bölümde 16 memurun bildikleri dil konusunda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. 20 memur tek dil bilgisine sahip iken, geriye kalan 55 memur iki veya ikiden daha fazla dil bilmektedir. Buna mukabil, Antakyalı gayrimüslim memurların hepsinin ikiden fazla lisan bilgisine sahip olması dikkat çekicidir. Bu konuda ayrıntılı bilgi Tablo:8’de gösterilmiştir.

Tablo:8- Antakyalı Memurların Okuryazarlık Halleri

Okuryazar çeşidi	Sayı
<i>Türkçe yazar</i>	2
<i>Türkçe okuryazar</i>	17
<i>Arapça konuşabilir, Türkçe okuryazar</i>	12
<i>Arapça konuşur</i>	1
<i>Arapça-Türkçe okuryazar</i>	19
<i>Türkçe okuryazar, Arapça anlar</i>	3
<i>Arapça-Türkçe okuryazar, Farsça anlar</i>	2
<i>Türkçe okuryazar, Arapça-Farsça anlar</i>	1
<i>Arapça konuşur, Türkçe okuryazar, Farsça anlar</i>	1
<i>Türkçe-Arapça okuryazar, Farsça konuşur</i>	2
<i>Arapça-Farsça-Türkçe okuryazar, Fransızca anlar</i>	2
<i>Arapça-Türkçe-Fransızca okuryazar, Farsça-Rumca anlar</i>	1
<i>Türkçe okuryazar, Arapça konuşur, Farsça-Fransızca anlar</i>	1
<i>Arapça-Türkçe okuryazar, Fransızca anlar</i>	1
<i>Arapça-Türkçe-Fransızca okuryazar</i>	3
<i>Arapça-Fransızca okuryazar, Farsça-Ermenice anlar</i>	1
<i>Türkçe okuryazar, Arapça-Farsça-Fransızca anlar</i>	1
<i>Arapça-Türkçe-Rumca okuryazar</i>	1

<i>Arapça-Türkçe-İngilizce okuryazar</i>	1
<i>Farsça-Rumca-Türkçe okuryazar</i>	1
<i>Arapça-Farsça anlar</i>	1
<i>Arapça-Farsça-Fransızca anlar</i>	1
<i>Arapça-Farsça okur</i>	1
<i>Arapça-Türkçe okuryazar, Fransızcadan Türkçeye tercüme eder</i>	1
<i>Arapça-Türkçe-Fransızca-Rumca okuryazar, İngilizce anlar</i>	1
<i>Türkçe okuryazar, Arapça-Rumca konuşur</i>	1

2.6. Antakyalı Memurların Mesleki Hayatları

Bizlere geçmişten poz veren Antakyalı memurlar hayatlarını idame ettirebilmek için muhtemelen II. Abdülhamid'in Osmanlı devlet teşkilatında kendilerine bir yer bulma kaygısı içindeydiler. Personel kayıtlarına izlerini bırakan Antakyalı memurların kimisi kendi memleketlerinde istihdam edilirken, kimisi de kendilerine buyrulan emir ile başka yerlerde çalışmışlardır. Bu minval üzere, 84 Antakyalı memur arasında 38 personel Antakya hudutları içerisinde meslek hayatına adımlarını atmıştır. 46 memur ise Osmanlının muhtelif yerlerinde istihdam edilmiştir. Dokümanlarda 84 memur içerisinde 26 kişinin işe başlama yaşı belirtilmiştir. İşe başlama yaş aralığının en küçüğünün 15 ve en büyüğünün ise 39 olduğu saptanmıştır. 23 Aralık 1880 tarihinde yayınlanan personel yönetmeliğinin beşinci ve altıncı maddeleri gereğince memurun işe başlarken muvazzaf (kadrolu) mı yoksa mülâzemetle (stajyer) mi? sorusuna 84 Antakyalı memurun personel kaydında 49 kişinin mülâzemetle “(stajyer)” cevabını verdiği ve geri kalan 35 memurun ise bu suali yanıtlamadığı saptanmıştır.

Sicill-i Ahval Belgelerinde karşılaştığımız bir başka unsur ise memurların aldıkları maaş konusudur. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti'nde 1838 tarihinden itibaren memurlara yönelik “*maaş sistemi*” getirilmiştir (Findley,2011:315). Bu sistem oluşturulmadan önce memurların yaptıkları işlerin karşılığı olarak aldıkları birtakım gayri muayyen gelirleri vardı (Akyıldız,2012:55). Bu durumun önüne geçebilmek için Tanzimat Fermanında devlet memurlarına geçinebilecekleri kadar maaş tahsis edilmesi kararı alınmıştı (Keleş,2005:263). Ancak bu yeni uygulama bir memurun, çalışsa da çalışmasa da her halükarda aylık belli bir

geliri garantilemesi, görevlerini gerektiği gibi yapmamalarına ve işleri aksatmalarına neden olmaktadır (Akyıldız, 2012,56).

Tanzimat'tan sonra Osmanlı toplumunda artık memuriyet, hem memur adayları hem de memur ailesi için cazip bir hal almıştı. Aileler, çocuklarını uyuturken devlet memuru olmayı özendiren ninniler söylerlerdi. Örneğin; “*uyur uyur ya Allah/büyür büyür maşallah/katip olur inşallah*” ya da “*benim oğlum mamur olacak/büyük büyük adam olacak*” şeklinde çocukları memurluğa özendirici sözler sarf edilirdi (Aytaç,2006:18). Osmanlı toplumunda memuriyetin gözde meslek haline gelmesinde en önemli neden, işin rahatlığı ve temizliğiyle yakından ilgili idi. Çünkü 19.yüzyılda İstanbul'daki devlet dairelerinde çalışan memurların pek çoğu işe ya hiç gitmemekte veya çok az gitmekteydiler (Çanaklı,2007:64). Bu açıdan bakıldığında Osmanlı toplumunda memurlukla ilgili bazı deyimler ortaya çıkmıştır. Bu deyimler arasında “*kolalı gömleğim kâtibim*”, “*salla başını, al maaşını*” ya da “*devletten aylık, Allah'tan sıhhat*” göze çarpmaktadır (Aytaç,2006:5).

Osmanlı Devletinde, devlet kademesinde çalışan memurların maaşları “*kuruş*” üzerinden ödenirdi. Kuruş, 19.yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren günlük alışverişlerde kullanılan ufak para birimi olarak değerlendirilmiştir; fakat bu yüzyılın sonlarına doğru kuruşun Osmanlı para piyasasına hâkim olduğu gözlenmiştir (Pamuk,2002:459). Kuruşun Osmanlı iç piyasasındaki karşılığına bazı örnekler verecek olursak; 19.yüzyılın ikinci yarısında 1 okka (1.283 kg) ekmeğin fiyatı değişik bölgelerde 1 ile 2 kuruş arasında değişmekteydi. 1850'lerin Antakya'sında tencere (10), hamam leğeni (30), tava (2), keçi (20), öküz (25), yorgan (5), kilim(30), minder (10), halı (20), gömlek (10), tepsi (25) kuruş olarak hesaplanmıştır (Kara, 2004:172). Bu tip kuruş hesaplamalar ile Osmanlı bürokrasisinde görev alan memurların hangi şartlar altında geçimlerini sürdürebildikleri hakkında birtakım çıkarımlarda bulunabiliriz. Yine Osmanlı memurlarına yönelik önemli çalışması olan Carter V. Findley 1890'ların ortalarında memurların aldıkları 1.000 kuruş aylığın ailelerinin geçimleri için yeterli olabileceğini öngörmüştür (Findley,2011:347). Bu veriler ışığında Antakyalı memurlar arasında en düşük maaş, Mehmed Nazım Efendi'nin 7 Eylül 1893 (25 Safer 1311) tarihinde 30 kuruş maaşla Baş Müdde-i Kitabeti'ne atanmasıyla tespit edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,133:497). En yüksek maaş ise Mehmed Murad Efendi'nin 18 Ekim 1906 (29 Şaban 1324) tarihinde Van Vilayeti Mektupçuğuna 2.700 kuruş maaşla atanmasıyla Sicill-i Ahval Belgelerinde kayıt altına alınmıştır (BOA.DH.SAİD.,8:985).

Antakyalı memurların mesleki taksimatını “adli, askeri, eğitim, emniyet, iletişim, mali ve mülki ” gibi konularda tanzim ettik. Bu taksimata göre; adli alanda 4 memurun, askeri alanda 1 memurun, eğitim alanında 2 memurun, emniyet alanında 2 memurun, iletişim alanında 5 memurun, mali alanda 44 memurun ve mülki alanda 26 memurun çalıştığı muayyendir. Ayrıca Antakyalı memurların hangi meslekleri icra ettiğine yönelik taksimat yapılırken, memurların en çok hangi meslekte görev aldığı göz önünde bulundurulmuştur. Bu memurlar aşağıdaki alt bölümlerde incelenmiştir.

2.6.1. Adli Alanda İstihdam Olunanlar

Antakyalı memurlar arasında adli alanda çalışan 4 memurun isimleri, sırasıyla “Abdurrahman Efendi”, “Mehmed Fevzi Efendi”, “Mehmed Nazım Efendi” ve “Süleyman Servet Efendi” olarak tespit edilmiştir. Bu memurların mesleki anlamda tarihsel seyri Tablo:9,Tablo:10, Tablo:11 ve Tablo:12 ‘de gösterilmiştir.

Tablo:9-Abdurrahman Efendi'nin Mesleki Hayatı

Abdurrahman Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1869 (1285)	300 kuruş	Kudüs Rüştüye Mektebi Muallimliği
	1873 (1290)	1.000 kuruş	Filibe Sancağına tabi İstanmike Naipliği
	1874 (1290)	1.000 kuruş	Filibe Sancağına tabi Karhova Naipliği
	Belirtilmemiş	400 kuruş	Fetvahane Müsevitliği
	1880 (1297)	700 kuruş	Selanik Hükümeti Şer'iyye Maiyeti
	1881 (1298)	Maaşsız	Selanik İstinaf Hukuk Kısmı Azalığı
	1882 (1300)	400 kuruş	Dava Vekâleti İmtihan Komisyon Azalığı
	1885 (1303)	1.000 kuruş	Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi
	1886 (1304)	1.400 kuruş	Kudüs-i Şerif Payesi Dersâdet İstinaf Mahkemesi Ticaret Kısmı Aza Mülazımlığı

	30 Ocak 1891 (19 Cemaziyelahir 1308)	1.500 kuruş	Şura-yı Devlet Muhâkemât Dairesi Azalığı
--	---	-------------	---

Tablo:10-Mehmed Fevzi Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Fevzi Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Belirtilmemiş	Stajyer	Antakya Bidayet Mahkemesi
	13 Şubat 1911 (13 Safer 1329)	400 kuruş	Antakya Evkaf Memurluğu

Tablo:11-Mehmed Nazım Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Nazım Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	7 Eylül 1893 (25 Safer 1311)	30 kuruş	Baş Müddei Umumi Kitabeti

Tablo:12-Süleyman Servet Efendi'nin Mesleki Hayatı

Süleyman Servet Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Haziran 1885 (Ramazan 1302)	Stajyer	Antakya Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi ve Halep Vilayeti Heyet-i İthamiye Kalemi
	17 Haziran 1893 (2 Zilhicce 1310)	225 kuruş	Bab Kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kitabeti
	30 Aralık 1893 (21 Cemaziyelahir 1311)	300 kuruş	Belen Kazası Bidayet Mahkemesi Müstantık Muavini
	Aralık-Ocak 1897 (Şaban 1315)	225 kuruş	İdlip Kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kitabeti
	13 Şubat 1899 (2 Şevval 1316)	225 kuruş	Antakya Kazası Katib-i Saniliği
	Kasım 1887 (Cemaziyelahir-Recep)	315 kuruş	Antakya Kazası Bidayet Mahkemesi Başkitabet Vekâleti

	1317)		
	Mart 1900 (Şevval- Zilkade 1317)	315 kuruş	Mukavelat Muharrir Vekâleti
	18 Şubat 1903 (20 Zilhicce 1320)	750 kuruş	Cebel-i Bereket Sancağı Müstantıklığı
	4 Ekim 1903 (12 Recep 1321)	900 kuruş	Adana Vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Ser Müstantıklığı
	13 Haziran 1907 (2 Cemaziyelevvel 1325)	900 kuruş	Basra Vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Ser Müstantıklığı
	15 Mayıs 1910 (5 Cemaziyelevvel 1328)	1.200 kuruş	Midyat Kazası Bidayet Mahkemesi Riyaseti

2.6.2. Askeri Alanında İstihdam Olunanlar

Antakyalı memurlar arasında sadece “Mehmed Bey” in askeri alanda çalıştığı belirlenmiştir. Mehmed Bey’in meslek hayatı Tablo:13’te gösterilmiştir.

Tablo:13-Mehmed Bey’in Mesleki Hayatı

	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
Mehmed Bey	13 Şubat 1877 (29 Muharrem 1294)	24 yaşında/100 kuruş	Himaye-i Ordu-ı Hümayun Nizamiye Kalemî Mülazımı
	25 Mart 1880 (13 Rebiyülâhır 1297)	380 kuruş	Dördüncü Sınıf Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesi Mülazımı
	14 Ekim 1890 (29 Safer 1308)	640 kuruş	Üçüncü Sınıf Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesi Mülazımı
	14 Nisan 1892 (5 Muharrem 1320)	864 kuruş	İkinci Sınıf Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesi Mülazımı
	14 Aralık 1907 (8 Zilkade 1325)	1.000 kuruş	Birinci Sınıf Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesi Mülazımı
	14 Eylül 1909 (1 Eylül 1325)	1.000 kuruş	Levazımat-ı Umumiye Şubesine bağlı Ambar İdaresi

2.6.3. Eğitim Alanında İstihdam Olunanlar

Antakyalı memurlar içerisinde “*Mehmed Rıfat Efendi*” ve “*Mehmed Şevki Efendi*” eğitim alanında çalışmışlardır. Bu memurların mesleki hayatları Tablo:14 ve Tablo:15’te gösterilmiştir.

Tablo:14-Mehmed Rıfat Efendi’nin Mesleki Hayatı

Mehmed Rıfat Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	3 Ağustos 1901 (17 Rebiyülâhır 1319)	150 kuruş	Mersin Sancağı Mekteb-i Rüşdiye Riyaziye Muallimliği
	14 Ağustos 1901 (28 Rebiyülâhır 1319)	150 kuruş	Mersin Sancağı Evkaf Vekâleti
	14 Eylül 1901	110 kuruş	Mersin Sancağı Mekteb-i İdadi Coğrafya ve Resim Muallimliği

Tablo:15-Mehmed Şevki Efendi’nin Mesleki Hayatı

Mehmed Şevki Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	17 Mayıs 1890 (30 Ramazan 1307)	200 kuruş	İzmir’de Hamidiye İptidai Mektebi Sarf-i Türkî, Coğrafya ve Hesap Muallimlikleri
	27 Haziran 1890 (10 Zilkade 1307)	200 kuruş	İzmir’de Namazgâh İptida Mektebi Sarf-i Türkî, Coğrafya ve Hesap Muallimlikleri
	6 Ekim 1891 (2 Rebiyülevvel 1309)	600 kuruş	İzmir İdadi Mektebi Rumca Muallimliği
	18 Kasım 1891 (12 Rebiyülâhır 1309)	600 kuruş	İzmir Rüştiye Mektebi Fransızca Muallimliği
	6 Ocak 1892 (6 Cemaziyelahir 1309)	500 kuruş	Matbuat-ı Ecnebiye Müfettişliği
	22 Ocak 1905 (16 Zilkade 1322)	500 kuruş	Dersaâdet Polisi İlave Altıncı Bölge Üçüncü Komiserliği
	2 Aralık 1893 (23 Cemaziyelevvel 1311)	400 kuruş	İzmir Kütüb ve Resail Muayene Memuriyeti

	4 Haziran 1898 (14 Muharrem 1316)	400 kuruş	Encümen Müfettişliği
--	--------------------------------------	-----------	----------------------

2.6.4. Emniyet Alanında İstihdam Olunanlar

Antakyalı memurlar arasında “İbrahim Hakkı Efendi” ve “Osman Nuri Efendi”nin emniyet alanında çalıştığı saptanmıştır. Bu memurların mesleki hayatları Tablo:16 ve Tablo:17’de gösterilmiştir.

Tablo:16-İbrahim Hakkı Efendi’nin Mesleki Hayatı

İbrahim Hakkı Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Belirtilmemiş	Stajyer	Antakya Kazasına Bağlı Tahrir ve Vergi İdaresi
	17 Nisan 1895 (5 Nisan 1311)	Belirtilmemiş	Menbiç Kazası Süvari Tahsildarlığı
	Şubat 1897 (Şubat 1312)	Belirtilmemiş	İdlip Kazası Süvari Tahsildarlığı
	22 Ekim 1898 (10 Teşrinievvel 1314)	200 kuruş	Halep Vilayeti Polis Memurluğu
	28 Temmuz 1906 (15 Temmuz 1322)	300 kuruş	Diyarbakır Vilayeti Üçüncü Sınıf Komiserliği

Tablo:17-Osman Nuri Efendi’nin Mesleki Hayatı

Osman Nuri Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Ağustos 1891 (Zilhicce 1308)	Belirtilmemiş	Cebeller Kethüdalığı Vekâleti
	4 Şubat 1894 (28 Recep 1311)	300 kuruş	Polis Neferliği
	24 Nisan 1895 (28 Şevval 1312)	400 kuruş	Üçüncü Sınıf Komiserlik
5 Haziran 1898 (15 Muharrem 1316)	Belirtilmemiş	İkinci Sınıf Komiserlik	

	12 Ocak 1899 (29 Şaban 1316)	440 kuruş	Birinci Sınıf Komiserlik
	18 Temmuz 1899 (9 Rebiyülevvel 1317)	2400 kuruş	Şehremaneti Ser Müfettişliği

2.6.5. İletişim (Haberleşme) Alanında İstihdam Olunanlar

İletişim, nam-ı diğer “haberleşme” alanı mülki idarenin sınırları içinde olmasına rağmen incelemenin detaylandırılması açısından ayrı bir başlık altında incelemekte fayda gördük. Antakyalı memurlar içerisinde iletişim alanında “Ahmed Hamdi Efendi”, “İlyas Efendi”, “Mehmed Celaleddin Efendi”, “Mustafa Efendi” ve “Ziya Efendi”nin istihdam edildiği tespit edilmiştir. Bu memurlar Tablo:18, Tablo:19, Tablo:20, Tablo:21 ve Tablo:22’de gösterilmiştir.

Tablo:18-Ahmed Hamdi Efendi’nin Mesleki Hayatı

Ahmed Hamdi Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	11 Haziran 1869 (1 Rebiyülevvel 1286)	15 yaşında/Stajyer	Halep Telgrafhanesi
	13 Mart 1870 (10 Zilhicce 1286)	400 kuruş	Birecik Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti
	13 Şubat 1873 (15 Zilhicce 1289)	380 kuruş	Antep Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti
	13 Ocak 1874 (24 Zilkade 1290)	380 kuruş	Lâskîye Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti
	7 Temmuz 1876 (10 Cemaziyelahir 1293)	380 kuruş	Şam Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti
	13 Aralık 1876 (26 Zilkade 1293)	380 kuruş	Kara (?) Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti
	13 Şubat 1880 (2 Rebiyülevvel 1297)	380 kuruş	Mezirib Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti
	9 Nisan 1881 (9 Cemaziyellevvel 1298)	380 kuruş	Hama Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti
	4 Ekim 1890 (19 Safer 1308)	380 kuruş	Beyrut Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti

	27 Mayıs 1891 (18 Şevval 1308)	500 kuruş	Halep Vilayeti Dâhilinde Harim Merkezi Ser Muhabere Memuriyeti
	14 Şubat 1895 (18 Şaban 1312)	500 kuruş	Cisr-i şuğûr Telgraf ve Posta Müdüriyeti
	19 Temmuz 1895 (26 Muharrem 1313)	500 kuruş	Harim Telgraf ve Posta Müdüriyeti

Tablo:19-İlyas Efendi'nin Mesleki Hayatı

İlyas Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	5 Nisan 1906 (10 Safer 1324)	200 kuruş	Halep Vilayeti Telgraf ve Posta İttihad Memurluğu

Tablo:20-Mehmed Celaleddin Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Celaleddin Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1895/1896 (1311)	Stajyer	Halep Vilayeti ve Dersaâdet Telgraf Merkezleri
	13 Ocak 1900 (12 Ramazan 1317)	100 kuruş	Telgraf ve Posta Nezareti Kontrat Memurluğu
	14 Ekim 1905 (14 Şaban 1323)	50 kuruş	Telgraf ve Posta Nezareti Kefalet ve Tahsilât Kalemî Memurluğu

Tablo:21-Mustafa Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mustafa Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1875-1876 (1292)	17 yaşında/Stajyer	Şam-ı şerif Telgrafhanesi
	13 Mart 1878 (9 Rebiyülevvel 1295)	1.000 kuruş	Harire Merkez Muhabere Memuriyeti
	12 Eylül 1880 (7 Şevval 1297)	800 kuruş	Taiz Merkez Muhabere Memuriyeti

	<i>31 Ekim 1881 (7 Zilhicce 1298)</i>	<i>1.200 kuruş</i>	<i>Mahail Telgraf Merkezi Müdüriyeti</i>
	<i>26 Şubat 1884 (18 Cemaziyelahir 1301)</i>	<i>1.200 kuruş</i>	<i>Zebid Telgraf Merkezi Müdüriyeti</i>
	<i>19 Kasım 1889 (30 Rebiyülevvel 1307)</i>	<i>1.200 kuruş</i>	<i>Ebha Telgraf Merkezi Müdüriyeti</i>

Tablo:22-Ziya Efendi'nin Mesleki Hayatı

	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
Ziya Efendi	<i>1882/83 (1300)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Antakya Telgrafhanesi</i>
	<i>14 Ağustos 1884 (21 Şevval 1301)</i>	<i>500 kuruş</i>	<i>Halep Vilayeti Dâhilinde Osmaniye Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti</i>
	<i>24 Ekim 1886 (25 Muharrem 1304)</i>	<i>500 kuruş</i>	<i>Halep Vilayeti Dâhilinde Parpüz (?) Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti</i>
	<i>28 Nisan 1887 (4 Şaban 1304)</i>	<i>500 kuruş</i>	<i>Halep Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti</i>
	<i>13 Nisan 1889 (14 Şevval 1306)</i>	<i>600 kuruş</i>	<i>Anamur Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti</i>
	<i>15 Mart 1890 (23 Recep 1307)</i>	<i>760 kuruş</i>	<i>Musul Vilayeti Dâhilinde Salahiye Telgraf Merkezi Müdüriyeti</i>
	<i>12 Ağustos 1893 (29 Muharrem 1311)</i>	<i>400 kuruş</i>	<i>Basra Merkezi Telgraf Muhabere Memuriyeti</i>

2.6.6. Mali Alanda İstihdam Olunanlar

Antakyalı memurlar arasında en fazla kişinin çalıştığı grup mali alandır. Bu alanda istihdam edilenlerin sayısının fazla olması sebebiyle mali alanı; “*Düyun-ı Umumiye İdaresi*”, “*Rüsumat Nezareti*”, “*Vergi*” ve “*Ziraat Bankası*” bünyesinde çalışanlar olarak, alt birimlere taksim edilmesinin fayda sağlayacağını düşündük.

2.6.6.1. Düyun-ı Umumiye İdaresi Bünyesinde İstihdam Olunanlar

Bu idare altında, Antakyalı memurlar dâhilinde, 11 şahsın çalıştığını tespit ettik. Bahsettiğimiz memurlar; “Ahmed Fehim Efendi”, “Cebrail Azar Efendi”, “Edvar Efendi”, “Hanna Edip Efendi”, “Hüseyin Lebib Efendi”, “Mehmed Efendi”, “Mehmed Kamil Efendi”, “Mehmed Rifat Efendi”, “Mehmed Şakir Efendi”, “Nureddin Efendi” ve “Vehbi Efendi”dir. Ele alınan şahıslar içerisinde tabiiyetleri bakımından, 4’ü gayrimüslim ve 7’si ise Müslüman’dır. Bu memurlar, Tablo:23 ile Tablo:33 arasında gösterilmiştir.

Tablo:23-Ahmed Fehim Efendi'nin Mesleki Hayatı

Ahmed Fehim Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	21 Ocak 1892 (20 Cemaziyelevvel 1309)	Stajyer	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti
	8 Nisan 1893 (21 Ramazan 1310)	200 kuruş	Kilis Düyun-ı Umumiye Memuriyeti
	11 Temmuz 1893 (26 Zilhicce 1310)	300 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti İkinci Kitabeti ve Sandık Emaneti Vekâleti
	29 Ekim 1893 (18 Rebiyülâhır 1311)	200 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Harir Mukayyitliği
	29 Temmuz 1896 (18 Safer 1314)	66 kuruş	Arsus Düyun-ı Umumiye Memuriyet Vekâleti

Tablo:24-Cebrail Azar Efendi'nin Mesleki Hayatı

Cebrail Azar Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	30 Ağustos 1892 (6 Safer 1310)	Stajyer	Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi
	14 Kasım 1899 (10 Recep 1317)	175 kuruş	Düyun-ı Umumiye Nezareti Piyade Kolculuğu
30 Ocak 1901 (9 Şevval 1318)	300 kuruş	Tepesidelik (?) Muhammim Sandıkkarlığı	

Tablo:25- Edvar Efendi'nin Mesleki Hayatı

Edvar Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	22 Temmuz 1902 (15 Rebiyülâhır 1320)	Stajyer	Yafa Düyun-ı Umumiye İdaresi
	29 Eylül 1902 (25 Cemaziyelahir 1320)	200 kuruş	Beyrut Düyun-ı Umumiye Nezareti Tahrirat Kalemi Muavinliği

Tablo:26- Hanna Edip Efendi'nin Mesleki Hayatı

Hanna Edip Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	6 Ocak 1894 (28 Cemaziyelahir 1311)	Stajyer	Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi
	27 Mayıs 1895 (2 Zilhicce 1312)	300 kuruş	Antakya Kazası Muvakkit Tahrir Memurluğu
	14 Mayıs 1896 (1 Zilhicce 1313)	300 kuruş	Antakya Kazası Muvakkit Tahrir Memurluğu
	12 Aralık 1896 (7 Recep 1314)	200 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Harir Mukayyitliği

Tablo:27- Hüseyin Lebib Efendi'nin Mesleki Hayatı

Hüseyin Lebib Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	14 Şubat 1890 (23 Cemaziyelahir 1307)	Stajyer	Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi
	14 Ağustos 1891 (8 Muharrem 1309)	250 kuruş	Cisr-i Cedid (?) Muhafaza Memurluğu
	13 Ekim 1894 (12 Rebiyülâhır 1312)	200 kuruş	Düyun-ı Umumiye Muvakkit Harir Mukayyitliği
	8 Ocak 1895 (11 Recep 1312)	250 kuruş	Antep Düyun-ı Umumiye İdaresi Kâtibi
	30 Nisan 1896 (17 Zilkade 1313)	370 kuruş	Antep Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti

	28 Aralık 1896 (23 Recep 1314)	350 kuruş	Süveydiye Düyun-ı Umumiye Memurluğu
	17 Temmuz 1898 (27 Safer 1316)	350 kuruş	Arsus Düyun-ı Umumiye Memurluğu

Tablo:28- Mehmed Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	3 Nisan 1888 (21 Recep 1305)	21 yaşında/Stajyer	Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi
	2 Ocak 1889 (29 Rebiyülâhır 1306)	200 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Harir Mukayyitliği
	29 Ekim 1893 (18 Rebiyülâhır 1311)	300 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi İkinci Kitabeti ve Sandık Emaneti
	27 Nisan 1894 (21 Şevval 1311)	100 kuruş	Cisr-i şuşûr Düyun-ı Umumiye İdaresi Memur Vekâleti
	21 Eylül 1894 (21 Rebiyülevvel 1312)	100 kuruş	Süveydiye Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti
	13 Aralık 1894 (16 Cemaziyelahir 1312)	400 kuruş	Birecik Düyun-ı Umumiye Memuriyeti
	23 Haziran 1897 (22 Muharrem 1315)	400 kuruş	Cisr-i şuşûr Düyun-ı Umumiye Memuriyeti

Tablo:29- Mehmed Kamil Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Kamil Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	6 Ekim 1892 (14 Rebiyülevvel 1310)	Stajyer	Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti
	29 Haziran 1896 (18 Muharrem 1314)	450 kuruş	Cubul(?) Mahkemesi Katib-i Saniliği
	27 Kasım 1896 (21 Cemaziyelelevvel 1314)	250 kuruş	Antep Düyun-ı Umumiye İdaresi Kâtibi
17 Mayıs 1898 (25 Zilhicce 1315)	300 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Katib-i Saniliği ve Sandık Emaneti	

	13 Ekim 1898 (27 Cemaziyelevvel 1316)	100 kuruş	Pazarcık Tahsildarlığı
	24 Haziran 1899 (14 Safer 1317)	Gönüllü olarak	Antakya Düyun-ı Umumiye Başkitabet Vekâleti
	24 Eylül 1899 (17 Cemaziyelevvel 1317)	200 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Başkitabet Vekâleti
	29 Ekim 1899 (23 Cemaziyelahir 1317)	100 kuruş	Cubul(?) Mahkemesi Katib-i Sani Vekâleti
	22 Mart 1900 (20 Zilkade 1317)	400 kuruş	Cubul(?) Mahkemesi Tezkire Kitabeti
	14 Haziran 1900 (15 Safer 1318)	450 kuruş	Cubul(?) Mahkemesi Katib-i Saniliği

Tablo:30- Mehmed Rifat Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Rifat Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1875/76 (1292)	21 yaşında/Stajyer	Antakya Mal Kalemi
	19 Temmuz 1886 (17 Şevval 1303)	500 kuruş	Antakya Reji İdaresi Ambar Memurluğu
	31 Temmuz 1890 (13 Zilhicce 1307)	200 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye İkinci Kitabeti
	30 Aralık 1891 (28 Cemaziyelevvel 1308)	200 kuruş	Kilis Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti
	8 Kasım 1893 (28 Rebiyülevvel 1311)	350 kuruş	Payas Kazası Düyun-ı Umumiye Memuriyeti
	17 Kasım 1894 (8 Cemaziyelevvel 1312)	430 kuruş	Tarsus Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti
	14 Kasım 1900 (21 Recep 1318)	430 kuruş	Haçin Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti

Tablo:31- Mehmed Şakir Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Şakir Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	13 Nisan 1882 (24 Cemaziyelevvel 1299)	27 yaşında/300 kuruş	Halep Rüsüm-ı Sitte Nezareti Seyyar Heyeti Teftişe Kitabeti
	13 Nisan 1883 (5 Cemaziyelahir 1300)	60 kuruş	Cisr-i şuşûr Rüsüm-ı Sitte Memuriyeti
	13 Şubat 1884 (15 Rebiyülâhır 1301)	250 kuruş	Süveydiye Rüsüm-ı Sitte Memuriyeti
	24 Kasım 1885 (16 Safer 1303)	400 kuruş	Mersin Düyun-ı Umumiye Başkitabet
	7 Ekim 1886 (8 Muharrem 1304)	600 kuruş	Silifke Düyun-ı Umumiye Merkez Memuriyeti
	15 Ekim 1888 (9 Safer 1306)	400 kuruş	Cisr-i şuşûr Memuriyeti
	10 Ağustos 1892 (16 Muharrem 1310)	400 kuruş	Urfa Düyun-ı Umumiye Memuriyeti
	20 Ekim 1894 (19 Rebiyülâhır 1312)	150 kuruş	Birecik Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti
	19 Aralık 1894 (20 Cemaziyelahir 1312)	450 kuruş	Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti Tahrirat Müsevvitliği
	29 Ağustos 1896 (20 Rebiyülevvel 1314)	150 kuruş	İskenderun Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti
	14 Nisan 1899 (3 Zilhicce 1316)	200 kuruş	Düyun-ı Umumiye Başkitabet Vekâleti
	14 Ekim 1899 (8 Cemaziyelahir 1317)	500 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Başkitabet
	14 Mayıs 1901 (25 Muharrem 1319)	166,5 kuruş	Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti Muhasebe Başkitabet

Tablo:32- Nureddin Efendi'nin Mesleki Hayatı

Nureddin Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1892/1893 (1310)	Stajyer	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti

	6 Haziran 1893 (21 Zilkade 1310)	300 kuruş	Süveydiye Harir Koza Fabrikası Memuriyeti
	17 Kasım 1893 (8 Cemaziyelevvel 1311)	300 kuruş	Hacı Cilu (?) Karyesi Harir Memuriyeti
	13 Ekim 1895 (23 Rebiyülâhır 1313)	Belirtilmemiş	Antakya Rüsüm-ı Sitte Memurluğu
	1 Haziran 1896 (19 Zilhicce 1313)	300 kuruş	Süveydiye Harir Koza Fabrikası Memuriyeti
	26 Eylül 1896 (18 Rebiyülâhır 1314)	200 kuruş	İskenderun Düyun-ı Umumiye Merkez Memuriyetinde Mülhak Belen Muhafaza Memuriyeti
	20 Aralık 1898 (6 Şaban 1316)	66 kuruş	Birecik Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti

Tablo:33- Vehbi Efendi'nin Mesleki Hayatı

Vehbi Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	22 Mayıs 1890 (2 Şevval 1307)	37 yaşında/200 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Muvakkit Koza Kitabeti
	24 Aralık 1891 (22 Cemaziyelevvel 1309)	150 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Harir Kitabeti

2.6.6.2. Rüsumat Nezareti Bünyesinde İstihdam Olunanlar

Mali alanda istihdam olunan Antakyalı memurlar kapsamında, en kalabalık grup Rüsumat Nezareti bünyesinde çalışanlar olmuştur. Bu idare altında çalışan memurlar şu şekilde sıralayabiliriz; Ahmed Naci Efendi, “Ahmed Rüştü Efendi”, “Bahaddin Efendi”, “Corci Efendi”, “Ferid Efendi”, “İlyas Şaman Efendi”, “Kazım Efendi”, “Mehmed Hamdi Efendi”, “Mehmed Munib Efendi”, “Mehmed Numan Efendi”, “Mehmed Şakir Efendi”, “Osman Efendi”, “Ömer Sırrı Efendi”, “Sadık Rüştü Efendi”, “Selim (Melhame) Efendi” ve “Şahin Efendi” şeklindedir. Bu memurlar arasında 3’ünün gayrimüslim ve 13’ünün ise Müslüman olduğu tespit edilmiştir. Bahsettiğimiz şahısların mesleki hayatları Tablo:34-Tablo:49 arasında gösterilmiştir.

Tablo:34- Ahmed Naci Efendi 'nin Mesleki Hayatı

Ahmed Naci Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1897/1898 (1315)	Stajyer	Kantar İdaresi
	1897/1898 (1315)	175 kuruş/200 kuruş	Topkapı ve Eminönü Merkezi Kantar İdaresi
	14 Ocak 1909 (1 Kânunusani 1324)	500 kuruş	Beşinci Daire-i Hesabiye Kantarcılığı

Tablo:35- Ahmed Rüştü Efendi 'nin Mesleki Hayatı

Ahmed Rüştü Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1882/1883 (1330)	Stajyer	Dersâadet'e Bağlı Rüsumat Nezareti Muhasebe Kalemi
	14 Aralık 1883 (13 Safer 1301)	Stajyer	Bandırma Rüsumat Müdüriyeti
	27 Mart 1884 (29 Cemaziyelevvel 1301)	200 kuruş	Edincik Rüsumat İdaresi Kitabeti
	27 Ekim 1885 (18 Muharrem 1303)	200 kuruş	Marmara Rüsumat İdaresi Kitabeti
	13 Aralık 1893 (4 Cemaziyelahir 1311)	250 kuruş	Erdek Rüsumat İdaresi Kitabeti
	5 Ocak 1895 (8 Recep 1312)	300 kuruş	Sapanca Rüsumat Memuriyeti
	15 Ağustos 1902 (10 Cemaziyelevvel 1320)	400 kuruş	Kal'a-ı Sultaniye Rüsumat Müdüriyeti İkinci Kitabeti
	23 Mart 1909 (10 Mart 1325)	500 kuruş	İskenderun Rüsumat Baş Müdüriyeti Muhasebe-i Refik-i Evvelliği
	18 Aralık 1909 (5 Kânunuevvel 1325)	500 kuruş	Süveydiye Rüsumat Müdüriyeti
	14 Temmuz 1910 (1 Temmuz 1326)	500 kuruş	Silifke Rüsumat Müdüriyeti
	13 Aralık 1910 (30 Teşrinisani 1326)	550 kuruş	Taşucu Rüsumat Müdüriyeti

Tablo:36- Bahaddin Efendi'nin Mesleki Hayatı

Bahaddin Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	26 Şubat 1898 (4 Şevval 1315)	20 yaşında/Stajyer	Edirne Rüsumat Nezareti Dâhilinde Malkoçlu Rüsumat İdaresi
	13 Mart 1898 (19 Şevval 1315)	175 kuruş	Göktepe(?) Rüsumat Nezareti Süvari Kolculuğu Vekâleti
	7 Mayıs 1898 (15 Zilhicce 1315)	300 kuruş	İğneada Memuriyeti

Tablo:37- Corci Efendi'nin Mesleki Hayatı

Corci Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	21 Aralık 1895 (4 Recep 1313)	150 kuruş	Süveydiye Rüsumat Müdüriyeti Piyade Kolculuğu
	14 Nisan 1904 (24 Muharrem 1322)	Özel maaşla	Süveydiye Rüsumat Müdüriyeti Kantarcılığı
	9 Mayıs 1906 (15 Rebiyülevvel 1324)	250 kuruş	Anamur Sahil Muhafaza Memurluğu
	18 Ocak 1907 (3 Zilhicce 1324)	250 kuruş	Mersin Sahil Muhafaza Memurluğu

Tablo:38- Ferid Efendi'nin Mesleki Hayatı

Ferid Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1873/74 (1289)	15 Yaşında/Stajyer	Antakya Kazası Mal ve Tahrirat Kalemleri
	13 Eylül 1880 (8 Şevval 1297)	200 kuruş	Antakya Rüsüm-ı Sitte Müdüriyetinin Birinci Duhan Fabrikası Memuriyeti
	13 Ocak 1882 (22 Safer 1299)	275 kuruş	Antakya Rüsüm-ı Sitte Birinci Fabrika Memuriyeti
29 Haziran 1882 (12 Şaban 1299)	300 kuruş	Antakya Rüsüm-ı Sitte Müdüriyetine Bağlı Sandık Kitabesi	

	7 Nisan 1883 (29 Cemaziyelevvel 1300)	700 kuruş	Antakya Reji İdaresi Memurluğu
	26 Mart 1887 (1 Recep 1304)	500 kuruş	Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresine Bağlı Sandık Emaneti
	6 Aralık 1889 (12 Rebiyülâhır 1307)	600 kuruş	İskenderun Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti
	25 Haziran 1892 (29 Zilkade 1309)	600 kuruş	Halep Merkez Müdüriyeti Muhasebe-i Refik-i Evvelliği

Tablo:39- İlyas Şaman Efendi'nin Mesleki Hayatı

İlyas Şaman Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Mayıs/Haziran 1875 (Rebiyülâhır 1292)	16 yaşında/Stajyer	İskenderun Rüşumat İdaresi
	Mayıs/Haziran 1877 (Cemaziyelevvel 1294)	140 kuruş	İskenderun Rüşumat İdaresi İcmal Kitabeti
	Temmuz 1878 (Recep 1295)	200 kuruş	İskenderun Rüşumat İdaresi İskele Memurluğu
	Mart/Nisan 1880 (Rebiyülâhır 1297)	400 kuruş	İskenderun Rüşumat İdaresi Depozito Ambar Memurluğu
	16 Şubat 1887 (22 Cemaziyelevvel 1304)	500 kuruş	İskenderun Rüşumat İdaresi Kantariye Mubassırlığı

Tablo:40- Kazım Efendi'nin Mesleki Hayatı

Kazım Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	4 Ağustos 1906 (13 Cemaziyelahir 1324)	250 kuruş	Mersin Rüşumat Müdürlüğü Sahil Muhafaza Memuriyeti

Tablo:41- Mehmed Hamdi Efendi 'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Hamdi Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	29 Ağustos 1884 (7 Zilkade 1301)	17 yaşında/225 kuruş	Payas Bidayet Mahkemesi Katib-i Sanilik
	30 Mayıs 1892 (2 Zilkade 1309)	300 kuruş	Çokmerzimen Karyesi Harir Fabrikası Muvakkit Memuriyeti
	18 Ekim 1892 (26 Rebiyülevvel 1310)	Stajyer	İskenderun Rüsumat Nezareti
	19 Aralık 1892 (29 Cemaziyelevvel 1310)	200 kuruş	Anamur Rüsumat İdaresi Kâtipliği

Tablo:42- Mehmed Munib Efendi 'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Munib Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	16 Ağustos 1904 (4 Cemaziyelahir 1322)	250 kuruş	Mersin Rüsumat Müdüriyeti Sahil Muhafaza Memuriyeti

Tablo:43- Mehmed Numan Efendi 'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Numan Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1877-1878 (1294)	18 yaşında/Stajyer	Antakya Bidayet Mahkemesi
	1 Temmuz 1884	25 yaşında/225 kuruş	İskenderun Kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kitabeti
	29 Ekim 1885 (30 Zilhicce 1302)	400 kuruş	İskenderun Rüsumat İdaresi Kitabeti
	27 Temmuz 1890 (9 Zilhicce 1307)	500 kuruş	Silifke Rüsumat Müdüriyeti Başkitabet

Tablo:44- Mehmed Şakir Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Şakir Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	3 Kasım 1907	120 kuruş	Payas Muhafaza Memurîyeti Vekâleti
	6 Ocak 1909	Stajyer	İskenderun Rûsumat Müdüriyeti Tahrirat Kalemi
	27 Eylül 1909 (13 Ramazan 1327)	200 kuruş	İskenderun İdare Merkezi Damga Memurîyeti
	14 Haziran 1910	200 kuruş	Payas Rûsumat Muhafaza Memurîyeti

Tablo:45- Osman Efendi'nin Mesleki Hayatı

Osman Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Ağustos/Eylül 1875 (Recep 1292)	20 yaşında/190 kuruş	İskenderun Nüfus Kitabeti
	1 Aralık 1879 (16 Zilhicce 1296)	300 kuruş	Bidayet Mahkemesi Müstantik Muavini
	14 Şubat 1881 (14 Rebiyülevvel 1298)	300 kuruş	İskenderun Rûsumat Müdüriyeti Arabacılığı
	22 Haziran 1881 (24 Recep 1298)	400 kuruş	Süveydiye Rûsumat Baş Kitabeti
	17 Kasım 1881 (24 Zilhicce 1298)	300 kuruş	İskenderun Rûsumat Nezareti Muhasebe Mukayyidi
	22 Ocak 1882 (2 Rebiyülevvel 1299)	400 kuruş	İskenderun Rûsumat Müdüriyeti Tezkire Muharrirliği
	30 Mart 1883 (21 Cemaziyelevvel 1300)	500 kuruş	Mersin Rûsumat Müdüriyeti Estimatorluğu
	26 Haziran 1886 (24 Ramazan 1303)	800 kuruş	İskenderun Rûsumat Müdüriyeti Estimatorluğu
	3 Ağustos 1892 (10 Muharrem 1310)	1.000 kuruş	Trablusgarp Merkez Rûsumat Estimatorluğu
	25 Eylül 1906 (6 Şaban 1324)	1.170 kuruş	Beyrut Vilayeti Emtia Ecnebiye Gümrük Müdüriyeti Estimatorluğu

	9 Ocak 1908)	1.000 kuruş	İskenderun Merkez İdaresi Estimatorluğu
--	--------------	-------------	--

Tablo:46- Ömer Sırrı Efendi'nin Mesleki Hayatı

Ömer Sırrı Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	3 Ağustos 1889	300 kuruş	Tekfurdağı Mülhakatında Değirmenaltı Rüsumat Memurluğu
	14 Temmuz 1901	240 kuruş	Yenikapı (okunamadı)
	1 Ağustos 1903	300 kuruş	Tekfurdağı Rüsumat Müdüriyeti Mülhakatında Rüsumat Memurluğu
	14 Temmuz 1905	225 kuruş	Yenikapı Rüsumat Müdüriyeti Kitabeti
	29 Aralık 1905	150 kuruş	Meyve-i Ser İdaresi Mukayyit Refakati
	14 Temmuz 1906	120 kuruş	Yenikapı Rüsumat Müdüriyeti Kitabeti
	29 Nisan 1907 (14 Rebiyülevvel 1325)	80 kuruş	Meyve-i Gümrük Kolculuğu
	14 Temmuz 1909	300 kuruş	Yenikapı Mübeyyiz Kitabeti

Tablo:47- Sadık Rüştü Efendi'nin Mesleki Hayatı

Sadık Rüştü Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1883-1884 (1300)	17 yaşında/Stajyer	Dersaâdet Mülhakatında Rüsumat Nezaretine
	Ağustos-Eylül 1883 (Şevval 1300)	150 kuruş	Rüsumat Nezaretine Mülhak Papaslı Rüsumat İdaresi Kolçuluğu
	Şubat-Mart 1884 (Cemaziyelevvel 1301)	Belirtilmemiş	Rüsumat Nezaretine Bağlı Edincik Rüsumat İdaresi Kitabeti
17 Ekim 1886 (18 Muharrem 1304)	200 kuruş	Marmara Rüsumat İdaresine Bağlı Sandık Eminliği	

	14 Ocak 1894 (7 Recep 1311)	250 kuruş	Erdek Rüsumat İdaresi Kitabeti
	4 Ocak 1895 (7 Recep 1312)	300 kuruş	Misakçe(?) Rüsumat Memuriyeti

Tablo:48- Selim (Melhame) Efendi'nin Mesleki Hayatı

Selim Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	3 Eylül 1887 (14 Zilhicce 1304)	26 yaşında/500 kuruş	Manifesto Mütercimliği, Eşya-ı Aliye Memuriyet-i İntizamı ve Mersin Rüsumat Müdüriyeti Ambar Memuriyeti

Tablo:49- Şahin Efendi'nin Mesleki Hayatı

Şahin Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	14 Nisan 1904 (28 Muharrem 1322)	500 kuruş	İskenderun Rüsumat Müdüriyeti Deniz Muhafaza Memurluğu
	14 Kasım 1908	400 kuruş	İskenderun Rüsumat İdaresi Eşya-ı Ecnebiye Kitabeti
	14 Temmuz 1910	800 kuruş	İskenderun Rüsumat Müdüriyeti Sandık Eminliği

2.6.6.3. İktisadi Alanda İstihdam Olunanlar

Vergi alanı iki alt birime taksim edilmiştir. Bu taksimat “Vergi Müdürü” ve “Vergi Kâtipleri” olarak saptanmıştır.

2.6.6.3.1. Vergi Müdürü

Antakyalı memurlar içerisinde Vergi Müdürü olarak sadece “Mehmed Şakir Efendi”nin istihdam edilmiştir. Mehmed Şakir Efendi'nin mesleki hayatı Tablo;50'de gösterilmiştir.

Tablo:50- Mehmed Şakir Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Şakir Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	23 Ekim 1864 (22 Cemaziyelevvel 1281)	250 kuruş	Antakya Tahrir Fırkası Muharrir-i Saniliği
	28 Ekim 1865 (7 Cemaziyelahir 1282)	900 kuruş	Halep Vilayeti Tahrir Fırkası Muharrir-i Saniliği
	13 Mart 1866 (25 Şevval 1282)	1.700 kuruş	Ankara Vilayeti Tahrir Fırkası Muharrir-i Evveli
	13 Mayıs 1872 (3 Cemaziyelevvel 1283)	1.250 kuruş	Maraş Sancağı Tahrir Fırkası Muharrir-i Evveli
	13 Aralık 1878 (18 Zilhicce 1295)	1.200 kuruş	Diyarbakır Vilayeti İkinci Fırka Muharrirliği
	13 Mart 1880 (1 Rebiyülâhır 1297)	1.000 kuruş	Musul Vilayeti Birinci Fırka Muharrirliği
	1 Ocak 1883 (21 Safer 1300)	800 kuruş	Musul Vilayeti Üçüncü Fırka Muharrirliği
	2 Temmuz 1883 (20 Şaban 1300)	1.000 kuruş	Musul Vilayeti Birinci Fırka Muharrir-i Evveli
	13 Şubat 1885 (27 Rebiyülâhır 1302)	300 kuruş	Musul Vilayeti Vergi Müdüriyeti
	13 Nisan 1893 (16 Ramazan 1309)	750 kuruş	Kerkük Sancağı Tahrir-i Vergi Memuriyeti
	2 Ekim 1895 (12 Rebiyülâhır 1313)	Belirtilmemiş	Kerkük Sancağı Muhasebecilik Vekâleti
	9 Mayıs 1897 (6 Zilkade 1314)	900 kuruş	Zor Sancağı Vergi Memuriyeti
	28 Haziran 1899 (19 Safer 1317)	1.440 kuruş	Kudüs-i şerif Sancağı Vergi Müdüriyeti
	23 Temmuz 1906 (1 Cemaziyelahir 1324)	1.800 kuruş	Cezayir-i Bahri Sefid Vilayeti Vergi Müdüriyeti
	30 Temmuz 1908 (1 Recep 1326)	1.400 kuruş	Kudüs-i şerif Sancağı Vergi Müdüriyeti

2.6.6.3.2. Vergi Kâtipleri

Antakyalı memurlar arasında Vergi Kâtibi olarak 6 kişinin çalıştığı belirlenmiştir. Bu kişiler; “Ahmed Nihad Efendi”, “Ali Rıza Efendi”, “Burhaneddin Efendi”, “Mehmed Asım Efendi”, “Mehmed Ratib Efendi” ve “Mehmed Zeki Efendi”dir. Bahsedilen memurlar; Tablo:51-Tablo:56 arasında gösterilmiştir.

Tablo:51- Ahmed Nihad Efendi'nin Mesleki Hayatı

Ahmed Nihad Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	2 Ağustos 1899 (24 Rebiyülevvel 1317)	Stajyer	Antakya Kazası Vergi Kalemi
	14 Şubat 1902 (6 Zilkade 1318)	300 kuruş	Muhacirin Karyeleri Tahrir Muhamminliği
	1903/1904 (1321)	400 kuruş	Hayvanat-ı Ehliye Tadat Kitabeti
	14 Mart 1905 (7 Muharrem 1323)	Stajyer	Antakya Kazası Vergi Kalemi
	25 Ocak 1910 (13 Muharrem 1328)	200 kuruş	Antakya Kazası Tapu Kitabeti

Tablo:52- Ali Rıza Efendi'nin Mesleki Hayatı

Ali Rıza Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	28 Mayıs 1890 (8 Şevval 1307)	28 yaşında/Stajyer	Harim Kazası Tahrirat Kitabeti Vekâleti
27 Temmuz 1896 (16 Safer 1314)	200 kuruş	İskenderun Kazası Vergi Kitabeti Refakatine	

Tablo:53- *Burhaneddin Efendi'nin Mesleki Hayatı*

Burhaneddin Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>28 Eylül 1909 (13 Ramazan 1327)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Teke Sancağı Varidat Kalemi</i>
	<i>19 Temmuz 1910 (11 Recep 1328)</i>	<i>100 kuruş</i>	<i>Varidat Kalemi Mülazımlığı</i>

Tablo:54- *Mehmed Asım Efendi'nin Mesleki Hayatı*

Mehmed Asım Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>13 Mart 1895 (16 Ramazan 1312)</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>Antakya Nüfus-ı Belediye Sandık Emaneti</i>
	<i>10 Nisan 1897 (8 Zilkade 1314)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Tesisat-ı Askeriye ..... Memurluğu</i>
	<i>29 Aralık 1899 (25 Şaban 1317)</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>Antakya Vergi Kitabeti Refakatine</i>

Tablo:55- *Mehmed Ratib Efendi'nin Mesleki Hayatı*

Mehmed Ratib Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>4 Nisan 1876 (9 Rebiyülevvel 1293)</i>	<i>17 yaşında/Stajyer</i>	<i>Antakya Kazası Mal, Muhasebe ve Emval Kalemleri</i>
	<i>13 Temmuz 1880 (5 Şaban 1897)</i>	<i>500 kuruş</i>	<i>Antakya Kazası Duhan-ı Tahrir Kitabeti</i>
	<i>9 Kasım 1881 (16 Zilhicce 1298)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Antakya Kazası Vergi Kitabeti Refakati</i>

Tablo:56- Mehmed Zeki Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Zeki Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>13 Mart 1893 (24 Şaban 1310)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Antakya Kazası bağlı Tahrir-i Vergi Kalemi</i>
	<i>27 Haziran 1898 (8 Safer 1316)</i>	<i>100 kuruş</i>	<i>Edirne Vilayeti Vergi Kitabete Refakati</i>

2.6.6.4. Ziraat Bankasına İstihdam Olunanlar

10 memur Ziraat Bankasında çalışmıştır. Bu memurlar “*Abdülnafi Efendi*”, “*İdris Avni Efendi*”, “*Mehmed Faik Efendi*”, “*Mehmed Ferid Efendi*”, “*Mehmed İzzet Efendi*”, “*Mehmed Mutehem Efendi*”, “*Mustafa Fehmi Efendi*”, “*Mustafa Neşet Efendi*”, “*Rüşdi Efendi*” ve “*Yusuf Agâh Efendi*” olarak tespit edilmiştir. Ele alınan memurların meslek yaşantıları Tablo:57-Tablo:66 arasında gösterilmiştir.

Tablo:57- Abdülnafi Efendi'nin Mesleki Hayatı

Abdülnafi Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Antakya Ziraat Bankası Sandığı</i>
	<i>29 Ekim 1910 (24 Şevval 1328)</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>Antakya Ziraat Bankası Sandık-ı Refik-i Saniliği</i>

Tablo:58- İdris Avni Efendi'nin Mesleki Hayatı

İdris Avni Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Rakka Kazası Mal Kalemi ile Halep Ziraat Bankası Şubesi</i>
	<i>6 Haziran 1900 (7 Safer 1318)</i>	<i>100 kuruş</i>	<i>Ziraat Bankası Müfettişlerinden Remzi Efendi'nin Kitabete-i Hususiyesi</i>

	<i>1 Haziran 1901 (13 Safer 1319)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Harim Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete Refakati</i>
	<i>10 Kasım 1902 (8 Şaban 1320)</i>	<i>300 kuruş</i>	<i>Antakya Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete</i>
	<i>14 Haziran 1905 (10 Rebiyülâhır 1323)</i>	<i>500 kuruş</i>	<i>Harim Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete</i>
	<i>14 Mayıs 1908 (12 Rebiyülâhır 1326)</i>	<i>600 kuruş</i>	<i>Antakya Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete</i>

Tablo:59- Mehmed Faik Efendi'nin Mesleki Hayatı

	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
Mehmed Faik Efendi	<i>14 Ağustos 1901 (8 Rebiyülâhır 1319)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Antakya Kazası Ziraat Bankası Sandığı</i>
	<i>28 Ocak 1903 (29 Şevval 1320)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Antakya Kazası Tapu İdaresi</i>
	<i>6 Nisan 1904 (20 Muharrem 1322)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Harim Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kalemi</i>
	<i>17 Ağustos 1904 (5 Cemaziyelahir 1322)</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>İskenderun Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete</i>
	<i>14 Kasım 1907 (8 Şevval 1325)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>İdlip Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete Vekâleti</i>
	<i>1 Mayıs 1911</i>	<i>700 kuruş</i>	<i>Kozan Sancağı Muhasebe Baş Kitabete</i>
	<i>29 Mart 1313</i>	<i>450 kuruş</i>	<i>Kozan Sancağı Muhasebe Vekâleti</i>

Tablo:60- Mehmed Ferid Efendi'nin Mesleki Hayatı

	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
Mehmed Ferid Efendi	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Sandıklı Kazası Tahrirat Kalemi</i>
	<i>23 Mayıs 1891 (14 Şevval 1308)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Geyikler (Dinar) Belediye Kitabete ve Sandık Kitabete</i>

	<i>14 Aralık 1894 (15 Cemaziyelahir 1312)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Şeyhler Nahiyesi Belediye Kitabeti ve Sandık Emaneti</i>
	<i>22 Temmuz 1897 (21 Safer 1315)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Çivril İstasyon Müdürü Şube Kitabeti</i>
	<i>21 Temmuz 1901</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>Şeylü(?) Nahiyesi Mal Kitabeti</i>
	<i>15 Haziran 1908 (15 Cemaziyelevvel 1326)</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>Sandıklı Kazası Mukadderat Kitabeti</i>

Tablo:61- Mehmed İzzet Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed İzzet Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>14 Eylül 1907 (6 Şaban 1325)</i>	<i>60 kuruş</i>	<i>Antakya Ziraat Bankası Sandık Emaneti</i>
	<i>27 Ağustos 1908 (29 Recep 1326)</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>Safita Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Refakati</i>

Tablo:62- Mehmed Mutehem Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Mutehem Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>8 Haziran 1908 (8 Cemaziyelevvel 1326)</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>Antakya Ziraat Bankası Sandığı Bedel-i Nakdiye Tahkik Kitabeti</i>
	<i>27 Kasım 1909</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>İdlip Kazası Ziraat Bankası Sandık Memuriyeti</i>
	<i>6 Mayıs 1911</i>	<i>300 kuruş</i>	<i>Halep Ziraat Bankası Şubesi Yevmiye Mukayitliği</i>
	<i>18 Haziran 1911</i>	<i>400 kuruş</i>	<i>Halep Ziraat Bankası Sandık Emaneti</i>
	<i>11 Temmuz 1312</i>	<i>600 kuruş</i>	<i>Şam Ziraat Bankası Şubesi İktizat? Mukayitliği</i>

Tablo:63- *Mustafa Fehmi Efendi'nin Mesleki Hayatı*

Mustafa Fehmi Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	20 Ocak 1909 (16 Zilhicce 1325)	200 kuruş	Antakya Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti Refakat-i Saniyesi
	19 Şubat 1910 (9 Safer 1328)	300 kuruş	Antakya Ziraat Bankası Sandığı Refik-i Evvelliği

Tablo:64- *Mustafa Neşet Efendi'nin Mesleki Hayatı*

Mustafa Neşet Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Belirtilmemiş	Stajyer	Antakya Kazası Mal ve Ziraat Bankası Sandıkları ve Tahrirat ve Tapu Kalemleri
	12 Kasım 1895 (24 Cemaziyelevvel 1313)	75 kuruş	Bab Kazası Belediye Sandık Emaneti İnzimamı
	10 Ağustos 1897 (11 Rebiyülevvel 1315)	300 kuruş	Antakya Kazasına Bağlı Süveydiye Nahiyesi Sandık Emaneti ve Tahrirat Kitabeti
	1901-1902	600 kuruş	Bab Kazası Salahane-i Ağnam Memuriyeti
	1902	600 kuruş	Bab Kazası Emanet-i İnzimam Kitabeti
	2 Şubat 1903 (4 Zilkade 1320)	250 kuruş	Harim Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti Refakati
	9 Mart 1904 (21 Zilhicce 1321)	300 kuruş	Urfa Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti
	3 Nisan 1905 (3 Recep 1323)	400 kuruş	Rumkale Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti

Tablo:65- Rüşdi Efendi'nin Mesleki Hayatı

Rüşdi Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Trabzon Ziraat Bankası Şubesi ve Merkez Bidayet Mahkemesi Kalemi</i>
	<i>24 Mart 1907</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>İdlip Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti Refakati</i>
	<i>26 Temmuz 1908 (26 Cemaziyelahir 1326)</i>	<i>500 kuruş</i>	<i>Harim Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti</i>

Tablo:66- Yusuf Agâh Efendi'nin Mesleki Hayatı

Yusuf Agâh Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>20 Ocak 1892 (22 Cemaziyelahir 1309)</i>	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Antakya Kazası Tapu Kitabet Vekâleti</i>
	<i>12 Ağustos 1893 (29 Muharrem 1311)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Antep Kazası Ziraat Bankası Sandığı</i>
	<i>12 Mayıs 1897 (10 Zilhicce 1314)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Antap Kazası Ziraat Bankası Sandık Kitabeti Refakati</i>
	<i>13 Kasım 1897 (2 Cemaziyelahir 1314)</i>	<i>250 kuruş</i>	<i>Harim Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti Refakati</i>
	<i>25 Aralık 1897 (30 Recep 1314)</i>	<i>330 kuruş</i>	<i>İskenderun Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Refakati</i>

2.6.7. Mülki Alanda İstihdam Olunanlar

Mülki alanda istihdam edilen 26 memur içerisinde 1 “*Evkaf Müdürü*”, 3 “*Kaymakam*”, 3 “*Mal Müdürü*”, 4 “*Nahiye Müdürü*”, 4 “*Nüfus Kâtibi*” ve 6 “*Tapu Kâtibi*” olarak çalışmışlardır. Bunun yanı sıra 5 memur da mülkiyenin değişik kademelerinde görev almışlardır.

2.6.7.1. Evkaf Müdürü

Antakyalı devlet adamları arasında Evkaf Müdürü olarak görev alan sadece “*Mehmed Şakir Efendi*” olarak belirlenmiştir. Mehmed Şakir Efendi’nin meslek yaşantısı Tablo:67’de gösterilmiştir.

Tablo:67- Mehmed Şakir Efendi’nin Mesleki Hayatı

Mehmed Şakir Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	17 Eylül 1879 (10 Şevval 1296)	500 kuruş	Antakya Kazası Aşar-ı Memurin Vekâleti
	1 Haziran 1882 (14 Recep 1299)	500 kuruş	Lâskîye ve Tabya (?) Mekteb-i Lisan-ı Osmanî Hocalığı
	16 Nisan 1884 (8 Cemaziyelahir 1300)	400 kuruş	İzmir Sancağı Evkaf Müdüriyeti
	29 Mart 1889 (27 Recep 1306)	300 kuruş	Gelibolu Sancağı Evkaf Müdüriyeti
	24 Haziran 1896 (13 Muharrem 1314)	Belirtilmemiş	Gelibolu Sancağı Müfettişliği

2.6.7.2. Kaymakam

Mülki alanın en yüksek kademelerinden bir olan Kaymakamlık görevini icra eden 3 Antakyalı devlet adamı var olduğu tespit edilmiştir. Bu memurların isimleri; Abdülğani Efendi, Mahmud Cevad Bey ve Mehmed Suat Bey’dir. Ele alınan devlet adamları tarihsel süreçteki meslek hayatları Tablo:68, Tablo:69 ve Tablo:70’de gösterilmiştir.

Tablo:68- Abdülğani Efendi’nin Mesleki Hayatı

Abdülğani Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1865/1866 (1282)	21 yaşında/stajyer	Antakya Mahkeme-i Şer’iyye Memurluğu
1872/1873 (1289)	Günlük 40 kuruş	Antakya Aşar-ı Müzayede ve İhale Memuriyetleri	

	20 Ekim 1873 (27 Şaban 1290)	1.350 kuruş	Sivas Vilayetine Bağlı Lâdik Kazası Kaymakamlığı
	30 Ağustos 1874 (17 Recep 1291)	1.350 kuruş	Sivas Vilayetine Bağlı Tonus Kazası Kaymakamlığı
	Haziran/Temmuz 1875 (Cemaziyelevvel 1292)	1.220 kuruş	Konya Vilayeti Dâhilinde Bozkır Kazası Kaymakamlığı
	Şubat 1876 (Muharrem/Safer 1293)	1.220 kuruş	Konya Vilayeti Dâhilinde Karabağ Kasabası Kaymakamlığı
	26 Şubat 1884 (28 Rebiyülâhır 1301)	1.500 kuruş	Diyarbakır Vilayeti Dâhilinde Cizre Kaymakamlığı
	24 Kasım 1884 (5 Safer 1302)	1.500 kuruş	Diyarbakır Vilayeti Dâhilinde Nusaybin Kazası Kaymakamlığı
	16 Nisan 1890 (25 Şaban 1307)	2.500 kuruş	Yemen Vilayetine Bağlı Mihail Kazası Kaymakamlığı
	25 Aralık 1891 (23 Cemaziyelevvel 1309)	2.500 kuruş	Yemen Vilayetine Bağlı Kunfuda Kazası Kaymakamlığı
	7 Temmuz 1892 (11 Zilhicce 1309)	2.500 kuruş	Yemen Vilayetine Bağlı Ricalü'lmaa Kazası Kaymakamlığı
	30 Temmuz 1893 (16 Muharrem 1311)	2.500 kuruş	Yemen Vilayetine Bağlı Ka'taba Kazası Kaymakamlığı
	25 Kasım 1895 (7 Cemaziyelahir 1313)	1.750 kuruş	Suriye Vilayetine Bağlı Nübük Kazası Kaymakamlığı
	27 Eylül 1898 (11 Cemaziyelevvel 1316)	1.575 kuruş	Şam Vilayetine Bağlı Kuneytire Kazası Kaymakamlığı
	13 Şubat 1900 (12 Şevval 1317)	1.575 kuruş	Suriye Vilayetine Bağlı Salhad Kazası Kaymakamlığı
	17 Eylül 1900 (22 Cemaziyelevvel 1318)	1.500 kuruş	Halep Vilayeti Dâhilinde Birecik Kazası Kaymakamlığı
	15 Mayıs 1904 (29 Safer 1322)	1.575 kuruş	Halep Vilayeti Dâhilinde Sur Kazası Kaymakamlığı
	20 Şubat 1907 (7 Muharrem 1328)	1.575 kuruş	Halep Vilayeti Dâhilinde Osmaniye Kazası Kaymakamlığı
	28 Kasım 1908 (4 Zilkade 1326)	1.250 kuruş	Halep Vilayeti Dâhilinde Delim Kazası Kaymakamlığı

Tablo:69- Mahmud Cevad Bey'in Mesleki Hayatı

Mahmud Cevad Bey	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	17 Eylül 1897 (19 Rebiyülahir 1315)	500 kuruş	Halep Vilayeti Müntesib Memuriyeti
	26 Şubat 1898 (14 Şevval 1315)	Belirtilmemiş	Halep Vilayeti Meclis-i İdare Müstantıklığı
	19 Ocak 1898 (25 Şaban 1315)	Günlük 150 kuruş	Halep Şemsü't Terakki Mektebi Tarih Muallimliği
	24 Aralık 1898 (10 Şaban 1316)	Günlük 151,5 kuruş	Halep Şemsü't Terakki Mektebi Fransızca Muallimliği
	27 Ekim 1900 (3 Recep 1318)	1.250 kuruş	Pervari Kazası Kaymakamlığı
	18 Ağustos 1902 (13 Cemaziyelevvel 1320)	1.250 kuruş	Şirvan Kazası Kaymakamlığı
	13 Ağustos 1908 (15 Recep 1326)	2.250 kuruş	Çölemerik Kazası Kaymakamlığı
	18 Eylül 1909 (2 Şaban 1327)	2.500 kuruş	Kilis Kazası Kaymakamlığı

Tablo:70- Mehmed Suat Bey'in Mesleki Hayatı

Mehmed Suad Bey	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	8 Kasım 1905 (10 Ramazan 1325)	500 kuruş	Halep Vilayeti Maiyet Memuriyeti
	26 Ağustos 1908 (28 Recep 1326)	Belirtilmemiş	Belen Kazası Kaymakam Vekâleti
	Belirtilmemiş	Fahri olarak	Takip ve Tahsisat Memurluğu, Hicaz Demiryolu İane Komisyonu Kitabeta ve Mülkiye Müstantıklığı
	15 Haziran 1909 (26 Cemaziyelevvel 1327)	1450 kuruş	Kars Kazası Kaymakamlığı
27 Nisan 1910 (11 Rebiyülâhır 1328)	2.000 kuruş	Adana Vilayetine Bağlı Karaisalı Kazası Kaymakamlığı	

	3 Şubat 1912 (14 Safer 1330)	2.000 kuruş	Edirne Eyaletinin Gümülcine Sancağına Bağlı Daridere Kazası Kaymakamlığı
--	---------------------------------	-------------	--

2.6.7.3. Mal Müdürleri

Osmanlı Devleti'nde mülki dairelerde yazı işlerinin görüldüğü yer anlamında kullanılan “*Mal Kalemî*” için Antakyalı devlet adamlarından 3 memur müdür olarak istihdam edilmiştir. Bu memurlar; “*Abdullah Sabri Efendi*”, “*Ali Efendi*” ve “*Veliyyüddin Efendi*” olarak tespit edilmiştir. Ele alınan şahısların mesleki yaşantıları Tablo:71, Tablo:72 ve Tablo:73'te gösterilmiştir.

Tablo:71- Abdullah Sabri Efendi'nin Mesleki Hayatı

Abdullah Sabri Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Ağustos/Eylül 1880 (Ramazan 1297)	31 yaşında	Antakya Meclis İdaresi
	1 Mart 1886 (25 Cemaziyelevvel 1303)	250 kuruş	Beyrut Sancağı Aşar ve Ağnam Kitabeti
	13 Şubat 1887 (19 Cemaziyelevvel 1304)	1.500 kuruş	Merc-i uyûn Kazası Tadat-ı Ağnam Memurluğu
	13 Mayıs 1887 (19 Şaban 1304)	250 kuruş	Beyrut Sancağı Aşar ve Ağnam Kitabeti
	13 Şubat 1891 (4 Receb 1308)	600 kuruş	Cemain Kazası Mal Müdürlüğü
	22 Şubat 1902 (13 Zilkade 1319)	1.000 kuruş	Beytül Fakih Mal Müdürlüğü
	17 Aralık 1902 (16 Ramazan 1320)	1.000 kuruş	Lice Mal Müdürlüğü
	23 Ekim 1903 (1 Şaban 1321)	1.500 kuruş	Zebid Mal Müdürlüğü
	26 Ocak 1904 (8 Zilkade 1321)	1.500 kuruş	Cebel-i Rime Mal Müdürlüğü

Tablo:72- Ali Efendi'nin Mesleki Hayatı

	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
Ali Efendi	16 Nisan 1873 (17 Safer 1290)	180 kuruş	Girit Sancağının Mülga Ambar Kitabeti
	20 Ağustos 1874 (7 Recep 1291)	400 kuruş	Musul Vilayeti Dâhilinde Revandiz Kazasına Bağlı Rait(?) Adlı Bir Mahalde Karantina Kitabeti
	4 Temmuz 1875 (30 Cemaziyelevvel 1292)	500 kuruş	Mezori Nahiyesi Tahrir-i Dühan Memuriyeti
	23 Mayıs 1877 (10 Cemaziyelevvel 1294)	400 kuruş	Basra Vilayeti Tapu Kitabeti
	23 Mart 1878 (19 Rebiyülevvel 1295)	1.500 kuruş	Müntefik Sancağı Tadat-ı Ağnam Kitabeti
	14 Mayıs 1879 (22 Cemaziyelevvel 1295)	250 kuruş	Bağdat Vilayeti Dâhilinde Kazımiye Kazası Sevk-i Zahair Memuriyeti
	11 Nisan 1880 (1 Cemaziyelevvel 1897)	480 kuruş	Samarra Kazası Tapu Mesaha Kitabeti
	19 Eylül 1880 (14 Şevval 1297)	480 kuruş	Delim Kazası Tapu Mesaha Kitabeti
	20 Mayıs 1881 (20 Cemaziyelahir 1298)	400 kuruş	Divaniye Sancağı Yevmiye Kitabeti
	13 Mart 1882 (22 Rebiyülâhır 1299)	600 kuruş	Şamiye Kazası Aşar Kitabeti
	14 Ağustos 1884 (21 Şevval 1301)	720 kuruş	Hammar Kazası Mal Müdürlüğü
	23 Ekim 1885 (14 Muharrem 1303)	540 kuruş	Mendeli Kazası Mal Müdürlüğü
	9 Mayıs 1887 (15 Şaban 1304)	540 kuruş	Cezire Kazası Mal Müdürlüğü
	1 Eylül 1889 (5 Muharrem 1307)	1.000 kuruş	Bağdat Daire-i Belediye-i Muavin Namıyla Tenzifat Memuriyeti
22 Ağustos 1897 (23 Rebiyülevvel 1315)	750 kuruş	Kuteyf Emlak-ı Hümayun İdaresi Kitabeti ve Sandık Eminliği	

Tablo:73- Veliyyüddin Efendi'nin Mesleki Hayatı

Veliyyüddin Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	17 Mart 1868 (23 Zilkade 1284)	347 kuruş	Payas Rüsumat İdaresine Bağlı Başkitabet Sandık Eminliği
	22 Ekim 1868 (5 Recep 1285)	300 kuruş	Süveydiye Rüsumat Baş kitabeti
	20 Nisan 1875 (14 Rebiyülevvel 1292)	400 kuruş	Adana Dördüncü Duhan Fabrika Memurluğu
	12 Kasım 1878 (17 Zilkade 1295)	500 kuruş	Kozan Sancağı Rüsumat Memurluğu
	3 Aralık 1882 (22 Muharrem 1300)	450 kuruş	Kars Kazası Mal Müdürlüğü
	9 Mayıs 1884 (13 Recep 1301)	450 kuruş	Payas Mal Müdürlüğü
	15 Kasım 1885 (7 Safer 1303)	450 kuruş	Karaisalı Mal Müdürlüğü
	6 Aralık 1889 (12 Rebiyülâhır 1307)	600 kuruş	Hafsa Mal Müdürlüğü
	14 Kasım 1890 (30 Safer 1308)	600 kuruş	Payas Mal Müdürlüğü
	27 Aralık 1895 (10 Recep 1313)	600 kuruş	Kars Kazası Mal Müdürlüğü
	3 Aralık 1896 (27 Cemaziyelahir 1314)	600 kuruş	Mut Kazası Mal Müdürlüğü

2.6.7.4. Nahiye Müdürleri

Osmanlı idari taksimatta kazadan sonra gelen yerleşim birimi olarak kabul gören nahiyeler için Antakyalı devlet adamlarından 4 memur “Nahiye Müdürü” olarak göreve getirilmiştir. Bahsedilen bu memurların isimleri; “Hacı Hüseyin Efendi”, “Mehmed Mucib Efendi”, “Mehmed Murad Efendi” ve “Mehmed Sabri Efendi” olarak belirlenmiştir. Ele alınan bu devlet adamlarının meslek yaşantısı Tablo:74, Tablo:75, Tablo:76 ve Tablo:77’de gösterilmiştir.

Tablo:74- Hacı Hüseyin Efendi'nin Mesleki Hayatı

Hacı Hüseyin Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	13 Mayıs 1883 (6 Recep 1300)	500 kuruş	Mersin Sancağı Aşar Memurluğu
	14 Eylül 1883 (12 Zilkade 1300)	900 kuruş	Mersin Sancağı Ağnam-ı Kol Memurluğu
	11 Mayıs 1884 (15 Recep 1301)	500 kuruş	Halep Vilayetine Bağlı Süveydiye Nahiye Müdürlüğü
	26 Ocak 1889 (24 Cemaziyelevvel 1306)	241,5 kuruş	Adana Vilayetine Bağlı Sırkıntı Nahiye Müdürlüğü
	19 Nisan 1889 (18 Şaban 1306)	241,5 kuruş	Tekelü Kazasına Bağlı Gülek Nahiye Müdürlüğü

Tablo:75- Mehmed Mucib Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Mucib Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	16 Ekim 1897 (19 Cemaziyelevvel 1315)	400 kuruş	Halep Vilayetine Bağlı Göksun Nahiye Müdürlüğü
	24 Ağustos 1898 (6 Rebiülahir 1316)	400 kuruş	Halep Vilayetine Bağlı İlbeğli Nahiye Müdürlüğü
	22 Haziran 1899 (13 Safer 1317)	Fahri olarak	Bab Kazası Kaymakamlık Vekâleti
	6 Haziran 1901 (18 Safer 1319)	576 kuruş	Subköy Nahiye Müdürlüğü
	14 Eylül 1902 (10 Cemaziyelahir 1302)	648 kuruş	Birunabad (Bornova) Nahiye Müdürlüğü
	21 Eylül 1904 (11 Recep 1322)	480 kuruş	Sobuca Nahiye Müdürlüğü
	29 Şubat 1908 (25 Muharrem 1326)	400 kuruş	Yenipazar Nahiye Müdürlüğü

Tablo:76- Mehmed Murad Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Murad Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	24 Ocak 1874 (5 Zilhicce 1290)	30 yaşında/500 kuruş	Sivas Vilayetine Bağlı İlbeğli Kazasının Baharözü Nahiye Müdürlüğü
	1 Eylül 1875 (30 Recep 1292)	200 kuruş	Halep Vilayeti Dâhilinde Efsus Nahiye Müdürlüğü
	30 Eylül 1883 (28 Zilkade 1300)	200 kuruş	Selanik Vilayetinde Zihne Kazası Ser Tahsildarlığı
	1885 (1302)	2.000 kuruş	Zihne Kazasına tabi Çerpalan Karyesi Aşar-ı Muaşşırılığı
	23 Kasım 1893 (14 Cemaziyelevvel 1311)	500 kuruş	Diyarbakır Vilayetine Bağlı Kirvan Nahiye Müdürlüğü
	13 Mayıs 1871	1.000 kuruş	Antakya Kazası Öşr-i Harir Mukatası Memuriyeti
	12 Aralık 1878	450 kuruş	Adana Vilayetine Bağlı Karayığitli Nahiye Müdürlüğü
	4 Ekim 1892	250 kuruş	İzmir Sancağı I'açlı Nahiye Müdürlüğü
	7 Ocak 1898 (19 Şaban 1315)	320 kuruş	Konya Vilayeti Bağlı Belviran Nahiye Müdürlüğü

Tablo:77- Mehmed Sabri Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Sabri Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	18 Ağustos 1905 (16 Cemaziyelahir 1323)	450 kuruş	Musul Vilayetinde Süleymaniye Sancağına muzaf Kızılca Nahiye Müdüriyeti
	30 Temmuz 1906 (8 Cemaziyelahir 1324)	300 kuruş	Melendis (?) Nahiye Müdüriyeti
30 Ocak 1910	650 kuruş	Necd Sancağı Nüfus Memuriyeti	

2.6.7.5. Nüfus Kâtipleri

Antakyalı memurlar arasında 4 memurun “Nüfus Kâtibi” olarak istihdam edildiği belirlenmiştir. Bahsedilen memurların isimleri; “*Abdülbaki Kemal Efendi*”, “*Hüseyin Hüsnü Efendi*”, “*Mehmed Efendi*” ve “*Mustafa Şevket Efendi*”dir. Ele alınan bu devlet adamlarının meslek hayatları Tablo:78, Tablo:79, Tablo:80 ve Tablo:81’de gösterilmiştir.

Tablo:78- Abdülbaki Kemal Efendi’nin Mesleki Hayatı

Abdülbaki Kemal Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1894(1311)	16 yaşında/stajyer	Halep Vilayeti Nüfus İdaresine bağlı Antakya Kazası Tahrirat Kalemi
	30 Ağustos 1896 (21 Rebiyülevvel 1314)	500 kuruş	Antakya Kazası Nüfus Kitabeti

Tablo:79- Hüseyin Hüsnü Efendi’nin Mesleki Hayatı

Hüseyin Hüsnü Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	2 Eylül 1890 (17 Muharrem 1308)	Stajyer	Antakya Kazası Mal ve İcra-ı Bidayet Mahkemesi Kalemi
	21 Nisan 1899 (10 Zilhicce 1316)	Fahri olarak	Antakya Kazası Maarif Komisyonu Azalığı
13 Kasım 1900 (20 Recep 1318)	250 kuruş	Antakya Kazası Nüfus Memuriyeti	

Tablo:80- Mehmed Efendi’nin Mesleki Hayatı

Mehmed Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	13 Mart 1894 (6 Ramazan 1311)	Stajyer	Antakya Kazası Tahrirat ve Nüfus Kalemi Memurlukları
	20 Aralık 1896 (15 Recep 1314)	250 kuruş	İskenderun Kazası Nüfus Memuriyeti

Tablo:81- Mustafa Şevket Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mustafa Şevket Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1869-1870 (1286)	Stajyer	Antakya Kazası Emlak İdaresi
	4 Şubat 1874 (16 Zilhicce 1290)	Belirtilmemiş	Antakya Kazası Nüfus Mukayyitliği
	11 Mayıs 1882 (22 Cemaziyelahir 1299)	125 kuruş	Antakya Kazası Nüfus Kitabeti
29 Ağustos 1896 (20 Rebiyülevvel 1314)	250 kuruş	İskenderun Kazası Nüfus Memuriyeti	

2.6.7.6. Tapu Kâtipleri

Osmanlı bürokrasisinin en alt kademelerinden birini oluşturan kâtipliğin bulunduğu idare bakımından çeşitli adlar verilmiştir. Bunlardan bir tanesi ise Tapu Kâtipliği'dir. Bahsi geçen görevde, Antakyalı devlet adamlarından 6 memurun çalıştığı belirlenmiştir. Bu vazifede; “Abdülvehhap Efendi”, “Mehmed Cemal Efendi”, “Mehmed Nazır Efendi”, “Mehmed Sabri Efendi”, “Mehmed Said Efendi” ve “Vediatullah Efendi” çalışmıştır. Ele alınan bu şahısların meslek hayatları, Tablo:82, Tablo:83, Tablo:84, Tablo:85, Tablo:86 ve Tablo:87’de gösterilmiştir.

Tablo:82- Abdülvehhap Efendi'nin Mesleki Hayatı

Abdülvehhap Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	9 Kasım 1888 (5 Rebiyülevvel 1306)	Belirtilmemiş	Cisr-i şugûr Kazası Tapu Yoklama Kitabeti
13 Eylül 1898 (26 Rebiyülâhır 1316)	200 kuruş	Cisr-i şugûr Kazası Sandık Emaneti	

Tablo:83- Mehmed Cemal Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Cemal Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	16 Mart 1887 (20 Cemaziyelahir 1304)	Stajyer	Antakya Kazası Tapu Kalemı
	13 Mart 1906 (17 Muharrem 1324)	Belirtilmemiş	Antakya Kazası Tapu Kitabeti

Tablo:84- Mehmed Nazır Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Nazır Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	1900-1901 (1318)	Stajyer	Antakya Kazası Nüfus Kalemı
	19 Ağustos 1911 (23 Şaban 1329)	200 kuruş	Halep Vilayeti Merkez Tapu Kitabeti Refakati

Tablo:85- Mehmed Sabri Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Sabri Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	18 Mart 1902 (8 Zilhicce 1319)	Stajyer	Antakya Kazası Tapu Kalemı
	15 Ocak 1910 (3 Muharrem 1328)	200 kuruş	İskenderun Kazası Tapu Kitabeti Refakati

Tablo:86- Mehmed Said Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Said Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	Belirtilmemiş	Stajyer	Havran Bidayet Mahkemesi Kalemı
	14 Mart 1908 (10 Safer 1326)	150 kuruş	Havran Sancağına Tabi Süveyda Kazası Tapu Kitabeti Refakati

	8 Aralık 1909 (25 Zilkade 1327)	200 kuruş	Birecik Kazası Tapu Kitabeti Refakati
	9 Mart 1910 (26 Safer 1328)	250 kuruş	Havran Sancağı Tahrirat Kalemi Evrak Müvezziliği
	20 Şubat 1911 (20 Safer 1329)	300 kuruş	Havran Sancağı Merkez Tahrirat Kitabeti Refakati
	14 Ocak 1912 (24 Muharrem 1330)	400 kuruş	Havran Tahrirat Kalemi Evrak Memuriyeti

Tablo:87- Veditullah Efendi'nin Mesleki Hayatı

Veditullah Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	5 Mayıs 1906 (11 Rebiyülevvel 1324)	Belirtilmemiş	Antakya Tapu Yoklama Kitabeti
	24 Ağustos 1909 (7 Şaban 1327)	250 kuruş	Rakka Kazası Tapu Yoklama Kitabeti
	24 Ocak 1910	250 kuruş	Harim Kazası Tapu Yoklama Kitabeti

2.6.7.7. Mülki Alanın Farklı Kademelerinde Görev Alan Antakyalı Memurlar

84 Antakyalı devlet adamı arasında 5 memur mülki alanın farklı mevkilerinde görev almışlardır. Böylesi bir alt başlığın oluşmasındaki ana neden, yukarıda detaylandırdığımız kaymakam, nahiye müdürü gibi mülki kademelerin hiç birine bahsi geçen memurlara yer bulamamız belirleyici unsur olmuştur. Özellikle Hakkı Efendi ile Mehmed Murad Efendi Osmanlı bürokrasinin farklı kademelerinde görev alması bu alt başlığın teşekkülünde önemli rol oynamıştır. Bu açıklamayla bahsettiğimiz memurların isimleri; “Hakkı Efendi”, “Mehmed Murad Efendi”, “Mehmed Salim Efendi”, “Nureddin Efendi” ve “Ömer Fevzi Efendi”dir. Ele aldığımız devlet adamların meslek hayatları, Tablo:88, Tablo:89, Tablo:90, Tablo:91 ve Tablo:92’de gösterilmiştir.

Tablo:88- Hakkı Efendi'nin Mesleki Hayatı

Hakkı Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	14 Mart 1874 (25 Muharrem 1291)	19 yaşında/ Stajyer	Antakya Emlak Kalemi
	14 Eylül 1881 (19 Şevval 1298)	300 kuruş	Antakya Kazası Tahrir ve Vergi Kitabetleri
	7 Eylül 1887 (18 Zilhicce 1304)	Günlük 50 kuruş	Konya Vilayeti Dâhilinde Ürgüp Kazası Tahkik-i Ahval Memuriyeti
	29 Ekim 1887 (11 Safer 1305)	Günlük 50 kuruş	Konya Vilayeti Dâhilinde Nevşehir Kazasında Ambar Olan Hasar-ı Zehairin Tahkikatı ve Belde Sandığı Hesabatının Tetkikiyle İlgili Memuriyet
	17 Kasım 1887 (1 Rebiyülevvel 1305)	1.200 kuruş	Konya Vilayetinin İzmir Zahire-i Sevk Memuriyeti
	30 Eylül 1888 (24 Muharrem 1306)	Günlük 50 kuruş	Akşehir Kazası Tahkik Memuriyeti
	8 Şubat 1894 (2 Şaban 1311)	Belirtilmemiş	Ankara Vilayeti Mektupçuluğu
	8 Şubat 1894 (2 Şaban 1311)	700 kuruş	Ankara Vilayeti Matbaa Muharrirliği
	14 Aralık 1894 (15 Cemaziyelahir 1312)	400 kuruş	Ankara'da Tesis Olunan Mekteb-i Hamidi Dârü'l-sınâî
	19 Eylül 1895 (29 Rebiulevvel 1313)	1.500 kuruş	Ankara Vilayeti Mektupçuluğu Vekâleti
	27 Kasım 1895 (9 Cemaziyevvel 1313)	Stajyer	Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi
	22 Aralık 1895 (5 Recep 1313)	1.200 kuruş	Dâhiliye Nezareti (silik) Komisyonu Baş Kitabeti
	13 Ocak 1896 (27 Recep 1313)	Belirtilmemiş	Anadolu İane-i Müsabiyet Komisyonu Baş Kitabeti Muavinliği
	13 Ekim 1896 (6 Cemaziyevvel 1314)	1.500 kuruş	Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi Kalfalığı
	Nisan 1899 (Zilkade 1315)	1.350 kuruş	Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi Müdürlüğü

Tablo:89- Mehmed Murad Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Murad Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>Ekim-Kasım 1876 (Şevval 1293)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Süveydiye Rüsumat İdaresi Kalemi</i>
	<i>13 Temmuz 1879 (23 Recep 1296)</i>	<i>500 kuruş</i>	<i>Kuseyr Nahiyesi Duhan-ı Tahrir Kitabeti</i>
	<i>14 Temmuz 1881 (16 Şaban 1298)</i>	<i>600 kuruş</i>	<i>Kuseyr, Süveydiye ve Karamurt Nahiyeleri Duhan-ı Tahrir Memuriyetleri</i>
	<i>6 Şubat 1882 (17 Rebiyülevvel 1299)</i>	<i>360 kuruş</i>	<i>Harim Kazası Rüsum-ı Sitte Memuriyeti</i>
	<i>Ekim-Kasım 1883 (Zilhicce 1300)</i>	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Reji Kitabeti</i>
	<i>21 Haziran 1896 (10 Muharrem 1314)</i>	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Yafa Tapu Kitabeti</i>
	<i>4 Mart 1899 (21 Şevval 1316)</i>	<i>675 kuruş</i>	<i>Ertuğrul Sancağı Tahrirat Müdüriyeti</i>
	<i>27 Mayıs 1900 (27 Muharrem 1318)</i>	<i>900 kuruş</i>	<i>Sinop Sancağı Tahrirat Müdüriyeti</i>
	<i>13 Mayıs 1905 (8 Rebiyülevvel 1323)</i>	<i>1.080 kuruş</i>	<i>Nablus Sancağı Tahrirat Müdüriyeti</i>
	<i>18 Ekim 1906 (29 Şaban 1324)</i>	<i>2.700 kuruş</i>	<i>Van Vilayeti Mektupçuluğu</i>
	<i>16 Temmuz 1912</i>	<i>2.500 kuruş</i>	<i>Kayseri Sancağı Mutasarrıf Vekâleti</i>

Tablo:90- Mehmed Salim Efendi'nin Mesleki Hayatı

Mehmed Salim Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>13 Şubat 1884 (15 Rebiyülâhur 1301)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Adana Mektubi Kalemi</i>
	<i>26 Mart 1887 (1 Recep 1304)</i>	<i>100 kuruş</i>	<i>Adana Vilayeti İdare Meclisi Kalemi</i>
<i>13 Ağustos 1889 (15 Zilhicce 1306)</i>	<i>50 kuruş</i>	<i>İdare Meclisi Vilayet Kalemi</i>	

Tablo:91- Nureddin Efendi'nin Mesleki Hayatı

Nureddin Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>Belirtilmemiş</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Antakya Kazası Mal ve Tahsilât Kalemleri</i>
	<i>17 Haziran 1908 (8 Cemaziyelevvel 1326)</i>	<i>200 kuruş</i>	<i>Antakya Kazası Mukadderat Kitabeti</i>

Tablo:92- Ömer Fevzi Efendi'nin Mesleki Hayatı

Ömer Fevzi Efendi	İşe Başlama Tarihi	İşe Başlama Yaşı ve Kazandığı Ücret	İstihdam Edildiği Yerler
	<i>2 Ekim 1897 (5 Cemaziyelevvel 1315)</i>	<i>Stajyer</i>	<i>Dâhiliye Nezareti Umumiye İdaresi Vilayet Kalemî</i>

Antakyalı memurlar hakkında buraya kadar ortaya koymuş olduğumuz detaylı tasniflerden anlaşılacağı üzere, 84 Antakyalı memur II. Abdülhamid döneminde muhtelif yerlerde ve tarihlerde farklı görevlerde bulunmuştur. Bu memurların bazıları tek meslekte kalarak hayatına devam ederken bazıları da birden fazla iş değiştirerek Osmanlı bürokrasisinde yer bulmaya çalışmışlardır. 23 Aralık 1880 tarihinde ilan edilen “*Sicill-i Ahvâl Talimat-ı Umumiyyesi ve Zeyli ile Tarifnamesi Ahkâm-ı Münderecesini Tavzihân ve Tadilen Vaz Olunan Devlet-i Âliyye-i Osmaniyye Sicill-i Ahvâl Kanûnnâme-i Umumiyyesi*” adlı yönetmeliğin ilk altı maddesiyle senkronize hareket ederek memurların, adları, baba adları, hangi yılda ve nerede doğdukları, hangi okullara gittikleri, hangi dilleri bildikleri, meslek yaşantılarına kaç yaşında başladıkları, bu mesleğe başlarken hangi vasfı taşıdıkları ve nerede görev aldıkları gibi detaylı bilgileri nihai şekline kavuşturmuş bulunuyoruz.

III. BÖLÜM

ANTAKYALI MEMURLARIN RÜTBE, NİŞAN MADALYA VE CEZALARI

3.1. Rütbe, Nişan ve Madalyalar

İnsanoğlu, yaptığı etkiler neticesinde bir tepki refleksiyle karşı karşıya kalmıştır. Genellikle; faydalı, gayretli, sadakatli faaliyetler gösteren şahıslar, biat ettiği irade tarafından ödüllendirilmiştir. Bu itibarla, Osmanlı Devleti'nde, çok sayıda ödül veya caza uygulaması tatbik edilmiştir. Savaşlarda veya doğal afetlerde (yangın, deprem, salgın) yararlı işler gösteren kişilere, irade tarafından çeşitli büyüklüklerde tımarlar tahsis edilmesi veya onların herhangi bir bölgeye idareci olarak atanmıştır(Özger,2010:62). İrade, umumiyetle sergilenen faaliyetin cinsine göre, rütbe, nişan ve madalya ile kişileri mükâfatlandırmıştır.

3.1.1. Rütbeler

Rütbe kelimesi, “*sıra, derece, basamak*” anlamına gelmektedir (Develioğlu,1993:902). Devlet memurlarıyla halktan bazı kişilere verilen paye ve unvanlar hakkında da kullanılan bir tabirdir. Rütbenin çoğuluna “*cem'i rütep*” denilmekteydi. Rütbenin dereceleri esas itibarıyla, büyüğün küçüğe emir vermeye “memur”, küçüğün büyüğe itaatine “mecbur” olan askeri sınıf için meydana getirilmiştir (Pakalın,1983:III,68). Bu yüzden Osmanlılarda rütbe, Yeniçeri Ocağıyla ihdas edilmiş, sonradan mülkiye sınıfına ve Kanuni Sultan Süleyman devrinde de ulemaya vermeye başlanmıştır (Gündüz,2011:133). 1832'den önce, Osmanlı'da; “*vezaret, mirimiranlık, kapucubaşılık, hâcelik*” rütbeleri vardı. Devlet adamları genellikle, hacelik ve bazen de kapucubaşılık rütbelerinde olanlardan seçilmiş, bazı önemli memurlara da baş muhasebe payesi, Beylerbeyiliği payesi gibi imtiyazlar verilmiştir (Sunay,2007:117-118).

Mülkiye memurları için düzenli bir rütbe derecelendirilmesi 1832/33 (H.1248) yılında başlamıştır. Öncelikle memuriyete özgü “*ûlâ, saniye, salise, râbia*” rütbeleri oluşturulmuştur. “*Kethüda, Defterdar, Reisülküttap, Mukataat Nazırı*” gibi üst düzey yöneticiler rütbe-i ûlâ; “*Çavuşbaşı, Tersane ve Tophane Eminliği*” gibi makamlarda bulunan memurlar rütbe-i saniye; “*Beylikçilik, Mektupçuluk, Âmedcilik, Bab-ı Âli dışındaki mühim memuriyetler*” rütbe-i salise; “*Zecriyye, Cizye Muhassıllıklarıyla tütün Gümrükçülüğü*” gibi makamlar rütbe-i râbia ile itibar edilirdi (Pakalın,1983:III,68). Böylece her bir memuriyetin hangi rütbede

olduğu sınıflandırılmıştır. (Seyitdanlıoğlu,1999:87;Özger,2010:66).Tanzimat döneminde oluşturulan devlet memurlarının sınıflandırılması aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Tablo;93- Tanzimat Devrinden Sonra Devlet Memurlarının Sınıflandırılması

Mülkiye Sınıfı	Askeriye Sınıfı	İlmiye Sınıfı
<i>Sadrazam</i>	<i>Serasker</i>	<i>Şeyhülislam</i>
<i>Rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli</i>	<i>Müşir-i vezir</i>	<i>Sadr-ı Rumeli</i>
<i>Rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânisî</i>	<i>Ferik</i>	<i>Sadr-ı Anadolu</i>
<i>Rütbe-i sâni sınıf-ı evveli</i>	<i>Mirmiran</i>	<i>İstanbul Pâyesi</i>
<i>Rütbe-i sâni sınıf-ı sânisî</i>	<i>Mirlivâ</i>	<i>Haremeyn Mollası</i>
<i>Rütbe-i sâlis sınıf-ı evveli</i>	<i>Miralay</i>	<i>Bilâd-ı Erbaa Mollası Pâyesi</i>
<i>Rütbe-i sâlis sınıf-ı sânisî</i>	<i>Kaymakam</i>	<i>Mahrec Molla(Kudüs) Pâyesi</i>
<i>Rütbe-i râbia</i>	<i>Binbaşı</i>	<i>İstanbul Müderrislik Pâyesi</i>
<i>Divan-ı Hümayun Hâceganı</i>	.....	.....

Antakyalı memurlar arasında sadece 4 memur rütbe alma şerefine nail olmuştur. Bunlar; “*Abdurrahman Efendi, Hakkı Efendi, Mehmed Murad Efendi, Mustafa Efendi ve Osman Efendi*”dir. Bunlar çeşitli rütbeler ile ödüllendirilmiştir. Özellikle Abdurrahman Efendi’ye ilmiye sınıfındaki bazı rütbeler ihsan buyrulmuştur. Bu memurların kazandıkları rütbeler Tablo:94’te gösterilmiştir.

Tablo:94- Antakyalı Memurların Aldıkları Rütbeler

Memurun Adı	Rütbenin Verildiği Tarih (Miladi /Hicri)	Rütbenin Çeşidi	Rütbenin Verildiği Görev
<i>Abdurrahman Efendi</i>	1876/1877 (1293)	<i>İstanbul Müderrislik Payesi</i>	<i>Fetvahane Müsevvitliği</i>
<i>Abdurrahman Efendi</i>	1886/87 (1304)	<i>Mahreç-i Kudüs Payesi</i>	<i>Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi Azalığı</i>
<i>Hakkı Efendi</i>	15 Temmuz 1888 (6 Zilkade 1305)	<i>Rütbe-i Salise</i>	<i>Konya Vilayeti İzmir Zahir-i Sevk Memuriyeti</i>
<i>Hakkı Efendi</i>	16 Temmuz 1894 (12 Muharrem 1312)	<i>Rütbe-i Saniye</i>	<i>Ankara Vilayeti Mektupçuluğu</i>
<i>Hakkı Efendi</i>	16 Eylül 1897 (18 Rebiyülâhır 1315)	<i>Rütbe-i Saniye Sınıf-ı Mütamayiz</i>	<i>Genel Memuriyetinden Dolayı</i>
<i>Hakkı Efendi</i>	22 Eylül 1900 (27 Cemaziyelâhır 1318)	<i>Rütbe-i Sani Sınıf-ı Evvel</i>	<i>Genel Memuriyetinden Dolayı</i>
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	18 Şubat 1895 (22 Şaban 1312)	<i>Rütbe-i Rabia</i>	<i>Halep Defter-i Hâkâni Baş Kitabeti</i>
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	13 Haziran 1899 (3 Safer 1317)	<i>Rütbe-i Salise</i>	<i>Genel Memuriyetinden Dolayı</i>
<i>Mustafa Efendi</i>	11 Ocak 1893 (22 Cemaziyelâhır 1310)	<i>Rütbe-i Rabia</i>	<i>Genel Memuriyetinden Dolayı</i>
<i>Osman Nuri Efendi</i>	9 Haziran 1898 (19 Muharrem 1316)	<i>Rütbe-i Saniye Sınıf-ı Sanisi</i>	<i>Genel Memuriyetinden Dolayı</i>
<i>Osman Nuri Efendi</i>	30 Ekim 1899 (24 Cemaziyelâhır 1317)	<i>Rütbe-i Sani Sınıf-ı Evvel</i>	<i>Genel Memuriyetinden Dolayı</i>

3.1.2. Nişanlar

Nişan, devlet tarafından, üstün başarı karşılığı, çeşitli derecelerde verilen göğüs veya boyuna asılan süslü şeye denir. Nişan, madalyalardan çok sonra icat olunmuştur. Genellikle haç veya yıldız şeklinde görülmektedir. Gerek mülkî ve gerek askeri hizmete karşılık verilen nişanların kökeni Ortaçağ'a kadar dayanmaktadır (Artuk,1967:9). Avrupalılar tarafından

önceden icat olunan nişanın Osmanlılarca kullanılması çok sonradandır. Osmanlılarda nişan yerine önceden “*sorguç, tuğ, çelenk*” kullanılırdı(Özger,2010:68).

Osmanlılarda ilk nişan, III. Selim döneminde ihdas olmuştur. Sultanın Ebu Kır'da Fransız donanmasını yakan Amiral Nelson'a gönderdiği kıymeti taşlarla süslü çelenk, ilk nişan olarak kabul edilmiştir (Özger,2010:68). Memurlar içinse ilk nişanlar, 1832 (H.1248) yılında ihdas olunmuştur. Bunlar; “*ûlâ, saniye, salise, rabia*” rütbelerine mahsus olmak üzere dört çeşit ve mücevherli idi (Pakalın,1983:II,694).

Nişanlar, devlet adına gösterilen üstün başarı ve yararlılıklardan dolayı hak eden kişileri onurlandırmak amacıyla, belli sayıda yapılırdı. Kişiye özel ve yaşamı boyunca kullanmak üzere, ne için verildiğini açıklayan beratlarıyla padişah tarafından törenle takdim edilirdi (Sunay,2007:123).

Osmanlılarda farklı dönemlerde muhtelif nişanlar tesis olunmuştur. Bu nişanlar; “*Nişan-ı İmtiyaz, Mecidi Nişanı, Nişan-ı Osmanî, Şefkat Nişanı, Hanedan-ı Âli Osmanî Nişanı, Ertuğrul Nişanı, Maarif Nişanı, Meziyet Nişanı, Ziraat Liyakat Nişanı*” adındadır. Bunlar arasında memurlara verilen en fazla nişanlar Mecidi Nişanı ile Nişanı Osmanî'dir. Çalışmamızda bu nişanların hepsini anlatmak yerine Antakyalı memurların aldıkları nişanları açıklamak yeterli olacaktır. Bu minval üzere Antakyalı memurlardan sadece “*Hakkı Efendi, Mehmed Murad Efendi, Mustafa Şevket Efendi ile Osman Nuri Efendi*” çeşitli rütbelerde nişanlar almışlardır.

3.1.2.1. Mecidi Nişanı

18 Eylül 1852 (H.3 Zilhicce 1268) tarihinde Sultan Abdülmecid'in adını taşıyan bir nişan çıkartıldı. Nişanın beş kademededen oluşan rütbeleri vardır. Her rütbe sınırlı sayıda imal edilmiştir. 1. rütbe 50; 2. rütbe 150; 3. rütbe 800, 4. rütbe 3000 ve 5. rütbe 6000 adet çıkartılmıştır (Artuk,1967:15). Birinci ve ikinci nişanlar şemselidir¹¹. Üçüncü nişan, boyna asılır ve sahibi öldüğünde hazineye iade edilirdi. Dördüncü ve beşinci rütbeler göğsün sol tarafına takılır yine üçüncü rütbe Mecidi Nişan gibi sahibi öldüğünde hazineye gönderilirdi. Beratı olmadan hiç kimse bunları kullanamazdı. Bunları alabilmek için askeri, mülkiye ve ilmiye sınıflarındaki memurların en az 20 yıl üstün başarı gösterme zorunluluğu vardı. Padişah dilediğine bu nişanları takabilirdi (Artuk,1967:17) Mecidiye nişanlarının kılıçlı

¹¹ Şemse: çap olarak nişandan daha büyük, göğsün sol tarafında iğneli bir klips ile elbise üstüne takılan bir parçadır.(Özger,2010:69)

olanları da vardır. Bunlar savaşlarda üstün başarı gösteren kişilere verilmiştir (Özger,2010:69).

Antakyalı memurlardan bu nişanları alabilme şerefine “*Mehmed Murad Efendi, Mustafa Şevket Efendi ile Osman Nuri Efendi*” nail olmuşlardır¹².

3.1.2.2. Nişan-ı Âli Osmanî

Bu nişan, 9 Aralık 1861 tarihinde Sultan Abdülaziz’in irade-i seniyyesi ile ihdas edilmiştir. İlgili nizamnamenin birinci maddesine göre her türlü devlet hizmetinde iyi iş görmüş, üstün başarı göstermiş olanlara iftihar ve ayrıcalık olmak üzere bu nişanın çıkartıldığı yazılmıştır (Artuk,1967:19). Osmanî Nişanı, dört rütbeden ibarettir. 1.rütbe 50; 2. rütbe 200; 3.rütbe 1000 ve 4.rütbe 2000 adet olarak hazırlanmıştı (Artuk,1967:20).

Birinci ve ikinci rütbelerde şemse bulunmaktadır. Araları motiflerle doldurulmuş, uçlarında küçük birer kürecik bulunan yedi kollu yıldız şeklinde tasarlanmıştır. Nişan üzerine kollarda ve orta bölümlerde yeşil, göbekte kırmızı mine kullanılmıştır (Özger,2010:70). Üçüncü Osmanî Nişanı, ortası yeşil, kenarı mora çalan kırmızı renkli bir kordon ile boyna asılırdı. Dördüncü Osmanî Nişanı, ilk üç rütbedeki nişanlardan daha küçük olup göğsün sol tarafına asılırdı. Bütün Osmanî Nişanı sahipleri öldüklerinde hazineye geri iade edilirdi (Artuk,1967:21).

Antakyalı memurlar arasında sadece “*Hakkı Efendi*” Osmanî Nişanı alma şerefine nail olmuştur. Alınan bu nişan Tablo;95’te gösterilmiştir.

Bahsettiğimiz bu nişanlar haricinde Mehmed Murad Efendi’ye Almanya Devleti tarafından verilen dördüncü rütbeden “*Kron Dö Prus*¹³” adında bir adet nişan verilmiştir.

Tablo:95-Antakyalı Memurların Aldıkları Nişanlar

Memurun Adı	Nişanın Verildiği Tarih (Miladi /Hicri)	Nişanın Çeşidi	Nişanın Hangi Sebepden Verildiği
<i>Hakkı Efendi</i>	4 Ekim 1898 (18 Cemaziyelevvel)	Dördüncü Rütbeden Nişan-	Memuriyetlerindeki gösterdiği üstün

¹² Bkz.Tablo:95

¹³ Yaptığımız araştırma neticesinde bu nişanla ilgili sadece 19 Şubat 1918 tarihinde Alman İmparatoru tarafından M.Kemal Atatürk’e “Birinci Rütbeden Kılıçlı Kron Dö Prus Nişanı” verildiği bilgisine ulaşılmış olduk (<http://www.ataturktoday.com/RefBib/AtaturkunOzlukDosyasi.htm>, Erişim tarihi,15.04.2015).

	1316)	ı Âli Osmanî	hizmetlerinden dolayı
Mehmed Murad Efendi	15 Ocak 1900 (13 Ramazan 1317)	Dördüncü Rütbeden Mecidi Nişanı	Ertuğrul Sancağı Tahrirat Müdüriyeti görevindeki başarılarından ötürü
Mehmed Murad Efendi	15 Ocak 1900 (13 Ramazan 1317)	Dördüncü Rütbeden Kron Dö Prus	Ertuğrul Sancağı Tahrirat Müdüriyeti görevindeki başarılarından ötürü
Mustafa Şevket Efendi	20 Ocak 1895 (23 Recep 1312)	Beşinci Rütbeden Mecidi Nişanı	Açıklama yapılmamıştır
Osman Nuri Efendi	27 Şubat 1894 (21 Şaban 1311)	Beşinci Rütbeden Mecidi Nişanı	Açıklama yapılmamıştır
Osman Nuri Efendi	29 Ocak 1900 (27 Ramazan 1317)	İkinci Rütbeden Mecidi Nişanı	Açıklama yapılmamıştır

3.1.3.Madalyalar

Kelime İtalyanca “*Medaglia*”dan gelmektedir. Umumiyetle unutulmaması gerekli görülen bir başarının hatırası olmak üzere altın, gümüş, bakır ve nikelden hazırlanmış olup bir defaya mahsus olarak verilen mükâfat ve şeref armağanıdır. Eski Yunan ve Romalılar zamanında madeni paraya madalya denirdi. Madalya, sadece Batı’da değil İslam dünyasında da sıkça kullanılan bir başarı armağanı olarak ön plana çıkmıştır. Örneğin Abbasiler zamanında önemli bir olay dolayısıyla birtakım madalyanın basıldığı bilinmektedir (Artuk,2003:301).

Madalya, Osmanlılarda nişandan önce ihdas olunmuştur. İlk madalyanın ihdası 1730 (1143) yılında idi. Altından olan bu madalyaya “*Ferahi*” adı verilmiştir. Daha sonra 1754 (1168) yılında “*Sikke-i Cedit*”, 1801 (1216) yılında “*Vak’a-i Mısriyye*”, 1824 (1240) yılında “*Hilâl-i Osmanî*”, 1831 (1247) yılında “*İşkodra*”, 1833 (1249) yılında “*Hünkâr İskeleyi*” ve 1839 (1255) yılında da “*İftihar*” madalyaları basılmıştır. Akabinde İftihar adlı ikinci bir madalya yapıldığı için buna “*Atik iftihar*” adı verilmiştir (Pakalın,1983:II,378).

Madalyaları nişanlardan ayıran en önemli özellik, görünüm olarak nişanlardan daha küçük ve iki taraflı yapılmış olmalarıdır (Özger,2010:62). Antakyalı memurlar arasında,

“*Mehmed Murad Efendi, Mustafa Efendi, Osman Nuri Efendi*” muhtelif madalyalarla onurlandırılmıştır. Antakyalı memurların aldıkları madalyalar şu şekildeydi.

3.1.3.1. İmtiyaz Madalyası

İmtiyaz madalyası, II. Abdülhamid Devrinde büyük ve küçük şeklinde ihdas edilmiştir. 1879’da bastırılanın ön tarafında tarihle “*sadakat*”, “*hamiyet*”, “*gayret*” ve “*şecaat*” sözcükleri, arka tarafında ise zeytin ve defne dallarından oluşan bir çelenk içinde ay-yıldız formu bulunmaktadır (Gündüz,2011:130). 1883 yılında çıkarılanı ise, devlet ve memlekete yararlı işler gösterenlere verilmekteydi. Bu madalyanın ön yüzünde arma, arka yüzünde Arapça ince nakışlarlar çevrili “*Devlet-i Osmaniye umurunda fevkalâde ibraz-ı sadakat ve şecaat edenlere mahsus madalyadır*” ibaresi altında sahibinin adı ve 1300 rakımı yazılı idi. Madalyanın, altın ve gümüş olmak üzere iki çeşidi vardı. Altın olanı, 11 dirhem ve 4 kırat ağırlığında; gümüş olanı ise, 916,5 ayarında 7 dirhem ve 8 kırat ağırlığındaydı (Pakalın,1983:II,64). Antakyalı memurlar içerisinde sadece Osman Nuri Efendi, 7 Ekim 1900 (H.12 Cemaziyelahir 1318) tarihinde altından mamul olan İmtiyaz Madalyası ile ödüllendirilmiştir.

3.1.3.2. Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası

Sultan II. Abdülhamid’in takip ettiği panislamist politika doğrultusunda kutsal bölgelerle ulaşımın sağlanması için Hicaz Demiryolu’nun inşasına başlanmıştır (Özger,2010:63). Madalya adından da anlaşılacağı üzere, Hicaz Demiryoluna ait işlerde hizmet edenlere verilmek üzere çıkartılmıştır. 1902 yılında nizamname ile çıkartılan madalya bir tarafında “*Hamidiye-Hicaz Demiryoluna hizmet eden hamiyetmendana mabsus madalyadır*” ibaresi yer alırken, diğer tarafında ise “*tuğra ile altında lokomotif*” şekli vardı (Pakalın,1983:II.812). Madalya, altından ve gümüşten olmak üzere iki farklı niteliği vardı. Madalya sahibinin cinsiyetine göre farklı şekillerde kurdele ile takılırdı. Erkekler yeşil, kadınlar ise çiçek desenli yeşil kurdele bağlanmak suretiyle göğsün sağ tarafında takarlardı. Madalya sahibi vefat ettiğinde, madalyayı en büyük varis takma hakkına sahip olurdu (Gündüz,2011:129-130). Antakyalı memurlar arasında, Mehmed Murad Efendi ile Mustafa Efendi bu madalyayı takma şerifine nail olmuşlardır. Mehmed Murad Efendi’ye 16 Ekim 1902 (H.13 Recep 1320) tarihinde; Mustafa Efendi’ye ise 17 Temmuz 1903 (H.21 Rebiyülâhır 1321) tarihinde Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası verilmiştir.

3.1.3.3.Yunan Muharebe Madalyası

1828-29 yıllarında vuku bulan Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Edirne Antlaşmasıyla Mora Yarımadasında Yunanistan Devleti kurulmuştur. Lakin Yunanlılar bağımsızlığını kazanmalarına rağmen rahat durmayıp Girit'te İngiltere, Fransa ve Rusya'nın yardımlarıyla birtakım isyanlar çıkarmışlardır. Bu isyanlar, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşına neden olmuştur. İşte bu savaşa katılanlara ve savaş esnasında faydalı işlerde bulunanlara verilmek üzere II. Abdülhamid devrinde Yunan Muharebe Madalyası hazırlanmıştı (Gündüz,2011:129; Çavdar,2010:23). Antakyalı memurlar içerisinde sadece 1 Ağustos 1898 (H.13 Rebiyülevvel 1316) tarihinde Osman Nuri Efendi'ye verilmiştir.

Tablo:96-Antakyalı Memurların Aldıkları Madalyalar

Memurun Adı	Madalyanın Verildiği Tarih (Miladi /Hicri)	Madalyanın Çeşidi
<i>Mehmed Murad Efendi</i>	<i>16 Ekim 1902 (13 Recep 1320)</i>	<i>Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası</i>
<i>Mustafa Efendi</i>	<i>17 Temmuz 1903 (21 Rebiyülâhır 1321)</i>	<i>Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası</i>
<i>Osman Nuri Efendi</i>	<i>7 Ekim 1900 (12 Cemaziyelahir 1318)</i>	<i>İmtiyaz Madalyası</i>
<i>Osman Nuri Efendi</i>	<i>1 Ağustos 1898 (13 Rebiyülevvel 1316)</i>	<i>Yunan Muharebe Madalyası</i>

3.2.Antakyalı Memurların Aldıkları Cezalar

3.2.1. 19.Yüzyıl Ceza Hukukuna Bakış

Ceza“ uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım” anlamına gelmektedir. Hukuk alanında ise ceza “suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım” demektir. Bu itibarla, insanoğlunun işlediği disiplin suçları karşısında, uygulanacak muamelelerin tümüne “cezai işlem” denilmiştir. Tanzimat dönemi Osmanlı bürokrasisinde, usule aykırı davranışlara karşı bir dizi önlem alındığını belirtmeliyiz.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat dönemine kadar olan zaman diliminde suç ve cezalara ilişkin çok sayıda kanunnameler yayınlanmıştır. Bunlar, “Fatih, Kanuni ve Sultan Dördüncü Mehmed adına çıkarılmıştır. Tanzimat devri öncesinde, II. Mahmut,1815 yılında “*Adalet Fermanı*” adında bir belgeyle kadıların ne gibi yolsuzluklar yaptıklarını açıklıyordu. Bu ferman devletin bütün vali, mutasarrıf ve diğer idarecilerine gönderilmiştir (Çadircı,2011:21). Akabinde II. Mahmut'un son günlerinde 1838 (1254) yılında “*Memurine Mahsus Ceza Kanunnamesi*”nin yürürlüğe girmesiyle pozitif hukuk anlamında ilk adımlar atılmıştır. Bu kanun, kamu hizmetlerinin işledikleri suçların belirsiz olmasının ve bundan mütevellit ceza adaletinin Osmanlı Devleti'nde tam anlamıyla gerçekleşmekten uzak durduğunun bir itirafı sayılabilir (Mumcu,1972:33). Ayrıca kanunda memurların işleyebilecekleri suçların neler olduğunu ve rüşvet almak, işleri savsaklamak, devlet sırlarını açığa vurmak, yolsuzluklarda bulunmak, çeşitli cünhalar (cinayetler), iltimas gibi disiplin bozukluklarına karşı alınacak tedbirlerden bahsedilmiştir. Bu suçların işlenmesi durumunda memleketi harap olma noktasına götüreceği ve bu suçları işleyenlerin “*vüzeradan olsa bile*” mutlaka cezalandırılacağı açıklanmıştır (Mumcu,1972:34).

1837 (1253) senesinde kurulan “*Meclis-i Vâlâ*”, Osmanlı Devleti'nin bir dönem, yasama, yürütme ve yargı işlerinin görüldüğü yerd. Özellikle yargı sisteminde yapılan ıslahatların gereklerinin uygulanması açısından vücuda getirilen “*Meclisi-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye*” memurların muhakemesiyle meşgul olunmuştur (Pakalın,1983:II,430). Buna ilaveten Meclisi-i Vâlâ, Tanzimat'ın icaplarını yerine getirmeyen yöneticileri, bir “*idare mahkemesi*” gibi yargılıyordu. Bu dönemde devlet memurlarının rüşvet almalarının engellenmesi üzerinde önemle durulmuş ve mülkiye memurlarının buna ilişkin davaları Meclis-i Vâlâ tarafından yürütülmeye başlanmıştı (Seyitdanlıoğlu,1999:118).

Sultan Abdülmecit tarafından, 18 Şubat 1855 tarihinde yayınlanan Islahat Fermanına dayalı olarak “*1274 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayun*” yürürlüğe konulmuştur. Bu kanun 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunundan tercüme edilmiştir. Özellikle kanunda memurların rüşvet almamasına dair yapılması gereken işlemler sıralanmıştır.(Dönertaş,2010:20).

Tanzimat'ın ileri gelenlerinden Âli Paşa(...-1871) Fransız Medeni Kanunu'nu kabul ettirmek istediği halde, Ahmed Cevdet Paşa'nın başını çektiği muhafazakâr grup, 1868-1876 yılları arasında 16 kitaptan oluşan “*Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye*” adlı eseri hazırladılar. Mecelle esasta İslam Hanefi fikhının esaslarını benimsemekle birlikte fasılların düzenlenişi ve eserin

kendi içindeki sistematiği göz önünde alındığında da, Batı hukukundan esinlendiği görülüyor (Ortaylı,2008:415).

Memurların yargılanmalarıyla ilgili bir diğer nizamname olan “*Memurin Muhakemesine Dair Nizamname*” adlı yasa 23 Mayıs 1871 (3 Rebiyülevvel 1288) tarihinde çıkartıldı. Toplam 9 maddeden oluşan nizamnamede, herhangi bir memurun cezayı gerektirecek halinde, ilk olarak mensup olduğu nezaret ve idare tarafından tahkikat yapılması, kendisine imza ve mühür ettirilmesi ve ardından soruşturma yapan memurlar tarafından hazırlanan bir fezlekeye meselenin özeti yazılarak mühürlenmesi belirlenmişti (Özger,2010:72). Her bir maddede cezai işlemin nasıl tatbik edileceği anlatılmıştır. 1879 yılında “*Teşkilat-ı Mehakim Kanunu*” ile savcılık, 1875’te noterlik ve avukatlık kurumlarının kabulü ve ceza mahkemelerindeki hâkimlerin sayısının artırılması yönünde kararlar alınmıştır.

84 Antakyalı memur içerisinde, 14 memurun muhtelif disiplin suçları işledikleri tespit edilmiştir. Bu suçlar; rüşvet, zimmete para veya mal geçirme ve görevlerini ihmal etme veya kötüye kullanmadır. Bunlara ilaveten bazı hallerde bahsi geçen memura yönelik bir takım suçlar itham edilmiştir. Ancak belgelerde itham edilen suçlardan aklandığı ve memuriyet yaşantılarına devam ettikleri belirlenmiştir. Bu memurların kim oldukları ve hangi suçları işledikleri başlıklar dâhilinde aşağıda incelenmiştir.

3.2.2. Görevi İhmal ve Kötüye Kullanma

Devlet kadrolarında memur istihdamlarının en önemli amacı, vatandaşların sorunlarına yönelik çözüm üretmektir. Bu minval üzere hizmet alıcı durumundaki vatandaş, hizmet verici pozisyonundaki memurların sürekli çalışma beklemekte ve işlerin ivedilikle halledilmesini talep etmektedirler. Ancak günümüzde olduğu gibi Osmanlı bürokrasinde de görevini layığıyla yerine getirmediği, ihmal suçunu işleyen memurlara rastlanmaktaydı (Özger,2010:81).

Antakyalı memurlar arasında 9 memurun bu suçu işlediği tespit edilmiştir. İlk örneği; “*Abdullah Sabri Efendi*”dir. Usule aykırı bazı işlemler yapması, Cemain kazasındaki İdareye ve İslam dinine karşı sarf ettiği hakaretlerinden dolayı, 17 Kasım 1891 (H.14 Rebiyülâhır 1309) tarihinde azil edilmiştir (BOA.DH.SAİD, No:40,s.217).

Bir başka örneğimiz ise, “*Abdülgani Efendi*”dir. Anadolu ve Arap coğrafyasının muhtelif yerlerinde kaymakamlık görevini üstenen bu zat,18 farklı yerde görev almıştır. Abdülgani Efendi, “*Ka’taba*” kaymakamlığı görevini ifa ederken, devlet mallarından bir akçe

dahi tahsil edemediği için Dersaâdet'te varidat gönderemediği tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin en önemli toprak vergisi sayılan aşarın, zamanında ihalesini başlatmamış ve yapılması gereken müzayededen önce tarlalardan mahsulâtı kaldırarak o yıl içindeki bölgenin ekonomisini zarara uğratmıştır. Ayrıca ehliyetsizliği yüzünden devlet mallarını izinsiz ıslah edildiğine dair herhangi bir müdahaleye girişmediği görülmüştür. Bahsi geçen nedenlerle 11 Ocak 1895 (H.14 Recep 1312) tarihinde Ka'taba kaymakamlığı görevine son verilmiştir.

Abdülğani Efendi, “*Birecik*” Kazası Kaymakamlığı görevini ifa ederken, idari işlerdeki yavaşlığı ve fütursuz hareketleri yüzünden hazineyi zarara uğratması sonucu, bulunduğu mahaldeki memuriyetinin devam edebilmesinin artık mümkün olamayacağı ve kaymakamlık derecesinin indirildiğinden bahsedilmiştir. Bu gelişmeler sonrasında 7 Kasım 1902 (H.5 Şaban 1320) tarihinde Birecik kaymakamlığındaki görevine son verilmiştir.

Abdülğani Efendi'nin bir başka vukuatı ise idaresizliği yüzünden kaza işlerini düzene sokamaması, hayvanların sayımını suiistimal etmesi ve toplanacak vergilerin tahsilini gerçekleştirememesi üzerine Beyrut Vilayeti, yerine başka birinin tayin edileceğini telgrafla bildirmiştir. Dâhiliye Nezareti ile Memurin-i Mülkiye Komisyonu yaptığı inceleme sonrasında Abdülğani Efendi'nin ehliyetsizliğini sabit görüp 27 Ağustos 1905 (H. 25 Cemaziyelahir 1323) tarihinde azil edilme kararını çıkarmıştır (BOA.DH.SAİD,No:150,s.171).

Abdülğani Efendi “*Osmaniye Kazası Kaymakamı*” iken, basit işleri yapamayacak kadar yaşlanması ve kendisine emir olunan muhacirlerin iskânlarında ivedi bir şekilde muamele yapamamasından dolayı yerine “*Bağçe Kazası Kaymakamı*”nın getirilmesi kararı alınmıştır. Dâhiliye Nezareti, artık atama yapılsa bile atanacağı mahallerin idaresini yapamayacağını anlaması üzerine Memurin-i Mülkiye Komisyonu'na gönderilmiş olduğu yazıda, azil edilmesini ve yerine bahsi geçen kaymakamın atanmasını emretmiştir. Bunun üzerine Komisyon, 3 Ağustos 1908 (H.5 Recep 1326) tarihinde azliyle yerine Bağçe kazası kaymakamının tayin edilmesi kararı almıştır (BOA. DH. SAİD, No:150,s.171).

Üçüncü örneğimiz “*Hüseyin Lebib Efendi*”ye aittir. Hüseyin Lebib Efendi Süveydiye'de vazifesini yerine getirirken alkole düşkün olduğu ve bu yüzden de “*Müskirat Vergisi*”nden¹⁴ toplanması gereken tutarın altında vergi toplaması üzerine azil edilmiştir.

¹⁴ Osmanlı Devleti'nde imalat, ithalat ve satışı gerçekleşen alkollü içeceklerden ve ispirotodan alınan vergidir. İki vardır. Bunlardan “resm-i miri” mahsulât üzerinden alınan, “resm-i bey'iyye” alkollü içki ve ispiroto bayilerinin yıllık gelirlerinden alınan vergiydi (Öztel, 2007:134).

Hüseyin Lebib Efendi, ileride kendine çekidüzen verdiği takdirde başka bir yerde görev verilmesi yönünde karar alınmıştır. Başlangıçta yetkililer bu kararı pek de hoş karşılamamasına rağmen, 17 Ocak 1899 (H.5 Ramazan 1316) tarihinde 350 kuruş maaşla ile becayiş yoluyla “*Süveydiye Vezne Kitabetine*” nakil edildiği Düyun-ı Umumiye Şubesinin 18 Nisan 1901 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:117,s.83).

Dördüncü örneğimiz ise “*Mahmud Cevad Bey*”e aittir. “*Kilis kazası Kaymakamlığı*” görevinde iken alkole düşkün olması hasebiyle vazifesini layıkıyla yerine getiremediği ve hakkındaki şikâyetlerin artması üzerine Halep Vilayeti, 30 Mart 1910 (H.18 Rebiyülevvel 1328) tarihinde Mahmud Cevad Bey’i azil etmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:93,s.231).

Beşinci örneğimizde “*Mehmed Hamdi Efendi*” karşımıza çıkmaktadır. 13 Temmuz 1898 (R.1 Temmuz 1314) tarihinde Rüsümü-ı tacir tarafından yüklenen 105 bin kilo çam kabuğu, 4.006 bin kilo siyam, 955 adet keçiyi kayıt altına alınırken usule aykırı davrandığı için soruşturma açılmıştır. 23 Temmuz 1898 (R.11 Temmuz 1314) tarihinde yapılan soruşturmada, bahsi geçen malları yüklenmesi sırasında kestiği makbuz senedi ile yüklenen mallarının birbirini tutmadığı ve bunun sonucunda da depozito defterinde açık olduğu tespit edilmiştir. Yapılan soruşturma sonucunda sorumsuzca davrandığı tespit edilmiş ve 9 Mart 1899 (H.26 Şevval 1316) tarihinde azil edilmiştir ve Rüsumat Sicil Sabıkasının vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.No.69,s.79).

Altıncı örneğimizde ise “*Mehmed Mucib Efendi*”ye aittir. Yenipazar Nahiye Müdürlüğü görevinde iken Mehmed Mucib Efendi’nin sergilediği davranışlardan mütevellit Yenipazar Redif Taburu Binbaşısı Ali Rıza Efendi arasındaki ilişkiler gerginleşmeye başlamıştı. Bu husumetin altında yatan nedenler şu şekildedir; Mehmed Mucib Efendi Meşrutiyet Yönetimi aleyhinde hakarete varan sözleriyle halkı kışkırtması, firar eden bazı jandarma erlerinin Ali Rıza Efendi’ye teslim etmemesi ve Ali Efendi’ye yakın olan bazı askerlerin odasına çağırıp despotça askerlerin rütbelerini söktürmekle tehdit etmesi, böylesi bir münakaşanın ortaya çıkmasındaki nedenler idi. Bu gelişmelerin akabinde Aydın Vilayeti, 15 Temmuz 1908 (H. 15 Cemaziyelahir 1326) tarihinde işten el çektirilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:93,s.173).

Yedinci örneğimiz ise, “*Mehmed Murad Efendi*”ye aittir. 26 Mart 1894 (H.19 Ramazan 1311) tarihinde “*Kirvan Nahiyesi Müdürlüğü*”nde işe başlamasının ardından burada 90 hane Müslüman ahalisinin Protestanlığa geçtiklerini anlatan mektubu kaybetmesi üzerine azil edilmesi yönünde Diyarbakır vilayetine tahrirat işar olunmuştur. Bunun üzerine yapılan

tahkikat sonrasında 3 Kasım 1894 (H.4 Cemaziyelevvel 1312) tarihinde azil edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:47,s.281).

Sekizinci örneğimizde ise “*Süleyman Servet Efendi*” karşımıza çıkmaktadır. 4 Ekim 1903 (H.12 Recep 1321) tarihinde 900 kuruş maaşla “*Adana vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Ser Müstantıklığı*”na terfi edilmiştir. Bu görevini yerine getirirken; Süleyman Servet Efendi’nin işler karşısındaki rahatlığı ve üşengeçliği yüzünden 800 yüzden fazla ceza evrakının birikmesine ve doğal olarak işlerin aksamasına sebebiyet vermiştir. Buna ilaveten, cinayetle suçlanan bir şahsın, aklanmasını gerektirecek delillerin olmadığı halde kanunlara aykırı bir şekilde serbest bırakmış ve mahkemesine men kararı almıştır. Ayriyeten anlatılan bu vakaya benzer birçok cinayet davalarının tahkikatını ve düzenlemesi geciktirmesi hasebiyle davalar zaman aşımına uğratmıştır. Bidayet Mahkemesi Müddei Umumi Muavinliği tarafından bu olayların bildirilmesi üzerine Adana ve Halep Adliye Müfettişliği Ceza İşleri Müdürlüğü konunun incelenmesini başlatmıştır. Süleyman Servet Efendi’nin tayin tarihi olan 21 Kasım 1903 (R.8 Teşrinisani 1319) tarihinden 20 Şubat 1906 (R.7 Şubat 1321) tarihinde geçen süre zarfında selefinden devraldığı 1.550 dava evrakın 600’ünü karara bağlanmasına rağmen geriye kalan 950 adet evrakın incelemeye çıktığı ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler sonrasında 25 Eylül 1906 (H.6 Şaban 1326) tarihinde azil edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:130,s.157).

Görevi ihmal ve kötüye kullanma konundaki son örneğimiz “*Ziya Efendi*”ye aittir. Alkole düşkün olması hasebiyle vazifesini yerine getiremediği gerekçesiyle 8 Temmuz 1891 (H.1 Zilhicce 1308) tarihinde Telgraf ve Posta Nezareti Meclis İdaresi kararıyla azil edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:58,s.251).

3.2.3 İsnat Edilen Suçlar

Bazı hallerde belgelerde memurlara yönelik birtakım suçlamaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin Antakyalı memurlar arasında “*Mehmed Cemal Efendi*”nin kaydında bu benzer durum yaşanmıştır. Antakya Tapu kitabeti görevini sürdürürken evrakta sahtecilik suçunu işlediği ileri sürülmüştür. İddia edilen suçun gelişmesinde Fransız Katolik papazlarından “*Mansurun (?)*” adlı bir kişinin kendisine varis tayin etmeden vefat etmesi önemli rol oynamıştır. Çünkü merhumun malları, kanun gereği ya bir vakfa ya da devlet hazinesine devrolunması gerekmektedir. Bu fırsattan yararlanmak isteyen “*Fransız Konsolosu Mösyö Poton*” malların kendisine devir olunması yönünde usule aykırı davranarak, bir hane, bir parça arsa ve iki tarla, bir dükkân içeren sahte bir tapu senedi düzenlemiştir. Mehmed

Cemal Efendi bu malları kayıt altına alırken buna göz yumduğu iddiasıyla ve Papaz Mansurun'dan kalan arsanın müzayedesinde ihaleye fesat karıştırdığı gerekçesiyle Haziran- Temmuz 1896 (H. Muharrem 1314) tarihinde işten el çektirilmiştir. Bunun üzerine özel bir komisyon kurularak vakanın detaylı incelenmesi kararı alınmıştır. Antakya İdare Meclisi Mehmed Cemal Efendi'nin böyle bir suçla ilgisinin olmadığı kanaatini getirmiş ve görevini iade edilme kararı alınmıştır. Lakin oluşan bu olumsuz tablo karşısında Mehmed Mucib Efendi, sağlık durumunun bozulduğu gerekçesiyle iade edilen bu görevi kabul etmemiştir ((BOA.DH.SAİD.,No:187,s.62).

Bir başka örneğimiz ise “Ali Efendi”ye aittir. 25 Eylül 1887 (H.7 Muharrem 1305) tarihinde Cezire Mal Müdürlüğü görevini ifa ederken, zimmetine para geçirmekle itham edilmiştir. Rüşum Memuru Hezağ (?) Ağa ile Rüşum Kâtibi Molla Ahmed Efendi, Ali Efendi'ye 8.200 kuruş teslim etmişler ve “ilmühaber” almışlardır. Ancak Sandık Emini yapmış olduğu sayımda 2.230 kuruşun noksan olduğu fark etmiş ve bu durumu Cezire Kaymakamlığına bildirmiştir. Bunun üzere Ali Efendi tek şüpheli olduğu için işten el çektirilmiştir. Daha sonra konunun tahkikatı yapan Bağdat “Müdde-i Umumiliği¹⁵”, Hezağ (?) Ağa ile Molla Ahmed Efendi'nin normalde teslim ettikleri miktarın 8.200 kuruş olarak değil de, aslında teslim edilen miktarın 6.000 kûsur kuruş olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Ali Efendi, bahsi geçen ilmühabere yanlışlıkla 8.200 kuruş yazdığı da tespit edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:104,s.262).

Belgelerde karşımıza çıkan bir diğer itham edilme suçu ise “Hakkı Efendi”ye aittir. Hakkı Efendi Konya Vilayeti dâhilinde İzmir Zahire Sevk memuriyetinde iken kendisine yönelik yolsuzluk yapıldığı iddialarına maruz kalmıştır. Bu görevini yürütürken “Sarayköy'e¹⁶” götürülmesi gereken bir miktar çavdar ile bu vazifede ne kadar süreyle çalışacağını anlatan yazıyı bizzat istasyon direktörü Mösyö Şarle'ye teslim etmiştir. Bu ilmühaber ile birlikte çavdarların teslimi sırasında çavdar miktarın noksan çıkması üzerine Hakkı Efendi suçlamalara maruz kalmıştır. Lakin Aydın vilayeti ile yapılan haberleşmeler neticesinde olayla herhangi bir alakasının olmadığını anlaşılması üzerine “Konya Vilayeti Tahkik-i İhtiyaç Komisyonu”nda ve Konya Vilayeti İdare Meclisi ile birlikte bu olayı anlatan

¹⁵ Günümüzdeki karşılığı “Savcılık” olan Müdde-i Umumilik Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'ın devreye girmesiyle adli teşkilatta yerini almaya başlamıştır. Kanun-i Esasi'den sonra 1879 tarihli “Teşkilat-ı Mehakim Kanunuyla müdde-i umumilik kurulmuş ve görevleri açıklanmıştır. Müdde-i Umumiler, cinayet ve cünha derecesinde bulunan tüm suçları işleyenler aleyhinde dava açmak ve hukuk-ı umumiyenin korunması için kanun hükümlerin uygulanmasına dikkat etmekle yükümlüdürler (Demirel, 2010:245)

¹⁶ Bir diğer adı Ezine olan Sarayköy 1530 yılında Anadolu eyaletinin Kütahya'nın kazasıydı.1882 yılında Aydın vilayetinin Denizli sancağına bağlandı (Sezen,2006:432; Akbayar,2003:140)

bir yazı ile aklandığı, 14 Ocak 1889 tarihli mazbatada belirtilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:80,s.141).

3.3.4.Rüşvet

Rüşvet, Arapça asıllı bir kelime olup, sözlük anlamı itibariyle “*vazifeli bir kimsenin elindeki imkânları para veya mal karşılığında kötüye kullanması, bu şekilde verilip alınan para ve mal*” manasına gelmektedir (Dönertaş,2010:3). Osmanlı Devleti’nin öteden beri rüşvetin alınıp verilmemesi için çok sayıda tedbir almasına rağmen pek mümkün olmamıştır. Antakyalı memurlar içerisinde sadece “Mehmed Şakir Efendi”nin rüşvet aldığı tespit edilmiştir.

İskenderun Düyun-ı Umumiye Merkez memuriyet vekâletinde bulunduğu sırada Yusuf adlı 15 mecdiye, Mehmed adlı kişiden de 10 lira rüşvet talep ettiği, bahsi geçen kişilerin Mehmed Şakir Efendi’yi ihbar etmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Yapılan tahkikat sonrasında kişilerin verdiği ifadelerle araştırma sonucunun birbiriyle uyumlu olması hasebiyle, 30 Aralık 1903 (H.10 Şevval 1321) tarihinde azil edilmiş ve 9 Temmuz 1904 R.26 Haziran 1320)tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:109,s.325).

3.3.5.Zimmete Mal veya Para Geçirme

Görev mahallerinden azledilme, nakil veya terfi gibi herhangi bir nedenle ayrılıp başka bir yere atanan memurların, eski görev yerlerinde zimmetlerine mal geçirmediğini ifade etmek amacıyla sicil kayıtlarında “*Berâat-ı zimmet veya beri’üz-zimme yoktur*” ibaresi yer almaktadır (Özger,2010:78). Antakyalı memurlardan sadece “Mehmed Murad Efendi” böyle bir suç işlediği tespit edilmiştir. Defter-i Hâkâni Müdüriyeti, Mehmed Murad Efendi’nin memuriyeti dolayısıyla “*ibka*¹⁷” eylemekte olduğu ve kendisine gelen talimatı kabul etmiştir. Bunlardan başka hakkında yapılan tahkikat sonucunda, fazlaca 3.300 kuruşu zimmetine geçirdiği ve Harim kazası hâsılatından merkeze yollanmak üzere almış olduğu 1.400 küsur kuruşu sandığa teslim etmediği Encümen Nezareti’ne gönderilen telgraf-namede ortaya çıkmıştır. Zimmetine para geçirdiği aşikâr olduğu tespit edilmesi neticesinde 13 Temmuz 1895 (H.20 Muharrem 1313) tarihinde azil edilmiş ve bir başka istihdamı uygun görülmemiştir. Ancak kendisi hakkında yapılacak mahkemeye kadar bir başka yerde idareten

¹⁷ Tayinleri her sene, bir sene müddetle yapılan memurlardan bu müddet bitmeden evvel hizmetleri beğenilenlerin yeniden bir sene için yerlerinde kalmalarına müsaade edilmesi yerinde kullanılır bir tabirdir. “Mukarrer” de denilen bu muamele ya memurun müracaatı veyahut sadrazamın doğrudan doğruya tasvibi ile olurdu. İbka; Arapça baki kılmak, halini bozmayıp yerinde bırakmak demektir (Pakalın, 1983,II,12).

istihdam edilmesi kararı alınmıştır. Bu karar Defter-i Hâkâni memuru İzzetlü Ataullah Efendi'nin karşı çıkmasına rağmen, nizam gereğince suçu sabit görülmeyen memur bir başka yere atanabileceği gerekçesiyle 21 Haziran 1896 (H.10 Muharrem 1314) tarihinde aidatla Yafa Tapu Kitabeti'ne atandığı ve 13 Temmuz 1896 (H.2 Safer 1314) tarihinde de işe başlamıştır. Defter-i Hâkâni Nezaretinin Sicil Şubesinin 18 Nisan ve 3 Haziran 1897 (R.5 Nisan/22 Mayıs 1313) tarihli vukuat cetvellerinde gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD,No: 180,s.221).

IV. BÖLÜM

4. ANTAKYALI MEMURLARIN HAL TERCÜMELERİNİN ÖZETLERİ

4.1. ANTAKYALI MÜSLÜMAN MEMURLAR

4.1.1. Abdullah Sabri Efendi

Tüccardan müteveffa¹⁸ Molla Ali Efendi'nin oğludur. 1849/50 (H:1266) yılında Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde “*mukaddemât-ı ulûm-ı diniyeyi*”¹⁹ ve medresede Arapça, Farsça, Coğrafya ve Hesap derslerinin tahsilini görmüştür. Arapça ve Farsça okuyup yazabilmekteydi.

Ağustos/Eylül 1880 (H.Ramazan 1297) tarihinde otuz bir yaşındayken “*Antakya İdare Meclisi*”nin fahri azalığına istihdam edilmiştir. Bu görevini iki sene kadar sürdürmüştür. 1 Mart 1886 (H.25 Cemaziyelevvel 1303) tarihinde 250 kuruş maaş karşılığında “*Beyrut Sancağı Aşar*”²⁰ ve “*Ağnam*”²¹ Kitabetlerine” tayin olmuştur. 13 Şubat 1887 (H.19 Cemaziyelevvel 1304) tarihinde 1.500 kuruş maaşla “*Merc-i uyûn Kazası*”²² Ta'dad-ı²³ Ağnam Memurluğuna” atanmıştır. 13 Mayıs 1887 (H.19 Şaban 1304) tarihinde 250 kuruş aylıkla ikinci defa Beyrut Sancağı Aşar ve Ağnam Kitabetleri görevine getirilmiştir. 13 Şubat 1891

¹⁸**Müteveffa:** Vefat etmiş bulunan, ölmüş olan (Parlatır,2009:1238).

¹⁹ Sicill-i Âhval kayıtlarındaki memurların hemen hemen hepsinde, sıbyan ya da iptidai mekteplerinde okutulan temel derslerini ifade etmek için *mukaddemât-ı ulûm-ı diniye* ibaresi yer almaktadır. Bu ifadeden sıbyan ve iptidai mekteplerinin müfredatını vücuda getiren; alfabe, yazı, din esasları, hesap, tarih ve coğrafya ve Kur'an okuma dersleri anlaşılmaktadır (Özger,2010:85).Çalışmamızda daha sade bir dil kullanımını ön planda tuttuğumuz için, *mukaddemât-ı ulûm-ı diniye* ibaresi, diğer Antakyalı memurların biyografisinde kullanılmamıştır.

²⁰ Aşar, Şer'î vergilerin en önemlisidir. Aşar Arapçada on sayıdır. Bu yüzden de Tanzimat'a kadar olan dönemde toprağın verim gücüne göre onda bir vergi toplanırken, Tanzimat'tan sonra bütün bölgelerde toprağın verim gücüne bakılmaksızın on bir vergi alınmıştır. Bu vergiyi toplayan memura Aşar Kâtibi adı verilirdi. 1917-18 yıllarında Suriye Vilayeti hariç, bu göreve istihdam edilen memurun sayısı 39.000 olarak tespit edilmiştir (Özgel,2007:112-113).

²¹ Ağnam; Koyun, keçi, deve, camus (manda) ve canavarlardan (domuz) hayvan başı, her vilayete göre çeşitli oranlarda alınan vergilerdir. Verginin belirlenmesinde Şubat aylarında sıcak vilayetlerin, Mart aylarında ise soğuk vilayetlerin hayvan sayımı gerçekleştirildi. Verginin tahsili için mükellefler sahip oldukları hayvan sayısını buldukları yerin muhtar, imam v.s gibi ilgili kişilerin defter tutulması bildirilir. Burada devreye Aşar Kâtibi girer. Tutulan defterdeki hayvan sayısı ile Aşar Kâtibinin hesapları arasında imtizaç var ise, hayvan sahibine iki kat ceza kesilirdi (Özgel,2007:105)

²² Diğer adı Cedide'dir. 1877'de Suriye Vilayetine tabi Beyrut Sancağı'nın kazasıydı (Sezen, 2006:361; Akbayar, 2003:117)

²³**Ta'dat:** Sayma, tek tek sayıp dökme, sayım (Parlatır, 2009:1602)

(H.4 Recep 1308) tarihinde 600 kuruş maaşla “*Cemain kazası*²⁴ *Mal Müdürlüğü*²⁵” görevine istihdam edilmiştir.

Beyrut Vilayeti Defterdarlığı tarafından yazılan mülahazaya²⁶ ilişkin Maliye Nezareti, Abdullah Sabri Efendi'nin iyi hal sahibi ve işinde yeterli biri olduğunu belirtmiştir.

Abdullah Sabri Efendi, Merc-i uyûn Kazası Ta'dâd-ı Ağnam Memurluğu ve Beyrut Sancağı Aşar ve Ağnam Kitabeti görevlerinde iken herhangi bir zimmet ve ilişkisinin olmadığı Beyrut Vilayeti İdare Meclisi tarafından hazırlanan 17 Şubat 1891 (R.5 Şubat 1306) tarihli mazbatada belirtilmiştir.

Abdullah Sabri Efendi, usule aykırı işlemler yapması, Cemain kazasındaki İdareye ve İslam dinine karşı sarf ettiği hakaretlerinden dolayı, 17 Kasım 1891 (H.14 Rebiyülâhır 1309) tarihinde azil edilmiş ve Adana'ya gitmiştir. Cemain kazası Mal Müdürlüğü görevindeyken zimmet ve ilişkisi olmadığı Beyrut Vilayeti Defterdarlığı'nın hazırladığı 21 Ocak 1896 (R.9 Kânunusani 1311) tarihli yazısında açıklanmıştır. Ayrıca Beyrut Vilayeti İdare Meclisi'nin tarafından hazırlanan 13 Ağustos 1894 (R.1 Ağustos 1310) tarihli mazbata da beyan edilmiştir. Bunun yanı sıra, Maliye Nezareti'nin 24 Eylül 1899 (R.12 Eylül 1312) tarihli ve 559 numaralı yazısında ve Maliye Sicil Şubesinin vukuat pusulasında da gösterilmiştir.

Abdullah Sabri Efendi, Cemain Kazası Mal Müdürlüğünden haksız yere azil edildiğine dair Şûrâ-yı Devlete dilekçe göndermiştir. Şûrâ-yı Devlet ile Maliye Nezareti arasında geçen muhabere sonrasında herhangi bir araştırma yapılmasına gerek kalmadığı kararı çıkmıştır. Böyle bir kararın çıkmasındaki etkili neden ise Abdullah Sabri Efendi'nin daha evvelden Belka Mutasarrıflığına terfi dilekçesi göndermesi ve dilekçenin içeriğinde, bağlı bulunduğu yerden rahatsız olduğuna dair beyanda bulunması, göndermiş olduğu şikâyet dilekçesini hükümsüz bırakmıştır. Bu açıklamaların ardından Abdullah Sabri Efendi'nin tercüme-i hali²⁷ tetkik edilmiş ve Cemain Kazası dâhilinde bir başka mal müdürlüğüne atanmasında herhangi bir sorunun olmadığını 23 Haziran 1901 (R.10 Haziran 1317) tarihli

²⁴ Tahir Sezen'in eserinde Cemain Kazası'na yer verilmemiştir. Akbayar ise daha evvel nahiye, sonra kaza ve en sonunda da nahiye olarak kaldığını belirtmiştir (Akbayar,2003:31).

²⁵ Kazaların mali ilerinden Mal Müdürlüğü sorumluydu. Mal Müdürleri maiyetinde vergi ve tahsil heyetleri yanında nakit meblağın alımı ve muhafazası içinde bir de sandık emini bulunurdu. Mal Müdürleri doğrudan doğruya defterdarlık tarafından seçilip tayin edilirdi (Öznel,2007:28-29).

²⁶**Mülhaza:** İyi irdeleme, dikkat kesilme, ayrıntılı düşünme (Parlatır,2009:1173)

²⁷ Mehmed Zeki Pakalın bu ifadeyi, “*Terceme-i Hal*” olarak kullanmıştır. Bu tabir, bir kimsenin hayatının geçiş tarzı, sergüzeşti anlamına gelmektedir. Son zamanda hal tercümesi olarak kullanılmıştır. Ayrıca biyografi anlamına da gelmektedir (Pakalın,1983:II,458). Bu açıklamadan sonra çalışmamızda bütün memurlar için biyografi anlamındaki tercüme-i hal tabiri kullanılacaktır.

yazıda açıklamıştır. Ayriyeten Maliye Sicil Şubesi, 22 Şubat 1902 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Abdullah Sabri Efendi, 1.000 kuruş maaşla “*Beytü’l-fâkih*²⁸ kazası Mal Müdürlüğü” görevine getirilmiştir. 8 Şubat 1902 tarihinde işe başlamıştır. Bu göreve atanmasını Maliye Sicil Şubesi, 18 Haziran 1902 (R.5 Haziran 1318) ve 4 Ağustos 1902 (R.22 Temmuz 1318) tarihli vukuat pusulalarında göstermiştir.

22 Kasım 1902 (H.20 Şaban 1320) tarihinde Beytü’l-fakih Kazası Mal Müdürlüğü görevinden ayrılmıştır. 17 Aralık 1902 (H.16 Ramazan 1320) tarihinde 1.000 kuruş maaşla “*Lice*²⁹ Kazası Mal Müdürlüğü”ne nakil edilmiştir. 23 Ekim 1903 (H.1 Şaban 1321) tarihinde 1.500 kuruş maaşla “*Zebid*³⁰ Kazası Mal Müdürlüğü”yle yer değişikliği yapılarak istihdam edilmiştir. 26 Ocak 1904 (H.8 Zilkade 1321) tarihinde 1.500 kuruş maaşla “*Cebel-i rime*³¹ Kazası Mal Müdürlüğü”ne nakil olmuştur. Abdullah Sabri Efendi hakkında, Yemen Vilayeti İdare Meclisince düzenlenen 27 Ocak 1909 (R.14 Kânunusani 1324) tarihli mazbata hazırlamıştır. Bu mazbatanın içeriğinde, Abdullah Sabri Efendi’nin göstermiş olduğu hizmetlerde, devlet mallarından herhangi birine dair ilişkisinin kalmadığı, “*Mülki-Askeri Tekâüd ve Mazûliyet Sandıkları*³²”ndan aidat alacağıının olmadığı ve kendisine zimmetli askeri teçhizat ve evrakın iadesini yaptığını belirtilmiştir. Bu mazbatadaki anlatılanlar Muhasebe-i Umumi Maliye tarafından hazırlanan 11 Mart 1909 (R.26 Şubat 1324) tarihli ilmühaberde de yer almış ve vukuat pusulasında beyan edilmiştir. Abdullah Sabri Efendi’nin Cebel-i rime’deki görevine başlamadan işten ayrıldığı 16 Ağustos 1908 (R.3 Ağustos 1324) tarihli vukuat pusulasında yazılmıştır (BOA.DH.SAİD, No:40,s.217).

²⁸ Sezen’e göre Beytülfakih’in iki kaza olduğu ve “*Sağır*” ve “*Kebir*” sıfatlarıyla anıldığı ve Yemen Vilayetinin Hudeyde Sancağı’na bağlı bir kaza olduğu belirtilmiştir. (Sezen,2006:81), Akbayar ise, Beytü’l-fakih’in önce kaza daha sonra ise nahiye olduğunu açıklamıştır (Akbayar,2003:23). Bu yerleşim biriminin yazılışında, Akbayar’ın eseri esas alınmıştır.

²⁹ Diyarbakır Eyaletinin kazasıdır. (Sezen,2006:340; Akbayar,2003:109)

³⁰ 1539’da sancak, 1567 ve 1595’te Eyalet merkezi statüdeydi. 19.yüzyılda Yemen Vilayetinin Hudeyde sancağına tabi bir kazaydı. (Sezen, 2006:535; Akbayar,2003:174)

³¹ 1871 tarihinde, Yemen Vilayetinin Hudeyde Sancağıının kazası olarak kayıtlara geçmiştir (Sezen, 2006:102). Akbayar bu yerleşim birimini nahiye olarak göstermiştir (Akbayar,2003:30).

³² Osmanlı literatüründe emeklilik teriminin karşılığı tekaüd kelimesidir. Osmanlı Devleti’nin özellikle Tanzimat dönemi sonrası bürokrasinin önem kazanmasıyla sosyal güvenlik alanının bir takım önemli gelişmeler yaşanmıştır. Eğer bir memura, görevinden el çektilir ya da memuriyeti kaldırılırsa yeni bir görev verilinceye kadar geçen sürede memura mazuliyet maaşı tahsis edilirdi. 1881’de Mülki Tekâüd Sandığıının kurulmasıyla bu sandık dâhinde çalışan memurlara bir Mazulin Sandığı teşkil edilmiş ve mülki memurlara ödenecek mazuliyet maaşı bu sandıktan karşılanmıştır. Aynı şekilde askeri alana istihdam edilen memurlara yönelik 1866 yılında Askeri Tekâüd Sandığı tesis edilmiştir (Doğan,2013:40). Tekâüd Sandığıının günümüzdeki karşılığı Emekli Sandığıdır.

4.1.2. Abdurrahman Efendi

Ulemadan Alizâde müteveffa Es-seyyid İbrahim Efendi'nin oğludur. 20 Aralık 1839 (H.13 Şevval 1255) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Babasından başlangıç ilimlerinin eğitimini aldıktan sonra Halep, Mekke ve Mısır'da tefsir ve hadis ilimlerini tahsil ederek icazet almıştır. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Farsçaya da aşinadır. “İlm-i hurufdan³³ hemze-i kat’, hemze-i vâsıl³⁴ ilmini kullanarak varlıkların kelimelerini rakamlarla izah etmeye çalışmıştır. “Usûl-i hadis³⁵” yani hadis ilminin her çeşidi hakkında bilgi sahibidir. İlm-i fıkıh ve İlm-i Kıraat adında iki tane risale hazırlamıştır.

1869 (H:1285) yılında otuz yaşında iken 300 kuruş maaşla “*Kudis Rüştîye Mektebi Muallimliği*”ne tayin olmuştur. Bu görevini ifa ederken maaşının yetersizliği ileri sürerek istifa edip Dersâadet’e gitmiş ve burada üç sene kadar hadis ve fıkıh ilmiyle iştigal etmiştir. 1873 (H:1290)’de 1.000 kuruş maaşla “*Filibe sancağına*³⁶ *tabi İstanmike*³⁷ *nahiyesi Naipliği*³⁸” görevine getirilmiştir. 1874 (H:1291)’de ise 2.000 kuruş maaşla yine “*Filibe sancağına bağlı Karlıova*³⁹ *nahiyesi Naipliğine*” atanmıştır. Ancak Karlıova nahiyesi statüsü kaza olarak yükseltince, Abdurrahman Efendi doğal olarak açıkta kalmıştır. Bunun üzerine

³³ **İlm-i huruf:** Harflerden mana çıkarıp tefsir etme ilmidir (<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=ilm-i-huruf&t=%40>, erişim tarihi 25.03.2015, 00.40).

³⁴ Genelde “*vasıl ve kat*” hemzeleri olmak üzere ikiye ayrılan hemzenin birçok çeşidi vardır: Hemze-i kat söylenişte önüyle kesip ayrıldığı için bu adı alan, kelimelerin başında, ortasında sonunda bulunabilen ve her zaman telaffuz edilen hemzedir. Ancak imlada sadece kelime başındaki bu tür hemzeye hemze-i kat denilmektedir. Hemze-i vasil ise geçiş halinde söylenmeyerek önüyle sonunu birleştirildiği için bu adı almıştır. Sadece kelime başlarında bulunur ve yalnız cümle başında telaffuz edilir (Durmuş,1988:193).

³⁵ Hadis ilmi; “*rivayetü’l hadis*” ve “*dirâyetü’l hadis*” diye iki kısma ayrılır. Kabul veya ret açısından râvi ve mervinin durumunu bildiren kaideler ve meseleler bütünü ifade eden “*dirâyetü’l hadis*” aynı zamanda “*ulumü’l-hadis, kavaidü’l-hadis, mustalahu’l hadis ve usulü’l hadis*” şeklinde de adlandırılmaktadır. “*Dirâyetü’l-hadis*” ilminin birden fazla adla adlandırılmasının çeşitli sebepleri vardır. Yinede “*rivayet’ül-hadis*” ilmine asıl teşkil ettiği göz önüne alınarak “*usul-ı hadis*” adını verenlerde vardır. Hz. Peygamber’e muttasıl şekilde nasıl dayandığına, ravilerin, zabt ve adalet yönünden durumları, senedin ittisal ve inkıta bakımından keyfiyet gibi hususları ele alır (Görmez, 2012:130).

³⁶ Makedonya kralı II. Filib’in adına “Filipopol”, Türkler tarafından Filibe denildi. 18.yüzyılda Bulgarlar da “Plovdiv” dediler. 1362 yılında Rumeli eyaletinin ilk merkezi oldu. 1520’de sancak olan Filibe 1878 yılına kadar bu statüsünü korumuştur (Sezen,2006:183; Akbayar,2003:86)

³⁷ 1878-1908 yılları arasında Bulgaristan eyaleti olan Filibe’nin kazası olarak kayıtlara geçmiştir. Bir diğer adı “Asenovgrad”dır. (Sezen,2006:269; Akbayar,2003:82)

³⁸ Şer’î mahkemelerin hâkimlerine verilen unvandır. Kadı yerinde kullanılırdı. Naib tabiri naiblerin Anadolu ve Rumeli kazaskerlerinin niyabetini (vekilliğini) yapmalarından dolayı idi. Esas itibariyle Rumeli vilayetlerinin kadısı “Rumeli Kazaskeri” Anadolu vilayetlerinin kadısı “Anadolu Kazaskeri ”idi. Kazaskerler İstanbul’da otururlar, taşralara kendilerine vekâlet suretiyle kadılık etmek üzere birer vekil gönderilirdi. İşte bu vekillere “naip” denilirdi. Naibin lügat manası da vekildir. Naipler gördükleri davalardan kadılar gibi harç alırlar, bu harçlardan kazaskerlere da hisse verirlerdi (Pakalın,1983:II,644)

³⁹ 1878 yılında “nahiye” olarak görünüyorsa de, kaza olarak herhangi bir kayda rastlanılmamıştır. (Sezen,2006:286; Akbayar,2003:92).

Dersaâdet'e gelerek 400 kuruş maaşla “Fetvahane⁴⁰ Müsevvitliği”ne⁴¹ girmiştir. Bu sırada İstanbul Müderrisliği, “Ruus-ı Hümayun⁴²” ihsan buyurmuştur. 1880 (H:1297)'de Fetvahaneyle irtibatı bulunduğu halde 700 kuruş aylıkla “Selanik Hükümet-i Şer'iyeye” tayin olunmuştur. 1881 (H:1298)'de Fetvahane Müsevvitliği'nden istifa etmiş ve maaş almadan “İstinaf Hukuk Kısmı Azalığı⁴³”na katılmıştır. 1882 (H:1300)'de 400 kuruş maaşla “Dava Vekâleti İmtihan Komisyonu Azası⁴⁴” olmuştur. 1885 (H:1303)'de 1.000 kuruş maaşla “Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi⁴⁵”ne atanmıştır. 1886 (H:1304)'da 400 kuruş maaşla “Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Ticaret Kısmı Aza Mülazımlığı⁴⁶”na getirilmiştir. Aynı yıl içerisinde, Abdurrahman Efendi'ye “Mahreç-i Kudüs-i şerif payesi⁴⁷” tevcih buyrulmuştur.

⁴⁰ Şeyhülislam dairesinde, müftülerle şer'iyeye mahkemelerinin mercii olmak üzere ayrı bir daire halinde tesis olan Fetvahane, din kurallarına uygun olup olmadığı konusunda ilmiye sınıfı mensuplarının düşünce ve görüş bildirmesine dair bir müesseseydi. (Pakalın,1983:I,621)

⁴¹ **Müsevid:** müsvedde, karalama, taslak yapan (Develioğlu,1993:740)

⁴² Vezir, Beylerbeyi, Timar ve Zeamet sahipleri hariç bütün devlet hizmetleriyle Hazine ve Evkaf'tan maaş alan her türlü devlet memurlarının inha kâğıdına denilirdi. Medrese tahsilini bitirip “mülazım” olanlarsan imtihanda başarılı olanlara verilen beratın adıdır. Medrese tahsilini bitirenler mülazım olur, isimleri “Ruznamçe-i Hümayun”a kaydolunurdu. Bu mülazımlardan yedi sene mülazemet süresini bitirenler sınava tabi olurlardı, başarılı olanlar ruusa nail olurlardı. Kazandıkları ruusla beraber medreselerine müderris tayin edildikleri için buna “İbtida-i hariç ruusu” da denilirdi (Pakalın,1983:III.,71)

⁴³ Vilayet merkezlerinde Bidayet Mahkemesinin yanı sıra bir de İstinaf Mahkemesi bulunurdu. Bu da gerektiği durumlarda hukuk ve ceza dairelerine ayrılırdı. İstinaf mahkemesi bir reis ile dört azadan oluşurdu. Eğer hukuk ve ceza dairelerine ayrılmışsa her birinde dört aza bulunurdu. Bu azalardan ikisi kadrolu diğer ikisi de gönüllüydü. Bu fahri azaların tayini dikkat çekicidir. Vali, adliye müfettişi ve istinaf mahkemesi reisi, vilayet merkezi veya buna bağlı livalarda halkın itimadını kazanmış ve hâkim olabilecek vasıfta kimselerden altı tane tespit edip vilayet idare meclislerine aza olarak tayin edilirdi. Bir yıl bitince diğer seçilmişlerden iki tanesi aynı şekilde aza olurdu Üç yıldan sonra daha önce fahri aza seçilmiş kimselerin yeniden seçilmesi mümkün olurdu. Fahri aza hüküm sırasında kadrolu aza yerine geçemez; ancak bunlarla aynı rütbe ve imtiyazları taşırdı. Mekteb-i hukuk mezun verip bunlar mahkemelere tayin edilmeye başlayınca fahri azalık ortadan kalkmıştır (Ekinci, 2010:114-115).

⁴⁴ Osmanlı Devleti'nde avukatlığın karşısı olarak “Dava Vekili” kullanılmıştır. Adliye Nezareti'nin teşekkülüyle dava vekili olmak isteyenleri müracaat ve imtihanları için özel bir imtihan komisyonunun kuruldu. 1881'den itibaren dava vekillerinin imtihanları Adliye Nezareti'nden alınmış ve Hukuk Mekteb-i İmtihan Komisyonu'na verilmiştir (Demirel,2010:280).

⁴⁵ Liva merkezlerinde bulunan Bidayet Mahkemeleri, işlerin daha çok olması sebebiyle hukuk ve ceza dairelerine ayrılırlardı. İstanbul ve Beyoğlu'nda bunlar ikiye ayrılmışlarsa da Üsküdar'da tek daire vardı. (Ekinci,2010:114)

⁴⁶ Taşrada vilayet merkezlerinde bulunan istinaf mahkemeleri, bazı vilayetlerde hukuk ve ceza dairelerine ayrılırken bazı vilayetlerde ise tek bir daireden oluşmaktaydı. Dersaâdet'te bulunan istinaf mahkemesi cinayet, cünha, hukuk ve ticaret olmak üzere dört kısma ayrılırdı (Demirel,2010:160)

⁴⁷ Sözlükte “görev derecesi, rütbe, mertebe” anlamına gelen ve terim olarak ilmiye mensuplarına verilen rütbeyi anlatan Farsça “paye” kelimesi daha geniş anlamda herhangi bir memuriyetin fiilen ifa edilmek üzere değil, adının rütbe ve unvan olarak verilmesini belirtir. Memuriyetin fiilen yapılmasına ise “mansıb” denilir. Ancak bil-fil memuriyetini yürütenlerle bu memuriyeti veya mansıbı rütbe olarak almış kişiler teşrifatta aynı hak ve yetkilere sahip kabul edilmiştir. Osmanlı ilmiye mesleğinde 16.yüzyılın sonlarından itibaren sıkça kullanılan paye terimi hem eğitim öğretim kuruluşları olan medreselerin müderrislerinin, hem de adliye teşkilatının ayrılmaz elemanları olan kadıların ve zaman zaman askeri sınıfa mensup kişilerin tayin ve terfilere dolayısıyla kaynaklarda geçer (Unan, 2007:34,193).

Bulunmuş olduğu memuriyetlerden ötürü herhangi bir ceza almamıştır. Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Başkanlığı'ndan yazılan mülâhazada, Abdurrahman Efendi'nin fıkıh ilminde ehil olduğu, bulunduğu hizmetlerde vukuatının olmadığı ve işinde yeterli olduğu belirtilmiştir. Bu mülâhaza Adliye Nezareti'yle yapılan görüşmeler sonrasında hazırlanmıştır.

Abdurrahman Efendi, 30 Ocak 1891 (H.19 Cemaziyelahir 1308) tarihinde 1.500 kuruş maaşla “*Şûrâ-yı Devlet Muhâkemât Dairesi Azalığı*⁴⁸”na nakil olunmuştur. 5 Haziran 1892 (H.9 Zilkade 1309) tarihinde maaşına 500 kuruş zam yapılmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:26,s.219).

4.1.3. Abdalbaki Kemal Efendi

Suruç kaymakamı müteveffa İbrahim Bey'in oğludur. 1878 (H:1295)'de Antakya'da doğduğunu “*Nüfus-ı Tezkire-i Osmaniye*⁴⁹”sinden anlamaktayız. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra, rüştiye mektebine girip mezun olarak “*şehadetname*⁵⁰” almaya hak kazanmıştır. Halep vilayeti Mekteb-i İdadi Mülkiyesine bir süre devam etmiştir. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1894 (H:1311)'te on altı yaşındayken “*mülazemetle*⁵¹”“*Halep Vilayeti Nüfus İdaresi ve Antakya Kazası Tahrirat Kalemleri*⁵²”ne başlamıştır. 30 Ağustos 1896 (H.21 Rebiyülevvel 1314) tarihinde 500 kuruş maaşla Antakya Kazası Nüfus kitabetine tayin olunmuştur.

Antakya kaymakamlığı işinde yeterli olduğu beyan etmiş ve Dâhiliye Nezareti Nüfus-ı Umumi Müdürlüğü memuriyetini onaylamıştır. Buna ilaveten rüştiye mektebi diplomasıyla Osmanlı nüfus tezkiresi Antakya Kazası İdare Meclisi tarafından onaylanıp birer suretleri

⁴⁸ Üst idare mahkemesi olarak çalışan bu kurum, daha önce Adliye dairesinin yürüttüğü işlerden; hükümet ile memurlar ve şahıslar arasında meydana gelen davaların görüşülmesi, dava memurlarıyla idare memurları arasındaki ihtilafları halletmekle, ayrıca, vilayet meclislerinin idari hukuk davalarına temyiz mahkemesi olarak görevlidir. Bu daire, “*Muhakemat-ı Cezaiye*” ve “*Muhakemat-ı Hukukiye*” olmak üzere ikiye ayrıldı (Canatar-Baş,1998:9,131-132).

⁴⁹ Şimdiki tabirle nüfus cüzdanı yerine kullanılan bir tabirdir. Bunun yerine “*nüfus tezkiresi*” halk arasında ise “*kafa kâğıdı*” da denilirdi. Bunlar cüzdan halinde değil, çizgili birer kâğıt şeklinde idi. Sahibinin, baba ve anasının adları, şahsın eşkâli, oturduğu mahalle ve sokak adlarıyla evin numarası, doğum tarihi yazılı idi. İlk Tezkire-i Osmaniye Hicri 1280 (1863) senesinde yapılan nüfus tahriri üzerine verilmiştir. (Pakalın,1983,III.,492). Sicill-i Ahval belgelerindeki hemen hemen bütün memurların belgelerinde “*Nüfus-ı Tezkire-i Osmaniye*” tabiri kullanılmıştır. Çalışmamızda bu tabir yerine daha anlaşılır şekilde olan “*Osmanlı nüfus tezkiresi*” ibaresi kullanılmıştır.

⁵⁰ **Şehadetname:** Diploma, mezuniyet belgesi (Parlatır,2009:1551). Bundan sonraki memurlar için bu tabir kullanılmayıp yerine “diploma” tabirini kullanmayı tercih ettik.

⁵¹ **Mülazemetle:** mülazım olarak, staj görerek, maaşsız, aylıksız anlamına gelir. Mülazım ise, stajyer yerinde kullanılır bir tabirdir. Tanzimat'tan önce bunun yerine şakird kullanırdı. Her iki kelimedede; hiçbir şey bilmeyerek bir kaleme yazılan ve kalem işlerini öğrenerek sonra aylığa geçen genç memurlar için kullanılmıştır (Develioğlu,1993:719; Pakalın,1983:II,611). Bu tabir yerine bundan sonraki memurlar için “stajyer” ibaresi yer alacaktır.

⁵² Resmi dairelerin yazı işleriyle meşgul kalemlerine verilen addır (Pakalın,1983:III.,377)

tercüme-i halinin aslına işlenmiştir. Bu belgeler Dahiliye Sicill-i Âhval şubesinde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:97,s.27)

4.1.4. Abdülgani Efendi

Antakya müftü müsevvidi Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. 1846 (H:1262)'da Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde tahsilini bitirdikten sonra, medresede Sarf ü Nahiv, Mantık ve Farsça okumuştur. Mekteb-i Mülkiye, Meclis-i Ahkâm-ı Adliye dâhil olmuş ve buralarda hesap, hendese, coğrafya, tarih, ilm-i servet⁵³, kanun-ı ticaret ve kanun-ı ceza tahsil görerek diploma almıştır. Arapça konuşabilmenin yanı sıra ve Türkçe yazabilmekteydi.

1866 (H:1282)'de yirmi yaşındayken stajyer olarak “*Antakya Şer’iyye Mahkemesi*”ne dâhil olmuştur. 1872 (H:1289)'de kırk kuruş yevmiye karşılığında “*Antakya Aşar-ı Müzayedede ve İhalesi*⁵⁴” memuriyetine tayin olunmuştur. Burada kırk gün çalıştıktan sonra 20 Ekim 1873 (H.27 Şaban 1290) tarihinde 1.350 kuruş maaş karşılığında Sivas vilayeti dâhilinde “*Lâdik kazası*⁵⁵” kaymakamlığına atanmıştır. 30 Ağustos 1874 (H.17 Recep 1291) tarihinde aynı maaşla Sivas vilayeti bağlı “*Tonus kazası*⁵⁶” kaymakamlığına nakil olmuş ve dört ay çalıştıktan sonra görevini bırakmıştır. Haziran/Temmuz 1875 (Cemaziyelevvel 1292) tarihinde 1.220 kuruş maaşla Konya vilayetine tabi “*Bozkır kazası*⁵⁷” kaymakamlığı görevine getirilmiş ve burada sekiz ay kadar görevini ifa etmiştir. Şubat 1876 (Muharrem/Safer 1293) tarihinde aynı maaşla Konya vilayetinin “*Karabağ kasabası*⁵⁸” kaymakamlığına becayiş usulüyle nakil edilmiştir. Ancak, Karabağ kasabası kaymakamının yargılanmasının devam ediyor hasebiyle Bâb-ı Âli, nakil işlemi askıya almış ve Abdülgani Efendi'ye Bozkır kazası kaymakamlık görevi iade edilmiştir. Bozkır kazası kaymakamı görevini on sekiz ay sürdürdükten sonra azil edilmiştir.

⁵³ **İlm-i servet:** Ekonomi (Parlatır,2009:725)

⁵⁴ 27 maddeden oluşan 1272 Nizamnamesi ne surette ihaleye verileceği, taşrada ve merkezlerde nasıl uygulanacağı, müzayedeye nasıl girileceği konusunda maddeler yer almıştır. Bu karışıklığın giderilmesi için Aşar-ı İhale Defterine bağlı Aşar-ı Müzayedede ve İhale memuriyeti oluşturulmuştur (Kırkpınar,1987:29-30).

⁵⁵ Tahir Sezen, Lâdik adlı üç yer olduğunu tespit etmiş ve bunlardan iki tanesinin birinin “Gökçeli” diğerinin ise “Halıcı” olarak diğer adlarının olduğunu belirtmiştir. Bu iki yerleşim birimi nahiye statüsündedir. Belgedeki Lâdik ise 19.yüzyılda Sivas Vilayetinin Amasya Sancağına tabi bir kazadır (Sezen,2006:336; Akbayar,2003:108)

⁵⁶ Bir diğer adı “Altınyayla” olarak bilinen Tonus uzun yıllar kaza statüsündeydi. 1924 yılında ise Sivas vilayetinin Şarkışla ilçesinin nahiyesi olarak kayıtlara geçmiştir (Sezen,2006:491). Akbayar'ın eserinde, Tonus yer almamaktadır.

⁵⁷ Diğer adı “Siristad” olan Bozkır, Konya Vilayeti dâhilinde, 16.yüzyılda nahiye, 1840 ve 1889 yıllarında kaza olarak kayıtlara geçmiştir (Sezen,2006:91; Akbayar,2003:26).

⁵⁸ 1865 yılında kayıtlara nahiye olarak adını yazdıran “Karabağ” Konya'nın “Saidili” kazasına bağlıydı (Sezen,2006:273; Akbayar,2003:88)

Bulunduğu memuriyet süresi boyunca herhangi bir konu hakkında suçlanmamış ve yargılanmamıştır. Ayrıca Abdülğani Efendi hakkında, Amasya Sancağı İdare Meclisince 2 Nisan 1874 (H.14 Safer 1291) tarihli mazbata düzenlenmiştir. Sivas ve Konya vilayetleri İdare Meclisleri de 15 Ocak 1875 (R.3 Kânunusani 1290), 24 Mayıs 1876 (R.12 Mayıs 1292), 24 Haziran 1876 (H.1 Cemaziyelahir 1293) ve 28 Eylül 1876 (H.9 Ramazan 1293) tarihli dört mazbata hazırlamıştır. Mülkiye Mektebinden aldığı diploma, ikinci sınıf bir kaymakamlığa seçildiğine dair intihabname ve görev aldığı yerlerdeki devlet mallarından üzerinde herhangi bir eşyanın v.s bulunmadığını ihtiva eden bilgiler bulunmaktadır.

26 Şubat 1884 (H.28 Rebiyülahir1301) tarihinde 1.500 kuruş maaşla Diyarbakır vilayeti dâhilinde “*Cizre kazası Kaymakamlığı*”na atandığını Memurin Kalemi Müdüriyeti bildirmiştir. 24 Kasım 1884 (H.5 Safer 1302) tarihinde 1500 kuruş maaşla yine Diyarbakır vilayeti dâhilinde “*Nusaybin kazası Kaymakamlığı*”na nakil olmuştur. Burada görev süresinin dolması yakın becayiş yoluyla başka bir yere nakil edilmek için Diyarbakır vilayetine istida göndermiştir. Yapılan inceleme sonrasında, şimdilik kendisine uygun bir kaymakamlık görevinin olmadığı ve bu yüzden de 14 Nisan 1889 (H.13 Şaban 1306) tarihinde azil edilmesi yönünde karar alınmıştır. Mardin Sancağı İdare Meclisi tarafından, Cizre ve Nusaybin kazalarının kaymakamlık görevini yerine getirdiği süre zarfında, üzerinde devlet mallarından zimmet ve ilişkisinin olmadığına dair mazbata hazırlanmıştır.

16 Nisan 1890 (H.25 Şaban 1307) tarihinde 2.500 kuruş maaşla Yemen vilayeti mülhakatında “*Mihail kazası*⁵⁹” kaymakamlığına tayin olunmuştur. 25 Aralık 1891 (H.23 Cemaziyelevvel 1309) tarihinde becayiş usulüyle, yine aynı maaş miktarıyla Yemen vilayeti dâhilinde “*Kunfuda kazası*⁶⁰” kaymakamlığına nakil buyrulmuştur. Asir Sancağı İdare Meclisi,13 Mart 1892 (R.1 Mart 1308) tarihinde, Abdülğani Efendi’nin Mihail kazası kaymakamlığından zimmet ve ilişkisinin kalmadığı hakkında mazbata hazırlamıştır. 7 Temmuz 1892 (H.11 Zilhicce 1309) tarihinde yine aynı maaşla Yemen vilayetine tabi “*Ricâl’ül-maa kazası Kaymakamlığı*⁶¹”na nakil edilmiş ve 1 Aralık 1892 (H.11 Cemaziyelevvel 1310) tarihinde istifa etmiştir. 30 Temmuz 1893 (H.16 Muharrem 1311) tarihinde 2.500 kuruş

⁵⁹ 1873 yılında, kayıtlara kaza olarak geçen Mihail, Yemen vilayetinin “*Asir*” sancağına bağlıydı (Sezen,2006:367; Akbayar,2003:119)

⁶⁰ Yemen vilayetinin Asir sancağına bağlı bir kazaydı. Bu kazaya aynı zamanda Asir’in iskelesi de denilmiştir (Sezen,2006:329; Akbayar,2003:105)

⁶¹ Bir diğer adı “Betil” olan kaza, 1871 yılında Yemen vilayetinin Asir sancağının kaza olarak kayıtlara geçmiştir (Sezen,2006:421; Akbayar,2003:137)

maaşla bu sefer Yemen vilayetine bağlı “*Ka’taba kazası Kaymakamlığı*⁶²” görevine atanmıştır. Abdülğani Efendi, Kunfuda kazası kaymakamlığından zimmet ve ilişkisinin kalmadığı İntihab-ı Memurin Komisyonu Başkanlığı tarafından 28 Mart 1310 (R.16 Mart 1310) tarihli tezkire cevabında beyan etmiştir.

Abdülğani Efendi, Ka’taba kaymakamlığı görevini ifa ederken, devlet mallarından bir akçe dahi tahsil edemediği için Dersaâdet’te varidat gönderemediği tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti’nin en önemli toprak vergisi sayılan aşarın zamanında ihalesini başlatmamış ve yapılması gereken müzayeden önce tarlalardan mahsulâtı kaldırarak o yıl içindeki bölgenin ekonomisini zarara uğratmıştır. Ayrıca ehliyetsizliği yüzünden devlet mallarını izinsiz ıslah edildiğine dair herhangi bir müdahaleye girişmediği görülmüştür. Bahsi geçen nedenlerle 11 Ocak 1895 (H.14 Recep 1312) tarihinde Ka’taba kaymakamlığı görevine son verilmiştir. Abdülğani Efendi, bu gelişmeler sonrasında Şûrâ-yı Devlet Dâhiliye hangi sebepten ötürü azil edildiğine dair istida göndermiştir. Yapılan incelemeler neticesinde azil edilmişinin yerinde bir karar olduğunu anlatan 18 Haziran 1895 (H.24 Recep 1312) tarihli ve 31 numaralı tezkireyi Sicill-i Âhval Daire-i Umumisine tebliğ buyurmuştur.

Yaşanan gelişmeler sonrasında, 28 Kasım 1895 (H.7 Cemaziyelahir 1313) tarihinde 1.750 kuruş maaşla Suriye vilayetinde “*Nübük kazası Kaymakamlığı*⁶³”na tayin edilmiştir. Maaşı 13 Mart 1897 (H.9 Şevval 1314) tarihinde 1.575 kuruşa indirilmiştir. 27 Eylül 1898 (H. 11 Cemaziyelevvel 1316) tarihinde becayiş suretiyle 1.575 kuruş maaşla Suriye vilayetine bağlı “*Kuneytîre kazası Kaymakamlığı*⁶⁴”na nakil edilmiştir.

Abdülğani Efendi, Nübük kaymakamlığında hizmet verdiği süre zarfında, zimmet ve ilişkisinin kalmadığı ve işinde iyi hal sahibi olduğunu Nübük Kazası İdare Meclisi ile Suriye Vilayeti İdare Meclisinin ortaklaşa hazırladığı 22 Ekim 1898 (R.10 Teşrinievvel 1314) tarihli mazbatada beyan edilmiştir. Suriye vilayetinin idari düzeninin yeniden şekillendirilmesi sonucu “*Salhad kazasının*⁶⁵” statüsü ikinci sınıfa yükseltilmişti. Bunun üzerine bu yerleşim birimine hem ikinci sınıf kaza kaymakamın getirilmesi hem de bölgeye vakıf birinin atanması sorununu ortaya çıkmıştır. Abdülğani Efendi’nin aranılan bütün özelliklere sahip olması sayesinde, Dâhiliye Nezaretiyle birlikte Memurin-i Mülkiye Komisyonunun verdiği karar

⁶² 1873 yılındaki kayıtlarda Yemen vilayetinin Taiz sancağına bağlı olarak görülmektedir (Sezen,2006:290). Akbayar eserinde bu yeri “Katibe” olarak yazmıştır (Akbayar,2003:94).

⁶³ (<http://stylaa.blogcu.com/osmanli-donemi-suriye-vilayet-teskilati/3185320>: Erişim tarihi:26.03.2015)

⁶⁴ 1859 yılında sancak olan “Kuneytîre”, 1865 yılında statüsü düşürülerek Suriye vilayetine bağlı Havran sancağının kazası olmuştur (Sezen, 2006:329; Akbayar,2003:105).

⁶⁵ Suriye vilayetinin Havran sancağının bir kazasıdır (Sezen,2006:428; Akbayar,2003:138)

üzerine 13 Şubat 1900 (H.12 Şevval 1317) tarihinde 1.575 kuruş maaşla “*Salhad kazası Kaymakamlığı*”na nakil edilmiştir.

Kuneytire kazası kaymakamlığında bulunduğu süre zarfında, devlet mallarından aklandığı Kuneytire Kazası İdare Meclisiyle birlikte Havran Sancağı İdare Meclisinin 31 Mart 1900 (R.18 Mart 1317) tarihli mazbatasında belirtilmiştir.

Abdülgani Efendi'nin Salhad kazası kaymakamlığındayken yerine başka birinin atanması sonucu 11 Mayıs 1900 (H.11 Muharrem 1318) tarihinde doğal olarak işinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti'nden gönderilen yazı ile Memurin-i Mülkiye Komisyonu açıkta kalan Abdülgani Efendi hakkında aldıkları karar üzerine 17 Eylül 1900 (H.22 Cemaziyelevvel 1318) tarihinde 1.500 kuruş maaşla Halep vilayetine tabi “*Birecik*” kaymakamlığına⁶⁶ tayin kılınmıştır.

Abdülgani Efendi'nin idari işlerdeki yavaşlığı ve fütursuz hareketleri yüzünden hazineyi zarara uğratması sonucu uyarı amaçlı tebligat gönderilmiştir. Burada devlet işlerindeki yetersizliği, bulunduğu mahaldeki memuriyetinin devam edebilmesinin artık mümkün olamayacağı ve kaymakamlık derecesinin indirildiğinden bahsedilmiştir. Bu gelişmeler sonrasında 7 Kasım 1902 (H.5 Şaban 1320) tarihinde Birecik kaymakamlığındaki görevine son verilmiştir. Birecik kazası kaymakamlığında zimmet ve ilişkisinin kalmadığı Birecik Kazası ile Urfa Sancağı İdare Meclislerinin hazırladıkları 4 Ağustos 1903 (R.22 Temmuz 1319) tarihli mazbatada beyan edilip onaylanmıştır.

İkinci sınıf kaymakamlık olan “*Sur kazası*⁶⁷” için Arapça lisanına aşına birinin lazım olduğu ve bu esnada boşta olan Abdülgani Efendi'nin Arapçaya vakıf olması hasebiyle Dâhiliye Nezareti Memurin-i Mülkiye Komisyonuna Abdülgani Efendi'nin Sur kazası kaymakamlığına atamasının yapılması üzere tezkire göndermiştir. Fakat tercüme-i halinin incelenmesi sonucu, Birecik kaymakamlığı görevini ifa ederken göstermiş olduğu olumsuz hareketleri yüzünden, bu atamanın yapılmasını zora sokmuştur. Yine de kendisine yapılan müsemma sonucu 15 Mayıs 1904 (H.29 Safer 1322) tarihinde 1.575 kuruş maaşla “*Sur kazası Kaymakamlığı*”na tayin olunmuştur. Burada da Abdülgani Efendi'nin idaresizliği yüzünden kaza işlerini düzene sokamaması, hayvanların sayımını suiistimal etmesi ve toplanacak vergilerin tahsilini gerçekleştirememesi üzerine Beyrut Vilayeti, yerine başka birinin tayin

⁶⁶ Birecik kazasına atanması Halep Vilayet Salnamelerinde de yer almıştır (Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep,2012:416).

⁶⁷ 1517 yılında nahiye olan Sur, 1614'teki kayıtlarda kaza ve Osmanlı Devleti'nin yıkılışına değin bu statüde kalmıştır. Sur kazası Beyrut vilayetine bağlıydı (Sezen, 2006:458; Akbayar,2003:149)

edileceğini telgrafla bildirmiştir. Dâhiliye Nezareti ile Memurin-i Mülkiye Komisyonu yaptığı inceleme sonrasında Abdülgani Efendi'nin ehliyetsizliğini sabit görüp 27 Ağustos 1905 (H. 25 Cemaziyelahir 1323) tarihinde azil edilme kararı çıkmıştır. Sur kazası kaymakamlığı görevindeyken zimmetten aklandığı ve ilişiğinin kalmadığı Sur Kazası İdare Meclisi tarafından hazırlanan 14 Eylül 1905 (R.1 Eylül 1321) tarihli mazbatada bu durum beyan edilmiş ve Beyrut Vilayeti İdare Meclisinin hazırladığı 5 Ekim 1905 (R.22 Eylül 1321) tarihli mazbatada da tasdik etmiştir.

Abdülgani Efendi, Sur kazası kaymakamlığı görevinden azline neden olan hareketlerin araştırılması ve başka bir yere istihdam edilmesi yönünde Şûrâ-yı Devlete dilekçe göndermiştir. Bunun üzerine Şûrâ-yı Devlet, konunun soruşturulması için Dâhiliye Nezaretine arzuhal yazmıştır. Yapılan inceleme neticesinde, 21 Ocak 1906 (H. 25 Zilkade 1323) tarihli 1462 numaralı mazbata ile birlikte 2 Nisan 1906 (R.20 Mart 1322) tarihli 150 numaralı mazbatada Abdülgani Efendi'nin liyakatsizliği yüzünden Sur kazasında, birçok işin aksadığı ortaya çıkmıştır. Buna mukabil, itham edilen suçlamaların Abdülgani Efendi'nin bir başka yere istihdam edilmesini engellemediği ve bu yüzden de atamasının yapılması yönünde karar alınmıştır. Bu arada Abdülgani Efendi, açıkta kaldığı için 25 Aralık 1906 (H.9 Zilkade 1324) tarihinde 487 kuruş mazuliyet maaşı almıştır.

Abdülgani Efendi'ye Sur kazası kaymakamlığı görevindeyken göstermiş olduğu kötü muamelelerin tekrarlanmaması üzere tembihte bulunulduktan sonra 20 Şubat 1907 (H.7 Muharrem 1325) tarihinde 1.575 kuruş maaşla "*Osmaniye kazası Kaymakamlığı*"na tayin edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:4,s.806).

Abdülgani Efendi, basit işleri yapamayacak kadar yaşlanması ve kendisine emir olunan muhacirlerin iskânlarında ivedi bir şekilde muamele yapamamasından dolayı yerine "*Bağçe kazası*"⁶⁸ kaymakamının getirilmesi kararı alınmıştır. Dâhiliye Nezareti, artık atama yapılsa bile atanacağı mahallerin idaresini yapamayacağını anlaması üzerine Memurin-i Mülkiye Komisyonu'na gönderilmiş olduğu yazıda, azil edilmesini ve yerine bahsi geçen kaymakamın atanmasını emretmiştir. Bunun üzerine Komisyon, 3 Ağustos 1908 (H.5 Recep 1326) tarihinde azliyle yerine Bağçe kazası kaymakamının tayin edilmesi kararı almıştır. Osmaniye kazasında bulunduğu süre zarfında zimmet ve ilişiğinin olmadığını, Osmaniye Kazası İdare Meclisi ile Cebel-i Bereket Sancağı İdare Meclisinin ortaklaşa hazırladıkları 9

⁶⁸ Adana vilayetinin kazası konumundaydı (Akbayar,2003:16). Sezen eserinde bu yerle ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Eylül 1908 (R.27 Ağustos 1324) tarihli mazbatada beyan ve tasdik etmişlerdir. Bu mazbatada yazılanları Sicill-i Âhval İdare-i Umumiyesi, onaylayarak Abdülgani Efendi'ye iade etmiştir.

Abdülgani Efendi lağvedilen Sicill-i Âhval Memurin Komisyonun mazbatasına ilişkin Dâhiliye Nezareti'nden gönderilen yazı ile 28 Kasım 1908 (H.4 Zilkade 1326) tarihinde 1.250 kuruş “*Delim kazası*”⁶⁹ *Kaymakamlığı*” görevine getirilmiştir. Tensik Komisyonu tarafından yapılan düzenleme sonrasında Abdülgani Efendi'nin yerine başka birinin tayin edilmesi yönünde karar alınması neticesinde, 15 Eylül 1909 (H.29 Şaban 1327) tarihinde açıkta kalmıştır. Bağdat Vilayeti İdare Meclisi ile Delim Kazası İdare Meclisinin düzenledikleri, 24 Eylül 1909 (R.11 Eylül 1325) tarihli mazbatada, Delim kazasındaki görev süresi boyunca herhangi bir soruşturma açılmadığı, zimmet ve ilişkisinin kalmadığını açıklanmıştır (BOA. DH. SAİD, No:150,s.171).

4.1.5. Abdülnafi Efendi

Mustafa Neşet Efendi'nin oğludur. 1893 (H:1310) yılında Antakya'da doğmuştur. Antakya iptidai ve rüştiye mekteplerinde, müretteb⁷⁰ derslerin tahsilini tamamladıktan sonra 14 Haziran 1901 (R.1 Haziran 1317) ve 21 Haziran 1904 (R.8 Haziran 1320) tarihlerinde aliyülâlâ⁷¹ derecede iki kıta diploma almıştır.

“*Antakya Ziraat Bankası Sandığı*”na bir müddet stajyer olarak devam ettikten sonra 29 Ekim 1910 (H.24 Şevval 1328) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya Ziraat Bankası Sandığı Refik-i Saniliğe*” atanarak vazifesini ifa etmek üzere işe başlamıştır.

Antakya kazası kaymakamlığı, Abdülnafi Efendi'nin tercüme-i halinin içindeki bilgileri tasdik etmiştir. Ayrıca Ziraat Bankası İdare-i Umumiyesi de görevini ifa ettiğini beyan etmiştir. Osmanlı nüfus tezkiresi, mektep diplomaları ve işini başarılı şekilde yerine getirdiğini beyan eden mazbata, olduğu gibi kabul edilip kendisine iade edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:186,s.79).

⁶⁹ Bağdat vilayetinin kazasıdır (Akbayar,2003:43). Sezen'in eserin bu yerle ilgili bilgi bulunmamaktadır.

⁷⁰**Müretteb:** Tertip olunmuş, sıraya konulmuş, tayin olunmuş (Parlatır, 2009:1188). Bundan sonraki memurların belgelerinde müretteb yerine “müfredat” kelimesini kullanmayı uygun bulduk.

⁷¹**Aliyyülâla:** Pek mükemmel, çok iyi, en üstün (Parlatır,2009:79) .

4.1.6. Ahmed Fehim Efendi

Antakya ahalisinden Müftüzade müteveffa Selim Efendi'nin oğludur. 28 Mart 1866 (H.11 Zilkade 1282) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan ve rüştiye mekteplerini bitirmesine rağmen diploma sahibi olamamıştır. Türkçe ve Arapça okuyup yazabilmekteydi.

21 Ocak 1892 (H.20 Cemaziyelahir 1309) tarihinde stajyer olarak "*Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyetine*" dâhil olmuştur. Burada stajyerliği bir sene iki ay sürmüştür. 8 Nisan 1893 (H.21 Ramazan 1310) tarihinde 200 kuruş maaşla "*Kilis Düyun-ı Umumiye Memurluğu*"na vekâleten tayin olunmuştur. Burada da üç ay kadar vazifesini ifa ettikten sonra 11 Temmuz 1893 (H.26 Zilhicce 1310) tarihinde 300 kuruş maaşla "*Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti İkinci Kitabeti*" görevine getirilmiş ve ayrıyeten memuriyeti "*Sandık Emaneti*⁷²"ne tahvil olmuştur. Burada da üç buçuk ay kadar çalıştıktan sonra, 28 Ekim 1893 (H.18 Rebiyülâhır 1311) tarihinde 200 kuruş aylıkla Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti "*Harir Mukayyitliğine*⁷³" atanmıştır.

Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti, Ahmed Fehim Efendi'nin iyi hal sahibi ve işinde muktedir olduğunu tasdik etmiştir.

24 Mart 1884 (R. 12 Mart 1300) ve 5 Temmuz 1893 (R.23 Haziran 1309) tarihli tezkirelerle birlikte Kilis Düyun-ı Umumiye memur vekâleti görevinde kazandığı maaşı gösteren muhasebe defterinin eki, Düyun-ı Umumiye Nezareti tarafından tasdik edilip asıl tercüme-i hal evrakına işlenmiştir.

Antep Düyun-ı Umumiye Kitabeti için elli kuruş fazla maaş ile teklif edilmesi rağmen, kendisinin bu teklifi kabul etmemesi üzerine 17 Ekim 1894 (H.16 Rebiyülâhır 1312) tarihinde açığa alınmıştır. Bunun üzerine 29 Temmuz 1896 (H.18 Safer 1314) tarihinde 66 kuruş maaşla "*Arsus Düyun-ı Umumiye Memuriyet Vekâleti*"ne atanmış; fakat bu görevine başlamadan ayrılması sebebiyle 20 Eylül 1896 (H.12 Rebiyülâhır 1314) tarihinde yine açığa alınmıştır. Düyun-ı Umumiye Osmaniye Memurin Şubesinin 7 Mayıs 1902 (R.24 Nisan 1318) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:129,s.435)

⁷² Devlete ait para ve menkul kıymetleri alıp veren ve elinde tutan ve bunların verilmesinden saklanmasında mesul olan memur hakkında kullanılır bir tabirdir. Günümüzde bunun yerine "Veznedar" denilir (Pakalın, 1983:III.122)

⁷³ Düyun-ı Umumiye bünyesinde bulunan bu memuriyet, ipek öşrünün toplanması ve ipek kaçakçılığını engellemek amacıyla kurulmuştur.

4.1.7. Ahmed Hamdi Efendi

Halep tüccarlarından Antakyalı Hacı Abdülvahap Efendi'nin oğludur. 1855 (H:1271) yılında Halep'te doğmuştur. Sıbyan mektebindeki tahsilini bitirdikten sonra özel hocadan Sarf ü Nahv⁷⁴ ve Arapça derslerini almıştır. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

11 Haziran 1869 (H.1 Rebiyülevvel 1286) tarihinde on beş yaşındayken stajyer olarak “*Halep Telgrafhanesi*”ne girmiştir. 13 Mart 1870 (H.10 Zilhicce 1286) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Birecik Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyeti*”ne atanmıştır. Maaşı, 27 Aralık 1871 (H.14 Şevval 1288) tarihinde 380 kuruşa indirilmiştir. 13 Şubat 1873 (H.15 Zilhicce 1289) tarihinde 380 kuruş maaşla “*Antep*”; 13 Ocak 1874 (H. 24 Zilkade 1290) tarihinde aynı maaşla “*Lâskîye*⁷⁵”; 7 Temmuz 1876 (H. 10 Cemaziyelahir 1293) tarihinde yine aynı maaşla “*Şam*”; 13 Aralık 1876 (H.26 Zilkade 1293) tarihinde aynı maaşla “*Kara(?)*”; 13 Şubat 1880 (H.2 Rebiyülevvel 1297) tarihinde yine aynı maaşla “*Mezirib*⁷⁶ *Telgraf Merkezleri Muhabere Memuriyetlerine*” atanmıştır. 9 Nisan 1881 (H.9 Cemaziyelevvel 1298) tarihinde 380 kuruş maaşla “*Hama*⁷⁷”; 4 Ekim 1890 (H.19 Safer 1308) tarihinde aynı maaşla “*Beyrut Telgraf Merkezleri Muhabere Memuriyetleri*”ne nakil olunmuştur. 27 Mayıs 1891 (H.18 Şevval 1308) tarihinde 500 kuruş maaşla Halep vilayetinde “*Harim*⁷⁸ *Merkezi Ser-Muhabere Memuriyeti*”ne atanmıştır.

Suriye vilayeti Telgraf ve Posta Baş-Müdüriyeti ile Halep vilayeti vali vekâleti, Ahmed Fehim Efendi'nin iyi hal sahibi olmakla beraber işinde başarılı olduğunu beyan etmişlerdir.

14 Şubat 1895 (H.18 Şaban 1312) tarihinde 500 kuruş maaşla Halep vilayeti dâhilinde “*Cısr-i şuşûr*⁷⁹ *Telgraf ve Posta Müdüriyeti*”ne atanmıştır. 19 Temmuz 1895 (H.26 Muharrem 1313) tarihinde Harim Merkezi Müdüriyetine nakil edilmiştir (BOA.DH.SAİD., No:62,s.92)

⁷⁴ **Sarf ü Nahv:** Dilbilgisi (Develioğlu, 1993:920)

⁷⁵ Diğer adı “Cebele”dir. 1517’de nahiye, 1847’de sancak, 1865’te sancak, 1877’de kaza ve 1888 ile 1912 yılları arasında tekrardan sancak olarak kayıtlara geçmiştir. Sırasıyla Arap, Sayda, Suriye ve Beyrut vilayetlerine tabi olmuştur (Sezen, 2006:338; Akbayar,2003:108)

⁷⁶ 1879’da tutulan kayıta Suriye vilayetinin Havran Sancağına bağlı bir nahiye olarak kaleme alınmıştır (Sezen,2006:366). Bu yerleşim birimi Akbayar’ın eserinde yer almamaktadır.

⁷⁷ 1517’den 1902 yılına değin Suriye vilayetinin sancağı statüsündeydi (Sezen, 2006:217; Akbayar,2003:67)

⁷⁸ Diğer adı “Kefre-i Harim” olarak anılan Harim, Halep Vilayetinin kazası konumundaydı (Sezen, 2006:222; Akbayar, 2003: 69)

⁷⁹ Halep Vilayetine bağlı bir kazaydı (Sezen,2006:111; Akbayar,2003:33)

4.1.8. Ahmed Naci Efendi

Antakya eşrafından müteveffa Abdülmecid Ağa'nın oğludur. 1878 (H:1294) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya Sıbyan ile Galata Rüştîye Mekteplerinde, müfredattaki dersleri tamamladıktan sonra diploma almaya hak kazanmıştır. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1897/98 (H:1315) senesinde yirmi bir yaşındayken “*Kantar İdaresi*”nde dört sene kadar çalışmıştır. Bu müddet zarfında “*Topkapı Kantar İdaresi*”nde 175 kuruş, “*Eminönü Kantar İdaresi*”nde 200 kuruş maaşla görevini ifa etmiştir. 22 Haziran 1903 (R.9 Haziran 1319) tarihinde maaşı 100 kuruşa indirilmiştir.

14 Kasım 1908 (R.1 Teşrinisani 1324) tarihinde maaşına 50 kuruş zam yapılmıştır. 14 Ocak 1909 (R.1 Kânunusani 1324) tarihinde “*Beşinci Daire-i Hasabiye Kantarcılığına*” nakil olunmuştur. (BOA.DH.SAİD.,No:198,s.163).

4.1.9. Ahmed Nihad Efendi

Zürradan⁸⁰ müteveffa Mehmed Halid Efendi'nin oğludur. Antakya'da “*Türkmenzade*” olarak tanınmaktaydılar. 30 Mayıs 1881 (H.1 Recep 1298) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya iptidai ve rüştîye mektepleri bitirerek diploma almaya hak kazanmıştır. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

2 Ağustos 1889 (H.24 Rebiyülevvel 1317) tarihinde “*Antakya Kazası Vergi Kalemine*” stajyer olarak dâhil olmuştur. 14 Şubat 1908 (H.6 Zilkade 1319) tarihinden 28 Mart 1902 (H.18 Zilhicce 1319) tarihine kadar 300 kuruş maktu' ücretle “*Muhacirin Karyeleri Tahrir Muhamminliği*⁸¹”nde çalışmıştır. 1903/04 (R.1319) yılında 400 kuruş maktu' ücretle “*Hayvanat-ı Ehliye-ı Tadat Kitabeti*⁸²”ne istihdam olunmuştur. 14 Mart 1905 (H.7 Muharrem 1323) tarihinde tekrardan stajyer olarak Antakya Vergi Kaleminde işe başlamıştır. Daha sonra Halep vilayeti tarafından yapılan tensikat⁸³ neticesinde 24 Ocak 1910

⁸⁰**Zürra:** Çiftçiler, çift sürenler (Parlatır, 2009:1884)

⁸¹**Muhammin:** Tahminde bulunan, oranlayan, eksper (Parlatır, 2009:1117).

⁸² Yalnızca koyundan alınmakta olan “Ağnam Vergisi” 4 Ağustos 1903 tarihinde kaldırılarak yerine tüm ehil hayvanları içine alan “Hayvanat-ı Ehliye Rüsümü” getirilmişti (Kansu,2015:39-40; Pakalın;1983:I,783-784)

⁸³**Tensikat:** Tanzim etmeler, düzenlemeler (Parlatır,2009:1690).

(H.13 Muharrem 1328) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya Kazası Tapu Kitabeti Refakatine*” tayin olunmuştur.

Defter-i Hâkâni Nezareti⁸⁴, Antakya kazası kaymakamlığının mülahasasına ilişkin tercüme-i halini tasdik etmiştir. Antakya Kazası İdare Meclisi tarafından hazırlanan 24 Ağustos 1909 (R.11 Ağustos 1325) tarihli mazbatada, Ahmed Nihad Efendi'nin tahrir muhamminliği ile birlikte hayvanat-ı ehliye tadat kitabetine istihdam olduğu müddet ve bu vazifelerden aklandığı belirtilmiştir. Buna ilaveten çalıştığı memuriyetlerde, tayin tarih ile maktu' maaşı muhasebe kalemi kaydıyla birbirleriyle uyumlu olduğunu belirten özel defter, Osmanlı nüfus tezkiresi ve diplomaların onaylanmış suretleri asıl tercüme-i haliyle birlikte Defter-i Hâkâni Nezareti Sicil Kaleminde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:186,s.58).

4.1.10. Ahmed Rüştü Efendi

Müteveffa Mehmed Efendi'nin oğludur. 23 Aralık 1862 (H.1 Recep 1279) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya rüştiye mektebini bitirdikten sonra, bir müddet Üsküdar'da bulunan “*Valide Sultan cami-i şerif*⁸⁵, *Süleymaniye ve Çifte-i Rabih*⁸⁶” adlı medreselerde tahsiline devam etmiştir. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1882/83 (H:1300) senesinde stajyer olarak Dersâdet bağlı “*Rüsumat Nezareti Muhasebe Kalemine*⁸⁷” dâhil olmuştur. 14 Aralık 1883 (H.13 Safer 1301) tarihinde yine stajyer olarak “*Bandırma Rüsumat Müdüriyeti*”ne dâhil olmuştur. 27 Mart 1884 (H.29 Cemaziyelevvel 1301)tarihinde 200 kuruş maaşla “*Edincik*⁸⁸ *Rüsumat Kitabeti*”ne tayin olmuştur. 21 Ekim 1885 (H.12 Muharrem 1303) tarihinde bahsi geçen kitabetin lağvedilmesi

⁸⁴ Şahsi tasarrufların, timar, zeamet ve hasırların, mülk ve vakıfların ve bunlarda vukubulan tahavvül ve tebeddüllerin kaydıyla mükellef olan ve senetleri veren dairenin adıdır. Halk tarafından “Deferhane” denilirdi. Bu dairelerin amirine “Defter Emini”, sonraları “Defter-i hakani nazırı”, “Defter-i hakani emini” denilirdi (Pakalın,1983:419).

⁸⁵ II. Selim'in eşi ve III. Murad'ın annesi Nurbanu Sultan, Mimar Sinan'a 1570 yılında Üsküdar'da yaptırmıştır. Bu camiye “Atik-i Valide Camisi” de denilmektedir (Gül, 1997:184).

⁸⁶ Süleymaniye Medresesi içinde farklı derecelerde” Darül-ül Tıp, Dar'ül- hadis, Evvel, Sani, Salis, Rabi” medreseleri bulunuyordu. Bunlar arasında Evvel ve Sani Medreseleri Çitte Medreseleri diye de anılmaktadır. Rabi Medresesi ise farklı bir medrese idi. Belgede bu medreseleri Çifte-i Rabih olarak gösterilmiştir. (Mülayim, 2010:38,114).

⁸⁷ Muhasebeci diye de anılan bu kalem; heyet-i varidat ve masarifat ve tahrirat kalemlerinden ve beş memur ile yetmiş bir kâtipten meydana gelmiştir. 1295(1878) yılı muhasebe kayıtlarına kadar bütün birimler işlemleriyle ilgili bütün muhasebe kayıtların ve işlemlerin ayrıntısını gösterir belgeleriyle üç ayda bir icmalini ilgili nezarete yollamak zorundadır (Nakipoğlu, 2011:80).

⁸⁸ Bir diğer adı “Aydıncık” olan Edincik, 1530'da kaza, 1875 ile 1924 yıllarında nahiye olarak kayıt altına alınmıştır. Edincik, 19.yüzyılda Hudavendiğar vilayetinin Karesi sancağına tabi Bandırma kazasının nahiyesiydi (Sezen,2006:161; Akbayar,2003: 49)

sonucunda açıkta kalmıştır. 27 Ekim 1885 (H.18 Muharrem 1303) tarihinde 200 kuruş maaşla “Marmara⁸⁹ Rüşumat Kitabeti” görevine getirilmiştir. 25 Aralık 1887 (H.9 Rebiyülâhır 1305) tarihinde askere alınması üzerine görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. 13 Kasım 1893 (H.4 Cemaziyelevvel 1311) tarihinde vatani görevini tamamlamıştır. 13 Aralık 1893 (H.4 Cemaziyelahir 1311) tarihinde 250 kuruş maaşla “Erdek⁹⁰Rüşumat İdaresi Kitabeti” görevine atanmıştır. 5 Ocak 1895 (H.8 Recep 1312) tarihinde 300 kuruş maaşla “Sapanca Rüşumat Memuriyeti”ne istihdam edilmiştir. 14 Ağustos 1902 (H.10 Cemaziyelevvel 1320) tarihinde 400 kuruş maaşla “Kal’a-ı Sultaniye⁹¹ Rüşumat Müdüriyeti İkinci Kitabetine” tayin olmuştur.

23 Mart 1909 (R.10 Mart 1325) tarihinde 500 kuruş maaşla “İskenderun Rüşumat Baş Müdüriyeti Muhasebe-i Refiki Evvelliği” görevine getirilmiştir. 18 Aralık 1909 (R.5 Kânunuevvel 1325) tarihinde gerçekleşen tensikat sonrasında 500 kuruş maaşla “Süveydiye⁹²”; 14 Temmuz 1910 (R.1 Temmuz 1326) tarihinde ise “Silifke Rüşumat Müdüriyetleri”ne istihdam edilmiştir. 14 Kasım 1910 (R.1 Teşrinisani 1326) tarihinde maaşı 550 kuruşa ulaşmıştır. 13 Aralık 1910 (R.30 Teşrinisani 1320) tarihinde aynı maaşla “Taşucu Rüşumat Memurluğu”na atanmıştır. Bu işlem, 18 Şubat 1913 (R.5 Şubat 1328) tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:124,s.397).

4.1.11. Ali Efendi

Antakyalı müteveffa Abdullah Efendi'nin oğludur. Antakya'da Şakir Efendi'nin damadı olarak ta tanınmaktaydı. 1844 (H:1260) yılında Antakya'da doğmuştur. İptidai mektebinden mezun olmuştur. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

16 Nisan 1873 (H.17 Safer 1290) tarihinde 180 kuruş maaşla “Girit sancağı Ambar kitabetine” atanmıştır. 12 Nisan 1874 (H.24 Safer 1291) tarihinde buradaki görevine son verilerek 20 Ağustos 1874 (H.7 Recep 1291) tarihinde Musul vilayeti dâhilinde “Revandiz

⁸⁹ Bir diğer adı “Preme” olan Marmara, 1843'te kaza, 1870 ile 1924 yıllarında nahiye statüsündeydi. 19.yüzyılda Hudavendiğar vilayetinin Karesi sancağına tabi Bandırma kazasının nahiyesiydi (Sezen, 2006:353; Akbayar,2003:114).

⁹⁰ 1832'de sancak, 1851 ile 1867 yıllarında kaza olarak kayıtlara geçmiştir. Hudavendiğar vilayetinin Karesi Sancağına bağlı kazaydı (Sezen, 2006:171; Akbayar, 2003:52)

⁹¹Çanakkale'nin ilimizin eski adıdır.

⁹² 19.yüzyılda Halep vilayetinin Antakya kazasına bağlı bir nahiyeydi. Günümüzde bu yerin adı “Samandağ” olmuştur (Sezen,2006:461; Akbayar,2003:150).

*kazası*⁹³”na tabi “*Râ’it (?)*” adlı mahalde 400 kuruş maaşla “*Karantina kitabetine*⁹⁴” tayin olmuştur. 12 Mart 1875 (H.4 Safer 1292) tarihinde bu görevinde istifa etmiştir. 4 Temmuz 1875 (H.30 Cemaziyelevvel 1292) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Mezori nahiyesi*⁹⁵ *Tahrir-i Duhan*⁹⁶ *Memuriyetine*” getirilmiştir. Bu görevi, 29 Aralık 1875 (H.1 Zilhicce 1292) tarihinde bırakmıştır. 28 Mayıs 1877 (H.10 Cemaziyelevvel 1294) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Basra vilayeti Tapu Kitabeti*”ne istihdam edilmiştir. Bu görevinden de 18 Mart 1878 (H.14 Rebiyülevvel 1295) tarihinde ayrılmıştır. 23 Mart 1878 (H.19 Rebiyülevvel 1295) tarihinde 1.500 kuruş maktu’ ücretle “*Müntefik*⁹⁷ *sancağı Tadat-ı Ağnam Kitabeti*”ne atanmıştır. 14 Mayıs 1879 (H.22 Cemaziyelevvel 1296) tarihinde 250 kuruş maaşla Bağdat vilayeti dâhilinde “*Kazımiye kazası*⁹⁸ *Sevk-i Zahâ’ir*⁹⁹ *Memuriyeti*” görevine getirilmiştir. Bu görevini 7 Nisan 1880 (H.26 Rebiyülâhır 1297) tarihinde sonlandırmıştır. 11 Nisan 1880 (H.1 Cemaziyelevvel 1297) tarihinde 480 kuruş maaşla “*Samarra kazası*¹⁰⁰ *Tapu Mesâha*¹⁰¹ *Kitabetine*” getirilmiştir. 12 Eylül 1880 (H.7 Şevval 1297) tarihinde buradaki görevini tamamlamasının ardından 19 Eylül 1880 (H.14 Şevval 1297) tarihinde bu kez aynı miktar maaşla “*Delim kazası Tapu Mesâha Kitabeti*” görevine getirilmiştir. Buradan da 7 Ocak 1881 (H.5 Safer 1298) tarihinde ayrılmıştır. 20 Mayıs 1881 (H.20 Cemaziyelahir 1298) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Divaniye sancağı*¹⁰² *Yevmiye (?) Kitabeti*”ne istihdam edilmiştir. Memuriyeti, 13 Mart 1882 (H.22 Rebiyülâhır 1299) tarihinde 600 kuruş maaşla “*Şamiye kazası*¹⁰³ *Aşar Kitabeti*” görevine tahvil olmuştur. 30 Temmuz 1883 (H.25 Ramazan 1300) tarihine kadar Şamiye kazasında çalışan Ali Efendi, 14 Ağustos 1884 (H.21 Şevval 1301)

⁹³ 18.yüzyıl tamamında ve 19.yüzyılın ilk yarısının sonuna kadar Bağdat vilayetinin sancağı olarak idare edilmiştir. 1865 ile 1879 yılındaki kayıtlarda kaza statüsüne düşürülmüştür (Sezen,2006:420; Akbayar,2003:137).

⁹⁴ III. Selim zamanında Osmanlıda görülmeye başlayan veba hastalıkları sonrasında Karantina Meclisi teşkilatı kurulması yönünde karar alınmıştır. Ayrıca bulaşıcı ve salgın hastalık olan bir yerden yolcularda hastalığın bulunup bulunmadığını anlaşılacak üzere şehir halkından ayrı olarak bir müddet nezaret altında bulundurmamak üzere karantihaneler yaptırıldı. Bu mekânda hastalığın nev-i cinsini kaydetmek ve ölenlerin sayısı kaydetmek üzere karantina kâtibi atanırdı (Pakalın,1983:II,199)

⁹⁵ Musul vilayetine tabi Dehuk kazasının nahiyesidir (Sezen,2006:366) Akbayar bu yerleşim birimi “Mezuri” diye tanıtmaktadır (Akbayar,2003:118)

⁹⁶ Yaprakları kıyılıp içilen ot, tütün demektir. Eskiden tütünden alınan vergiye resm-i duhan, tütün inhisarına da inhisar-ı duhan denilir. Arapça bir kelime olan duhan tütün, duman demektir (Pakalın,1983:I,179).

⁹⁷ Diğer adı “Nasırriye” olan Müntefik, 19.yüzyılda Bağdat vilayetine bağlı bir sancaktı (Sezen,2006:377; Akbayar,2003:122)

⁹⁸ İmam Musa Kazım’ın adına Bağdat yakınlarında kurulan bir kazadır (Sezen,2006:295; Akbayar,2003: 95)

⁹⁹ **Zahâ’ir:** Zahiireler, erzaklar (Parlatır,2009:1851)

¹⁰⁰ 1855’teki kayıta sancak, 1878 yılında ise kaza olarak kayıt altına alınan Samarra, Bağdat vilayetine bağlıydı (Sezen,2006:430; Akbayar,2003:139).

¹⁰¹ **Mesâha:** Ölçme, ölçüp hesaplama, yüz ölçümü (Parlatır,2009:1066)

¹⁰² Sezen,1851’deki kayıta sancak, 1852’deki kayıta ise kaza olarak göstermiştir. Fakat Ali Efendi’ye ait bu belgede 1881’de sancak olduğu yazmaktadır (Sezen,2006:152; Akbayar,2003:46)

¹⁰³ Diğer adı “Ümmülbarur” olan Şamiye, 1867’deki kayıta Bağdat vilayetinin Hille daha sonra da Divaniye sancaklarına bağlı bir kazaydı (Sezen,2006:463; Akbayar,2003:151)

tarihinde “*Hammar kazası*¹⁰⁴ *Mal Müdürlüğü*¹⁰⁵”ne 720 kuruş maaşla atanmıştır. 28 Ocak 1885 (H.11 Rebiyülâhır 1302) tarihinde buradaki görevinden ayrılmasının ardından 19 Ekim 1885 (H.10 Muharrem 1303) tarihinde 540 kuruş maaşla “*Mendeli Kazası*¹⁰⁶ *Mal Müdürlüğü*”ne tayin olunmuştur. 9 Mayıs 1887 (H.15 Şaban 1304) tarihinde aynı maaşla “*Cezire Kazası*¹⁰⁷ *Mal Müdürlüğü*” görevine getirilmiştir.

Ali Efendi, 25 Eylül 1887 (H.7 Muharrem 1305) tarihinde Cezire Mal Müdürlüğü görevini ifa ederken, zimmetine para geçirmekle itham edilmiştir. Rüsüm Memuru Hezağ (?) Ağa ile Rüsüm Kâtibi Molla Ahmed Efendi, Ali Efendi’ye 8.200 kuruş teslim etmişler ve “*ilmühaber*” almışlardır. Ancak Sandık Emmini yapmış olduğu sayımda 2.230 kuruşun noksan olduğunu fark etmiş ve bu durumu Cezire Kaymakamlığına bildirmiştir. Bunun üzerine Ali Efendi tek şüpheli olduğu için işten el çektirilmiştir. Daha sonra konunun tahkikatını yapan Bağdat “*Müdde-i Umumiliği*¹⁰⁸”, Hezağ (?) Ağa ile Molla Ahmed Efendi’nin normalde teslim ettikleri miktarın 8.200 kuruş değil, 6.000 kûsur kuruş olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Ali Efendi’nin bahsi geçen ilmühabere yanlılıkla 8.200 kuruş yazdığı da tespit edilmiştir. Ali Efendi’nin aklanmasından sonra, 1 Eylül 1889 (H.5 Muharrem 1307) tarihinde 1.000 kuruş maaşla “*Bağdat Birinci Daire-i Belediye Muavinliği*”yle vazifelendirilmiştir. Buradaki görevi, 12 Ekim 1889 (H.16 Safer 1307) tarihinde sona ermiştir.

Ali Efendi bulunduğu memuriyetler için muhtelif miktarda “*harcırahlar*” almıştır. Mendeli Kazası Mal Müdürlüğü için 18 saatlik yola, saati 5 kuruştan, 90 kuruş; Cezire Mal Müdürlüğü için 12 saatlik yola, 60 kuruş ve Hammar Mal Müdürlüğü için 66 saatlik yola, 330 kuruş harcırah almıştır. 22 Ağustos 1897 (H.15 Rebiyülevvel 1315) tarihinde 750 kuruş

¹⁰⁴ Hem Sezen hem de Akbayar, bu yerleşim birimini, Basra vilayetine bağlı Müntefik sancağının Şukuşşüyüh kazasına bağlı bir nahiye olarak belirtmişlerdir. Ancak belge burayı kaza olarak vermiştir (Sezen,2006:219; Akbayar,2003:69)

¹⁰⁵ Kazaların mali işleri mal müdürüne aitti. Mal müdürleri maiyetinde vergi ve tahsil heyetleri yanında nakit meblağların alımı ve muhafazası için de bir sandık emini bulunurdu. Mal Müdürleri doğrudan doğruya defterdarlık tarafından seçilip tayin olunurdu (Öznel,2007:28-29).

¹⁰⁶ Diğer adı “*Diyale*” olan Mendeli, 18.yüzyılda kaza, 1865’teki kayıta sancak ve 1867 yılında tekrardan eski yönetim birimine indirilmiştir. Mendeli, Bağdat vilayetinin kazasıydı (Sezen,2006:359; Akbayar,2003:116)

¹⁰⁷ Bağdat vilayetine bağlı bir kazaydı (Sezen, 2006:108; Akbayar,2003:32).

¹⁰⁸ Günümüzdeki karşılığı “*Savcılık*” olan Müdde-i Umumilik Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’ın devreye girmesiyle adli teşkilatta yerini almaya başlamıştır. Kanun-i Esasi’den sonra 1879 tarihli “*Teşkilat-ı Mehakim Kanunu*yla müdde-i umumilik kurulmuş ve görevleri açıklanmıştır. Müdde-i Umumiler, cinayet ve cünha derecesinde bulunan tüm suçları işleyenler aleyhinde dava açmak ve hukuk-ı umumiyenin korunması için kanun hükümlerin uygulanmasına dikkat etmekle yükümlüydüler (Demirel, 2010:245)

maaşla “*Kuteyf*¹⁰⁹ *Emlak-ı Hümayun İdaresi Kitabeti ve Sandık Eminliği*¹¹⁰” görevine getirilmiştir.

“*İmare-i Arazi Komisyonu Riyaseti*”, Ali Efendi’nin vazifesinde muktedir olduğuna dair hazırladığı mazbatayı, “*Hazine-i Hassa-ı Şahane Nezareti*¹¹¹” tasdik etmiştir.

Bağdat, Basra ve Musul Vilayetleri, Ali Efendi’nin bu yerlerdeki vazifelerine istinaden hazırladıkları mazbatada; atama tarihleri, kazandığı ücretlerin miktarı ve hizmetlerinde iktidar sahibi olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Cezire Mal Müdürlüğü’nde itham edilen suçlama için Bağdat vilayeti İdare Meclisi Müstantikliği’nden verilen, 29 Kasım 1888 (R.17 Teşrinisani 1304) tarihli men-i muhakeme kararnameyi onaylanmış sureti ve Emlak-ı Şahane’de hizmeti ve maaşını gösteren pusula Bağdat Emlak-ı Hümayun İdaresinin mazbatasından anlaşılmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:104,s.262).

4.1.12.Ali Rıza Efendi

Müteveffa Hacı İbrahim Ağa’nın oğludur. 15 Aralık 1862 (H.22 Cemaziyelahir 1279) tarihinde Antakya’da doğmuştur. Antakya sıbyan mektebinden mezun olmuştur. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça da konuşabilmekteydi.

28 Mayıs 1890 (H.8 Şevval 1307) tarihinde yirmi sekiz yaşındayken “*Harim kazası tahrirat kitabeti Vekâleti*”ne dâhil olmuştur. Bu görevinden 27 Eylül 1890 (H.12 Safer 1308) tarihinde ayrılmıştır. Ali Rıza Efendi, tahrirat kitabet vekâleti görevinden toplam 568 kuruş 10 para kazanmıştır. 27 Temmuz 1896 (H.16 Safer 1314) tarihinde 200 kuruş maaşla “*İskenderun kazası vergi kitabeti Refakati*”ne tayin olmuştur.

Harim kazası kaymakamlığı ile Halep vilayetine bağlı Tahrir-i Vergi Müdüriyetinden yazılan mülhazada işinde iyi olduğu belirtmişleridir. Maliye Nezareti bu mülhazayı da tasdik etmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:83,s.419).

¹⁰⁹ Bağdat vilayetinin Necd sancağına bağlı bir kazaydı (Akbayar,2003:106). Bu yerleşim birimi Sezen’in eserinde yer almamaktadır.

¹¹⁰ II. Mahmud Yeniçeri Ocağını kaldırdıktan hemen sonra ülke yönetiminde bir takım yenilikler yapmıştı. Bunlardan biri de her sancak merkezinde “Memleket Sandığı” adı altında oluşturduğu kuruluşlardı. Bu kuruluşlar vasıtasıyla giderlerin tek elden karşılanması sağlanmıştı. Bu sandığı yönetime getirenler ve “Sandık Emini” denilen kimse sancak merkezlerinde oturan ileri gelenler tarafından seçilmekteydi(Çadırcı, 1997:231).

¹¹¹ Sarayın varidat ve masarifine ait işlerle alakalı dairenin adı idi. Başında bulunana “Hazine-i Hassa Nazırı” denilirdi. Hazine-i hassa nezareti de saltanatın sonunda kadar devam etmiştir (Pakalın,1983:I,788).

4.1.13. Bahaddin Efendi

Müteveffa Zeynelabidin Efendi'nin oğludur. 1 Temmuz 1878 (H.1 Recep 1295) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan ve rüştiye mekteplerini bitirmiştir. Türkçe okuryazardır.

26 Şubat 1898 (H.4 Şevval 1315) tarihinde yirmi yaşında iken stajyer olarak Edirne Rüşumat Nezareti dâhilinde “*Malkoçlu*¹¹² *Rüşumat İdaresi*”ne girmiştir. 13 Mart 1898 (H.19 Şevval 1315) tarihinde 175 kuruş maaşla “*Göktepe (?) Rüşumat Memuriyeti Süvari Kolculuğu Vekâleti*” görevine getirilmiştir. 7 Mayıs 1898 (H.15 Zilhicce 1315) tarihinde 300 kuruş maaşla “*İğneada*¹¹³ *Memuriyeti*”ne geçici olarak atanmıştır.

Edirne Rüşumat Nezareti ile Malkoçlu Rüşumat Müdüriyeti'nin ortaklaşa hazırladıkları mülahazada işinde muvaffak olduğunu belirtilmiştir. Rüşumat Emaneti bu kaydı tasdi etmiştir. Ayrıca bahsi geçen müdüriyet, Bahaeddin Efendi'nin Osmanlı nüfus tezkiresine Malkoçlu'da çalıştığını işlemiş ve onaylı sureti ile asıl tercüme-i haliyle birlikte Sicill-i Âhval şubesinde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:87,s.329).

4.1.14. Burhaneddin Efendi

Askeri mülazımlıktan¹¹⁴ emekli Şehabeddin Efendi'nin oğludur. 7 Nisan 1892 (H.9 Ramazan 1310) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya rüştiye ve idadi mekteplerini bitirerek, 23 Haziran 1907 (R.10 Haziran 1323) tarihinde rüştiye ve 27 Haziran 1909 (R.14 Haziran 1909) tarihinde idadi diplomaları almaya hak kazanmıştır. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça ve Farsçaya aşinadır.

28 Eylül 1909 (H.13 Ramazan 1327) tarihinde stajyer olarak “*Teke Sancağı Varidat Kalemi*”ne dâhil olmuştur. 19 Temmuz 1910 (H.11 Recep 1328) tarihinde 100 kuruş maaşla “*Varidat Kalemi Mülazımlığı*”na tayin olunmuştur.

¹¹² (http://tr.wikipedia.org/wiki/Kategori:Uzun%C3%B6pr%C3%BC_belde_ve_k%C3%B6yleri); erişim tarihi:29.03.2015)

¹¹³ Kırıkkale dâhilinde Demirköy kazasının nahiyesidir. “İneada” diye de tabir edilmektedir (Sezen,2006:247; Akbayar,203:78)

¹¹⁴ Askerlik teşkilatında yüzbaşından aşağı derecedeki zabıtlere verilen unvandı. Sani ve evvel olmak üzere iki derece idi. Mülazım-ı sani terfi edilince mülazım-ı evvel, mülazım-ı evvel terfi edilince yüzbaşı olurdu (Pakalın,1983:II,612)

Teke sancağı Tahrirat Müdüriyeti, Burhaneddin Efendi'nin işinde yeterli ve uyumlu bir karaktere sahip olduğunu, hazırladığı mülahazada beyan etmiş ve Teke sancağı Mutasarrıflığı ile Konya vilayeti onaylamıştır.

Osmanlı nüfus tezkiresi, rüştiye ve idadi diplomaları ve Teke sancağı İdare Meclisinin hazırladığı mülahazanın onaylı sureti, asıl tercüme-i hal ervakıyla birlikte muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:181,s.339).

4.1.15. Ferid Efendi

Antakya Kazası İdare Meclisi azalarından, Selim Ağazadelerden müteveffa Hüseyin Ağa'nın oğludur. 1857/58 (H:1274) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan mektebinden mezun olmuştur. Türkçe okuyup yazabildiğinin yanı sıra Arapça konuşabilmekteydi.

1872/73 (H:1289) yılında on beş yaşında iken “*Antakya kazası Mal ve Tahrirat Kalemleri*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 13 Eylül 1880 (H.8 Şevval 1297) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya Rüşum-ı Sitte*¹¹⁵*Müdüriyeti'nin Birinci Duhan Fabrikası Memurluğu*”na tayin olmuştur. 21 Şubat 1881 (H.21 Rebiyülevvel 1298) tarihinde adı geçen fabrika çalışmaya ara verince açıkta kalmıştır. Bu fabrika tekrardan faaliyetine başlayınca, 13 Ocak 1882 (H.22 Safer 1299) tarihinde 270 kuruş maaşla ikinci defa atanmıştır. Memuriyeti, 29 Haziran 1882 (H.10 Şaban 1299) tarihinde 300 kuruş aylıkla “*Rüşum-ı Sitte Müdüriyetine bağlı Sandık Emaneti Kitabeti*”ne atanması sonucu tahvil olmuştur. 7 Nisan 1883 (H.29 Cemaziyelevvel 1300) tarihinde 700 kuruş maaşla “*Antakya Reji İdaresi*¹¹⁶ *Memurluğu*” görevine getirilmiştir. 17 Haziran 1885 (H.4 Ramazan 1302) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Antakya Düyun-ı İdaresine bağlı Sandık Emaneti Merkez Memuru*” olmuştur. 6 Mart 1889 (H.4 Recep 1306) tarihinde görev aldığı Sandık Emaneti, memurluktan müdürlüğe dönüştürülmesi sonucu açıkta kalmıştır. 6 Aralık 1889 (H.12 Rebiyülâhır 1307) tarihinde 600 kuruş maaşla “*İskenderun Düyun-ı Umumiye Müdüriyetine*” tayin olunmuştur.

¹¹⁵ Devlet borcu karşılığı olarak Düyun-ı Umumiye İdaresine verilen devlet gelirleri hakkında kullanılan bir tabirdir. Bu altı gelir şunlardır: Damga resmi, müskirat resmi, balık avı resmi, tuz resmi, tütün resmi ve ipek öşürüdür. Bu altı resim ilk evvel “Rüşum-ı Sitte İdaresi” adı verilen alacaklı ecnebi devlet temsilcilerinde teşekkül eden idareye verilmiş, bu teşekkül sonradan “Düyun-ı Umumiye İdaresi” adını almıştır (Pakalın,1983:III,65)

¹¹⁶ 19.yüzyılın ikinci yarısı mali bağımlılık döneminde, finansman ihtiyacını karşılayabilmek için bazı tavizler verilmiştir. Osmanlı Devleti elindeki kaynakları değerlendirebilmek ve mali bunalımdan çıkabilmek için yabancı sermayelerin başvurularını değerlendirmeye başlamıştır. Düyun-ı Umumiye idaresinde bulunan tuz ve tütün kaynaklarını işletmesini, 14 Mayıs 1883 tarihinde Reji İdaresi adlı anonim bir şirkete bırakmıştır. (Yapıştırın,2013:61).

Halep Düyun-ı Umumiye Merkez Müdüriyeti, işinde muktedir olduğunu belirtmiştir. Bulunmuş olduğu memuriyetlerden aklandığına dair hazırlanan 13 Eylül 1880 (R.1 Eylül 1296), 28 Mart 1884 (R.16 Mart 1300), 18 Haziran 1885 ve 3 Eylül 1889 (R.22 Ağustos 1305) tarihli devr-i muhasebe defteri ile diplomalarının onaylanmış suretleri tercüme-i haline eklenmiştir.

Ferid Efendi'nin maaşı, 24 Mayıs 1890 (H.24 Ramazan 1307) tarihinde 750 kuruşa ulaşmıştır. Görev aldığı İskenderun kazasının fiziki şartları sağlığına iyi gelmediği gerekçesiyle 25 Haziran 1892 (H.29 Zilkade 1309) tarihinde 600 kuruş maaşla "*Halep Merkez Müdüriyeti Muhasebe-i Refik-i Evveliği*"ne nakil olmuştur. Daha sonra kendisine çalışması için teklif edilen "*Mukayyes (?) Memurluğu*"nu ret etmesi üzerine 27 Ocak 1893 (H.9 Recep 1310) tarihinde açığa alınmıştır. Bu vaka Düyun-ı Umumiye-i Osmaniye Müdüriyeti'nin 5 Mayıs 1902 (R.22 Nisan 1318) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:61,s.75).

4.1.16. Hacı Hüseyin Efendi

Tüccardan müteveffa Ali Efendi'nin oğludur. Antakya'da Kösebeyzade olarak tanınırlar. 1837/38 (H:1253) senesinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra mahalle müftüsü Hacı Sacid Efendi'den sarf ü nahv dersini tahsil etmiştir. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapçaya aşinadır.

13 Mayıs 1883 (H.6 Recep 1300) tarihinden 19 Eylül 1883 (H.17 Zilkade 1300) tarihine kadar 500 kuruş maaşla "*Mersin sancağı Aşar Memurluğu*"na tayin olmuştur. 1884 (H:1301) yılında 100 kuruş maktu' ücretle "*Ağnam-ı Kol Memurluğu*"nda çalışmıştır. 11 Mayıs 1884 (H.15 Recep 1301) tarihinde 500 kuruş maaşla "*Halep vilayetine bağlı Süveydiye Nahiye Müdürlüğü*" görevine getirilmesine rağmen tedavi olmak için Beyrut'a gitmiş ve görevine geri dönmemesi üzerine, 20 Ekim 1887 (H.8 Safer 1305) tarihinde azil edilmiştir. 26 Ocak 1889 (H.26 Cemaziyelevvel 1306) tarihinde 241 buçuk nısıf maaşla "*Adana vilayetine tabi Sırkıntı Nahiye*¹¹⁷ *Müdürlüğü*"ne tayin olmuştur. Bu görevinden 2 Nisan 1889 (H.1 Şaban 1306) tarihinde ayrılmıştır. 19 Nisan 1889 (H.18 Şaban 1306) tarihinde 241 buçuk nısıf maaşla "*Adana vilayetinin Gülek Nahiye*¹¹⁸ *Müdüriyeti Vekâleti*" görevine atanmıştır. Bu

¹¹⁷ Bir diğer adı "Çarkıpare" olan Sırkıntı nahiyesi, 1869'yıldaki kayıta Adana vilayetinin Ceyhan kazasına bağlıydı. Şimdilerde bu bölge İmamoğlu ilçesinin bir köyüdür (Sezen,2006:446; Akbayar,2003:145).

¹¹⁸ Diğer adı "Çamalan" olan Gülek, Osmanlı Devletinin bu bölgeyi ele geçirmesinde yıkılışına kadar nahiye olarak idare edilmiştir (Sezen,2006:206; Akbayar,2003:64)

görevden ayrıldığı Adana vilayetinin hazırladığı 12 Ağustos 1896 (R.31 Temmuz 1312) ile 5 Ekim 1896 (R.23 Eylül 1312) tarihli iki kıt'atahrirattan anlaşmıştır.

Hacı Hüseyin Efendi'nin Süveydiye Nahiye Müdürlüğü görevine ilişkin İntihab-ı Memurin Komisyonu, 22 Ocak 1896 (R.10 Kânunusani 1311) tarihli tezkiresinde, istihdam olduğu tarihi, aldığı maaşı, zimmet ve ilişkisinin kalmadığını belirtmiştir. Buna ilaveten, Sırkıntı Nahiye Müdürlüğü ve Gülek Nahiye Müdür Vekâleti vazifeleri hakkında, Adana vilayetinin yukarıda bahsedilen tarihlerde göndermiş olduğu tahriratın cevaplarında da Hacı Hüseyin Efendi'nin aklandığı İntihab-ı Memurin Komisyonunca onaylanmıştır. Bu belgelerin onaylanmış suretleri ve Osmanlı nüfus tezkiresi tercüme-i hal varakasıyla birlikte muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:71,s.417).

4.1.17.Hakkı Efendi

Rütbe-i salise¹¹⁹ sahibi ve meclis azalarından Abdülcélil Efendi'nin oğludur. Antakya'da Cincinzade olarak tanınırlar. 1855/56 (H:1272) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki dersleri tamamladıktan sonra mezun olmuştur. Özel hocalardan Arapça, Farsça ve Fransızca tedris etmiştir. Arapça, Farsça ve Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Fransızcaya aşinadır.

14 Mart 1874 (H.25 Muharrem 1291) tarihinde on dokuz yaşında iken stajyer olarak “*Antakya Emlak Kalemi*”ne dâhil olmuştur.14 Eylül 1881 (H.19 Şevval 1298) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Antakya kazası Tahrir ve Vergi Kitabesi*” görevine tayin olmuştur. Maaşı, 25 Kasım 1881 (H.3 Muharrem 1299)¹²⁰ tarihinde 400 kuruşa ulaşmıştır. 13 Nisan 1883 (H.5 Cemaziyelahir 1300) tarihinde işinde yetersiz kaldığı bahisle azil edilmiştir. 7 Eylül 1887 (H.18 Zilhicce 1304) tarihinde günlük 50 kuruş ücretle Konya vilayeti dâhilinde Ürgüp kazası “*Tahkik-i Ahval Memurluğu*” görevine getirilmiştir. Burada kırk bir gün çalıştığı için toplam 2.050 kuruş kazanmıştır. 29 Ekim 1887 (H.11 Safer 1305) tarihinde günlük 50 kuruş ücretle Konya vilayetine tabi Nevşehir kazasında mevcut olan ambarlarda bulunan zahirelerin hasar tespitini ve belediyeye ait sandık hesaplarını tetkik etmek amacıyla memur olarak atanmıştır.

¹¹⁹ Rütbe-i Saniye'den küçük, Rütbe-i Rabia'dan büyük bir mülkiye rütbesidir. Askeri rütbede karşılığı binbaşısıdır. Bu rütbeye sahip olanlar ricalden sayılmadıkları için teşrifata dâhil değildirler. Elkap olarak “Rif”atlı yazılmaktadır. (Gündüz, 2011:133)

¹²⁰ Kâtibin yazmış olduğu bu tarih normalde Rumi tarihte “13 Teşrinisani 1297” ve Miladi olarak da “25 Kasım 1881” tarihine tekabül etmesi gerekmektedir; ancak kâtibin belgede tırnak işareti içerisinde yazdığı “ 1 Kânunuevvel sene 1297” ile “3 Muharrem 1299” birbirini tutmamaktadır Bkz. (Gazi Muhtar Ahmet Paşa,1993:294). Muhtemelen kâtip bu noktada yanlışlık yapmış olup biz burada ilk verilen tarih olan “3 Muharrem 1299” tarihine denk gelen miladi tarihi verdik.

Bu görevinde on sekiz gün çalıştığı için toplam 900 kuruş elde etmiştir. 17 Kasım 1887 (H.1 Rebiyülevvel 1305) tarihinden 30 Haziran 1888 (H.20 Şevval 1305) tarihine kadar 1.200 kuruş maaşla Konya vilayetinin “*İzmir Zahire-i Sevk Memuriyeti*”ne tayin olmuştur. 15 Temmuz 1888 (H.6 Zilkade 1305) tarihinde uhdesine “*rütbe-i salise*” ile ödüllendirilmiştir. 30 Eylül 1888 (H.24 Muharrem 1306) tarihinden 25 Ocak 1889 (H.23 Cemaziyevvel 1306) tarihine kadar günlük 50 kuruş ücretle Akşehir kazasında “*Tahkik-i Memuriyeti*”nde bulunmuştur. 8 Şubat 1894 (H.2 Saban 1311) tarihinde bir ay kadar Ankara’da bulunduğu sırada “*Vilayet Mektupçusu*¹²¹”nun gerektiği durumlarda ortalıkta bulunmaması cihetiyle vekâleten tayin olmuştur. 22 Eylül 1894 (H.21 Rebiyülevvel 1312) tarihinde 1.500 kuruş maaşla “*Sicill-i Ahval, Mekteb-i Hamidiye ve İstatistik Komisyonları*”nda memur olarak atanmıştır.

Ankara vilayeti vali vekâleti, bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğunu tercüme-i halinde tasdik etmiştir.

Maliye Nezareti’nin hazırlamış olduğu 28 Ocak 1896 (R.17 Kânunusani 1311) tarihli ve 171 numaralı tezkire cevabında, Hakkı Efendi’nin Antakya Tahrir ve Vergi Kitabetleri’ne istihdam olduğu müddet ve bu görevden ne şekilde ayrıldığı tasdik etmiştir. Ayrıca Nevşehir ve Akşehir kazalarındaki görevlerinde aldığı maaş miktarları adı geçen kazaların İdare Meclisleri tarafından hazırlanan 7 Kasım 1895 (R.26 Teşrinievvel 1311) ile 12 Kasım 1895 (R.21 Teşrinievvel 1311) tarihli mazbatalarda beyan edilmiştir. Buna ilaveten Ürgüp kazasındaki memuriyetine dair düzenlenen tezkire, Ankara vilayetine gönderilmiştir.

Hakkı Efendi Konya Vilayeti dâhilinde İzmir Zahire Sevk memuriyetinde iken kendisine yönelik yolsuzluk yapıldığı iddialarına maruz kalmıştır. Bu görevini yürütürken “*Sarayköy’e*¹²²”götürülmesi gereken bir miktar çavdar ile bu vazifede ne kadar süreyle çalışacağını anlatan yazıyı bizzat istasyon direktörü Mösyö Şarle’ye teslim etmiştir. Bu ilmühaber ile birlikte çavdarların teslimi sırasında çavdar miktarın noksan çıkması üzerine Hakkı Efendi suçlamalara maruz kalmıştır. Lakin Aydın vilayeti ile yapılan haberleşmeler neticesinde olayla herhangi bir alakasının olmadığını anlaşılması üzerine “*Konya Vilayeti*

¹²¹ Osmanlıcası “Mektubi-i vilâyet”tir. Bulunduğu yerin adı da ilave edilmek suretiyle “Mektubi-i Vilayet-i .....” şeklinde de kullanılmaktadır. Vazifesi vilayete ait yazıların yazılmasını temin etmekte. Mühim olanlarını kendisi yazar, kalemdeki kâtipler tarafından yazılanları da tashih ederdi. Vilayet mektupçuları aynı zamanda Vilayet İdare Meclisi’nin tabii azasıydılar (Pakalın,1983:II,466)

¹²² Bir diğer adı Ezine olan Sarayköy 1530 yılında Anadolu eyaletinin Kütahya’nın kazasıydı.1882 yılında Aydın vilayetinin Denizli sancağına bağlandı (Sezen,2006:432; Akbayar,2003:140)

Tahkik-i İhtiyaç Komisyonu’nda ve Konya Vilayeti İdare Meclisi ile birlikte bu olayı anlatan bir yazı ile aklandığı, 14 Ocak 1889 tarihli mazbatada belirtilmiştir.

Ankara Vilayet Mektupçuluğu Vekâleti, Sicill-i Ahval, Mekteb-i Hamidi ve İstatistik Komisyonlarına Başkanlığına atandığı tarih ve ayrılmasıyla aldığı maaş miktarı Ankara vilayeti İdare Meclisince hazırlanan 14 Mayıs ve 24 Eylül 1894 (R.2 Mayıs/12 Eylül 1310) tarihli mazbatalarda beyan edilmiştir. Buna ilaveten, Ankara vilayeti de 17 Ağustos 1895 (R.5 Ağustos 1311) tarihli ve 212 numaralı tahrirat cevabında, kendisine “*Rü’us-ı Hümayun*”dan tevdi edilen rütbe-i salise tarihi Osmanlı nüfus tezkiresine eklenip onaylandığı belirtilmiştir.

Ürgüp Kazasındaki görevinde Konya vilayetinde tekâsıt-ı müdevver¹²³ olan “*mültezim*”in¹²⁴ zimmetinin araştırılması için bir komisyon oluşturulmuştur. Hakkı Efendi bu komisyonun azalığına dâhil olmuştur. Aynı tarihte Antakya’da kaçak askerleri ele geçirme ve muayene komisyonu azalığına tayin olmuştur. Bu görevinde almış olduğu maaş miktarı ve işten ayrılması Ankara Vilayetine yazı ile bildirilmiştir. Bununla birlikte İzmir Zahire Sevk Memurluğu sırasında “*Heyet-i Teftişe*” tarafından yapılan araştırma sonucunda, konunun daha iyi anlaşılması için Dersaâdet’e sevk edilmiştir. Maliye Nezareti, yapmış olduğu tahkikat neticesinde 30 Aralık 1895 (R.18 Kânunuevvel 1311) tarihli tahriratın cevabında konuyu açıklığa kavuşturulmuştur.

Hakkı Efendi’nin tercüme-i hal varakasında 1889-1890 (H:1305) tarihinde altı ay kadar “*Ziraat Bankası Muhasebe Kalemi*”nde çalıştığı belirtilmiştir. Daha sonra bu bilgiyi onaylamak üzere gönderilen yazıda Ziraat Bankası Müdüriyeti’nin 29 Temmuz 1889 (R.17 Temmuz 1311) tarihli tezkire cevabında, Hakkı Efendi adında bir muhasebecinin çalışmadığı bildirilmiştir. Hakkı Efendi, ruhsat alarak “*Zerafet*” adında bir eser bastırıp yayınlattığı 23 Mart 1896 (H.8 Şevval 1313) tarihli kayıttan anlaşılmıştır.

8 Şubat 1894 (H.2 Şaban 1311) tarihinde 700 kuruş maaşla “*Ankara Vilayeti Matbaa Muharrirliği*”ne atandığı Ankara Vilayeti İdare Meclisinin 12 Kasım 1895 tarihli mazbatada gösterilmiştir. Görevlerini layıkıyla yerine getirmesinden dolayı 16 Temmuz 1894 (H.12

¹²³ **Tekâsıt-ı müdevver:** Taksitleri bir başkasına devrolunmuş (Parlatır,2009:1162)

¹²⁴ Bir yerin gelir ve giderini götürü olarak üstüne alan ve topladığı vergiyi devlete veren kimse (Parlatır,2009:1176)

Muharrem 1312) tarihinde Hakkı Efendi'nin rütbesi bir derece yukarı çekilerek "*Rütbe-i Saniye Sınıf-ı Sanisi*"¹²⁵yle ödüllendirilmiştir.

14 Aralık 1894 (H.15 Cemaziyelahir 1312) tarihinde 400 kuruş maaşla Ankara'da tesis olunan "*Mekteb-i Hamidiye*" ve "*Rü'us Nezareti*"ne tayin olmuştur. 19 Eylül 1895 (H.29 Rebiyülevvel 1313) tarihinden 6 Kasım 1895 (H.18 Cemaziyelevvel 1313) tarihine kadar 1.500 kuruş maaşla "*Ankara Vilayeti Mektupçuluğu Vekâleti*" vazifesini yerine getirmiştir. Bu göreve atanmasından altı gün sonra 12 Kasım 1895 (H.24 Cemaziyelevvel 1313) tarihinde Matbaa Muharrirliğiyle Rü'us Nezaretindeki görevinden istifa etmiş ve sekiz ay boyunca gönüllü olarak "*Matbaa Müdürlüğü Vekâleti*" görevini üstlenmiştir.

Mektupçuluk vekâleti ve Rüus Nezaretindeki memuriyetlerden dolayı Emekli Sandığında zimmetine ve ilişkisinin kalmadığı ve Sicill-i Ahval Komisyonu Başkanlığı ile Vilayet Matbaa Müdüriyet Vekâleti görevlerinde yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bir sene kadar Ser Muhaberat Komisyonu Başkanlığında gönüllü olarak çalışmıştır. Ankara Vilayetine gelen 4.013 "*Kuban (?)*" muhacirlerini sevk ve iskânlarında göstermiş olduğu gayretleri, Ankara İdare Meclisiyle "*Hamidiye Mektebi Komisyon Heyeti*"nin 9 Kasım 1895 (R.28 Teşrinievvel 1311) ve 12 Kasım 1895 (R.14 Teşrinievvel 1311) tarihli iki kıt'a mazbatada gösterilmiştir.

Kayseri Mutasarrıfı merhum Fiham Paşa'dan kalan malları incelenmek üzere görevlendirilmiştir. Bu vazife için saati beş kuruştan harcırah almıştır. 27 Kasım 1895 (H.9 Cemaziyülevvel 1313) tarihinde kendisine ihtiyaç duyulması üzerine "*Dâhiliye Nezareti Mabeyn-i Mektub-i Kalemi*"ne tayin edilmiştir. 22 Aralık 1895 (H.5 Recep 1313) tarihinde padişah tarafından 1.200 kuruş maaş tahsis edilerek "*Dâhiliye Nezareti Baş Kitabeti*"ne atanmıştır. Var olan memuriyetine ilaveten 13 Ocak 1896 (H.27 Recep 1313) tarihinde Anadolu'da ağır hastalığa yakalanan kimseler için oluşturulan "*Anadolu İane-i Musâbiyet*"¹²⁶ Komisyonu Başkâtip Muavinliği"ne atanmıştır. 13 Ekim 1896 (H.6 Cemaziyelevvel 1314) tarihinde bu muavinlikten istifa etmiştir. Aynı tarihte Hakkı Efendi'nin maaşı, 1.500 kuruşa ulaşmış olup; ancak 13 Mart 1897 (H.9 Şevval 1314) tarihinde maaşı 1.350 kuruşa indirilmiştir.

¹²⁵ Rütbe-i Saniye: Mülki derecelerin beşincidir. Rütbe-i Salise'den büyük. Ula Sanise'den küçüktür. Askeri rütbelerden Miralay'a eşittir. Ricalden sayılmadıkları için teşrifata dâhil değildirler, elkap olarak "İzzetlü Efendi" yazılmaktadır. (Gündüz,2011:133)

¹²⁶ **Musabiyet:** Herhangi bir ağır hastalığa yakalanma (Parlatır, 2009:1135).

Hizmetlerinde göstermiş olduğu başarılarından dolayı, 16 Eylül 1897 (H.18 Rebiyülâhır 1315) tarihinde uhdesine “*Rütbe-i Saniye Sınıf-ı Mütamayize*” tevdi edilmiştir.

14 Mayıs 1898 (H.22 Zilhicce 1315) tarihinde bazı tahkikatlar için 4.000 kuruş harcırah tahsis edilmiştir. Maaşı, 10 Ağustos 1898 (H.22 Rebiyülevvel 1316) tarihinde 1.400 kuruşa çıkarılmıştır.

Şimdiye kadar bulunduğu vazifelerde iyi hizmet gösterdiğine binaen 4 Ekim 1898 (H.12 Cemaziyülevvel 1316)tarihinde “*Dördüncü Rütbeden Nişan-ı Ali Osmanî*¹²⁷” ihsan buyrulmuştur. Ayrıca maaşı, 9 Ekim 1898 (H.23 Cemaziyülevvel 1316) tarihinde 1.440 kuruşa çıkarılmıştır.

30 Ekim 1898 (H.14 Cemaziyelahir 1316) tarihinde 4.000 harcırahla “*Tekfurdağı*¹²⁸”na gitmiştir. Maaşı, 13 Ocak 1899 (H.1 Ramazan 1316) tarihinde 1.490 kuruşa ulaşmıştır. Müfettiş olarak Urfa sancağı dâhilinde bazı durumları tahkik ve tetkik etmesi için padişah tarafından görevlendirilmiştir. Urfa Sancağından sonra 8 Temmuz 1899 (H.28 Safer 1317) tarihinde Halep’e gitmiştir. 21 Temmuz 1899 (H.12 Rebiyülevvel 1317) tarihinden 26 Kasım 1899 (H.22 Recep 1317) tarihine kadar aylık 4.000 kuruş maaşla Diyarbakır’daki bazı durumları incelemek üzere atanmıştır. Urfa’dan Diyarbakır’a gidiş dönüş için 11.051 kuruş harcırah aldığı belirtilmiştir. 29 Nisan 1900 (H.28 Zilhicce 1317) tarihinde 2.000 kuruş maaşla Beyrut vilayetince tahkikat yapması için görevlendirilmiş ve 4.316 kuruş harcırah aldığı, “*Dâhiliye Nezareti Muhasebeciliği*”nin 19 Nisan 1902 (R.6 Nisan 1318) tarihli tezkire cevabında gösterilmiştir.

Göstermiş olduğu üstün hizmetlerinden dolayı 22 Eylül 1900 (H.27 Cemaziyülevvel 1318) tarihinde “*Rütbe-i Evvel Sınıf-ı Sanisi*”yle ödüllendirilmiştir.

Maaşı, 2 Ocak 1901 (H.11 Ramazan 1318) tarihinde 1.890 kuruşa indirilmiştir. 23 Şubat 1901 (H.4 Zilkade 1318) tarihinde Ankara’ya gitmek için toplam 5000 kuruş harcırah almıştır. 7 Eylül 1901 (H.23 Cemaziyülevvel 1319)tarihinde “*Mektubi-i Kalemi Müdüriyeti Muavinliğine*” atanmıştır. Mektubi-i Kalemi Müdüriyeti, 6 Nisan 1902 (R.24 Mart 1318) tarihli ilmühaberde maaşının 14 Eylül 1901 (H.30 Cemaziyülevvel 1319) tarihinde 2.000

¹²⁷ Nişanlar arasında Abdülaziz döneminde çıkarılanların en önemlisidir. Dört dereceli düzenlenmiş ve yalnızca birinci ile ikinci derecelerinde şemse verilmiştir. Araları motiflerle doldurulmuş, uçlarında küçük bir kürecik bulunan yedi kollu yıldız şeklinde tasarlanmıştır. Nişan üzerinde, kollarında ve orta bordürde yeşil, göbekte kırmızı mine uygulanmıştır (Özger, 2010:70)

¹²⁸ Şimdiki adı “Tekirdağ” olan Tekfurdağı, 17.yüzyılda Rumeli eyaletinin Gelibolu sancağının kazasıydı. 1812’deki kayıta Silistre eyaletinin Vize sancağına tabi bir kazaydı. 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Edirne vilayetinin sancağıydı (Sezen,2006:484; Akbayar,2003:158)

kuruşa ve 18 Mart 1902 (H.8 Zilhicce 1319) tarihinde de 2250 kuruşa çıkarıldığını beyan etmiştir. Bu ilmühaberde, kendisinin liyakat sahibi olduğu da belirtilmiştir. Bu beyanlar “*Dâhiliye Nezareti Muhasebeciliği*”nin 19 Nisan 1902 (R.6 Nisan 1318) tarihli tezkire cevabında da gösterilmiştir.

Hakkı Efendi bazı memurlar hakkında inceleme yapmak üzere Akşehir Kazasına gitmiştir. İlk işi, muhasebe defterlerini araştırmak olmuştur. Ekmekçilere verilen erzakların hâsılattan 38.000 kuruş ayrıldığı ve resmi kayıtlara göre 33.000 küsur kuruş var olması gerekirken 30.900 küsur kuruşun kayıtlarda bulunması üzerine “*Maliye Sandık Emini Sabık Yusuf Efendi*” ile ambar memurlarının zimmetlerine para geçirdikleri tespit etmiştir. Bu yolsuzluk sadece bununla kalmamıştır; nakliye için peşinen ödenen akçelerin, muhasebe defterini incelenmesi sonucunda, 46.000 küsur kuruştan daha fazla zimmetlerine geçirdikleri anlaşılmıştır. Ortaya çıkan bu yolsuzluk Akşehir kazası İdare Meclisince düzenlenen 19 Aralık 1888 tarihli mazbatanın suretinde gösterilmiş ve Hakkı Efendi’nin dosyasında muhafaza edilmiştir.

Hakkı Efendi Nevşehir Belediye Dairesi hesaplarının incelenmesi üzere görevlendirilmiştir. Belediyeden 44.000 kuruşluk senedin tahsil edildiği sırada 11.500 kuruşun yok olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda “*Nevşehir Rüşumat Mültezimi*¹²⁹ *Ali Ağa*”nın zimmetine 11.500 kuruşu zimmetine geçirdiği tespit etmiştir. Ayrıca “*Sandık Emini Sabık Nuri Efendi*”ye ait muhasebe defterleri araştırdığında 10.000 kuruşu çaldığı ortaya çıkmıştır. Bu görevin detayları, Konya Vilayeti Belediye Heyeti tarafından 8 Kasım 1887 (R.27 Teşrinievvel 1303) tarihli mazbatanın suretinde beyan edilmiştir. Bu mazbatanın sureti dosyasında muhafaza edilmiştir.

Hakkı Efendi’nin 28 Şubat 1903 (H.1 Zilhicce 1320) tarihinde vefat ettiği Dâhiliye Nezareti Muhasebeciliğince yazılan 18 Mart 1907 (R.5 Mart 1323) tarihli tezkire cevabında beyan edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:80,s.141).¹³⁰

¹²⁹(BOA. DH. SAİD. ,No:66 s.227). Hakkı Efendi’nin bir başka defterde devamı niteliğinde Sicill-i Ahval kaydı tutulmuştur. Burada iki kayıt birleştirilmiştir.

¹³⁰ Hakkı Efendi’nin sicil kaydını devam ettiren bu belgenin başında “*Altmışaltı defterinin iki yüz yirmi yedinci saifesinde Hakkı Bey’in zeylidir*” ifadesi kullanılmıştır. (BAO,DH.SAİD.,No:80,s.141)

4.1.18.Hüseyin Hüsni Efendi

Hoşviran hanedanından Antakya Mütesellimi Bareneli Hacı Hüseyin Ağa sülalesinden Hacı Abdülgani Efendi'nin oğludur. 1872/1873 (H:1289) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki derslerin eğitimini tamamlayarak diploma almaya hak kazanmıştır. Özel hocadan Arapça tedris etmiştir. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça konuşabilmekteydi.

2 Eylül 1890 (H.17 Muharrem 1308) tarihinde stajyer olarak “*Antakya Mal ve İcra-ı Bidayet Mahkeme Kalemleri*”ne dâhil olmuştur. 21 Nisan 1899 (H.10 Zilhicce 1316) tarihinde fahri olarak “*Antakya kazası Maarif Komisyon Azalığı*”na tayin olmuştur. 13 Kasım 1900 (R.31 Teşrinievvel 1316) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Antakya kazası Nüfus Memurluğu*” görevine getirilmiştir.

Antakya Kazası kaymakamlığı, bahsi geçen azalık görevinde işini yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca “*Dâhiliye Nezareti Nüfus-ı Umumiye Müdüriyeti*” de kazandığı maaş miktarını onaylanmıştır.

Osmanlı nüfus tezkiresi, rüştiye mektebi diploması, stajyer olarak tayin olduğuna dair mazbata ve adı geçen azalığa istihdamı hakkında verilen tezkireyi Antakya kazası İdare Meclisi tarafından onaylanıp asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte “*Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahval Şubesi*”nde muhafaza edilmiştir (BOA. DH. SAİD. ,No:132 s.27).

4.1.19.Hüseyin Lebib Efendi

Antakya esnaflarından Hacı Hasan Ağa'nın oğludur. Antakya'da Hicirzade olarak tanınırlar. 1869-1870 (H:1286) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki dersleri tamamlayarak diploma almış ise de daha sonra bu diplomayı kaybetmiştir. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra, Arapça konuşabilmekteydi.

14 Şubat 1890 (H.23 Cemaziyelahir 1307) tarihinde yirmi bir yaşındayken stajyer olarak “*Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi*”ne dâhil olmuştur. 14 Ağustos 1891 (H.8 Muharrem 1309) tarihinde 250 kuruş maaşla geçici olarak “*Cisr-i Cedid (?) Muhafaza Memurluğu*”na tayin olmuştur. Burada altı ay kadar hizmet verdikten sonra 13 Şubat 1892 (H.14 Recep 1309) tarihinde görevinden ayrılmıştır. Daha sonra stajyer olarak tekrardan Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresine devam etmiştir. 13 Ekim 1894 (H.15 Rebiyülâhır 1312)

tarikhinde 200 kuruş maaşla “*Düyun-ı Umumiye Muvakkıt Harir Memurluğu*”na istihdam edilmiştir. 8 Ocak 1895 (H.11 Recep 1312) tarihinde ise 250 kuruş maaşla “*Antep Düyun-Umumiye İdaresine Kâtip*” olarak görevlendirilmişti.

Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti ile İdare-i Merkeziye Müdüriyeti Umumiyesi'nin ortaklaşa hazırlamış olduğu mülahazada, Hüseyin Lebib Efendi'nin işini yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olduğu belirtilmiştir.

25 Şubat 1890 (R.13 Şubat 1305) ve 28 Aralık 1895 (R.16 Kânunuevvel 1310) tarihli Osmanlı tezkiresiyle Antakya Düyun-ı Umumiye Harir Memurluğundan aklandığı dair aldığı şehadetname Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti tarafından onaylanmıştır.

30 Nisan 1896 (H.17 Zilkade 1313) tarihinden 25 Kasım 1896 (H.19 Cemaziyelahir 1314) tarihine kadar maaşına 120 kuruş zam yapılarak “*Antep Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti*” görevine getirilmiştir. 28 Aralık 1896 (H.23 Recep 1313) tarihinde 350 kuruş maaşla “*Süveydiye Düyun-ı Umumiye Memurluğu*”nda görev almaya başlamıştır. 28 Temmuz 1897 (H.27 Safer 1316) tarihinde aynı maaşla ve becayış yoluyla “*Arsus*”¹³¹ *Düyun-ı Umumiye Memurluğu*’na nakil olmuştur.

Hüseyin Lebib Efendi Süveydiye’de vazifesini yerine getirirken alkole düşkün olduğu ve bu yüzden de “*müskirat vergisi*”¹³²’nden toplanması gereken tutarın altında vergi toplaması anlaşıldığından azil edilmiştir.¹³³ Hüseyin Lebib Efendi, ileride kendine çekidüzen verdiği takdirde başka bir yerde görev verilmesi yönünde karar alınmıştır. Başlangıçta yetkililer bu kararı pek de hoş karşılamamasına rağmen, 17 Ocak 1899 (H.5 Ramazan 1316) tarihinde 350 kuruş maaşla ile becayış yoluyla “*Süveydiye Vezne Kitabetine*” nakil edildiği Düyun-ı Umumiye Şubesinin 18 Nisan 1901 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH:SAİD.,No:117,s.83).

¹³¹ Diğer adı “Uluçınar” olan Arsuz, 16.yüzyılın başlarında nahiye, 1608’te tutulan kayıta kaza ve 19. Yüzyılda tekrardan nahiye olarak kayıtlara geçmiştir. (Sezen,2006:35; Akbayar,2003,11). 12 Kasım 2012 tarihinden itibaren Hatay’ın büyükşehir olması hasebiyle Arsuz ilçe olmuştur.

¹³² Osmanlı Devleti’nde imalat, ithalat ve satışı gerçekleşen alkollü içeceklerden ve ispirotodan alınan vergidir. İki vardır. Bunlardan “resm-i miri” mahsulât üzerinden alınan, “resm-i bey’iyye” alkollü içki ve ispiroto bayilerinin yıllık gelirlerinden alınan vergiydi (Öznel, 2007:134)

¹³³ Bu azil konusuna dair belgede tarih belirtilmemiştir.

4.1.20. İbrahim Hakkı Efendi

Attarzade müteveffa Necip Efendi'nin oğludur. 1877/1878 H:1294 yılında Antakya'da doğmuştur. Antakya iptidai mektebinde tahsil görmüştür. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Farsça konuşabilmekteydi.

Antakya kazası Vergi İdaresine stajyer olarak dâhil olmuştur. 17 Nisan 1895 tarihinde aidatla “*Menbiç kazası*¹³⁴ *Süvari Tahsildarlığı*¹³⁵”na tayin olmuştur. Şubat 1897 (Şubat 1312) tarihinde “*İdlip kazası*¹³⁶ *Süvari Tahsildarlığı*”na nakil edilip burada üç ay kadar çalışmıştır. 22 Ekim 1898 (R.10 Teşrinievvel 1314) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Halep Vilayeti Polis Memurluğu*”na atanmıştır. 28 Temmuz 1906 (R.15 Temmuz 1322) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Diyarbakır Üçüncü Sınıf Polis Komiserliği*”ne terfi edilmiştir.

İcra kılınan “*Tensikat-ı umumi*¹³⁷” sonucu “*Halep Vilayeti Tensik Komisyonu*”nun 19 Aralık 1909 (R.6 Kânunuevvel 1325) tarihli kararıyla yerinde kalmıştır. “*1325 Muvazene-i Umumiye Kanunu*” gereği maaşı, 14 Ağustos 1909 (R.1 Ağustos 1325) tarihinden itibaren 300 kuruş üzerinden ödenmiştir (BOA.DH:SAİD.,No:181,s.317).

4.1.21. İdris Avni Efendi

Antebizade İdris Efendi'nin oğludur. 1881/82 (H:1298) tarihinde Antakya'da doğmuştur. İptidai mektebini bitirdikten sonra, Antakya ve “*Rakka*¹³⁸” kazaları rüştiye mekteplerinde müfredattaki dersleri tamamlayıp 12 Temmuz 1899 (R.30 Haziran 1315) tarihinde aliyülâlâ derecede diploma almaya hak kazanmıştır.

Bir müddet “*Rakka Kazası Mal Kalemi*” ve “*Halep Ziraat Bankası Şubesi*”nde stajyer olarak çalışmıştır. 6 Haziran 1900 (H.7 Safer 1318) tarihinden 5 Eylül 1900 (H.10

¹³⁴ Diğer adı “Karamelik” olan Menbiç, Osmanlı Devletine katıldıktan sonra, kademeli olarak sancak-kazanahiye statüsü düşmüştür. Halep vilayetinin Kilis kazasına bağlıydı. Menbiç şimdilerde, Suriye’de köy olmuştur (Sezen,2006:359; Akbayar,2003:116).

¹³⁵ 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi imparatorluğun iç güvenlik teşkilatının yeniden yapılanmasını öngörmüştür. Nizamnameye göre sancak baş- tahsildarı, kaza baş-tahsildarı, piyade ve süvari tahsildarı olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. Bunların maaşları birinci sınıf 500, ikinci sınıf 400 süvariler 300 ve piyadeler 230 olacak şekilde belirlenmiştir. Tahsildarlar, kullanacakları elbise ve silah gibi teçhizat ile binek hayvanlarını kendi ceplerinden karşılayacaklardır. Tahsildarlığa 20 yaşlarından büyük, sağlam vücutlu, hükümet işinde istihdama uygun liyakate sahip ve mutlaka Türkçe yazıp defter tutmasını bilen Osmanlı tebaasından İslam ve Hıristiyan kişilerden mahallince munasip görülenler seçilecektir. (Özbek,2010:166-167)

¹³⁶ Halep vilayetinin kazasıdır (Sezen,2006:246; Akbayar,2003:78).

¹³⁷ 31 Mart Vakası sonrasında İmparatorlukta İttihat ve Terakki Cemiyetinin baskı ile 1909 yılı Tensikat Kanunu çıkarılmıştır. Taşrada bu kanun ile birçok memur açığa alınmıştır.

¹³⁸ Eyalet iken merkezi Urfa olan Rakka, 16.yüzyılda eyalet, 1846’da sancak 1854’ yılından itibaren de kaza olarak yönetilmiştir. Rakka Halep vilayeti dâhilindeydi (Sezen,2006:416; Akbayar,2003:136)

Cemaziyülevvel 1918) tarihine kadar 100 kuruş aylık ücretle “Ziraat Bankası Müfettişlerinden Remzi Efendi”nin özel kitabetinde bulunmuştur. 1 Haziran 1901 (H.13 Safer 1319) tarihinde 250 kuruş aylık ücretle “Harim kazası Ziraat Bankası Sandık-ı Muhasebe Kitabeti Refakati”ne tayin olunmuş ve usul gereğince tahlif¹³⁹ ederek işe başlamıştır.

Harim kazası kaymakamlığı tarafından yazılan mülahazada İdris Avni Efendi'nin iyi ahlak sahibi olduğu tasdik edilmiştir. Ziraat Bankası İdare-i Umumiyesi'nin hazırladığı mülahazada da İdris Avni Efendi'ye “müstahdemdir” denilmiştir.

Halep Ziraat Bankası Şubesi'ne stajyer olarak dâhil olduğu ve Müfettiş Remzi Efendi'nin özel kâtabi görevinde istihdam olduğu süre, almış olduğu maaş miktarları ve ayrılışı hakkında 22 Ekim 1900 (9 Teşrinievvel 1316) tarihli iki kıt'a tasdikname yazılmıştır. Buna ilaveten rüştiye mektebinde hak ettiği diploma Osmanlı nüfus tezkiresi ile tercüme-i hal evrakına işlendiği belirtilmiştir.

1 Temmuz 1901 (H.14 Rebiyülevvel 1319) tarihinden 17 Ocak 1902 (H.10 Şevval 1319) tarihine kadar ve 20 Mayıs 1902 (H.11 Safer 1320) tarihinden 6 Temmuz 1902 (H. 29 Rebiyülevvel 1320) tarihine kadar 100 kuruş maaşla “Harim Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti”nde iki defa ek görev almıştır. 10 Kasım 1902 (H. 8 Şaban 1320) tarihinde 300 kuruş aylık ücretle “Antakya Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti” görevine nakil edilmiştir. Görev yeri değişikliği sonrasında, Harim kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe İdaresi, Antakya Ziraat Bankasına, İdris Avni Efendi'nin ilişığının kalmadığına dair 24 Mayıs 1903 (R.11 Mayıs 1319) ve 7 Mayıs 1904 (R.24 Nisan 1320) tarihli iki kıt'a mazbata göndermiştir.

İdris Avni Efendi'ye 14 Haziran 1904 (H.30 Rebiyülevvel 1322) tarihinden 24 Mayıs 1905 (H.19 Rebiyülevvel1323) tarihine kadar 150 kuruş “rub'-ı maaşla¹⁴⁰” “Antakya Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti Vekâleti” ek görev verilmiştir. İdris Avni Efendi'nin memuriyeti, 14 Haziran 1905 (H.10 Rebiyülâhır 1323) tarihinde 500 kuruş maaşla “Harim”; buradan da 14 Mayıs 1908 (H. 12 Rebiyülâhır 1326) tarihinde de 600 kuruş maaşla “Antakya Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabetleri”ne dönüştürülmüştür. Bu görevlerinde zimmet ve ilişığının kalmadığı 26 Kasım 1907 (R.13 Teşrinisani 1323) ve 9 Ağustos 1909 (R.27 Temmuz 1325) tarihli vukuat pusulalarında beyan edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:128,s.121).

¹³⁹**Tahlif:** Ant içtirme, yemin verdirme (Parlatır, 2009:1611)

¹⁴⁰**Rub:** Dörtte bir, çeyrek, bir şeyin dört kısmından biri (Parlatır, 2009:1417).

4.1.22. Kazım Efendi

Tüccardan Bekir Ağa'nın oğludur. 1878/79 (H:1296) senesinde Antakya'da doğmuştur. İskenderun kazası iptidai ve rüştiye mekteplerini bitirerek diploma almaya hak kazanmıştır. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

26 Temmuz 1906 (H.13 Cemaziyelahir 1324) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Mersin Rüsumat Müdüriyeti Sahil Muhafaza Memuriyeti*”ne tayin olmuştur. 29 Ağustos 1906 (H.25 Cemaziyelahir 1324) tarihinde buradaki görevinden istifa etmiştir.

İskenderun Rüsumat Nezareti tarafından hazırlanan mülahazada, Kazım Efendi'nin bahsedilen memuriyette, zimmet ve ilişkisinin kalmadığı, tercüme-i hal evrakına eklenip onaylanmıştır. Mersin Rüsumat Müdüriyeti'nin hazırlamış olduğu şerhte, tayin tarihi, maaş miktarı ve buradan istifasına dair bilgiler verilmiştir. Ayrıca Osmanlı nüfus tezkiresi, mektep diploması ve adı geçen müdüriyet tarafından onaylanan suretleri, tercüme-i hal varakasıyla birlikte Rüsumat Nezareti Sicil Şubesinde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:169,s.401).

4.1.23. Mahmud Cevad Bey

Teke Sancağı Mutasarrıfı Fehim Paşa'nın oğludur. 1871/72 (H:1288) yılında Antakya'da doğmuştur. Antakya ve Foça rüştiye mekteplerini bitirdikten sonra Mekteb-i Mülkiyeye-i Şahane'nin “*İdadi ve Hal*” bölümlerine dâhil olmuştur. Burada müfredattaki dersleri tamamlayıp 2 Eylül 1893 (R.21 Ağustos 1309) tarihinde âlâ derecede İdadi bölümü diploması almıştır. 18 Temmuz 1896 (R.6 Temmuz 1313) tarihinde de aliyyülâlâ derecede Hal bölümü diploması almaya hak kazanmıştır. Arapça, Türkçe ve Fransızca konuşup yazabilmesinin yanı sıra Rumcaya da aşinadır.

17 Eylül 1897 (H.19 Rebiyülâhır 1315) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Halep Vilayeti Maiyyet Memuru*¹⁴¹” olarak tayin olmuştur. Burada beş ay kadar “*Meclis-i İdare-i Vilayet Kaleminde Umûr-ı Tahririye*” ye yardım ettikten sonra 26 Şubat 1898 (H.4 Şevval 1315) tarihinde “*Meclis-i İdare-i Vilayet Müstantıklığı*¹⁴²”na terfi olmuştur. 19 Ocak 1898 (H.25

¹⁴¹**Maiyyet Memuru:** Bir amirin elinde çalışan memur (Parlatır, 2009:1001)

¹⁴²**Müstantık:** Sorgulayan, sorguya çeken, Sorgu yargıcı (Parlatır,2009:1198)

Şaban 1315) tarihinden 16 Nisan 1898 (H.24 Zilkade 1315) tarihine kadar günlük 150 kuruş maaşla “*Halep Şemsü't Terakki Mektebi*¹⁴³*Tarih muallimliği*” görevine getirilmiştir. 24 Aralık 1898 (H.10 Şaban 1316) tarihinden Mayıs/Haziran 1899 (H. Muharrem 1317) tarihine kadar 151 buçuk maaşla aynı mektepte, Fransız muallimliğine getirilerek ek görev almıştır.

Halep Vilayeti İdare Meclisi tarafından hazırlanan, 18 Haziran 1900 (R.5 Haziran 1316) tarihli mazbatada, Mahmud Cevad Bey'in istihdam edildiği yerlere tayin tarihi ve buralarda aldığı maaş miktarları belirtilmiştir. Mazbatadaki bilgiler Osmanlı nüfus tezkiresinde de yer almaktadır. Ayrıca mektep diplomaları tasdik edilerek kendisine iade edilmiştir.

Birinci sınıftan olan “*Pervari kazası*¹⁴⁴” kaymakamlığı için ne birinci sınıf ne de ikinci sınıf dâhilinde kaymakam bulunamaması üzerine Dâhiliye Nezareti Mahmud Cevad Bey'in bu göreve tayin olunması için Memurin-i Mülkiye Komisyonu'na konuyla ilgili tezkire havale etmiştir. Yapılan inceleme sonrasında istihdama mani herhangi bir şeyin olmamasının anlaşılması üzerine 27 Ekim 1902 (H.3 Recep 1318) tarihinde 2250 kuruş maaşla “*Pervari kazası kaymakamlık*” görevine seçildiği kendisine bildirilmiştir.

Dâhiliye Nezareti, nizam gereğince üçüncü sınıf kaymakamlık “*intihabnamesi*¹⁴⁵” Mahmud Cevad Bey'e ita kılındığı, 16 Temmuz 1903 (R.3 Temmuz 1319) tarihli ve 414 numaralı tezkirede bildirilmiştir. Memurin-i Mülkiye Komisyonu da bu konudan, 24 Temmuz 1903 (R.11 Temmuz 1319) tarihli ve 286 numaralı tezkirede bahsetmiştir.

Siirt Mutasarrıflığınca görülen lüzuma binaen, Şirvan kaymakamıyla becayişi gündem gelmiştir. Bu yer değişikliğinin gündeme gelmesinde, Mahmud Cevad Bey'in işinde başarılı ve faydalı olması etkili olmuştur. Konun çözüme kavuşması için önce Bitlis vilayetine ve daha sonra Dâhiliye Nezaretine tezkireler gönderilmiştir. Memurin-i Mülkiye Komisyonu tarafından Mahmud Cevad Bey'in tercüme-i halinin tahkikatı sonrasında Şirvan kaymakamlığına atanmasına dair olumsuz etken olmaması üzerine, 26 Temmuz 1904 (H.13

¹⁴³ 1904/05 (H.1322) yılındaki Halep salnamelerinde kayıt altına alınan bu mektep iptidai ve rüştiye derecesinde özel bir okuldur (Eroğlu-Babuçoğlu-Köçer,2012:562).

¹⁴⁴ 1820 yılındaki kayıtlarda nahiye, 1880 ile 1920 yılındaki kayıtlarda ise kaza olduğu görülmektedir. Pervari, Bitlis vilayetinin Siirt sancağına bağlı bir kaza idi (Sezen, 2006:406; Akbayar,2003:132)

¹⁴⁵ **Intihabname:** Seçilmeyi bildiren mektup, yazı (Parlatır,2009:751)

Cemaziyelevvel 1322) tarihinde aynı maaşla becaiş yoluyla “*Şirvan kazası Kaymakamlığı*¹⁴⁶”na nakil edilmiştir.

Mahmud Cevad Bey’in nizama göre üçüncü sınıf kaymakamlık süresini tamamlaması üzerine Dâhiliye Nezareti, 15 Mart 1905 (R.2 Mart 1321) tarihli ve 2 numaralı tezkirede ikinci sınıf kaymakamlık intihabnamesi, kendisine ihsan buyrulmuştur. Memurun-i Mülkiye Komisyonu da 21 Mart 1909 (R.8 Mart 1321) tarihli ve 338 numaralı tezkirede, ikinci sınıf kaymakamlık intihabnamesi hakkında düzenleme yapmıştır. Bunun üzerine Dahiliye Nezareti, Bitlis vilayetine göndermiş olduğu tezkirede, Mahmud Cevad Bey’in ikinci sınıf dâhilinde olan Çölemerik kazası kaymakamıyla becaiş yapılması için talimat verilmiştir. Yapılan haberleşmeler neticesinde Memurin-i Mülkiye Komisyonunca, 13 Ağustos 1908 (H.15 Recep 1326) tarihinde aynı maaşla becaiş yoluyla “*Çölemerik kazası Kaymakamlığı*¹⁴⁷”na nakil edilmiştir.

Mahmud Cevad Bey, kazanmış olduğu birinci sınıf kaymakamlık intihabnamesini henüz alamadığı için Sicill-i Âhval Memurin Komisyonuna dilekçe göndermiştir. Komisyonca yapılan düzenleme sonrasında, 19 Nisan 1909 (R.6 Nisan 1325) tarihli ve 469 numaralı tezkirede, birinci sınıf kaymakamlık intihabnamesinin tahsisi kendisine tebliğ edilmiştir.

Mahmud Cevad Bey’in maaşı, 14 Ağustos 1909 (H.27 Recep 1327) tarihinde icra kılınan tensikat sonrasında 2.500 kuruşa yükseltilmiştir.

Dâhiliye Nezareti’nin tezkiresi üzerine, 18 Eylül 1909 (H 2 Şaban 1327) tarihinde 2.500 kuruş maaş ve becaiş yoluyla “*Kilis kazası Kaymakamlığı*”na nakil edilmiştir. Ancak burada alkole düşkün olması hasebiyle vazifesini layıkıyla yerine getiremediği ve hakkındaki şikâyetlerin ardı arkasının kesilmemesi üzerine Halep Vilayeti, 30 Mart 1910 (H.18 Rebiyülevvel 1328) tarihinde Mahmud Cevad Bey’i azil etmiştir.

Pervari kazası İdare Meclisi tarafından hazırlanan mazbatada, Mahmud Cevad Bey’in 27 Aralık 1900 (R.14 Kânunuevvel 1316) tarihinden 7 Temmuz 1904 (R.24 Haziran 1320) tarihine kadar Pervari kaymakamlığında bulunduğu sırada zimmetinde bir şeyin bulunmadığı ve burada işini layıkıyla yerine getirdiğini belirtmiştir. Bu mazbataya atfen Siirt Sancağı İdare Meclisi de 8 Kasım 1904 (R.26 Teşrinievvel 1320) tarihli mazbata düzenlemiştir.

¹⁴⁶ Diğer adı “Küfre” olan Şirvan, kaza olarak yönetilmekteydi. Bitlis vilayetinin Siirt sancağına tabiydi (Sezen, 2006:473; Akbayar, 2003:154)

¹⁴⁷ Van vilayetinin Hakkari sancağına bağlı bir kazaydı (Sezen, 2006:132; Akbayar,2003:32)

Siirt Sancağı İdare Meclisi, Mahmud Cevad Bey'in 9 Temmuz 1904 (R.26 Haziran 1320) tarihinden 3 Ekim 1907 (R.21 Eylül 1323) tarihine kadar asaleten; 4 Ekim 1907 (R.21 Eylül 1323) tarihinden 12 Ağustos 1908 (R.30 Temmuz 1324) tarihine kadar vekâleten yürüttüğü Şirvan Kazası Kaymakamlığı görevini layıkıyla yerine getirdiğini, hazırladığı 20 Eylül 1908 (R.7 Eylül 1324) tarihli mazbata ile açıklamıştır.

Hakkâri Sancağı İdare Meclisi, Mahmud Cevad Bey'in zimmetinde herhangi bir şeyin olmadığı ve işini yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olduğunu, 26 Eylül 1909 (R.13 Eylül 1325) tarihli mazbatanın onaylanmış suretinde belirtilmiştir.

Mahmud Cevad Bey'in 14 Kasım 1909 (R. 1 Teşrinisani 1325) tarihinden 21 Aralık 1909 (R. 8 Kânunuevvel 1326) tarihine kadar 2.250 , 22 Aralık 1909 (R.9 Kânunuevvel 1325) tarihinden 4 Nisan 1910 (R.22 Mart 1326) tarihine kadar 2.500 kuruş asalet maaşı aldığı; 5 Nisan 1910 (R.23 Mart 1326) tarihinden 16 Şubat 1911 (R.3 Şubat 1326) tarihine kadar vekaleten bulunduğu Kilis kazası, zimmetine herhangi bir şeyi geçirmediği ve görevini layıkıyla yerine getirdiği, Halep Vilayeti İdare Meclisi tarafından hazırlanan 16 Haziran 1911 (R.3 Haziran 1327) tarihli mazbatadan anlaşılmış ve bütün belgelerin onaylanmış suretleri Mahmud Cevad Bey'in dosyasında muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:93,s.231).

4.1.24. Mehmed Asım Efendi

Müteveffa Hacı Mehmed Rıfat Efendi'nin oğludur.18 Ocak 1868 (H.23 Ramazan 1284) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde tahsil gördükten sonra özel hocadan Arapça ve Farsça dersleri almıştır. Türkçe okuyup yazabilmesinin yanı sıra Arapça konuşabilmekteydi.

13 Mart 1895 (H.16Ramazan1312) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya Nüfus-ı Belediye Sandık Emaneti*”ne tayin olunmuştur. Maaşı, 10 Nisan 1897 (H.8 Zilkade 1314) tarihinde 250 kuruşa ulaşmıştır. Bu görevine ek olarak, bahsi geçen ayın başlangıcından fahri olarak “*Tesisat-ı Askeriye*”de çalışmıştır. Bu vazifelerinde, yirmi beş ay yirmi gün istihdam olduktan sonra nizam gereğince görev süresinin dolması hasebiyle, 2 Nisan 1898 (H.10Zilkade 1315) tarihinde her iki görevinden de ayrılmak zorunda kalmıştır. 29 Aralık 1889 (H.25Şaban 1317) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya Kazası Vergi Kitabeti Refakati*”ne getirilmiştir.

Osmanlı nüfus tezkiresiyle birlikte sandık emaneti görevine istihdam olunduğu tarih, aldığı maaş miktarı, ayrılma sebebi ve buradaki görevinden aklanması, Antakya İdare Meclisi tarafından hazırlanan 20 Eylül 1900 (R. 7 Eylül 1316) tarihli mazbatada açıklanmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:125,s.393).

4.1.25.Mehmed Bey

Antakyalı tüccarlardan müteveffa Mahmud Efendi'nin oğludur. 1853/54 (H.1270) senesinde Dersâadet'te doğmuştur. "*Ebu-efsaray (?) İptidai Mektebi*"nden mezun olmuştur. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

13 Şubat 1877 (H.29 Muharrem 1294) tarihinde yirmi dört yaşındayken 100 kuruş maaşla "*Himaye-i Ordu- Hümayun Nizamiye Yoklama Kalemî*"ne stajyer olarak tayin olmuştur. 25 Mart 1880 (H.13 Rebiyülâhır 1297) tarihinde 380 kuruş maaşla "*Dördüncü Sınıf Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesi Mülazımlığı*"na nakil olmuştur. 14 Ekim 1890 (H.29 Safer 1308) tarihinde 640 kuruş maaşla "*Üçüncü Sınıf-ı Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesi Mülazımlığı*"na terfi ettirilmiştir.

Levazımat-ı Umumiye Müdüriyetinden yazılan mülahazada, Mehmed Bey'in işinin ehli ve müdavim olduğu onaylanmış ve Osmanlı nüfus tezkiresine aynen işlenmiştir.

Mehmed Bey'in maaşı, 13 Mart 1897 (H.9 Şevval 1314) tarihinde 576 kuruşa indirilmiştir. 14 Nisan 1902 (H.5 Muharrem 1320) tarihinde 846 kuruş maaşla "*İkinci Sınıf-ı Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesi Mülazımlığı*"na terfi edildiği, Makam-ı Serasker-i Sicil Şubesinin 12 Mayıs 1904 (R.29 Nisan 1320) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir. 14 Aralık 1907 (H.8 Zilkade 1325) tarihinde 1.000 kuruş maaşla "*Birinci Sınıf-ı Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesi Mülazımlığı*"na terfi edilmiştir.

Mehmed Bey, 14 Eylül 1909 (R.1 Eylül 1325) tarihinde icra kılınan tensikat sonucunda aynı maaşla "*Levazımat-ı Umumiye Dairesi İkinci Şubesine bağlı Ambar İdare*"sine nakil edilmiştir. 5 Şubat 1911 (R.23 Kanunusani 1326) tarihinde emekliye ayrıldığı 29 Ekim 1911 (R.6 Teşrinievvel 1327) tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:83,s.49).

4.1.26. Mehmed Celaleddin Efendi

Halep Vilayeti Telgraf ve Posta Müfettiş Muavini müteveffa Salih Efendi'nin oğludur. 1881/82 (H:1298) senesinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde müfredattaki dersleri talim ettikten sonra Halep rüştiye mektebinde sarf ü nahv, gülistan ve hesapokuduktan sonra mezun olmuştur. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1895/96 (H:1311) senesinde “*Halep vilayeti*” ve akabinde “*Dersââdet Telgraf Merkezleri*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 13 Ocak 1900 (H.12 Ramazan 1317) tarihinde 100 kuruş maaşla “*Telgraf ve Posta Nezareti Kontrat Memurluğu*”na tayin olunmuştur.

Memuriyeti, Telgraf ve Posta Nezareti Sicil ve Muhasebe Kalemleri kaydında mutabıktır. Osmanlı nüfus tezkiresi şubece aynen görülerek kendisine iade edilmiştir.

Mehmed Celaleddin Efendi'nin maaşı, 14 Eylül 1903 (H.21 Cemaziyelahir 1321) tarihinde 110 kuruşa ulaşmıştır. 14 Ekim 1905 (H.14 Şaban 1323) tarihinde 50 kuruş maaşla becayiş yoluyla “*Telgraf ve Posta Nezareti Kefalet ve Tahsilât Kalemi Memurluğu*” görevine nakil edilmiştir. Bu görev yeri değişikliği Telgraf ve Posta Sicil Şubesinin 16 Temmuz 1907 (R.3 Temmuz 1323) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:118,s.203).

4.1.27.Mehmed Cemal Efendi

Rüsumat Başkâtiplerinden merhum Firûz Efendi'nin oğludur. Antakya'da Katipzade olarak tanınırlar. 17 Ekim 1868 (H.1 Recep 1285) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya kazası iptidai mektebi ile bir müddet medresede tahsil görmüştür. Arapça ve Türkçe konuşup yazabilmenin yanı sıra Farsçaya da aşinadır.

16 Mart 1887 (H.20 Cemaziyelahir 1304) tarihinde stajyer olarak “*Antakya kazası Tapu Kalemi*”ne başlamıştır. Temmuz 1893 (H.Zilhicce 1310) tarihinde aidatla¹⁴⁸ “*Antakya kazası Tapu Kitabeti*”ne tayin olunmuştur.

Mehmed Cemal Efendi'nin Antakya Tapu kitabeti görevini sürdürürken evrakta sahtecilik suçunu işlediği öne sürülmüştür. İddia edilen suçun gelişmesinde Fransız Katolik papazlarından “*Mansurun (?)*” adlı bir kişinin kendisine varis tayin etmeden vefat etmesi önemli rol oynamıştır. Çünkü merhumun malları, kanun gereği ya bir vakfa ya da devlet

¹⁴⁸ Belgede bu aidatın miktarı belirtilmemiştir.

hazinesine devrolunması gerekmektedir. Bu fırsattan yararlanmak isteyen “*Fransız Konsolosu Mösyö Poton*¹⁴⁹” malların kendisine devir olunması yönünde usule aykırı davranarak, bir hane, bir parça arsa ve iki tarla, bir dükkân içeren sahte bir tapu senedi düzenlemiştir. Mehmed Cemal Efendi bu malları kayıt altına alırken buna göz yumduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca Mehmed Cemal Efendi, Papaz Mansurun’dan kalan arsanın müzayedesinde ihaleye fesat karıştırdığı iddiasıyla karşılaşmıştır. Bu sebeplerden ötürü Mehmed Cemal Efendi, Haziran- Temmuz 1896 (H. Muharrem 1314) tarihinde işten el çektirilmiştir. Bunun üzerine özel bir komisyon kurularak vakanın detaylı incelenmesi kararı alınmıştır. Antakya İdare Meclisi Mehmed Cemal Efendi’nin bu suçlamalarla alakasının olmadığı kararını vermiştir. Lakin kendisine memuriyetin iade edilmesine rağmen yaşananlar sonrasında, sağlığının bu olumsuz durumdan etkilenmesi hasebiyle açıkta kalmayı tercih etmiştir.

13 Şubat 1906 (H.17 Muharrem 1324) tarihinde tekrardan Antakya Tapu Kitabeti görevine getirilmiştir. 16 Ağustos 1907 (H.7 Recep 1325) tarihinde ise tensikat sonrasında maaşı 500 kuruş olduğu ve Antakya Tapu kitabetinde devamlı memur olduğu Halep vilayetinden gönderilen 24 Ocak 1910 (R.11 Kânunusani 1325) tarihli “*Tensik Komisyonu*” mazbatasından anlaşılmıştır.

Defter-i Hâkâni Nezareti, Antakya kazası kaymakamlığı tarafından düzenlenen mülahazaya atfen Mehmed Cemal Efendi’nin tercüme-i halini onaylamıştır. Belgesini onaylamıştır. Antakya İdare Meclisi, Antakya Tapu kitabetinden ayrılış tarihi, itham edilen suçlamalar ve bu suçlamalardan aklanması, özel bir komisyonun 23 Eylül 1906 (R.10 Eylül 1322) tarihli raporunda belirtilmiştir. Antakya İdare Meclisi’nin 13 Ağustos 1906 (R.1 Ağustos 1312) tarihli mazbatasını ile 4 Ağustos 1896 (R.23 Temmuz 1312) tarihli devr-i muhasebe defterinin ekinde ve Mehmed Cemal Efendi’nin tercüme-i hal evrakında onaylanmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:187,s.62).

4.1.28. Mehmed Efendi

Antakya ahalisinden müteveffa Attar İbrahim Ağa’dır. Antakya’da Topçuzade olarak tanınırlar. 29 Ekim 1867 (H.1 Recep 1284) tarihinde Antakya’da doğmuştur. Antakya’da

¹⁴⁹ Mösyö Alber Poton 1882- 1901 (H:1299-1318) yılları arasında Antakya’da Fransız konsolosluk görevini ifa etmişlerdir (Eroğlu-Babuçoğlu-Köçer, 2012:547).

mahalli mektebinde Arapçadan İzhara¹⁵⁰ ve Farsçadan Gülistana kadar tahsil görmüştür. Türkçe ve Arapça okuyup yazabilmekteydi.

3 Nisan 1888 (H.21 Recep 1305) tarihinde yirmi bir yaşındayken stajyer olarak “Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi”ne başlamıştır. 2 Ocak 1889 (H.29 Rebiyülâhır 1306) tarihinde 200 kuruş maaşla “Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresine bağlı Harir Mukayyitliği” görevine tayin olunmuştur. 29 Ekim 1893 (H.18 Rebiyülâhır 1311) tarihinde 300 kuruş maaşla “Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi İkinci kitabet ve Sandık Emaneti” görevine nakil edilmiştir.

Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti ile İdare Merkezi Genel Müdüriyeti tarafından hazırlanmış mülahazada, iyi hal sahibi ve işinde yeterli olduğu onaylanmıştır. Düyun-ı Umumiye Nezareti, 13 Mart 1884 (R.1 Mart 1300) tarihli mazbataya Osmanlı nüfus tezkiresini işlemiştir.

27 Nisan 1894 (H.21 Şevval 1311) tarihinden itibaren 100 kuruş sülüs¹⁵¹ maaşla “Cisr-i şuşur kazası Memuriyet Vekâleti” görevine istihdam edilmiştir. Burada 2 ay 5 gün çalışmıştır. 21 Eylül 1894 (H.21 Rebiyülevvel 1312) tarihinden itibaren de 100 kuruş sülüs maaşla “Süveydiye Düyun-ı Umumiye Memuriyet Vekâleti” uhdesine ek görev verilmiştir. Burada da 2 ay 21 gün çalışmıştır. 13 Aralık 1894 (H.16 Cemaziyelahir 1312) tarihide 400 kuruş maaşla “Birecik Kazası Düyun-ı Umumiye Memuriyeti”ne terfi edilmiştir. 23 Haziran 1897 (H.22 Muharrem 1315) tarihinde aynı maaşla “Cisr-i şuşur kazası memuriyeti” görevine nakil edilmiştir. Düyun-ı Umumiye Memurin Osmaniye Şubesinin 6 Mayıs 1902 (R.23 Nisan 1318) tarihli vukuat pusulasında, Mehmed Efendi'nin tayin ve terfi konuları gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:92,s.257).

4.1.29.Mehmed Efendi

Süleyman Ağa'nın oğludur.1866/67 (H:1283) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya kazası sıbyan mektebinde müfredattaki derslerin tahsilini tamamlayarak mezun olmuştur. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapçada konuşabilmekteydi.

¹⁵⁰Arapçada bir tecvit bilimidir (Parlatır,2009:802).

¹⁵¹Sülüs: Üçte bir, sikkenin üçte bir değerindeki madeni para. (Parlatır,2009:1541)

13 Mart 1894 (H.6 Ramazan 1311) tarihinde stajyer olarak “*Antakya Kazası Tahrirat*” ve daha sonra “*Nüfus Kalemlerine*” dâhil olmuştur. 20 Aralık 1896 (H.15 Recep 1314) tarihinde 250 kuruş maaşla “*İskenderun Kazası Nüfus Memuriyeti*”ne tayin olunmuştur.

Antakya Kazası kaymakamlığı ile Dahiliye Nezareti Nüfus-ı Umumiye Müdüriyeti, Mehmed Efendi'nin tercüme-i hal evrakına bulunduğu görevlerde kazanmış olduğu maaşları tasdik etmiştir. Osmanlı nüfus tezkiresiyle beraber ve stajyerliğini anlatan mazbata da, Antakya Kazası İdare Meclisi tarafından onaylanmıştır. Bu tasdik edilen belgeler asıl tercüme-i haliyle birlikte Dâhiliye Sicill-i Ahval Şubesinde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:118,s.395).

4.1.30. Mehmed Faik Efendi

Şerifzade müteveffa Hulki Efendi'nin oğludur. 1882/83 (H:1300) senesinde Antakya'da doğmuştur. Özel hocadan temel din bilimleri derslerini aldıktan sonra Antakya rüştiye mektebinin dördüncü sınıfına tahsil etmiş ise de diploma alamadan 23 Mart 1904 (R.10 Mart 1320) tarihinde bu mektepten tasdikname almıştır.

14 Ağustos 1901 (H.8 Rebiyülahır 1319) tarihinde stajyer olarak “*Antakya kazası Ziraat Bankası Sandığı*”na dahil olmuştur. 28 Ocak 1903 (H.29 Şevval 1320) tarihinde yine stajyer olarak “*Antakya Kazası Tapu İdaresi*”ne nakil olmuştur. 6 Nisan 1904 (H.20 Muharrem 1322) tarihinde tahlif usulüyle 250 kuruş maaşla “*Harim kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti*”ne tayin olmuştur. 17 Ağustos 1904 (H.5 Cemaziyelahir 1322) tarihinde 200 kuruş ücretle “*İskenderun kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete Vekâleti*”ne istihdam edilmiştir. 14 Mart 1905 (H.7 Muharrem 1323) tarihinde 400 kuruş maaşla memuriyetine asalet verilmesine bağlı olarak Harim kazasındaki görevinden ayrılmıştır.

İskenderun kazası kaymakamlığı ile Ziraat Bankası Umumiyesi vazifesini ifa etmekte olduğunu tasdik etmiştir. Hizmet sabıkasında istihdam olduğu müddetler, aldığı maaş miktarları, hangi sebepten ötürü görevinden ayrıldığı ve bu görevlerden aklandığı Harim kazası İdare Meclis tarafından 18 Temmuz 1904 (R.5 Temmuz 1320) tarihli mazbatada beyan edilmiştir. Osmanlı nüfus tezkiresi, stajyerliğindeki iyi hizmetlerine bağlı olarak 23 ve 24 Mart 1904 (R.10 ve 11 Mart 1320) tarihli iki kıta mazbata hazırlanmış ve onaylanmış suretleri asıl tercüme-i haliyle birlikte şubede muhafaza edilmiştir.

14 Kasım 1907 (H.8 Şevval 1325) tarihinden 3 Haziran 1908 (H.3 Cemaziyelevvel 1326) tarihine kadar 250 kuruş nısf maaşla “*İdlip kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabet Vekâleti*” uhdesine ek görev verilmiştir. Bu görevinden dolayı zimmetine herhangi bir şeyi geçirmediği 9 Temmuz 1910 (R.26 Haziran 1326) tarihli vukuat pusulasında yazılmıştır.

Mehmed Faik Efendi'nin maaşı, 14 Aralık 1910 (R.1 Kanunuevvel 1326) tarihinde 500 kuruşa ulaşmıştır. 700 kuruş maaşla “*Kozan sancağı Muhasebe Baş Kitabeti*”ne nakil edilmiş ve buradaki işine, 1 Mayıs 1911 (R.18 Nisan 1327) tarihinde başlamıştır. Bu görevine ilaveten, 14 Mart 1913 (R.1 Mart 1329) tarihinde 29 Mart 1313 (R.16 Mart 1329) tarihine kadar maaşına 450 kuruş zam yapılarak “*Kozan Sancağı Muhasebeciliği Vekaleti*” görevini ifa etmiştir. Bu bilgiler, Ziraat Bankası ile Maliye Sicil Şubesi tarafından kaleme alınan 23 Kasım ile 12 Aralık 1913 (R.10 ve 29 Teşrinisani 1329) tarihli vukuat pusulalarında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:131,s.409).

4.1.31. Mehmed Ferid Efendi

Alay katibi müteveffa Mehmed Said Efendi'nin oğludur. 1876/77 (H:1283) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan mektebinden mezun olmuştur. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

“*Sandıklı kazası*¹⁵² *Tahrirat Kalemi*”nde üç sene kadar stajyer olarak çalışmıştır. 23 Mayıs 1891 (H.14 Şevval 1308) tarihinden 4 Aralık 1894 (H.5 Cemaziyelahir 1312) tarihine kadar 250 kuruş maaşla “*Geyikler*¹⁵³” nam-ı diğer “*Dinar*¹⁵⁴ *Belediye Kitabeti ve Sandık Emaneti*” görevine tayin olunmuştur. 14 Aralık 1894 (H.15 Cemaziyelahir 1312) tarihinden 1 Temmuz 1897 (H.30 Muharrem 1315) tarihine kadar da, aynı miktar maaşla “*Şeyhler*¹⁵⁵ *Belediye Kitabeti ile Sandık Emaneti*” görevinde çalışmıştır. 22 Temmuz 1897 (H.21 Safer 1315) tarihinden 20 Temmuz 1901 (H.3 Rebiyülahir1319) tarihine kadar aynı miktar maaşla Şeyhler Nahiyesine bağlı Çivril¹⁵⁶ İstasyon Müdürlüğü Şube Kitabeti”ne istihdam edilmiştir. 21 Temmuz 1901 tarihinden 3 Mayıs 1908 (H.1 Rebiyülahir 1326) tarihine kadar 200 kuruş maaşla “*Şeyhlü(?) nahiyesi Mal Kitabeti*” görevine getirilmiştir. . 15

¹⁵² Hudavendiğar vilayetinin Karahisar-ı Sahib sancağına tabi bir kazaydı (Sezen,2006:431; Akbayar,2003:140).

¹⁵³ Diğer adı “Dinar” olan bu kaza, 1842 yılındaki kayıta Kütahya sancağının, 1909 yılındaki kayıta ise Afyon sancağının kazası olduğu görülmektedir (Sezen,2006:194; Akbayar, 2003:60) Ayrıca belgede katip, Geyikler'in diğer adı olan Dinar adını da vermiştir.

¹⁵⁴ (Sezen,2006:150; Akbayar,2003:46)

¹⁵⁵ 1867 yılındaki kayıta, Afyon Sancağının Sandıklı kazasına tabi bir nahije olduğu görülmektedir (Sezen, 2006:471; Akbayar, 2003:153). Sezen eserinde “Şeyhlü” diye neşr ederken, Akbayar ise kitabında “Şeyhler” diye bu yerden bahsetmiştir.

¹⁵⁶ 1924 yılındaki kayıta Denizli ilimizin köyü olduğu görülmektedir (Sezen, 2006:130; Akbayar, 2003:39).

Haziran 1908 (H.15 Cemaziyülevvel 1326) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Sandıklı kazası Mukadderât*¹⁵⁷ *Kitabeti*”ne tayin olmuştur.

Sandıklı Kazası Mal Müdürlüğü ile Sandıklı Kazası Kaymakamlığı tarafından hazırlanan mülahazada, Mehmed Ferid Efendi'nin işinde muktedir olduğunu beyan etmişlerdir. Bu yazı bir üst makam olan “*Karahisar-ı Sâhib*¹⁵⁸ *Sancağı Muhasebeciliği ile Mutasarrıflığı*”nca birlikte onaylanmıştır. Bu mülahaza “*Hudavendigâr vilâyeti Defterdarlığı*”nca da tasdik edilmiştir. Son olarak Maliye Nezareti de yukarıda adı geçen kurumların aldığı kararla aynı doğrultuda görüşte olduğunu belirtmiştir.

Mehmed Ferid Efendi'nin hizmetlerini anlatan sabıka kaydında, istihdam müddeti, kazanmış olduğu maaşların miktarı, bu görevlerden ayrılış sebepleri ve ilişkisinin kalmadığı izah edilmiştir. Sandıklı Kazası İdare Meclisi, 25 Nisan 1895, 25 Temmuz 1897, 9 Eylül 1901, 3 Haziran 1908, 21 Nisan 1909 ve 21 Mart 1909 tarihli 6 adet mazbata düzenlemiştir. Bu mazbatanın içeriğinde Mehmed Ferid Efendi'nin tayin tarihi ve almış maaşların miktarları yazılmıştır. Bu mazbatalar tercüme-i hal evrakının aslıyla birlikte Sicill-i Ahval şubesinde muhafaza edilmiştir (BOA. DH. SAİD, No:156,s.227).

4.1.32.Mehmed Fevzi Efendi

Müteveffa Nazif Efendi'nin oğludur. 1880/81 (H:1298) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya iptidai ve rüştiye mekteplerinde tahsil görerek 1 Ağustos 1892 (R.20 Temmuz 1308) tarihinde rüştiye mektebinden aliyyülâlâ derecede diploma almaya hak kazanmıştır. Özel dersler almıştır. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça konuşabildiği ve Farsça ve Fransızcaya aşina olduğu tercüme-i hal evrakında belirtilmiştir.

Uzunca bir müddet “*Antakya Bidayet Mahkemesi Kalemi*”nde stajyer olarak görevine devam ettikten sonra 1908-1909 (H:1326) senesinde toplanan aşar vergisi olan 6.400 kuruşu kaybetmesine rağmen bu meblağın tamamını geri ödemiştir. 13 Şubat 1911 (H.13 Safer 1329) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Antakya Evkaf Memurluğu*”na tayin olmuş ve aynı tarihte işe başlamıştır. Evkaf Nezareti, Mehmed Fevzi Efendi'nin memuriyetini 2 Şubat 1914 (R.20 Kânunusani 1329) tarihinde onaylamıştır.

¹⁵⁷ Hukuk dalında keyl, vezin, sayı, zirâ' yani ölçü, tartı ve sayı ile miktarı tayin olunabilen şeyler hakkında kullanır bir tabirdir (Pakalın,1983,II, 575).

¹⁵⁸ Günümüzde Afyonkarahisar'ın eski adıdır. (Sezen,2006:279;Akbar, 2003:90).

Halep Vilayeti Evkaf Müdürlüğü, stajyer olarak başladığı yer olan Antakya Bidayet Mahkemesi heyetinde iken üzerine zimmetli olan paranın kaybetmesi üzerine bu parayı tamamını ödediği 4 Ocak 1896 (R.23 Kânunuevvel 1311) tarihli mazbatada açıklanmıştır. Ayrıca Müdürlüğün 28 Aralık 1911 (R.15 Teşrinievvel 1327) tarihli tezkiresiyle 11 Haziran 1912 (R.29 Mayıs 1328) tarihli tahriratında bir başka yerde görev almasına engel herhangi bir unsurun kalmadığı belirtilmiştir.

Maliye Nezareti tarafından hazırlanan 23 Şubat 1913 (R.10 Şubat 1328) tarihli tezkirede, Mehmed Fevzi Efendi'nin Antakya Evkaf Memurluğuna atama ile işe başlama tarihi gösterilmiştir.

Halep Vilayeti Evkaf Müdüriyeti, 30 Kasım 1911 (R.17 Teşrinisani 1327) tarihli telgraf metninde, Mehmed Fevzi Efendi'nin memuriyeti doğrulamıştır. Bu bilgiler 13 Şubat 1911 (R.19 Kânunusani 1329) ve 23 Şubat 1911 (R.30 Kânunusani 1329) tarihlerinde Memurin Kalemi ile Halep Vilayeti Evkaf Müdüriyeti arasında geçen yazışmalardan anlaşılmıştır. Bahsi geçen mazbatalar, Osmanlı nüfus tezkiresi, rüştiye diplomasının onaylanmış sureti, telgraf metni ve imtihan evrakı tercüme-i hal evrakıyla birlikte Mehmed Fevzi Efendi'nin dosyasında muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:199,s130).

4.1.33.Mehmed Hamdi Efendi

Tımar Sipahi Ümerasından Veliyyüddin Efendi'nin oğludur. 29 Ekim 1867 (H.1 Recep 1284) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya kazasında sıbyan mektebinde temel dersleri okuduktan sonra Kozan Sancağında rüştiye mektebinde müfredattaki derslerin tahsilini tamamlayarak diploma almaya hak kazanmıştır. Arapça konuşabilmekte ve Farsçaya da aşinadır. Ayrıca Türkçe okuyup yazabilmektedir.

29 Ağustos 1884 (H.7 Zilkade 1301)tarihinde on yedi yaşındayken 225 kuruş aylık ücretle “*Payas Bidayet Mahkemesi Kâtib-i Saniliğe*” tayin olmuştur. 17 Kasım 1884 (H.28 Muharrem 1302) tarihinde buradaki görevinden ayrılmıştır. 8 Ağustos 1888 (H.30 Zilkade 1305) tarihinde ise askerlik görevini yapmak üzere silahaltına alınmıştır. 23 Haziran 1890 (H.5 Zilkade 1307) tarihinde askerlik görevini ifa ederken Başçavuşluk rütbesine terfi etmiştir. 20 Kasım 1890 (H.7 Rebiyülâhır 1308) tarihinde askerlik görevini tamamlayıp tezkeresini almıştır. 30 Mayıs 1892 (H.2 Zilkade 1309) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Çokmerzimen*¹⁵⁹ *Karyesi İpek Fabrikası*”nda geçici olarak istihdam edilmiştir. Burada görevi bir ay kadar

¹⁵⁹Çokmerzimen köyü günümüzde Hatay'ın Dört Yol ilçesine bağlı bulunan bir köydür (Efe, 2013:23/187).

sürmüştür.18 Ekim 1892 (H.26 Rebiyülevvel 1310) tarihinde İskenderun Rüsumat Nezaretinde stajyer olarak işe başlamıştır. 19 Aralık 1892 (H. 29 Cemaziyelevvel 1310) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Anamur Rüsumat İdaresi Kâtipliği*”ne atanmıştır.

İskenderun Rüsumat Nezareti ile Rüsumat Emanetinin ortaklaşa hazırlamış olduğu mülahazada, Mehmed Hamdi Efendi işinde başarılı ve iyi hal sahibi olduğu onaylanmıştır.

Adliye Nezareti tarafından hazırlanan tezkirede, Mehmed Hamdi Efendi'nin Payas Bidayet Mahkemesi Katib-i Saniliği boyunca kazanmış olduğu maaş miktarını ve bu memuriyeti bırakmasını beyan edilmiştir. Düyun-ı Umumiye Komisyonu Mehmed Hamdi Efendi'nin Çokmerzimen karyesinde İpek Fabrikasındaki görevinde zimmet ve ilişkisinin kalmadığı 7 Kasım 1890 (H.24 Rebiyülevvel 1308) tarihli tezkireden anlaşılmıştır. Ayrıca diploma suretleri, askeriyeğe başlaması, başçavuşluğa terfi etmesi ve stajyerliği 8 Kasım 1890 (H.25 Rebiyülevvel 1308) tarihli tezkirede anlaşılmıştır.

Mehmed Hamdi Efendi yukarıda bahsedilen görevlerin haricinde Ocak-Şubat 1882 (H. Rebiyülevvel 1299) tarihinden 7 Eylül 1884(H.16 Zilkade 1301) tarihine kadar stajyer olarak “*Kozan Sancağı Tahrirat Kalemi*”nde bulunmuştur. Bununla birlikte bir müddet de Payas Bidayet Mahkemesi Baş Kitabet vekâleti görevinde bulunduğu Mehmed Hamdi Efendi'nin tercüme-i hal evrakında belirtilmiştir. Ancak Adliye Nezareti, Payas Bidayet Mahkemesi Başkitabet vekâleti ve Kozan Sancağı Tahrirat kaleminde stajyerlik görevlerinde bulunduğu dair herhangi bir resmi kayda rastlamadığını 22 Nisan 1896 (H.9 Zilkade 1313) tarihinde belirtmiştir.

13 Temmuz 1898 (R.1 Temmuz 1314) tarihinde Rüsümü-ı tacir tarafından yüklenen 105 bin kilo çam kabuğunu, 4.006 bin kilo siyamı, 955 adet keçiyi kayıt altına alınırken usule aykırı davrandığı için soruşturma açılmıştır. 23 Temmuz 1898 (R.11 Temmuz 1314) tarihinde yapılan soruşturmada, bahsi geçen malları yüklemesi yapılmadan önce kendisine gelen emirle makbuz senedi kestiği ve bunun sonucunda depozito defterindeki hesaplar ile kestiği makbuz senedi arasındaki hesapların birbirini tutmadığı anlaşılmıştır. Soruşturma sonucunda sorumsuzca davrandığı tespit edilmiş ve 9 Mart 1899 (H.26 Şevval 1316) tarihinde azil edilmiştir ve Rüsumat Sicil Sabıkasının vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.No.69,s.79).

4.1.34. Mehmed İzzet Efendi

Müteveffa Mehmed Efendi'nin oğludur. 1887/88(H:1304) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya iptidai mektebinden mezun olduktan sonra ve rüştiye mektebinin birinci senesine kadar müfredattaki dersleri tahsil etmiştir. 17 Ocak 1906 (R.4 Kanunusani 1321) tarihinde tasdikname almıştır.

14 Eylül 1907 (H.6 Şaban 1325) tarihinden 13 Haziran 1324 (H.13 Cemaziyelevvel 1326) tarihinde kadar 60 kuruş maaşla “*Antakya Ziraat Bankası Sandık Emaneti*” görevinde bulunmuştur. 27 Ağustos 1908 (H.29 Recep 1326) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Safita*¹⁶⁰*Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti Refakati*”ne tayin olmuştur.

Safita kazası kaymakamlığı, işinde başarılı olduğunu onaylamıştır. Ayrıca Ziraat Bankası İdare-i Umumiyesi iyi hizmet verdiğini açıklamıştır.

Antakya Meclis İdaresi tarafından hazırlanan 17 Ağustos 1908 (R.4 Ağustos 1324) tarihli mazbatada; Mehmed İzzet Efendi'nin istihdam olduğu müddet, kazandığı maaşların miktarı, hangi sebepten görevinden ayrıldığı ve buradaki görevinde zimmetine herhangi bir şey geçirmedigini açıklamış ve Osmanlı nüfus tezkiresine eklenmiştir. Buna ilaveten rüştiye mektebinden aldığı tasdikname bahsedilen mazbataya işlenmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:161,s.295).

4.1.35. Mehmed Kamil Efendi

Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti Müsevvitlerinden müstahdem Pabuçcuzade Mehmed Şakir Efendi'nin oğludur. 1873/74 (H:1289) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya kazası iptidai mektebinde tahsil gördükten sonra Cıs-r-i şuşur ve Urfa rüştiye mektebinde müfredattaki dersleri tamamlayıp diplomasını almıştır. Halep idadi mektebinin üçüncü sınıfından itibaren eğitim hayatına devam etmiş; fakat beşinci sınıfta İdadi mektebini terk etmiştir. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Fransızcaya da aşinaydı.

6 Ekim 1892 (H.14 Rebiyülevvel 1310) tarihinde “*Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 29 Haziran 1896 (H.18 Muharrem 1314) tarihinde

¹⁶⁰Diğer adı “Deregiş” olan bu kaza, Suriye vilayetinin Trablusşam sancağına bağlıydı.(Sezen,2006:425; Akbayar,2003:138)

450 kuruş maaşla ve geçici olarak “*Cubul Mahkemesi kâtib-i Saniliği Vekâleti*¹⁶¹”ne tayin olmuştur. 23 Kasım 1896 (H.17 Cemaziyelahir 1314) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Antep Düyun-ı Umumiye İdaresi Kâtipliği*”ne istihdam edilmiştir.

3 Ekim 1895 (R.21 Eylül 1311) tarihli Osmanlı nüfus tezkiresiyle birlikte rüştiye ve idadi mektebinden aldığı diploma ve tasdikname tercüme-i hal evrakına eklenmiştir. Bununla birlikte “*bedel-i nakdi*¹⁶²” elde etmesine dair 4 Ocak 1896 (R. 23 Kânunuevvel 1311) tarihli evrakı ve Cubul Mahkemesi Kâtib-i Saniliği Vekâleti görevindeki hizmet süresi, aldığı maaş miktarı ve bu görevinden dolayı zimmetinde bir şey olmadığı da tercüme-i hal evrakına işlenmiştir.

17 Mayıs 1898 (H.25 Zilhicce 1315) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Kâtib-i Saniliği ile Sandık Emaneti*” görevine terfi edilmiştir. 13 Ekim 1898 (H.27 Cemaziyelevvel 1316) tarihinden 12 Kasım 1898 (H.27 Cemaziyelahir 1316) tarihine kadar 100 kuruş maaşla geçici olarak “*Pazarcık*¹⁶³ *Tahsildarlığı*” uhdesine ek görev verilmiştir. Bahsedilen görevler ile birlikte 23 Haziran 1899 (H.11 Safer 1317) tarihinden 23 Eylül 1899 (H.18 Cemaziyelevvel 1317) tarihine gönüllü olarak “*Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Başkitabet Vekâleti*”nde görevinde bulunmuştur. Bu görevini sürdürürken 24 Eylül 1899 (H.17 Cemaziyelevvel 1317) tarihinden 12 Ekim 1899 (H.7 Cemaziyelahir 1317) tarihine kadar 100 kuruş hamse maaş¹⁶⁴ almıştır. 29 Ekim 1899 (H.24 Cemaziyelahir 1317) tarihinden 22 Mart 1900 (H.21 Zilkade 1317) tarihine kadar 100 kuruş maaşla “*CubulMahkemesi Kâtib-i Saniliği Vekâleti*”nde ek iş olarak çalışmıştır.14 Haziran 1901 (H. 25 Safer 1318) tarihinde 450 kuruş maaşla “*Cubul Mahkemesi Kâtib-i Saniliğe*” terfi edilmiştir. Bu bilgiler Düyun-ı Umumiye Osmaniye Memurin sabıkasının 20 Temmuz 1902 (R.7 Temmuz 1318) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA. DH. SAİD. ,No:136,s.373).

¹⁶¹Cubul Halep vilayetinin Bab kazasına bağlı bir nahiye idi (Akbayar,2003:33). Sezen eserinde bu yer ilgili bilgi verilmemiştir. Ayrıca belgede mahkemenin çeşidi verilmemiştir.

¹⁶² 1845/46 (H:1262) yılından yayımlanan “kura nizamnamesi” gereğince kurada ismi çıkan Müslüman erkeklerin de bedel-i nakdi vergisiyle askerliklerini bedel ödeyerek yapabilmeleri mümkün olmuştur. Ancak, bedeli ödemek için tarla, bağ ve bahçe gibi gayrimenkul mallarını satmaları yasaklanmıştır. Bedel 150 Osmanlı altını olarak tespit edilmiştir (Öztel, 2007:99-100).

¹⁶³ Bir diğer adı, “Bağdin-i Sagir” olan bu yerleşim bölgesi, 19.yüzyılda Halep vilayetinin Maraş sancağına tabi bir kaza idi (Sezen,2006:402;Akbayar, 2003:130).

¹⁶⁴**Hamse maaş:** Beşte bir maaş (Parlatır,2009:573)

4.1.36.Mehmed Mucib Efendi

Antakya'da lağvolunan “*Menâfi Sandığı*¹⁶⁵” Memuru Cincinzade Hacı Sabit Efendi'nin oğludur. 1869/70 (H:1286) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan mektebinde tahsil gördükten sonra Rüştîye mektebinde müfredattaki derslerin tahsilini tamamlamasıyla 27 Haziran 1885 (R.15 Haziran 1301) tarihinde âlâ derecede diploma alarak mezun olmuştur. Akabinde medresede, Sarf ü Nahiv, Arapça, Mantık, “*Mâ'ani*¹⁶⁶” ve Fıkıh derslerini okumuştur. Bununla birlikte özel hocalardan Farsça ve Fransızca dillerini öğrenmiştir. Arapça, Farsça ve Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Fransızca lisanına da aşinadır.

16 Ekim 1897 (H.19 Cemaziyülevvel 1315) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Halep vilayetine bağlı Göksun Nahiyesi Müdüriyeti*¹⁶⁷”ne tayin olmuştur. 24 Ağustos 1898 (H.6 Rebiyülâhır 1316) yine aynı maaş karşılığında “*İlbeğli Nahiyesi Müdüriyeti*”ne istihdam edilmiştir. Bu görevle birlikte 22 Haziran 1899 (H.13 Safer 1317) tarihinden 20 Ağustos 1899 (H.13 Rebiyülâhır 1317) tarihine kadar fahri olarak “*Bâb Kazası*¹⁶⁸ *Kaymakam Vekâleti*” görevini sürdürmüştür.

Bâb Kazası Kaymakamlığı tarafından kaleme alınan mülahazada işinde muktedir olduğu açıklanmış ve tercüme-i hal evrakını onaylamıştır.

Maraş Sancağı ve İlbeğli kazası İdare Meclisi tarafından hazırlanan 27 Ağustos 1898 (R.15 Ağustos 1314) ve 21 Ağustos 1899 (R.9 Ağustos 1315) tarihli mazbatalarda; görev aldığı hizmetlerin süresi, kazanmış olduğu maaşların miktarı ve bu hizmetlerden ilişkisinin kalmadığını beyan edilmiştir. Bu mazbatalar ve rüştiye mektebi diplomasının onaylanmış sureti, tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir.

4 Eylül 1898 (H.17 Rebiyülâhır1316) tarihinde “*İlbeğli Nahiyesi Müdüriyeti*”nde işe başlamıştır. Askeri görevini ifa etmek üzere üç ay boyunca görevinin başında olamayacağı için 19 Mart 1901(H.28 Zilkade 1318) tarihinde bu görevinden ayrılmıştır. Halep vilâyeti

¹⁶⁵ Bir diğer adı “Memleket sandığı” olan menafi sandığı, bir çeşit banka görevi yapmaktaydı. Bu sandığın geliri, aşar üzerine konulan ek bir vergi ile sağlıyor ve toplanan paralar çiftçilere düşük bir faizle veriliyordu (Siler, 1994:261-262).

¹⁶⁶ **Mâ'ani**: Belâgat ilminin üç aslı konusundan biri (Parlatır,2009:982)

¹⁶⁷ Halep vilayetinin Maraş sancağına tabi bir nahiyeye idi (Sezen,2006:199;Akbar,2003:62)

¹⁶⁸ Diğer adı “Bab-ı Cubul” olan Bab kazası, 16.yüzyılda nahiyeye, 19.yüzyılda ise Suriye vilayetinin kazası konumundaydı (Sezen,2006:54; Akbar, 2003:15)

İdare Meclisi, 9 Nisan 1901(H.19 Zilhicce 1318) tarihinde düzenlediği mazbatada; tekaüd sandığı ve benzeri kurumlarda zimmet ve ilişkisinin kalmadığını belirlemiştir.

6 Haziran 1901 (H.18Safer1319) tarihinde 576 kuruş maaşla “*Subköy(?) Nahiye Müdürlüğü*”ne nakil edilmiştir. 14 Eylül 1902 (H.10 Cemaziyelahir 1320) tarihinde 648 kuruş maaşla “*Bornova nam-ı diğer Birunabad Nahiye Müdürlüğü*¹⁶⁹” tayin olmuştur. Subköy (?) Nahiyesi Müdüriyetince görevi hakkında hazırlanmış olduğu mazbatada, tekaüd sandığına borcunun olmadığı, ilişkisinin kalmadığı ve görevini iyi şekilde yerine getirdiği belirtilmiştir. Bu mazbataya atfen Aydın Vilâyeti İdare Meclisi, 27 Ekim 1902 (R.14 Teşrinievvel 1318) tarihli mazbatada da bu onaylamıştır.

15 Eylül 1902 (H.11 Cemaziyelahir1320) tarihinde Birunabad Nahiye Müdürlüğü görevine başlamıştır. 21 Eylül 1904 (H.11 Recep 1322) tarihinde 480 kuruş maaşla “*Sobuca Nahiye Müdürlüğü*¹⁷⁰”ne nakil edilmiştir. Sobuca Nahiyesi İdare Meclisi memurun sabikasında, işini başarılı şekilde yerine getirdiği ve tekaüd sandığına borcunun olmadığını anlatan mazbataya atfen Aydın Vilâyeti İdare Meclisi de, 16 Ocak 1905 (R.3 Kanunusani 1320) tarihli mazbatada bu anlatılanları onaylayıp dosyasında muhafaza edilmiştir.

İlbeğli Nahiyesi Müdürlüğü görevini ifa ederken, Bab kazasının yıllık aşarını merkez vilâyetinde müzayede ve ihale olmasından dolayı boşalan kaymakamlık makamına, 3 Temmuz 1910 (R.20 Haziran 1326) tarihinden 28 Eylül 1910 (R.15 Eylül 1326) tarihine kadar fahri olarak “*Bab kazası kaymakam vekâleti*” görevinde bulunmuştur. Bu görev, Bab kazası ve Halep vilayeti İdare Meclislerinin 11 Nisan 1911 (R.29 Mart 1317) tarihli mazbatasında beyan edilmiştir.

24 Eylül 1904 (H. 14 Recep 1322) tarihinde Sobuca Nahiye Müdürlüğü görevine başlamıştır. “*Yenipazar Nahiye Müdürlüğü*¹⁷¹”ne nakil edilmesinden dolayı, 28 Şubat 1908 (H. 25 Muharrem 1326) tarihinde *Sobuca* Nahiye Müdürlüğünden ayrılmıştır. 29 Şubat 1908 ve (H.25 Muharrem 1326) tarihinde 400 kuruş maaşla Yenipazar Nahiye Müdürlüğü görevine başlamıştır. 15 Temmuz 1908 (H. 15 Cemaziyelahir 1326) tarihinde Yenipazar’daki vazifesinden el çektirilmiştir. Sobuca’daki görevini ifa ederken işinin eri mahlası takıldığı, Sobuca ve Yenipazar nahiyeleri müdüriyetlerinden dolayı tekaüt sandığı ve benzeri kurumlarda zimmet ve ilişkisi olmadığı Aydın sancağı İdare Meclisi tarafından hazırlanan 21

¹⁶⁹ Belgede verildiği gibi diğer adı “Birunâbâd” olan bu bölge, 19.yüzyılda Aydın vilayetinin İzmir sancağına bağlı bir nahiye idi.(Sezen,2006:85; Akbayar,2003:24)

¹⁷⁰ 19.yüzyılda Aydın vilayetinin merkez kazasına tabi bir nahiye idi.(Sezen,2006:452; Akbayar,2003:147)

¹⁷¹ Aydın vilayetinin Bozdoğan kazasına bağlı bir nahiye idi.(Sezen,2006:526; Akbayar,2003:171).

Mayıs 1908 (R.8 Mayıs 1324) ve 30 Haziran 1908 (R.17 Haziran 1324) tarihli mazbatalarda beyan edilmiştir.

Aydın vilayeti, Mehmed Mucib Efendi'nin Yenipazar Nahiyesi Müdürlüğünden neden el çektirildiği hakkında Yenipazar Nahiyesine istilam göndermiştir. Bu istilama cevaben 12 Kasım 1908 (R.30 Teşrinievvel 1324) tarihli tahriratta; Yenipazar Redif Taburu Binbaşısı Ali Rıza Efendi'nin Mehmed Mucib Efendi hakkında beslemekte olduğu kinden dolayı koruma altına alınmak üzere Aydın vilayetinin merkez kazasına gittiği ve yerine diğer nahiyeye müdüriyetine tayin olunduğu izah edilmiştir. Bu husumetin ortaya çıkmasıyla ilgili İttihat ve Terakki Aydın Merkezinden Aydın mutasarrıflığı vekaletine gönderilen tahriratta; Mehmed Mucib Efendi'nin Meşrutiyet aleyhinde kullandığı kötü sözleriyle halkı kışkırtması, firar eden bazı jandarmaların iade etmemesi ve kendisinin aleyhinde olan askerlerin nişanları çıkartmak gibi despot bir muameleye cüret etmesi böyle bir husumetin vuku bulmasına neden olmuştur. Bahsi geçen nedenlerden dolayı Yenipazar Nahiyeye Müdürlüğü görevindeki işinden ayrılmış ve Aydın vilayeti dahilinde herhangi bir nahiyeye tayin olunmasının mümkün olamayacağı kendisine bildirilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:93,s.173).

4.1.37.Mehmed Murad Efendi

Salih Efendi'nin oğludur. Antakya'da Şerbetçizade olarak tanınırlar.1844/45 (H:1260) yılında Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinden mezun olduktan sonra özel hocadan sarf ü nahv dersi görmüştür. Arapça konuşup Türkçe yazabilmekteydi.

24 Ocak 1874 (H.5 Zilhicce 1290) tarihinde otuz yaşında iken 500 kuruş maaşla Sivas vilayetinde İlbeğli kazasının "*Baharözü(?) Nahiyeye Müdürlüğü*"ne tayin olmuştur. 25 Mart 1874 (H.6 Safer 1291) tarihinde istifa etmiştir. 1 Eylül 1875 (H.30 Recep 1292) tarihinde 200 kuruş maaşla Halep Vilayetine tabi "*Efsus Nahiyesi Müdürlüğü*"¹⁷²ne istihdam edilmiştir. Bu görevden 27 Haziran 1877(H.15 Cemaziyelahir 1294) tarihinde ayrılmıştır. Efendi 30 Eylül 1883 (H.28 Zilkade 1300) tarihinden 1 Haziran 1886 (H.28 Şaban 1303) tarihine kadar aidatla Selanik vilayetine tabi "*Zihne Kazası Ser tahsildarlık*"¹⁷³ görevinde bulunmuştur. Aynı yıl içerisinde 2.000 kuruş maktu ücretle Zihne Kazasına bağlı "*Çerpalan (?) Karyesi*"nde

¹⁷² Bu yerleşim birimine geçmişte birçok isimle anılmıştır. Bunlardan biri "Yarbuuz", diğeri ise 1944 yılında şimdiki ismi herkesçe bilinen "Afşin"dir. Statüsünü nahiyeye olarak devam ettiren Efsus, Halep vilayetinin Elbistan kazasına bağlıydı (Sezen,2006:163; Akbayar,2003:49).

¹⁷³ Bir diğeri adı "Zilhova"dır. 1867 ve 1913 yılında kazaydı. Bugünkü Yunanistan'ın Siroz adasına bağlı bir yerleşim birimidir (Sezen,2006:538;Akbayar,2003:175).

emaneten idare olunan “*Muaşşır*¹⁷⁴” görevine getirilmiştir. 23 Kasım 1893 (H.14 Cemaziyelevvel 1311) tarihinde 500 kuruş maaşla Diyarbakır Vilayetine tabi “*Kirvan Nahiyesi Müdürlüğü*¹⁷⁵”ne tayin edilmiştir.

Baharözü ve Efsus nahiyeleri müdüriyetlerine tayin tarihi, maaş miktarları, hangi sebepten dolayı ayrılışı ve bu görevinden zimmet ve ilişığının kalmadığı Halep ve Sivas vilayetine gönderilen mazbatada bildirilmiştir. Zihne kazası ser tahsildarlık ile Cerpalan karyesindeki Muaşşır görevlerine istihdam olduğu müddet ve zimmet ve ilişığının kalmadığı Selanik vilayetine tahrirat gönderilmiştir. Kirvan nahiye müdürlüğüne tayin tarihi Dâhiliye Nezareti tarafından Diyarbakır vilayetine 23 Kasım 1893 (R.11 Teşrinisani 1309) tarihli ve 110 numaralı yazılan tahrirattan anlaşılmıştır. Bütün bu evraklar Osmanlı nüfus tezkiresine işlenip Sicill-i Âhval Dairesi Umumiyesince kendisine iade edilmiştir.

Mehmed Murad Efendi'nin tercüme-i hal evrakında, 13 Mayıs 1871 (R.1 Mayıs 1287) tarihinden 13 Mayıs 1872 (R.1 Mayıs 1288) tarihine kadar 1.000 kuruş aylık maaşla “*Antakya Kazası Öşr-i Harir Mukataası Memurluğu*¹⁷⁶” yapmış olduğu; 12 Aralık 1878 (R.30 Teşrinisani 1294) tarihinden 12 Nisan 1879 (R.31 Mart 1295) tarihine kadar Adana vilayetine bağlı “*Karayiğit Nahiyesi Müdürlüğü*¹⁷⁷”nde 450 kuruş maaşla görev yaptığı; 4 Ekim 1892 (R.22 Eylül 1308) tarihinden itibaren bir müddet 250 kuruş maaşla İzmit Sancağına bağlı Ağaçalı nahiyesinde¹⁷⁸ “Zabıta memuru” olarak görevlendirildiği yazılmışolmasına rağmen Halep, Adana vilayetleri ile İzmit sancağı mutasarrıflığından gönderilen yazılarda bahsi geçen memurluklara dair herhangi bir kaydın bulunmadığı belirtilmiştir.

Mehmed Murad Efendi, 26 Mart 1894 (H.19 Ramazan 1311) tarihinde Kirvan Nahiyesi Müdürlüğünde işe başlamıştır. Burada görevini ifa ederken 90 hane Müslüman ahalisinin Protestanlığa geçtiklerini anlatan mektubu kaybetmesi üzerine azil edilmesi

¹⁷⁴Ta'sir eden, öşür toplayan memura verilen addır. Tanzimat'a kadar toprak mahsullerinden on bir hasebiyle öşür alındığı için bu tabir meydana gelmiştir (Pakalın,1983:II,553).

¹⁷⁵Nam-ı diğer “Dargeçit” olan bu yerleşim birimi Osmanlı Devleti döneminde nahiye statüsündeydi. Türkiye Cumhuriyeti Devleti döneminde ise 1990 yılına aynı statüsüne devam etmiş olup 1990 yılında ilçeye dönüştürülmüştür (Sezen,2006:300; Akbayar,2003:97).

¹⁷⁶İpek Vergisini toplayan memuriyettir. (Yücekaya, 2013:271).

¹⁷⁷Karayiğit Halep Vilayetine Maraş sancağına bağlı İslahiye kazasının 1865 yılında nahiyesiydi. İlerleyen zamanda köy statüsüne düşürülmüştür (Sezen,2006:284) ;Akbayar ise bu yerleşim birimini Adana Vilayetine Osmaniyeye kazasına bağlı bir nahiye olarak göstermiş ve 1970 'de Osmaniyeye'nin köyü olmuştur (Akbayar,2003:92).

¹⁷⁸İzmit sancağının Kandıra kazasına bağlı bir nahiyesi idi (Sezen,2006:8;Akbayar,2003:2)

yönünde Diyarbakır vilayetine tahrirat işar olunmuştur. Bunun üzerine yapılan tahkikat sonrasında 3 Kasım 1894 (H.4 Cemaziyelevvel 1312) tarihinde azil edilmiştir.

Mehmed Murad Efendi, işten el çektirilmesi yönünde mahkeme yapılmadan azil edildiğine dair tekrardan yargılanması için “*Şurayı Devlet Dâhiliye Dairesine*¹⁷⁹” başvurmuştur. Bölge mahkemesi de durumu Diyarbakır vilayetine bildirmiştir. Tekrardan yapılan incelemeler neticesinde, hakkında sadece bu olayla sınırlı kalmamış ve erzakların ihracı sırasında usulsüzlük yaptığını ortaya çıkmıştır. Şurayı Devlet Dâhiliye Dairesi kendisine verilen cezayı 30 Mayıs 1896 (R.18 Mayıs 1312) tarihinde onamıştır. Dâhiliye Müsteşarlığı tarafından hazırladığı, 7 Haziran 1896 (R.27 Mayıs 1312) tarihli ve 334 numaralı tezkirede, bu olaydan bahsetmiş ve bu tezkireyi Sicill-i Ahval Daire-i Umumiye tebliğ edilmiştir.

7 Ocak 1898 (H.13 Şaban 1315) tarihinde 320 kuruş maaşla Konya vilayeti dâhilinde “*Belviran Nahiyesi Müdürlüğü*¹⁸⁰”ne tayin olunmuştur. 9 Mayıs 1900 (R.26 Nisan 1900) tarihli tezkirede Mehmed Murad Efendi’nin hastalığından dolayı artık işleri yapamaz hale geldiği belirtilmiş ve 3 Mart 1901 (H.1 Zilkade 1317) tarihinde azil edilmiştir. Mehmed Murad Efendi’nin bahsedilen görevinde zimmetinde herhangi bir devlet malı olmadığı Bozkır Kazası İdare Meclisininin 24 Mart 1902 (R.11 Mart 1316) tarihli mazbatasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:47,s.281).

4.1.38.Mehmed Murad Efendi

Hacı Abdülmennan Efendi’nin oğludur. Şubat/Mart 1860 (H.Şaban 1276) tarihinde Antakya’da doğmuştur. Sıbyan mektebinde müfredattaki derslerin tahsilinin tamamladıktan sonra özel hocadan Arapça ve Farsça dersleri almıştır. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça da konuşabilmekteydi.

Ekim-Kasım 1876 (H. Şevval 1293) tarihinde on yedi yaşındayken “*Süveydiye Rüsumat İdaresi Kalemi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 13 Temmuz 1879 (H.23 Recep

¹⁷⁹1867 (H:1284) yılında Meclis-i Vala’nın lağvıyla kurulan teşekkülün adıdır. Devlet işleri hakkında kararlar vermek, yapılan kanun ve nizamları tetkik etmek, yüksek memurları muhakeme etmekle vazifelendirilmiştir. (Pakalın,1983:III,360-361).

¹⁸⁰Akbayar eserinde belgeyle uyumlu bilgiler vermektedir. Diğer adı “Belören” olan Belviran, Konya vilayetinin Bozkır sancağına tabi bir nahiyeye idi(Akbayar,2003:20). Ancak Sezenî eserinde üç tane Belören nahiyesinden bahsetmiş ve bunlardan ilki Çankırı kazasına, ikincisi Bozkır kazasına ve sonuncusu da Malatya vilayetine bağlı bir nahiyeye olarak tespit etmiştir. Bizi ilgilendiren Bozkır kazasına bağlı olan Belören nahiyesinin diğer adının “Sarioğlan” olduğundan bahsetmiştir. Sezen belgenin aksine Bozkır’a bağlı Belviran adında bir nahiyenin olmadığı sonucu çıkarmıştır (Sezen,2006:73).

1296) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Kuseyr Nahiyesi*¹⁸¹*Duhan-ı Tahrir Kitabeti*”ne geçici olarak tayin olunmuştur. 10 Eylül 1879 (H.23 Ramazan 1296) tarihinde burada görev süresinin dolması sonucu tekrardan Süveydiye Rüşumat İdaresi Kalemi’ne devam etmiştir. 14 Temmuz 1881 (H.16 Şaban 1298) tarihinde 600 kuruş maaşla “*Kuseyr, Süveydiye ve Karamurt*¹⁸²*Nahiyeleri Duhan-ı Tahrir Memurluğu*”na atanmıştır. Yine buralardaki görev süresinin dolması neticesinde adı geçen kaleme geri dönmüştür. 6 Şubat 1882 (H.17 Rebiyülevvel 1299) tarihinde 360 kuruş maaşla “*Harim Kazası Rüşum-ı Sitte Memuriyeti*”ne atanmıştır. Ekim-Kasım 1883 (H. Zilhicce 1300) tarihinde “*Reji Kâtipliği*” görevine getirilmiştir. Burada bir ay kadar çalıştıktan sonra asaletini almıştır.

Şimdiye kadar hakkında herhangi bir şikâyet vuku bulmamış ve mahkemede yargılanmamıştır.

Halep vilayeti Defteri Hâkâni Müdüriyeti tarafından kaleme alınan mülâhazanın özet mealinde, Mehmed Murad Efendi’nin görevini yerine getirdiği bahisle verilen şerh, Halep vilayeti İdare Meclisinde tasdik olunmuştur. Bununla birlikte Vergi-i Emanet-i Âliyyesi tarafından hazırlanan 11 Nisan 1885 (H.25 Cemaziyelahir 1302) tarihli mazbataya ilave olunan mülâhazasında “*işbu tercüme-i hal varakası tasdik olunur*” denilmiştir.

Defter-i Hâkâni Müdüriyeti, Mehmed Murad Efendi’nin memuriyeti dolayısıyla “*ibka*¹⁸³ eylemekte olduğu ve kendisine gelen talimatı kabul etmiştir. Bunlardan başka hakkında yapılan tahkikat sonucunda, fazlaca 3.300 kuruşu zimmetine geçirdiği ve Harim kazası hâsılatından merkeze yollanmak üzere almış olduğu 1.400 kûsur kuruşu sandığa teslim etmediği Encümen Nezareti’ne gönderilen telgraf-namede ortaya çıkmıştır. Zimmetine para geçirdiği aşikâr olduğu tespit edilmesi neticesinde 13 Temmuz 1895 (H.20 Muharrem 1313) tarihinde azil edilmiş ve bir başka istihdamı uygun görülmemiştir. Ancak kendisi hakkında yapılacak mahkemeye kadar bir başka yerde idareten istihdam edilmesi kararı alınmıştır. Bu karar Defter-i Hâkâni memuru İzzetlü Ataullah Efendi’nin karşı çıkmasına rağmen, nizam gereğince suçu sabit görülmeyen memur bir başka yere atanabileceği gerekçesiyle 21 Haziran 1896 (H.10 Muharrem 1314) tarihinde aidatla Yafa Tapu Kitabeti’ne atandığı ve 13 Temmuz

¹⁸¹ Nur dağında Kuseyr Yaylası olarak bilinen bu bölge, Halep vilayetinin Antakya kazasına bağlı bir nahiyeye konumundaydı (Sezen,2006:331; Akbayar,2003:106).

¹⁸² 1865 yılındaki kayıta, Halep vilayetinin Antakya kazasına tabi bir nahiyeye idi (Sezen,2006:281; Akbayar,2003:91).

¹⁸³ Tayinleri her sene, bir sene müddetle yapılan memurlardan bu müddet bitmeden evvel hizmetleri beğenilenlerin yeniden bir sene için yerlerinde kalmalarına müsaade edilmesi yerinde kullanılır bir tabirdir. “Mukarrer” de denilen bu muamele ya memurun müracaatı veyahut sadrazamın doğrudan doğruya tasvibi ile olurdu. İbka; Arapça baki kılmak, halini bozmayıp yerinde bırakmak demektir (Pakalın, 1983,II,12).

1896 (H.2 Safer 1314) tarihinde de işe başlamıştır. Defter-i Hâkâni Nezaretinin Sicil Şubesinin 18 Nisan ve 3 Haziran 1897 (R.5 Nisan/22 Mayıs 1313) tarihli vukuat cetvellerinde gösterilmiştir.

Mehmed Murad Efendi'nin Halep Defter-i Hâkâni Baş kitabeti görevinde iken daha evvelden göstermiş olduğu gayretlerinden ötürü 18 Şubat 1895 (H.22 Şaban 1312) tarihinde “*Rütbe-i Rabia*¹⁸⁴” kendisine tevcih buyrulmuştur.

4 Mart 1899 (H.21 Şevval 1316) tarihinde 675 kuruş maaşla “*Ertuğrul Sancağı*¹⁸⁵ *Tahrirat Müdüriyeti*¹⁸⁶”ne tayin olunduğu, Memurin Kalemi Müdüriyeti'nin 16 Ağustos 1899 (R.4 Ağustos 1315) tarihli tezkire cevabında gösterilmiştir.

Vazifelerini iyi şekilde icra etmesinden dolayı, 13 Haziran 1899 (H.3 Safer 1317) tarihinde uhdesine “*Rütbe-i Salise*” verilmiştir.

Daha önceden Yafa Tapu Kitabeti görevinde iyi hizmet verdiği ve bu görevinde zimmet ve ilişiğinin kalmadığı Ertuğrul sancağı İdare Meclisince onaylanan Yafa kazası İdare Meclisinin hazırladığı mazbata suretinde gösterilmiştir.

Mehmed Murad Efendi'nin üçüncü sınıf Defter-i Hâkâni memuru rütbesine layık görüldüğü Ertuğrul sancağı İdare Meclisinden onaylanan ve Defter-i Hâkâni Nezareti Encümenliğinden verilen 9 Nisan 1896 (H.25 Şevval 1313) tarihli ve 173 numaralı intihabname suretinden anlaşılmaktadır.

19 Nisan 1899 (H.8 Zilhicce 1316) tarihinde Ertuğrul sancağı Tahrirat Müdüriyetinde işe başlamıştır. 27 Mayıs 1900 (H.27 Muharrem 1318) tarihinde 900 kuruş maaşla “*Sinop sancağı Tahrirat Müdüriyeti*”ne nakil olmuştur. Ertuğrul sancağı Tahrirat Müdürlüğü görevini başarıyla yerine getirmiştir. Bu görevinin haricinde İnegöl kazası aşar-ı müzayede, ihale ve tahkikat memuru görevlerini de üstlenmiştir. Bu vazifelerinden tekaüd sandığı gibi kurumlarda zimmet ve ilişiğinin kalmadığı Ertuğrul sancağı İdare Meclisi tarafından 26 Mayıs

¹⁸⁴ Hamise'den büyük, salise'den küçük olan dördüncü rütbe anlamındaki Rabia ise, askeriyeden Yüzbaşı'ya denk olup, kendilerine “Fütüvvetlü” elkabı kullanılırdı (Gündüz,2011:3/3,133)

¹⁸⁵ Günümüzdeki adı Bilecik olan Ertuğrul, 1841 yılında Hudavendigâr vilayetinin Kütahya sancağının kazasıydı. 1883'te Hudavendigâr vilayetinin sancağı konumundaydı (Sezen, 2006:174; Akbayar,2003:53).

¹⁸⁶ Devlet dairelerinde resmi yazıları yazmakla vazifelendirilen tahrirat kalemlerinin başındaki memura verilen unvandır. Osmanlılar zamanındaki Sancak (Liva) teşkilatında yazı işlerini gören kelemen başındaki memura da bu ad verilirdi. Vilayetlerde bu vazifeyi görenlere “Mektupçu” kalemlere de “Mektubi kalemi” denilirdi. Nezaretlerin yazı işlerinin başında da “Mektupçu” bulunuyor ve kaleme de “Mektubi kalemi” deniliyordu (Pakalın,1983:III,377).

1900 (R.13 Mayıs 1316) tarihli mazbatanın onaylanmış suretinde gösterilmiş ve bu mazbata tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir.

Mehmed Murad Efendi hakkında vaki olan ihbarlar üzerine Kastamonu vilayetine aldırılan tayini Sinop sancağındaki görevine geri dönmesi gayricaiz görülmesi sonucunda, 5 Temmuz 1904 (H.21 Rebiyülâhır 1322) tarihinde azil edilmiştir. Bunun üzerine Kastamonu vilayetine giderek elinde bulunan 19 Nisan 1904 (R.6 Nisan 1320) tarihli telgrafı gerekli mercilere iletmiştir. Telgraf on bir kıt'a evraktan oluşup ve içeriğinde; bulunduğu hizmetleri başarılı şekilde yerine getirdiği, yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğu ve işine sadakat ile bağlı olduğundan bahsedilmiştir. Bu bilgiler, Kastamonu vilayetinin ahiren havale buyurduğu 7 Ağustos 1904 (R.25 Temmuz 1320) tarihli ve 159 numaralı tahriratın içinde bulunan ve Memurin Kalemi Müdüriyetinin 22 Ağustos 1904 (R.9 Ağustos 1320) tarihli tezkire cevabında beyan edilmiştir.

Mehmed Murad Efendi'nin daha önce Yafa Tapu memurluğu sırasında intizam sağlamak ve gelirlerin artırılması adına gösterdiği muamelat takdire şayan hareketler olduğundan bahsedilmiştir. Sinop sancağı Tahrirat Müdüriyetinde iken, Hicaz Demiryolu için normal değeri üç kuruş otuz para fiyatla satılan "*tıraveslerin*¹⁸⁷", yaptığı girişimler sonucunda değerinden daha düşük maliyetle imal ettirerek, Sinop'tan satışının yapılmasını gerçekleştirmiştir. Boyabat kazasının bazı köylerinde gerçekleşen dolu ve seyelan afeti sonrasında hasar tespiti için Mehmed Murad Efendi görevlendirilmiştir. Ayrıca tahsili mümkün olmayan 1.019.445 kuruşluk mal varlığı olan Tekele (?) nahiyesi kabzımalı müteveffa Latif Efendi'ye ait 25.341 (hane, bağ, bahçe, küçükbaş ve büyükbaş hayvanlar vb.) zimmetin tamamının tahsilini yapmıştır.

Mehmed Murad Efendi'nin Ertuğrul sancağı Tahrirat Müdürlüğü esnasında gösterdiği gayretlerinden ötürü, 15 Ocak 1900 (H.13 Ramazan 1317) tarihinde "*Dördüncü Rütbeden Mecidi Nişan-ı Zişan*" ihsan buyrulmuştur. Yine bu görevindeyken, 23 Nisan 1900 (H.22 Zilhicce 1317) tarihinde Almaya Devleti tarafından verilen "Dördüncü Rütbeden Kron Dö Prus Nişanı" kabul edip padişah hazretlerine bildirmiştir. 16 Ekim 1902 (H.13 Recep 1320) tarihinde nikelden mamul bir kıt'a "*Hicaz Demiryolu Madalyası*" takdim edilmiştir.

¹⁸⁷**Tıravers:** Demiryolunda ray denilen uzun demirler altına enlemesine konulan ağaç veya demir taban (Parlatır,2009:1722).

13 Mayıs 1905 (H.8 Rebiyülevvel 1323) tarihinde 1.080 kuruş maaşla “*Nablus*”¹⁸⁸ *Tahrirat Müdürlüğü*” görevine getirilmiştir. 4 Haziran 1906 (H.11 Rebiyülâhır 1324) tarihinde “*Bingazi sancağı*”¹⁸⁹ *Tahrirat Müdürlüğü*”ne nakil edilmiş ise de görülen lüzum üzerine 26 Temmuz 1906 (H.4 Cemaziyelahir 1324) tarihinde azil edildiği Memurin Kalemî Müdüriyeti’nin 21 Eylül 1907 (R.8 Eylül 1323) tarihli tezkire cevabında beyan edilmiştir.

Mehmed Murad Efendi, açılması düşünülen bir “*Vilayet Mektupçuluğu*”na birinin aranıyor olması hasebiyle 7 Eylül 1907 (H.29 Recep 1325) tarihinde gerekli mercilere başvurmuştur. Dâhiliye Nezareti ve Memurin- Mülkiye Komisyonu, bu konu hakkında alınan karar neticesinde, 7 Ekim 1907 (H.29 Şaban 1325) tarihinde “*Van Vilayeti Mektupçuluğu*”na tayin olunmuştur. Ancak bu görevinde, işinde yetersiz oluşu ile kötü ahlak sahibi olarak nitelendirilmesi nedeniyle Sicill-i Âhval Memurin Komisyonunca yerine bir başka kişinin getirmesi kararı alınmıştır. Bunun üzerine bu kararı icra edecek olan Dâhiliye Nezareti 11 Mart 1909 (H.18 Safer 1327) tarihinde Mehmed Murad Efendi’yi azil ederek yerine başka birini tayin etmiştir. Bu görevinde zimmet ve ilişkisinin kalmadığı Van vilayeti İdare Meclisi’nin 22 Mart 1909 (R.9 Mart 1325) tarihli mazbatasında beyan edilmiştir.

Mehmed Murad Efendi’nin daha önce Ertuğrul Sancağı Tahrirat Müdürlüğü esnasında İnegöl kazasının aşar ihalesinde, usulsüz yollarla 3.600 lirayı kaybettiği ortaya çıkmıştır. Bu meblağ kendisinin maaşından tahsil edilmiştir. Nablus Tahrirat Müdürlüğü görevini yaptığı sırada, bir dönem Müddei Umumi görevini üstlenmiştir. Van vilayeti mektupçuluğu görevindeyken de, çifti ahalisine “*ihtikâr*”¹⁹⁰ yapanları engellemek ve polis intihabı için teşkil edilen komisyonun başkanlığında bulunmuştur. Ayrıca Erciş ve Adilcevaz kazalarının 1908 (R.1324) yılındaki aşarının müzayede ve ihale memuriyetin bulunmuş ve bu görevinde 1.000 maktu ücret el etmiştir. Bahsedilen bu görevlerin hiç birinde başarılı olamadığı Van vilayeti tarafından kaleme alınan yedi kıt’a tahriratta gösterilmiştir. Erciş kazası İdare Meclisi’nin Temmuz/Ağustos 1908 (R. Temmuz 1324) tarihli mazbatasında da bu işlerdeki becerisizliği bahsedilmiş ve bu evrak Sicill-i İdare Umumiyesince mütalaa edilmiştir.

¹⁸⁸ Sancak statüsüyle yönetilen Nablus, sırasıyla Şam, Sayda ve Beyrut vilayetlerine tabi olmuştur (Sezen, 2006:377; Akbayar,2003:122).

¹⁸⁹ Genellikle sancak statüsüne sahip olan Bingazi, 1879 yılındaki kayıta vilayet olduğu gösterilmiştir (Sezen,2006:84; Akbayar,2003:24).

¹⁹⁰ **İhtikâr:** meydana gelebilecek fiyat dalgalanmalarından yararlanarak haksız kazanç sağlama (Parlatır,2009:706).

Mehmed Murad Efendi, 21 Ağustos 1909 (H.4 Şaban 1327) tarihinde 900 kuruş “mazuliyet maaşı¹⁹¹” aldığı Mülkiye-i Tekaüd Sandığı Sicil Şubesi’nin 25 Ekim 1909 (R.12 Teşrinievvel 1325) tarihli tezkiresinde gösterilmiştir.

16 Temmuz 1912 (R.3 Temmuz 1328) tarihinden 19 Ekim 1912 (R.6 Teşrinievvel 1328) tarihine kadar 2.500 kuruş maaşla “Kayseri sancağı Mutasarrıf Vekâleti” görevine tayin olunmuştur. Bu görevini ifa ederken zimmetinde bir şey kalmadığı belirtilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:8,s.985)¹⁹².

Mehmed Murad Efendi, 9 Kasım 1912 (R.27 Teşrinievvel 1328) tarihinden itibaren 900 kuruş mazuliyet maaşı tahsis edildiği, Maliye Nezareti Mahsusat-ı Zatiye Müdürlüğünün 13 Aralık 1913 (R.30 Teşrinisani 1329) tarihli tezkiresinde bildirilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No: 180,s.221).

4.1.39. Mehmed Mutehem Efendi

Antakya eşrafından Ferid Ağa’nın oğludur. 1886/87 (H:1304) senesinde Antakya doğmuştur. Antakya kazasında iptidai mektebinde tahsil gördükten sonra rüştiye mektebinde müfredattaki derslerin eğitimini alarak 14 Haziran 1903 (R.1 Haziran 1319) tarihinde “*karib ’ül âlâ*¹⁹³” derecede rüştiye diploması almaya hak kazanmıştır.

8 Haziran 1908 (H.8Cemaziyelevvel 1326) tarihinde yemin ettirilerek 200 kuruş maaşla “*Antakya Ziraat Bankası Sandığı Bedel-i Nakdiye Tahkik Kitabeti*”ne tayin olunmuştur.

Antakya kazası kaymakamlığı işinin ehli olduğu ve Ziraat Bankası İdare-i Umumiyesi bünyesinde çalıştığını tasdik edilmiştir. Bunun yanı sıra Osmanlı nüfus tezkiresi, rüştiye mektebinden almış olduğu diplomanın onaylanmış sureti ve asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte şube tarafından muhafaza edilmiştir.

Mehmed Mutahem Efendi, görev aldığı birimin Maliye Nezaretine devir edilmesi sebebiyle 13 Haziran 1909 (R.31 Mayıs 1325) tarihinde vazifesini bırakmıştır. 27 Kasım 1909 (R.31 Teşrinisani1325) tarihinde 250 kuruş maaşla “*İdlip kazası Ziraat Bankası Sandık*

¹⁹¹ Memuriyetten çıkartılan yahut memuriyetin lağvı yüzünden açıkta kalan memurlara açıkta bulunduğu müddetçe verilen maaş hakkında kullanılan bir tabir tabirdir. (Pakalın, 1983:II,424).

¹⁹² Mehmed Murad Efendi hakkında hazırlanan bu Sicill-i Âhval kaydının sonunda “*işbu zeyle yüz sekseninci zeyil defterinin iki yüz yirmi birinci saifesine nakil edilmiştir*” ibaresi yer almaktadır.

¹⁹³ İyiye yakın.

Memuriyeti” görevine getirilmiştir. Maaşı, 14 Mart 1911 (R.1 Mart 1327) tarihinde 300 kuruşa ulaşmıştır. 6 Mayıs 1911 (R.23 Nisan 1327) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Halep Ziraat Bankası Şubesi Yevmiye Mukayyitliği*”ne tayin olunmuştur. 18 Haziran 1911 (R.5 Haziran 1317) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Halep Ziraat Bankası Şubesi Sandık Emaneti*” görevine getirilmiştir. 11 Temmuz 1912 (R.28 Haziran 1328) tarihinde 600 kuruş maaşla “*Şam Ziraat Bankası Şubesi İkrâzât*¹⁹⁴*Mukayyitliği*”ne memuriyeti tahvil olmuştur.

Bulunduğu hizmetler dışında, 19 Ekim 1908 (R.6 Teşrinisani 1324) tarihinden 8 Nisan 1911 (R.26 Mart 1326) tarihine aylık 100 kuruş sabit maaşla “*Halep Ziraat Bankası Şubesi Evrak-ı Mukayyitliği*”ne dâhil olmuştur. 28 Şubat 1912 (R.15 Şubat 1327) tarihinden 12 Mart 1912 (R. 28 Şubat 1327) tarihine kadar da “*İstanbul Ziraat Banka Sandık Memuriyeti*” görevinde bulunmuştur. Bu görev için Mehmed Mutehem Efendi’ye İstanbul’a gitmesi için 428 kuruş harcırah tahsis edilmiştir. Hizmet ettiği bütün görevlerden aklandığı 7 Ekim 1912 (R.24 Eylül 1328) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:159,s.219).

4.1.40.Mehmed Münib Efendi

Bakkal esnafından Mehmed Efendi’nin oğludur. 1873/74 (H:1290) senesinde Antakya’da doğmuştur. Antakya kasabasında sıbyan ve rüştiye mekteplerinde tahsil görmüştür. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1894/95 (H:1312) tarihinde kura yoluyla ismine isabet etmesi sonucu askeriye dâhil olup ve çavuşluk rütbesine nail olmuştur. Askerlik süresini tamamlamasının ardından 16 Ağustos 1904 (H.4 Cemaziyelahir 1322) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Mersin Rüsumat Müdüriyeti Sahil Muhafaza Memuriyeti*”ne tayin olunmuştur.

Bahsi geçen görevinde zimmet ve ilişkisi kalmadığı İskenderun Rüsumat Nezareti tarafından yazılan mülahazada onaylanmıştır.

Mehmed Münib Efendi’nin askerliğe dâhil olması ve burada çavuşluk rütbesine yükselmesi, Mersin Rüsumat Müdüriyeti Sahil Muhafaza memuriyetine atanma tarihi ile burada kazandığı maaş, Rüsumat Nezareti’nin tezkire cevabından anlaşılmıştır. Ayrıca Osmanlı nüfus tezkiresi aynen görülerek kendinse iade edilmiş ve Mersin Rüsumat

¹⁹⁴**İkrâzât:** Borç veya ödünç vermeler (Parlatır,2009:717).

Müdüriyeti tarafından onaylanan sureti asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:170,s.245).

4.1.41.Mehmed Nazım Efendi

Vahid Efendi'nin oğludur.1874/75 (H:1291) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki dersleri tahsil ederek diploma sahibi olmuştur. “*Mektebi Hukuk-ı Şahane*¹⁹⁵” devam etmekte olduğunu ve Arapça lisanına aşina olduğu tercüme-i hal evrakında belirtilmiştir. Türkçe okuyup yazabilmektedir.

7 Eylül 1893 (H.25Safer 1311) tarihinde 30 kuruş maaşla “*Baş Müddei Umumiye Kalemi*”ne tayin olunmuştur.

Müddei Umumilik, Adliye Nezareti ve Sicill-i Memurin Müdüriyeti, Mehmed Nazım Efendi'nin memuriyetini tasdik etmişlerdir. Osmanlı nüfus tezkiresi, rüştiye mektebinde almış olduğu diplomanın onaylanmış sureti Tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:133,s.497).

4.1.42.Mehmed Nazır Efendi

Müteveffa İzzet Efendi'nin oğludur. 16 Nisan 1885 (H.1 Recep 1302) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya'da Şemseddinzade olarak tanınırlar. Antakya rüştiye mektebinde bir müddet tahsil görmüştür.

1900/01 (H:1318) yılında “*Antakya Kazası Nüfus Kalemi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 19 Ağustos 1911 (H.23Şaban 1329) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Halep Vilâyeti Merkez Tapu Kitabeti Refakati*”ne tayin olunmuştur.

Defter-i Hâkâni Nezaretinden Halep Vilâyeti Defteri Hâkâni Müdüriyetine gönderilen mülahasasına atfen tercüme-i hal evrakının onaylandığı belirtilmiştir.

Bahsi geçen Nüfus Kalemine stajyer olarak alınması Antakya İdare Meclisi 1 Mayıs 1906 (R.18 Nisan 1322) tarihli mazbatanın onaylanmış suretinden anlaşılmıştır. Bununla birlikte tayin tarihi, almış olduğu maaş miktarı, işe başlama tarihi ve işinde başarı olduğu da

¹⁹⁵ Darülfünun-i Sultani'deki hukuk mektebinden ayrı olarak artan ihtiyacı karşılamak üzere İstanbul'da bir hukuk mektebinin kurulması düşünüldü ve nihayet adli ve siyasi kanunların ve devletin hukuka ilişkin usul ve düzenlemelerinin eğitimi amacıyla Adliye Nezareti'ne bağlı bir hukuk mektebi kuruldu (Koyuncu,2012:176).

açıklanmıştır. Osmanlı nüfus tezkiresine işlenip tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:184,s.169).

4.1.43.Mehmed Numan Efendi

Numanzade Hacı Ali Efendi'nin oğludur. 1859/60 (H:1276) senesinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebindeki müfredattaki derslerle "*Habibü'n-neccar Cami-i Şerifi*"nde Arapça tahsili görmüştür. Arapça konuşmanın yanı sıra Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1877/78 (H:1294) senesinde on sekiz yaşında iken "*Antakya Bidayet Mahkemesi*"ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 1 Temmuz 1884 (H.7 Ramazan 1301) tarihinde yirmi beş yaşında iken 225 kuruş maaşla "*İskenderun kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kitabeti*"ne tayin olunmuştur. 29 Ekim 1885 (H.29 Zilhicce 1302) tarihinde bu görevinde istifa edip aynı tarihte 400 kuruş maaşla "*İskenderun Merkez Rüsumat İdaresi*"nde çalışmaya başlamıştır. 12 Eylül 1889 (H.16 Muharrem 1307) tarihinde aynı maaşla "*İçel Rüsumat Müdüriyeti Baş Kitabeti*" görevine getirilmiştir. 27 Temmuz 1890 (H. 9 Zilhicce 1307) tarihinde de 500 kuruş maaşla "*Silifke Rüsumat Müdüriyeti Baş Kitabeti*"ne nakil olmuştur.

Memuriyeti zarfında herhangi bir suçtan dolayı yargılanmamıştır. İskenderun Rüsumat Nezareti ile Adana vilayeti Rüsumat Emaneti, Mehmed Numan Efendi'nin tercüme-i hal evrakını tasdik etmişlerdir (BOA.DH.SAİD.,No:43,s.21).

Bidayet Mahkemesi reisi ile Halep vilayeti Adliye Müfettişi Mehmed Numan Efendi hakkındaki işini yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olduğu görüşü Halep valisi tarafından onaylanmıştır. Adliye Nazırı Devletlü Hüseyin Fehim Paşa tarafından da bahsi geçen mülahazayı tasdik etmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:8,s.759)¹⁹⁶.

4.1.44.Mehmed Ratib Efendi

Antakya İdare Meclisi Azası müteveffa Hüseyin Ağa'nın oğludur. Eylül/Ekim 1859 (H. Rebiyülevvel1276) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde müfredattaki derslerin tahsili tamamladıktan sonra, Antakya rüştiye mektebinde bir miktar Arapça ve Farsça lisanları okumuştur.

¹⁹⁶ Mehmed Numan Efendi'ye ait iki farklı yerde kaydı bulunmaktadır. Bu kaniya varmamızda, belgelerdeki baba adları, doğum tarihleri ve doğum yerleri birbirleriyle uyumlu olması önemli rol oynamıştır.

4 Nisan 1876 (H.9 Rebiyülevvel 1293) tarihinde 17 yaşında iken “*Antakya kazası Mâl Kalemi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. Daha sonra Muhasebe ve Emval Kalemlerine nakil edilmiştir. 13 Temmuz 1880 (H.5 Şaban 1297) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Antakya Kazası Duhan-ı Tahrir Kitabeti*”ne tayin olunmuştur. 13 Ağustos 1880 (H.7 Ramazan 1297) tarihinde bu görevinden istifa etmiştir. 9 Kasım 1881 (H.16Zilhicce 1298) 250 kuruş maaşla “*Antakya Kazası Vergi Kitabeti Refakati*” görevine getirilmiştir.

Görev aldığı hizmetlerde hakkında herhangi bir şikâyet olmayıp yargılama görmemiştir.

Halep Vilâyeti Tahrir ve Vergi Müdüriyeti tarafından hazırlanan 29 Nisan 1886 (H.25 Recep 1303) tarihli mülahazada, Mehmed Ratib Efendi'nin Antakya Kazası Tahrir ve Vergi Kitabesindeki görevinden bahsedilip onaylanmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:23,s.293).

4.1.45.Mehmed Rıfat Efendi

Antakya esnafından Attar Mehmed Tevfik Efendi'nin oğludur. 1881 (H:1299) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya iptida ve rüştiye mekteplerinden mezun olduktan sonra Halep Mekteb-i İdadi Mülkiyesinin müfredattaki derslerin tahsilini tamamlayarak diploma almaya hak kazanmıştır. Türkçe okuyup yazabilmektedir. Bununla birlikte Arapça, Farsça, Fransızca, Ermenice dillerine de aşinadır.

3 Ağustos 1901 (H.17 Rebiyülâhır1319) tarihinde 150 kuruş maaşla “*Mersin Sancağı Rüştiyesi Mektebinde Riyaziye Muallimliği*”ne tayin olunmuştur. Bu vazifesini yerine getirirken 14 Ağustos 1901 (H.28 Rebiyülâhır 1319) tarihinde 150 kuruş maaşla “*Mersin Sancağı Evkaf Kitabeti*” görevi de sorumluluğuna verilmiştir. Çalıştığı rüştiye mektebinin idadi mektebine dönüştürülmesi sonucu 14 Eylül 1901 (H.30 Cemaziyelevvel 1319) tarihinde 110 kuruş maaşla “*Coğrafya ve Resim Muallimliği*”ne getirilmiştir. Mehmed Rıfat Efendi'nin maaşı, 15 Kasım 1902(H.13 Şaban 1320) tarihinde 50 kuruş zam yapılarak 160 kuruşa ulaşmıştır.

Mersin Sancağı Evkaf Müdürlüğünden yazılan mülahazada, Mehmed Rıfat Efendi'nin işini başarılı bir şekilde yerine getirdiği Mersin Sancağı Mutasarrıflığı tarafından onaylanmıştır. İlaveten Mersin Rüştiye Mektebi Riyaziye Muallimliğine tayini ve bu mektebin idadi mektebine dönüştürülmesi sonucu maaşına yapılan 50 kuruşluk zam tercüme-i

hal evrakına eklenmiştir. Bu bilgiler Mersin Sancağı Mutasarrıflığı tarafından hazırlanan 8 Ağustos 1903 (R.26 Temmuz 1319) tarihli mazbatada beyan edilmiştir.

Yukarıda yazıldığı gibi adı geçen muallimliklere tayin tarihi, kazanmış olduğu maaş miktarı ve maaşına yapılan zammın tarihi Mersin Sancağı Mutasarrıflığı ile Halep Vilâyeti Evkaf Muhasebe Dairesi arasında geçen 16 Nisan 1900(R.3 Nisan 1316) tarihli yazışmada da belirtilmiştir. Adı geçen mazbatalar, rüştiye ve idadi diplomaları ve Osmanlı nüfus tezkiresinin onaylanmış suretleri ile asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte Evkaf-ı Hümayun Sicill-i Ahval Şubesinde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:111,s.227).

4.1.46.Mehmed Rıfat Efendi

Abdülkadir Ağa'nın oğludur. 23 Ocak 1856 (H.15 Cemaziyevvel 1272) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde tahsilini tamamlayarak diploma almaya hak kazanmıştır. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça konuşabilmekteydi.

1875/76 (H:1292) senesinde yirmi bir yaşında iken “*Antakya Mal Kalemi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 19 Temmuz 1886 (H.17 Şevval1303) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Antakya Reji İdaresi Ambar Memurluğu*”na tayin olunmuştur. Bununla birlikte aynı birimde “*Tahrirat Kitabeti*” görevini sürdürmüştür. 28 Nisan 1890 (H.8 Ramazan 1307) tarihinde Ambar Memurluğundan ayrılması sonucu maaşı, 400 kuruşa indirilmiştir. 31 Temmuz 1890(H.13 Zilhicce 1307) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya Düyun-ı Umumiye İkinci Kitabeti*”ne atanmıştır.

Halep Düyun-ı Umumiye Merkez Müdüriyet ile İdare-i Merkeziye Müdüriyet Umumiyesi Mehmed Rıfat Efendi'nin işini layıkıyla yaptığını onaylamıştır. Bahsi geçen diploma ve Reji İdaresi Kitabesinde, görevini başarılı bir şekilde yerine getirdiğine dair 2 Ağustos 1890 (R.21 Temmuz 1306) tarihli mazbatanın onaylanmış sureti tercüme-i hal evrakına işlenmiştir.

Mehmed Rıfat Efendi, 30 Aralık 1891 (H.28 Cemaziyevvel 1309) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Kilis Düyun-ı Umumiye Dairesine Memur Vekâleti*” görevine getirilmiştir. Buradaki vazifesi altı ay kadar sürdürmüştür. Maaşı, 14 Şubat 1892 (H.14 Recep 1309) tarihinde 300 kuruşa çıkarılmıştır. 14 Haziran 1893 (H.29 Zilkade 1310) tarihinde Kilis Düyun-ı Umumiye Dairesindeki görevinden ayrılarak 8 Kasım 1893 (H.28 Rebiyülahir 1311) tarihinde 350 kuruş maaşla “*Payas Kazası Düyun-ı Umumiye Memuriyeti*” görevine

atanmıştır. 13 Mart 1894 (R.1 Mart 1310) tarihinde “*Adana Düyun-ı Umumiye Merkez Müdüriyeti*”ne nakil olmuştur. 17 Kasım 1894 (H.18 Cemaziyelevvel 1312) tarihinden 13 Aralık 1894 (H.14 Cemaziyelahir 1312) tarihine kadar maaşına 80 kuruş zamlı “*Tarsus Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti*” görevine geçici olarak getirilmiştir.

Kozan Sancağı Düyun-ı Umumiye Memuriyetine atanmış ise de 14 Kasım 1900 (H.21 Recep 1318) tarihinde aynı maaşıyla “*Haçin*¹⁹⁷ *Düyun-ı Umumiye Memur Vekâleti*”ne tayin olunmuştur. 11 Aralık 1900 (H.18 Şaban 1318) tarihinde 116 kuruş maaşla bahsi geçen vekâlet görevinden başka bir hizmette bulunmuştur. Bahsedilen tayin ve nakil işlemleri 12 Ekim 1903 (R.29 Eylül 1318) tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:61,s.120).

4.1.47.Mehmed Sabri Efendi

Yusuf Efendizade Saib Ağa'nın oğludur. 8 Mayıs 1883 (H.1 Recep 1300) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya iptidai ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki dersleri tahsilini görerek diploma almıştır. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

18 Mart 1902 (H.8 Zilhicce 1319) tarihinde “*Antakya kazası Tapu Kalemi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 15 Ocak 1910 (H.3 Muharrem 1328) tarihinde 200 kuruş maaşla “*İskenderun kazası Tapu Kitabesi Refakati*”ne tayin olunmuştur.

Defteri Hâkâni Nezareti, İskenderun kazası kaymakam vekilinin Mehmed Sabri Efendi hakkında hazırladığı mülâhazayı onaylamıştır. Antakya kazası Tapu Kaleminde sadakatle işine bağlı olduğu, Defter-i Hâkâni Nezareti İdare Meclisi tarafından kaleme alınan 11 Nisan 1909 (R.29 Mart 1325) tarihli mazbatanın onaylanmış suretinden anlaşılmıştır. Ayrıca tayin tarihleri ve maaş miktarları Defteri Hâkâni Nezareti Muhasebe kaydıyla defter-i mahsusa ile mutabık olduğu belirtilmiştir. Tüm belgeler asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte Sicill-i Âhval Kaleminde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:184,s.167).

4.1.48.Mehmed Sabri Efendi

Müteveffa Faik Efendi'nin oğludur. Antakya'da Hocazade olarak tanınırlar. 1878 (H:1295) yılında Antakya'da doğmuştur. İstanbul'da bir sıbyan mektebinde müfredattaki derslerin eğitimini aldıktan sonra, rüştiye mektebinden mezun olmuştur. Üsküdar İdadi

¹⁹⁷ Adana vilayetinin Kozan sancağını bağlı bir kaza idi. 1925 yılından itibaren adı “Saimbeyli” olarak değiştirilmiştir (Sezen,2006:214:Akbayar,2003:66).

Mülkiye mektebine girip, bir müddet müfredattaki derslerin tahsilini gördükten sonra kaydını Halep İdadi Mülkiye mektebine taşımış olup eğitimini tamamlayarak mezun olmuştur. Arapça, Fransızca ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

18 Ağustos 1905 (H.16 Cemaziyelahir1323) tarihinde 450 kuruş maaşla Musul Vilayetine dâhil “Süleymaniye Sancağı¹⁹⁸bağlı Kızılca Nahiyesi¹⁹⁹ Müdürlüğü”ne tayin olunmuştur. Bu görevinden 28 Eylül 1905 (H.28 Recep1323) tarihinde ayrılmıştır.

Süleymaniye Sancağı İdare Meclisinin hazırlamış olduğu 17 Kasım 1905 (R.4 Teşrinisani 1321) tarihli mazbatada, Mehmed Sabri Efendi'nin Kızılca Nahiyesi Müdürlüğüne atama tarihi, kazandığı maaş miktarı ve vazifesini en iyi şekilde yerine getirerek ilişkisinin kalmadığı gibi konulardan bahsedilmiştir. Bu mazbata Osmanlı nüfus tezkiresine işlenmiş ve İdadi Mektebi diploması Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahval Şubesi tarafından incelenip Mehmed Sabri Efendi'ye iade edilmiştir. Bu belgeler, bahsi geçen şubede muhafaza edilmiştir.

Mehmed Sabri Efendi, 30 Temmuz 1906 (H.8 Cemaziyelahir 1324) tarihinde 300 kuruş maaşla “Melendis(?) Nahiye Müdürlüğü”ne atanmıştır. Lakin buranın şartlarına alışamaması sebebiyle 24 Aralık 1906 (H.8 Zilkade 1324) tarihinde istifa etmiştir. Buradaki görevinden dolayı Kula Kazası ile Saruhan Sancağı İdare Meclisi, Mehmed Sabri Efendi'nin devlet mallarından herhangi bir şeyi üzerine geçirmediği ve ilişkisinin kalmadığına dair Aydın vilayeti İdare Meclisine gönderilmek üzere mazbata hazırlamıştır. Aydın Vilayeti İdare Meclisi bu raporu 9 Ocak 1907 (R.27 Kânunuevvel 1322) tarihli mazbata da onayladığını açıklayıp kendisine iade etmiştir.

Mehmed Sabri Efendi, 30 Ocak 1910 tarihinde 650 kuruş maaşla “Necid sancağı²⁰⁰ sancağı Nüfus Memuriyeti”ne tayin edilmiştir. Bu yeni görevi hakkındaki bilgiler Basra Vilâyetine daha önceden gönderilen tahriratın 9 Ekim 1910 (R.26 Eylül 1326) tarihli cevabından anlaşılmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:109,s.477).

¹⁹⁸ 1865 yılında kayıtlarda Bağdat vilayetine bağlı olduğu görülürken, 1879 yılındaki kayıta ise Musul vilayetine dâhil bir sancak idi (Sezen,2006:459; Akbayar,2003:149).

¹⁹⁹Musul vilayetinin Süleymaniye sancağına müteallik Gülanber kazasının nahiyesi idi. (Sezen,2006:309; Akbayar,2003:99)

²⁰⁰ Diğer adı “El-hufuf “ olan Necid sancağı, sırasıyla; Şehrizeror, Habeş ve Basra vilayetlerine bağlı bulunmaktaydı. (Sezen,2006:381; Akbayar,2003:123)

4.1.49.Mehmed Said Efendi

Havran Bidayet Mahkemesi Baş Kâtibi ve Mukavelat Muharriri Antakyalı Bekir Sadık Efendi'nin oğludur. 6 Aralık 1892 (H.16 Cemaziyelevvel 1310) tarihinde Havran sancağına tabi Şeyh Said köyünde doğmuştur. Şeyh Said iptidai mektebinde müfredattaki derslerin eğitimi alarak diploma almaya hak kazanmıştır. Türkçe ve Arapça konuşup yazabilmekteydi.

“Havran Bidayet Mahkemesi”ne bir sene kadar stajyer olarak devam ettikten sonra, 14 Mart 1908 (H.10 Safer 1326) tarihinde 150 kuruş maaşla Havran sancağına tabi “*Süvayda kazası*²⁰¹ *Tapu Kitabeti Muavinliği*”ne tayin olunmuştur. 8 Aralık 1909 (H.25 Zilkade 1327) tarihinde 200 kuruş maaşla “Birecik kazası Tapu Kitabeti Refakati”ne atanmıştır. 9 Mart 1910 (H.26 Safer 1328) tarihinde “*Havran sancağı Tahrirat Kalemi Evrak Müvezziliği*²⁰²” görevine getirilmiştir. 20 Şubat 1911 (H.20 Safer 1329) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Havran sancağı merkez kazası Kitabet Refakati*”nde çalışmaya başlamıştır. 14 Ocak 1912 (H.24 Muharrem 1330) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Havran Tahrirat Kalemi Evrak Memurluğu*” görevine tahvil olunmuştur.

Suriye Valiliği, Havran Mutasarrıfı ve Tahrirat Müdürü tarafından kaleme alınan mülahazada, Mehmed Said Efendi'nin işini yapmakta bilgi ve beceriye sahip olduğunu onaylamışlardır.

Yukarıda anlatılan memuriyetlerden dolayı kaydı tutulan mazbatalar ile elindeki mektep diplomaları ve Osmanlı nüfus tezkiresi asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edildiği, Suriye vilayetinden gönderilen 23 Aralık 1912 (R.10 Kanunuevvel 1328) tarihli tezkirede açıklanmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:194,s.53).

4.1.50.Mehmed Salim Efendi

Antakyalı müteveffa Mahmud Ağa'nın oğludur. 20 Aralık 1869 (R.8 Kânunuevvel 1285) tarihinde Adana'da doğmuştur. Adana iptidai ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki derslerin eğitimini almasına rağmen diploma almaya muvaffak olamamıştır. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça konuşabilmekteydi.

²⁰¹ Diğer adı “Cebel-i Dürüz” olan Süvayda, Suriye vilayeti Havran sancağına tabi bir kaza idi (Sezen, 2006:461; Akbayar,2003:150).

²⁰² **Müvezzi:** Postacı (Parlatır,2009:1241)

13 Şubat 1884 (H.15 Rebiyülâhır 1301) tarihinde “*Adana Mektubi Kalemi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 13 Ağustos 1884 (H.20 Şevval 1301) tarihinde buradaki görevinden dolayı 50 kuruş maaş almaya başlamıştır. 13 Şubat 1886 (H.9 Cemaziyelevvel 1303) tarihinde maaşına 20 kuruş zam yapılarak, maaşı 70 kuruşa ulaşmıştır. 26 Mart 1887 (H.1 Recep 1304) tarihinde 100 kuruş maaşla “*Meclis-i İdare-i Vilayet Kalemi*”ne nakil olmuştur. Maaşı, 13 Şubat 1888 (H.1 Cemaziyelahir 1305) tarihinde 125 kuruşa ulaşmıştır. 13 Ağustos 1888 (H.9 Zilhicce 1305) tarihinde icra kılınan tensikat neticesinde açığa alınmıştır. 13 Ağustos 1889 (H.15 Zilhicce 1306) tarihinde yeniden 50 kuruş maaşla Adana Mektubi Kalemi görevine getirilmiştir. Maaşı, 4 Mayıs 1892 (H.6 Şevval 1309) tarihinde 105 kuruşa ulaşmıştır.

Vilayet Mektupçuluğu tarafından yazılan mülahazada, Mehmed Salim Efendi'nin aklı başında, dürüst ve işinde gayretli biri olduğundan bahsedilmiştir. Adana Valisi Saadetlü Mustafa Faik Paşa'da bu mülahazada yazılanları onaylamıştır. 22 Nisan 1884 (R.10 Nisan 1300) tarihli Osmanlı nüfus tezkiresi, asıl tercüme-i hal varakasıyla birlikte muhafaza edilmektedir (BOA.DH.SAİD.,No:78,s.247).

4.1.51.Mehmed Suad Bey

Teke Sancağı Mutasarrıfı müteveffa Fehim Paşa'nın oğludur. 1880/81 (H:1298) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya'da Talat Efendizade olarak tanınırlar. İptida ve rüştiye mekteplerini özel dersler alarak eğitimini tamamladıktan sonra Halep İdadi Mektebine girmiştir. Bir müddet sonra Mülkiye Mektebine kayıt yaptırarak müfredattaki derslerin tahsilini görmüştür. 10 Temmuz 1905 (R.27 Haziran 1321) tarihinde aliyyülâlâ derecede diploma almaya hak kazanmıştır. Arapça ve Fransızca konuşup yazabilmenin yanı sıra Farca ve Ermeniceye aşinadır.

8 Kasım 1905 (H.10 Ramazan 1323) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Halep Vilayeti Maiyet Memurluğu*”nda işe başlamıştır. 26 Ağustos 1908 (H.28 Recep 1326) tarihinde “*Belen kazası Kaymakam Vekâleti*” görevine ek iş olarak atanmıştır. 21 Kasım 1908 (H.26 Şevval 1326) tarihinde kaymakamlık stajyerliğini tamamlamıştır. 24 Kasım 1908 (H.29 Şevval 1326) Belen kaymakam vekâleti görevinden istifa etmiştir. Bu görevi esnasında toplam 1176 kuruş 30 para vekâlet maaşı almıştır. Sorumluluğunda sadece Maiyet Memurluğu kalmasına rağmen fahri olarak “*Takip ve Tahsilât Memuriyeti*”, “*Hicaz Demir Yolu İane Komisyonu Kitabeti*” ve “*Mülkiye Müstantikliği*” görevlerinde hizmetler vermiştir.

Halep Vilayeti ve Belen kazası Meclis İdareleri, bu ana kadar hizmetlerinden ötürü 6 Aralık 1908 tarihli iki adet mazbatada hazırlamışlardır. Mazbatalarda, görev aldığı hizmetlerin süreleri, kazanmış olduğu maaşların miktarları ve bu görevlerde ilişkisinin kesildiğinden bahsedilmiştir. Mülkiye Mektebinden aldığı diploma ile Osmanlı nüfus tezkiresiyle birlikte Sicill-i Ahval İdaresi Umumiyesi tarafından inceliş Mehmed Suat Efendi'ye iade edilmiştir.

Mehmed Suat Efendi 15 Haziran 1909 (H.26 Cemaziyülevvel1327) tarihinde 1.450 kuruş maaşla “*Kars kazası*²⁰³ *kaymakamlık*” görevine getirilmiştir. Tensikat neticesinde maaşı, 10 Aralık 1909 (R.27 Teşrinisani 1325) tarihinden itibaren 2.000 kuruşa ulaşmıştır.

Kars kaymakamlığı görevinde iken, işlerin yoğunluğundan şikâyet etmesinden ötürü Karaisalı kazası kaymakamlığına nakli hususunda Adana Vilayetine dilekçe göndermiştir. Bu isteğin olumlu karşılanması üzerine 22 Nisan 1910 (H.11Rebiyülahir 1328) tarihinde 2.000 kuruş maaşla “*Karaisalı kazası*²⁰⁴ *Kaymakamlığı*”na nakil olunmuştur. 3 Şubat 1912 (H.14 Safer 1330) tarihinde aynı maaşla “*Darıdere kazası*²⁰⁵ *Kaymakamlığı*”na tayin olunmuştur.

Mehmed Suat Efendi, 27 Temmuz 1909 tarihinden 8 Mayıs 1910 tarihine kadar Kars,19 Mayıs 1910 tarihinden 13 Şubat 1912 tarihine kadar Karaisalı Kaymakamlıklarında bulunduğu ve bu görevlerinde ilişkisinin kalmadığı Adana Vilayetinin 6 Mayıs 1912 (R.23 Nisan 1328) tarihli tahrirat cevabından anlaşılmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:156,s.89).

4.1.52.Mehmed Şakir Efendi

“*Es-seyyid Ahmedü'l Bedevi Kuddusessirruh'ül Âli Hazreti*” sülalesinden Ahmed Efendi'nin oğludur. Temmuz/ Ağustos 1840 (H. Recep 1260) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan müfredattaki derslerin tahsilini gördükten sonra İstanbul'da eğitimine devam etmiştir. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

27 Eylül 1879 (H.10 Şevval 1296) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Antakya Kazası Aşar Memuriyeti Vekâleti*” görevine stajyer olarak atanmıştır.13 Ocak 1880 (H.30 Muharrem

²⁰³ Diğer adları, “Kars-ı Zülkadiriye”, “Kars-ı Maraş”tır. Günümüzde bu kaza, Kadirli adıyla anılmaktadır. Adana vilayetinin Kozan sancağına bağlıydı. 1996 yılında Osmaniye'ye bağlandı (Sezen, 2006:287; Akbayar,2003:93).

²⁰⁴ Bir diğer adı “Ceceli” olan Karaisalı, 1848 yılında Adana eyaletinin sancağıydı.1869 yılında Adana'nın kazası konumuna gelmiştir (Sezen,2006:279;Akbayar,2003:90).

²⁰⁵ Nam-ı diğer “Zlatograd” olan bu yerleşim birimi Edirne eyaletinin Gümülcüne sancağına 1865 yılında bağlı bir kaza idi (Sezen,2006:137; Akbayar,2003:42).

1297) tarihinde aşar memuriyeti vekâletindeki stajyerliğini tamamlayınca 1 Haziran 1882 (H.14 Recep 1299) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Lâskîye ve Tabya(?) Mektebinde Osmanlıca Muallimliği*” görevine getirilmiştir. 16 Nisan 1884 (H.8 Cemaziyelahir 1300) tarihinde 400 kuruş maaşla “*İzmir Sancağı Evkaf Müdürlüğü*”ne tayin olunmuştur. Bu görevinde, kurumun gelirlerini usulsüzce kullanması hasebiyle maaşına el konulmuştur Ayrıca bu parayı ibraz etmemesi ve çalıştığı kurumu zarara uğratması nedeniyle 6 Haziran 1887 (H.14 Ramazan 1304) azil edilmiştir. 29 Mart 1889 (H.27 Recep 1306) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Gelibolu Sancağı Evkaf Müdürlüğü*”ne tayin olunmuştur.

Aşar kitabeti görevinde bulunup bulunmadığına dair Halep vilâyetinden gönderilen yazının cevabında, 1879/80 (H:1297) senesinde bu görevi emaneten yürüttüğü belirtilmiştir. Ayrıca verilen cevapta, 1878/79 (H:1296) senesinde Aşar Kitabeti Veznedarlığında çalıştığı ve herhangi bir ilişkisinin kalmadığı da beyan edilmiştir.

Maarif Nezaretine yazılan tezkire üzerine ve ilgili nezaretten gönderilen cevapta Mehmed Şakir Efendi'nin Lâskîye de maarif idaresinde bulunduğu ve İzmir Evkaf Müdürlüğünden aklandığı da bu yazıyla açıklanmıştır. Bununla birlikte nezaretten gelen mazbataya, Gelibolu Evkaf Müdürlüğüne tayin tarihi ve kazanmış olduğu maaş miktarı da eklenmiştir.

Mehmed Şakir Efendi'nin maaşı, 14 Eylül 1892 (H.21 Safer 1310) tarihinde 500 kuruşa ulaşmıştır. Mehmed Şakir Efendi'nin memuriyeti, 24 Haziran 1896 (H.13 Muharrem 1314) tarihinde “*Gelibolu Sancağı Müfettişliği*”ne tahvil olduğu ve Evkaf-ı Hümâyun Sicill-i Ahvâl Şubesinin 6 Ağustos 1896 (R.25 Temmuz 1314) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:30,s.251).

4.1.53.Mehmed Şakir Efendi

Antakya tüccarlarından Hacı Ahmet Ağa'nın oğludur. 19 Eylül 1855 (H.7 Muharrem 1272) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde eğitim almıştır. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

13 Nisan 1882 (H.24 Cemaziyülevvelin 1299) tarihinde yirmi yedi yaşında iken 300 kuruş maaşla “*Halep Rüşum-i Sitte Nezaretine Seyyar Heyeti Teftiş Kitabeti*”ne dâhil olmuştur. 23 Haziran 1882 (H.6 Şaban 1299) tarihinde adı geçen heyetin kaldırılmasıyla 13 Nisan 1883 (H.5 Cemaziyülâhırın 1300) tarihinde 60 kuruş maaşla “*Cisr-i şuşûr Rüşum-i*

Sitte Memuriyeti” görevine getirilmiştir. 26 Ekim 1883(H.24 Zilhicce 1300) tarihinde buradaki kurumun lağvedilmesi sonucu 13 Şubat 1884 (H.15 Rebiyülâhır 1301) tarihinde 250 kuruş maaşla “Süveydiye Rûsum-i Sitte Memuriyeti” görevine atanmıştır. Maaşı, 18 Temmuz 1884 (H.19 Ramazan 1301) tarihinde 350 kuruş ulaşmıştır. 13 Eylül 1885 (H.3 Zilhicce 1302) tarihinde Süveydiye’nin havasına alışamadığı için istifa etmiştir. 24 Kasım 1885 (H.16 Safer 1303) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Mersin Düyun-ı Umumiye Baş kitabeti*” görevine atanarak memuriyeti tahvil olmuştur. 7 Ekim 1886 (H.8 Muharrem 1304) tarihinde 600 kuruş maaşla “*Silifke Düyun-ı Umumiye Merkez Memuriyeti*” görevine getirilmiştir. 25 Temmuz 1888 (H.16 Zilkade 1305) tarihinde açığa alınmıştır. 15 Ekim 1888 (H.9 Safer 1306) tarihinde 400 kuruş maaşla tekrardan “*Cisr-i şugur Memuriyeti*”ne tayin olunmuştur. Maaşı, 13 Mart 1889 (H.11 Recep 1306) tarihinde 300 kuruşa indirilmiştir.

Halep Düyun-ı Umumiye Merkez Müdüriyeti’nin hazırladığı mülahazada, Mehmed Şakir Efendi’nin işine sadık biri olduğu belirtilmiştir. Şimdiye dek bulunduğu görevlerden aklandığına dair 2 Kasım 1883, 14 Eylül ve 6 Kasım 1884, 2 Eylül 1885 ve 17 Temmuz 1888 tarihli dört kıt’a mazbatanın onaylanmış suretleri tercüme-i hal evrakına eklenmiştir.

Maaşı, 13 Aralık 1890 (H.1 Cemaziyevvel 1308) tarihinde 400 kuruşa ulaşmıştır. 10 Ağustos 1892 (H.16 Muharrem1310) tarihinde aynı maaşla “*Urfa Düyun-ı Umumiye Memurluğu*”na nakil olunmuştur. Maaşı, 13 Eylül 1892 (H.20 Safer 1310) tarihinde 450 kuruşa ulaşmıştır. Buradaki görevine ek olarak, 20 Ekim 1894 (H.19 Rebiyülâhır 1312) tarihinden 14 Aralık 1894 (H.15 Cemaziyelahir 1312) tarihine kadar 150 kuruş maaşla “*Birecik Düyun-ı Umumiye Memuriyet Vekâleti*”nde çalışmıştır. 19 Aralık 1894 (H.20 Cemaziyelahir 1312) tarihinde 450 kuruş maaşla “*Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti Tahrirat Müsevvitliği*”nenakil edilmiştir. 29 Ağustos 1896 (H.20 Rebiyülevvel 1314) tarihinden 29 Aralık 1896 (H.24 Recep 1314) tarihine kadar hem “*Tahrirat Müsevvitliği*” görevini hem de 150 kuruş maaşla “*İskenderun Düyun-ı Umumiye Memuriyeti Vekâleti*” görevini beraber yürütmüştür. Bununla birlikte 40 gün boyunca İskenderun Düyun-ı Umumiye İdaresinde bulunan müfettiş ile birlikte muhasebe-i devir işlemlerini teftiş etmişlerdir.18 Şubat 1897 (H.6 Ramazan 1314) tarihinde Halep’teki asıl vazifesine geri dönmüştür. 15 Ağustos 1898 (H.27 Rebiyülevvel 1316) tarihinden 15 Ekim 1898 (H.29 Cemaziyülevvel 1316) tarihine kadar başka bir görevden maaş almaksızın ham olarak 450 kuruş maaş aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 14 Nisan 1899 (H.3 Zilhicce1316) tarihine kadar da 200 kuruş maaşla bulunmuş olduğu Nezaretin Tahrirat Başkitabet vekâletinde görev almıştır. 14 Ekim 1899 (H.8 Cemaziyelahir 1317) tarihinde tarihte 500 kuruş maaşla “*Antakya Düyun-ı Umumiye*

Müdüriyeti Baş kitabeti” görevine nakil edilerek terfi almıştır. Bu bilgiler Düyun-ı Umumiye Osmaniye Memurin Şubesinin 7 Mayıs 1901(R.24 Nisan 1317) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Mehmed Şakir Efendi’nin yukarıda bahsedilen görev aldığı memuriyetlerin yanı sıra 14 Mayıs 1901 (H.25Muharrem1319) tarihinden 24 Ocak 1902 (H.14 Şevval 1319) tarihine kadar 166 buçuk kuruş maaşla *“Halep Düyun-ı Umumiye Nezaret Muhasebe baş kitabeti Vekâleti”* görevinde bulunmuştur. O yıllarda yapılan aşar bilgilerinin düzenlemesi sonucu 14 Ağustos 1903 (H.20 Cemaziyülevvel1321) maaşı 600 kuruşa ulaşmıştır.

Antakya’daki görevini ifa ederken *“Cisr-i Hadid”²⁰⁶* Muhafızlık Vekâletinde bulunan Düyun-ı Umumiye İdaresi *“kolcusu”²⁰⁷*, Mehmed Şakir Efendi’ye yönelik bazı ithamlarda bulunmuştur. 1 Mart 1903 (16 Şubat 1318) tarihinde bahsi geçen kolcu, iki teneke rakı ele geçirmiş ve 40 kuruş ceza kesmiştir. Ancak bu cezayı yatıracak kişinin okuma yazma bilmemesi yolsuzluğun başlangıcı olmuştur. Yakalanan kişi bu parayı yatırmasına rağmen kendisine cezayı yatırdığına dair bir makbuz kesilmemiştir. Bunun üzerine kolcu makbuzun kesilmesini talep etmiştir. Uyarılara kulak asmayan Mehmed Şakir Efendi’ye jandarma ile haber gönderilmiştir. Mehmed Şakir Efendi her ne kadar bu parayı Cisr-i Cedid’teki bir takım borçların sildiğini beyan etse de yetkilileri ikna edememiş ve 6 Mart 1903 (R.21 Şubat 1318) tarihinde Mehmed Şakir Efendi hakkında soruşturma başlatılmıştır.

Mehmed Şakir Efendi sadece bu olaydan dolayı suçlanmamıştır. Daha önceden İskenderun Düyun-ı Umumiye Merkez memuriyet vekâletinde bulunduğu sırada Yusuf adlı 15 mecdiye, Mehmed adlı kişiden de 10 lira rüşvet talep ettiği, bahsi geçen kişilerin Mehmed Şakir Efendi’yi ihbar etmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Yapılan tahkikat sonrasında kişilerin verdiği ifadelerle araştırma sonuncunun birbiriyle uyumlu olması hasebiyle, 30 Aralık 1903 (H.10 Şevval 1321) tarihinde azil edilmiş ve 9 Temmuz 1904 R.26 Haziran 1320)tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:109,s.325).

²⁰⁶Demirköprü demektir. Reyhanlı ilçesinin bir köyüdür.

²⁰⁷ Gümrük, orman ve tütün rejisi gibi varidat temin eden müesseselerde muhafaza memuru yerinde kullanılır bir tabirdir. Kaçakçıları takip için kol gezdiklerinden bu ad verilmiştir. Tanzimat’tan önce gümrük muhafaza memurlarına gözcü manasına gelen “Dideban” denilirdi. Muhafaza memurunun kullanışı daha sonradır (Pakalın,1983:II,288).

4.1.54.Mehmed Şakir Efendi

Müteveffa Ahmet Efendi'nin oğludur. 1877/78 (H:1294) Antakya'da doğmuştur. Rüştîye mektebinde eğitimini tamamlayarak ve diploma almaya hak kazanmıştır.

Askerlik hizmetini yerine getirirken Başçavuş rütbesine nail olmuştur. 3 Kasım 1907 (R.21 Teşrinievvel 1323) tarihinden 6 Ocak 1909 (R.24 Kânunusani 1324) tarihine kadar 120 kuruş maaşla “*Payas Muhafaza Memurluğu Vekâleti*”ne istihdam olunmuştur. Akabinde “*İskenderun Rüşumat Baş Müdüriyeti Tahrirat Kalemi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 27 Eylül 1909 (H.13Ramazan 1327)tarihinde 200 kuruş maaşla “*İskenderun Merkez İdaresi Damga Memurluğu*”na tayin olunmuştur.

Mehmed Şakir Efendi'nin askerlik hizmetinde bulunduğu sırada kazanmış olduğu rütbe İskenderun Rüşumat Baş Müdüriyeti tarafından onaylanarak tercüme-i hal evrakına eklenmiştir. Ayrıca rüştiye mektebi diploması ile Osmanlı nüfus tezkiresiyle birlikte Baş Müdüriyette muhafaza edilmiştir.

Mehmed Şakir Efendi İskenderun'daki vazifesine devam ederken, 18 Aralık 1909 (R.5 Kânunuevvel 1325) tarihinde icra kılınan tensikat sonucu 14 Haziran 1910 (R.1 Haziran 1326) tarihinde aynı maaşla “*Payas Rüşumat Muhafaza Memurluğu*”na getirilmiştir. Maaşı, 14 Temmuz 1910 (R.1 Temmuz 1326) tarihinde 300 kuruşa ulaştığı Rüşumat Memurin Müdüriyetinin 1 Mart 1914 (R.26 Şubat 1329) 1tarihli vukuat pusulasıyla bildirilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:185,s.162).

4.1.55.Mehmed Şakir Efendi

Antakya'da “*Câmi-i Kebir*²⁰⁸” imamı ve hatibi müteveffa Mahmud Efendi'nin oğludur. 1835/36 (H:1252) senesinde Antakya'da doğmuştur. Pederi nezdinde İslami temel ilimleri, sarf ü nahiv ve Fıkıh derslerinin eğitimini almıştır. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

23 Ekim 1864 (H.22 Cemaziyülevvel 1281) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Antakya Tahrir Fırkası Muharrir-i Sânilîği*²⁰⁹”ne atanmıştır. 28 Ekim 1865 (H.7 Cemaziyelahir 1282)

²⁰⁸ Günümüzde Antakya'nın merkezi olarak sayılan Köprübaşı'nda bulunan Ulu cami'dir.

²⁰⁹ Tahrir işleri “*Tevkii*” denilen “Nişancı” ‘nın nezareti altında cereyan ederdi. Bir yerin tahriri yapılacağı zaman evvela bu işi idare edecek “Muharrir-i memalik” veya “Muharrir” yahut “*İl yazıcı*” adı verilen bilgili,

tarhinde 900 kuruş maaşla “*Halep vilâyeti Tahrir Fırkası Muharrir-i Sânilîği*”ne tayin olunmuştur. 13 Mart 1866 (H.25 Şevval 1282) tarihinde 1.700 kuruş maaşla “*Ankara vilâyeti Tahrir Fırkası Muharrir-i Evvelîği*”ne nakil edilmiştir. 13 Mayıs 1866 (H.28 Zilhicce 1282) tarihinde buradaki vazifesine başlamasına rağmen 13 Eylül 1866 (H.3 Cemaziyelevvel 1283) tarihinde bu görevinden istifa etmiştir. 13 Mayıs 1872 (H.5 Rebiyülevvel 1289) tarihinde 1.250 kuruş maaşla “*Maraş Sancağı Tahrir Fırkası Muharrir-i Evveli*”ne tayin edilmiştir. Mehmed Şakir Efendi’nin maaşı, 13 Ekim 1872 (H.10 Şaban 1289) tarihinde 1.250 kuruştan 1.085 kuruşa indirilmiştir. 14 Kasım 1876 (H.26 Şevval 1293) tarihinde memuriyet unvanı “*Ser Muharrirliğe*” tahvil olup maaşı 1.500 kuruşa çıkarılmıştır. 13 Temmuz 1878 (H.13 Recep 1295) Maraş Sancağındaki görevini tamamlayarak 13 Aralık 1878 (H.18 Zilhicce 1295) 1.200 kuruş maaşla “*Diyarbakır Vilayeti İkinci Fırka-ı Muharrirliği*”ne getirilmiştir. Maaşı 13 Eylül 1879 (H.25 Ramazan1296) tarihinde 720 kuruşa indirilmiştir. 13 Mart 1880 (H.1 Rebiyülâhır 1297) tarihinde 1.000 kuruş maaşla “*Musul Vilâyeti Birinci Fırka Muharrirliği*”ne atanmıştır. 16 Ocak 1882 (H.25 Safer 1299) tarihinde memuriyeti Hakkâri’ye tahvil olunmuş ise de yazının ertelenmesi yüzünden işe başlamamış ve 1 Ocak 1883 (H. 21Safer 1300) tarihinde 800 kuruş maaşla “*Musul Vilayeti Üçüncü Fırka Muharrirliği*”ne tayin edilmiştir. 2 Temmuz 1883 (H.20 Şaban 1300) tarihinde yine aynı yerde 1.000 kuruş maaşla “*Birinci Fırka Muharrirliği*”ne getirilmiştir.

Mehmed Şakir Efendi, 13 Şubat 1885 (H.27 Rebiyülâhır 1302) tarihinden 24 Mayıs 1885 (H.9 Şaban 1302) tarihine kadar “*Musul Vilâyeti Vergi Müdüriyeti Vekâleti*” görevinde bulunmuştur. Bu görevinden dolayı maaşına 300 kuruş zam yapılmış ve maaşı, 4 Mart 1885(H.17 Cemaziyelevvel 1302) tarihinde 1.250 kuruşa ulaşmıştır. 23 Ağustos 1889 H.16 Zilhicce 1306 tarihinde Mehmed Şakir Efendi’nin memuriyeti lağvedilmesi sonucunda boşta kalmıştır.

13 Nisan 1893 (H.16Ramazan 1309) tarihinde 750 kuruş maaşla “*Kerkük Sancağına bağlı Vergi Tahrir Memuriyeti*” görevine atanmıştır. 2 Ekim 1895 (H.12 Rebiyülâhır 1313) tarihinden 20 Şubat 1896 (H.18 Ramazan 1313) tarihine kadar “*Kerkük Sancağı Vergi Dairesi Muhasebeciliği Vekâleti*” görevinde bulunmuştur. Bu müddet zarfında muhasebeciliğe mahsus 2.764 kuruş 20 para vekâlet maaşı almıştır.12 Mart 1897 (H.8 Şevval 1314) tarihinde Kerkük’teki görevinden ayrılmıştır. 9 Mayıs 1897 (H.6 Zilkade 1314)

---

namuslu, her suretle itimada layık biri seçilirdi. Bunun refakatinde yazılacak yerin ehemmiyetine göre kâtipler bulunurdu Pakalın,1983:III,376).

tarihinde “Zor Sancağı²¹⁰ Vergi Memuriyeti”ne atanarak görevine başlamıştır. Burada görevini ifa ederken 1.440 kuruş maaşla “Kudüs-i Şerif Sancağı Vergi Müdüriyeti”ne tayin olunması nedeniyle 27 Mayıs 1899 (H.17Muharrem 1317) tarihinde Zor Sancağındaki görevini bırakmıştır.28 Haziran 1899 (H.19 Safer 1317) tarihinde Kudüs’teki görevine başlamıştır.

Halep Vilayeti Müdüriyeti ile Halep’e bağlı Tahrir-i Vergi İdare-i Umumiyesi Müdüriyeti’nden yazılan mülahazalara atfen Maliye Nezareti, Mehmed Şakir Efendi’nin yeterli bilgi ve birikime sahip olduğunu beyan etmişlerdir.

Mehmed Şakir Efendi’nin Osmanlı nüfus tezkiresi, bulunmuş olduğu hizmetlerde herhangi bir vukuata karışmadığına dair mazbata, Kerkük Sancağı Muhasebeciliği vekâletinde istihdam olduğu süre boyunca kazandığı maaşlar ve buradan ayrılması sonucu kendisine verilen belge Zor Sancağı İdare Meclisi tarafından hazırlanan mazbatada gösterilmiştir. Bu bilgiler sırasıyla 24 Mayıs 1897, 6 Eylül 1897 ve 5 Mayıs 1898 tarihli mazbatalarda gösterilip Mehmed Şakir Efendi’nin asıl tercüme-i hal evrakına işlenip Sicill-i Ahval Şubesinde muhafaza edilmiştir.

Mehmed Şakir Efendi’nin tercüme-i hâl evrakında, Halep Vilâyetinin bazı kazalarının İdare Meclisi Kitabeti görevleri ve İzmir’de Defter-i Mukayyitliğinde istihdam olduğu gösterilmiş ise de Halep Vilayeti ve Rûsumat Emîni arasında geçen yazışmalarda böyle bir istihdamların yapılmadığı beyan olunmuştur. Ayrıca Kerkük Sancağı Muhasebeciliği vekâletinden aklandığına dair onaylanmış sureti Beraat Defterinde gösterilmiş ise de Halep vilayetine bu bilginin ulaşmaması üzerine Musul Vilayetine konunun açıklığa kavuşmasını isteyen 31 Mayıs 1900 tarihli bir mazbata yazılıp gönderilmiştir.

Mehmed Şakir Efendi, 23 Temmuz 1906 (H.1 Cemaziyelahir 1324) tarihinde 1.800 kuruş maaşla “Cezâyir-i Bahri Sefid Vilayetine bağlı Vergi Müdüriyeti” görevine getirilmiştir. Mehmed Şakir Efendi’nin bu göreve getirilişi bazı bürokratik girişimler sonucunda olmuştur. Öncelikle Maliye Nezareti, Memurin-i Mülkiye Komisyonuna bahsi geçen müdüriyete Mehmed Şakir Efendi’nin getirilmesini anlatan bir tezkire göndermiştir. Tezkirenin içeriğinde Efendi’nin bu görevi layıkıyla yapacağı ve rütbesinin yeterli olduğu belirtilmiştir. Bu istek üzerine İntihab-ı Memurin Maliye Komisyonu, Cezayir-i Bahri Sefid Vilâyetine bağlı Vergi Müdüriyetine seçtiğini padişah hazretlerinin onayına bırakmıştır. Padişah hazretlerinin bu kararı onaylaması sonucu yukarıda belirtilen tarihte bu göreve layık

²¹⁰ Diğer adı “Deyr” olan Zor, Halep vilayetine bağlı bir sancaktı (Sezen,2006:540; Akbayar,2003:175).

görülmüştür. Ayrıca Mehmed Şakir Efendi'nin rütbesi, rütbe-i salisden rütbe-i saniye çıkartılmıştır. Böyle bir kararın alınmasındaki neden Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayetine bağlı Vergi Müdüriyetinin Kudüs-i Şerif Sancağı Vergi Müdüriyetinden daha yüksek bir mevkide olmasıdır.

Mehmed Şakir Efendi Kudüs-i şerif Vergi Müdürlüğündeki görevini 13 Eylül 1906 (H.25 Recep 1324) tarihinde bıraktığı Maliye Nezareti Sicil Şubesinin 8 Mayıs 1907 tarihli vukuat pusulasıyla bildirilmiştir.6 Ekim 1906 (H.17Şaban 1324) tarihinde Cezâyir-i Bahri Sefid'teki vazifesine başladığı 16 Şubat 1907 tarihli vukuat pusulasında yazılmıştır. Maliye Nezaretinin teklifi üzerine Memur-ini Mülkiye Komisyonundan verilen karar üzerine ve padişah hazretlerinin onayı alınarak Mehmed Şakir Efendi tekrardan 30 Temmuz 1908 (H.1 Recep 1326) tarihinde 1.400 kuruş maaşla Kudüs-i şerif sancağı vergi müdürlüğüne nakil buyrulmuştur.

Mehmed Şakir Efendi, 6 Ekim 1906 tarihinden 26 Mayıs 1908 tarihine kadar Cezâyir-i Bahri Sefid Vilâyeti Vergi Müdürlüğünde görev aldığı ve 27 Mayıs 1908 tarihinden 7 Temmuz 1908 tarihine kadar 450 kuruş Tekaüd Sandığına yatırmıştır. Ayrıca Maliye Nezareti tarafından hazırlanan raporda, Mehmed Şakir Efendi'nin devlet mallarından herhangi bir şeyi zimmetine geçirmediği ve ilişkisinin tamamıyla kesildiği 13 Kasım 1909 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Mehmed Şakir Efendi, 24 Ekim 1909 (H.11 Şevval1327) tarihinde emekli olduğu ve 1.300 kuruş tekaüd maaşı aldığı 14 Aralık 1909 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:124:s149).

4.1.56. Mehmed Şevki Efendi

Abdullah Efendi'nin oğludur. 1860/61 (H:1277) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya'da mevcut olan İsevi mekteplerinin rüştiye ve idadi kısımlarında Arapça, Türkçe, Fransızca, Rumca ve biraz da İngilizce dillerinin eğitimi almıştır. Adı geçen dilleri hem konuşup hem de yazabilmekteydi.

17 Mayıs 1890 (H.30Ramazan 1307) tarihinde 200 kuruş maaşla “İzmir’de Hamidiye İptidai Mektebi Türkçe Dilbilgisi, Coğrafya ve Matematik muallimi” olarak tayin olunmuştur. 27 Haziran 1890 (H.10 Zilkade 1307) tarihinde yine aynı maaşla “İzmir’de Namazgâh

*İlkokulu*²¹¹ *Türkçe Dilbilgisi, Coğrafya ve Matematik muallimlikleri*” de görev bünyesine dâhil edilmiştir. 6 Ekim 1891 (H.2 Rebiyülevvel 1309) tarihinde 600 kuruş maaşla “*İzmir İdadi Mektebinde Rumca Muallimliği*”ne tayin edilmiştir. Bu göreve getirilmesi sebebiyle aynı tarihte ilave görevlerinden ayrılmıştır. 13 Ekim 1891 (H.10 Rebiyülevvel 1309) tarihinde “*Rumca muallimliği*” görevine başlamıştır. 18 Kasım 1891 (H.12 Rebiyülâhır 1309) tarihinde Rumca dersinin kaldırılması sonucu Mehmed Şevki Efendi “*Fransızca muallimliği*” görevine getirilmiştir. 6 Ocak 1892 (H.6 Cemaziyelahir 1309) tarihinde, Fransızca muallimliğine ek olarak 500 kuruş maaşla “*Matbuat Ecnebiye Müfettişliğine*” atanmıştır. 27 Ağustos 1892 (H.5 Safer 1310) tarihinde Fransızca muallimliği yaptığı rüştiye mektebinin lağvı sonuncu elinde sadece Matbuat-ı Ecnebiye Müfettişliği görevi kalmış ve bu görevinden de 13 Eylül 1892 (H.20 Safer 1310) tarihinde ayrılmıştır. 13 Aralık 1892 (H.23 Cemaziyellevvel 1310) tarihinde 400 kuruş maaşla “*İzmir Kütüb ve Resail Muayene Memurluğu*”na tayin edilmiştir. 12 Mayıs 1894 tarihinde de Maarif Nezareti tarafından bu memuriyeti onaylanmıştır. Mehmed Şevki Efendi, İzmir Kütüb ve Resail Muayene Memurluğu görevini sürdürürken 22 Ocak 1895 (H.16 Zilkade 1322) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Dersaâdet Polisi İlâve Altıncı Bölge Üçüncü Komiserlik*” görevine getirilmiştir. Maaşı, 13 Mart 1897 (H.9 Şevval 1314) tarihinde 360 kuruşa indirilmiştir. 30 Mayıs 1898 (H.9 Muharrem 1316) tarihinde İzmir Kütüb ve Resail Muayene Memurluğundan ayrılmıştır. 4 Haziran 1898 (H.14 Muharrem 1316) tarihinde 450 kuruş maaşla “*Encümen Müfettişliğine*” getirilmiştir. Mehmed Şevket Efendi’nin maaşı, 14 Ekim 1899 (H.8 Cemaziyelahir 1317) tarihinde 650 kuruşa ulaşmıştır. 15 Mart 1900 (H.13 Zilkade 1317) tarihinde müfettişlik görevinden ayrılmıştır.

Maarif Müdüriyeti tarafından yazılan mülahazada, Mehmed Şevki Efendi’nin İzmir İdadi Mektebi muallimliğine istinaden görevini başarı bir şekilde yerine getirdiği beyan edilmiştir.

İzmir Vilâyet İdare Meclisinin Maarif Heyeti, Mehmed Şevki Efendi’nin hizmetlerine yönelik 30 Aralık 1893, 24 Ocak 1894 ve 17 Şubat 1894 tarihli üç adet mazbata hazırlamıştır. Bu tutanaklarda istihdam olduğu müddet, kazandığı maaşların miktarı ve görevlerden ayrılış nedenleri izah edilmiştir. Ayrıca bahsi geçen tutanaklar Maarif Nezareti tarafından 30 Ocak 1909 tarihinde Osmanlı nüfus tezkiresi ve tercüme-i hal evrakıyla birlikte Sicill-i Âhval İdâre-i Umumiyesinde muhafaza edilmiştir.

²¹¹ İzmir’in Konak ilçesine bağlı Namazgâh semtinde bulunan bir ilkokuldur.

Bu bilgilerin dışında Zaptiye Nezareti, Mehmed Şevki Efendi'nin İzmir Kütüb ve Resail Muayene Memurluğuna atanış tarihi ve ayrılış nedenini anlatan 31 Mayıs 1909 tarihli bir zabıt tutulmuştur (BOA.DH.SAİD.,No:158,s.191).

4.1.57.Mehmed Zeki Efendi

Antakya tüccarlarından Abdülgani Efendi'nin oğludur. 1877/78(H:1294) senesinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra, rüştiye mektebinde müfredattaki dersleri okumasına rağmen diploma almayı başaramamıştır. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra ve Arapça konuşabilmekteydi.

13 Mart 1893 (H.24 Şaban1310) tarihinde “*Antakya Kazası Vergi Tahrir Kalemi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 27 Haziran 1898 (H.8Safer 1316) tarihinde 100 kuruş maaşla “*Edirne vilâyeti Vergi Kitabete Refakatine*” tayin olunmuştur.

Edirne Vilâyeti Tahrir-i Vergi Müdüriyeti vekâletiyle Defterdarlığı ve Tahrir-i Vergi Müdüriyeti Umumiyesi tarafından yazılan mülâhazaya atfen Maliye Nezareti, Mehmed Zeki Efendi'nin işinde başarılı olduğu onaylamıştır.

Antakya İdare Meclisi tarafından hazırlanan 20 Ağustos 1896 (R.8 Ağustos 1312) tarihli mazbatada, Antakya Kazası Vergi Kalemünde stajyer olarak çalıştığını ve işini layıkıyla yaptığını belirtilmiştir. Tahrir-i Vergi İdare-i Umumiyesince hazırlanan 5 Ocak 1899 tarihli mazbata da, Edirne Vilayeti Vergi Kitabete Refakati görevine tayin tarihi ve almış olduğu maaş miktarından bahsedilmiştir. Bu mazbatalar, asıl tercüme-i hâl evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir.

Mehmed Zeki Efendi, 12 Temmuz 1898 (H.24 Rebiyülevvel 1316)tarihinde Edirne'deki görevinden ayrıldığı Edirne Vilâyeti tarafından 31 Ekim 1899 (R.19 Teşrinievvel 1315) tarihli ve 149 numaralı tahriratta belirtilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:95,s.381).

4.1.58.Mustafa Efendi

Antakya esnaflarından Mehmed Ağa'nın oğludur. 1858/59 (H:1275) senesinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde tahsil gördükten sonra özel hocadan İzhar ve Gülistan derslerini almıştır. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1875/76 (H:1292) senesinde on yedi yaşında iken “*Şam Telgrafhanesi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 13 Mart 1878 (H.9 Rebiyülevvel 1295) tarihinde 1.000 kuruş maaşla “*Harire*²¹² *Merkezi Muhasebe Memuriyeti*”ne tayin olunmuştur. Maaşı 14 Mart 1880 (H.2 Rebiyülâhır 1297) tarihinde 800 kuruşa indirilmiştir. 12 Eylül 1880 (H.7 Şevval 1297) tarihinde 800 kuruş maaşla “*Taiz*²¹³ *Merkezi Muhabere Memuriyeti*” görevine getirilmiştir. 31 Ekim 1881 (H.7 Zilhicce 1298) tarihinde 1.200 kuruş maaşla “*Mahail*²¹⁴ *Telgraf Merkezi Müdüriyeti*” görevine atanmıştır. 26 Şubat 1884 (H.18 Cemaziyelahir 1301) tarihinde aynı maaşla “*Zebid*²¹⁵ *Telgraf Merkezi Müdüriyeti*”ne nakil olmuştur. 13 Mart 1300 (H.15 Cemaziyellevvel 1301) tarihinden ve 19 Kasım 1889 (H.30 Rebiyülevvel 1307) tarihine kadar 1.200 kuruş maaşla Yemen vilâyetine tabi “*Ebha*²¹⁶ *Telgraf Merkezi Müdüriyeti*”nde görev almıştır.

Telgraf ve Posta Baş Müdüriyetiyle Posta Nezareti, Mustafa Efendi’nin tercüme-i hal evrakına işinde başarılı olduğu eklenmiştir. Mustafa Efendi’nin vazifesindeki gayretlerinden dolayı 11 Ocak 1893 (H.22 Cemaziyelahir 1310) tarihinde “*Rütbe-i Rabia Madalyası*” tevcih buyrulmuştur. Mustafa Efendi’nin maaşı yapılan tensikat sonucu, 13 Mart 1897 (H.10 Şevval 1314) tarihinde 1.080 kuruşa indirilmiş ise de 13 Ağustos 1899 (H.6 Rebiyülâhır 1317) tarihinde 1.500 kuruşa ulaşmıştır. Bu durum Telgraf ve Posta Sicil şubesi, 23 Mayıs 1897 (H.21 Zilhicce 1314) ve 23 Mart 1900 (H.21 Zilkade 1317) tarihli iki kıta vukuat pusulalarında bildirmiştir.

17 Temmuz 1903 (H.21 Rebiyülâhır 1321) tarihinde nikelden imal edilmiş “*Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası*” ihsan buyrulduğu Telgraf ve Posta Sicil Şubesi 3 Şubat 1907 (H. 19 Zilhicce 1324) tarihli vukuat pusulasında beyan edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:54,s.122).

4.1.59.Mustafa Fehmi Efendi

Hacı Fazıl Efendi’nin oğludur.1875/76 (H:1292) senesinde Antakya’da doğmuştur. Antakya iptidai mektebinde tahsilinin tamamladıktan sonra bir müddet medresede Arapça

²¹²Bağdat vilayetinin Revandiz sancağına bağlı idi (Sezen,2006:222; Akbayar,2003:69).

²¹³ 1873 yılında Yemen eyaletine bağlı bir sancak iken, 1899 yılındaki kayıta ise Taiz vilayet olmuştur (Sezen,2006:477; Akbayar,2003:156)

²¹⁴ Yemen vilayetinin Asir sancağına bağlı bir kaza idi (Sezen,2006:367; Akbayar,2003:111)

²¹⁵ 19.yüzyılda Yemen vilayetinin Hudeyde sancağına tabi bir kaza idi (Sezen,2006:535; Akbayar,2003:174)

²¹⁶ Yemen vilayetinin Asir sancağına tabi bir nahiye idi (Akbayar,2003:48). Tahir Sezen’in eserinde bu yerle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

öğrenmiştir. “*Bursa Harir-i Darü't-Talim Mektebi*²¹⁷”ne girip müfredattaki derslerin eğitimini tamamladıktan sonra 6 Ekim 1907 (R.23 Eylül 1323) tarihinde diploma almaya hak kazanmıştır.

20 Ocak 1909 (H.16Zilhicce 1325) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya Ziraat Bankası Sandık-ı Muhasebe Kitabeti İkinci Refakati*” tayin olunmuştur.

Antakya kazası Kaymakamlığı, Mustafa Fehmi Efendi'nin vazifesini gayet iyi şekilde yerine getirdiği tasdik edip ve bu durumu Ziraat Bankası İdare-i Umumiyesine havale etmiştir.

Osmanlı nüfus tezkiresi, Bursa Harir-i Darü'l Mualliminden hak ettiği diploma ve asıl tercüme-i hal evrakı Sicill-i Ahval Memurin Şubesinde muhafaza edilmiştir. Ayrıca Antakya Ziraat Bankasına tayin tarihi ve kazandığı maaş miktarı, çalıştığı kurum ile adı geçen şube arasında yapılan yazışmalardan anlaşılmıştır.

19 Şubat 1910 (H.9 Safer 1328) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Antakya Ziraat Bankası Sandık-ı Muhasebe Kitabeti Birinci Refakati*”ne terfi edilmiştir. Bu görevinde, zimmetine herhangi bir şey geçirmedeği 29 Ocak 1912 (R.16 Kânunusani 1327) tarihli vukuat pusulasında göstermiştir (BOA.DH.SAİD.,No:159,s.116)²¹⁸.

4.1.60.Mustafa Neşet Efendi

Bedevizâde Halil Efendi'nin oğludur. 1874/75 (H:1291) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya kasabasında sıbyan mektebinde tahsil gördükten sonra rüştiye mektebinde müfredattaki dersleri tamamlayarak 27 Temmuz 1891 (R.15 Temmuz 1307) tarihinde aliyyülâlâ derecede diploma almaya hak kazanmıştır. Medresede de biraz Arapça ve Farsça dillerinin eğitimi almıştır.

Bir müddet, Antakya kazasında “*Mal ve Ziraat Bankası Sandıklarıyla ile Tahrirat ve Tapu Kalemleri*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur.12 Kasım 1895 (H.24 Cemaziyelevvel 1313) tarihinden 5 Ağustos 1896 (H.25 Safer 1314) tarihine kadar 75 kuruş maaşla “*Bab Kazası*

²¹⁷İpek böcekçiliği üretiminden daha fazla verim alabilmek için bu işin eğitimini veren bir okul kurulmuştur. Uludağ eteklerinde kurulan bu okul semte de ismini vermiş olan İpekçilik Okulu'dur. Fransa'da eğitim gören bir Osmanlı Ermenisi olan Kevork Tormakyan öncülüğünde kurulmuştur. Okul 1880 yılında Düyun-ı Umumiye İdaresi altında Harir-i Darü't Talimi adıyla eğitime başlamıştır (Altun,2007:105).

²¹⁸ Mustafa Fehmi Efendi'nin (BOA.DH.SAİD.,No:152,s.156) künyeli bir Sicill-i Âhval kaydına daha rastladık. Mustafa Fehmi Efendi'ye ait bilgilerin daha fazla olmasından dolayı yukarıda verdiğimiz künyeye ait belgeyi kullandık.

Belediye Sandık Emaneti Vekâleti’nde istidam olmuştur. 10 Ağustos 1897 (H.11 Rebiyülevvel 1315) tarihinden 17 Ekim 1899 (H.11 Cemaziyelahir 1317) tarihine kadar 300 kuruş maaşla “*Antakya Nüfus Müdürlüğüne bağlı Süveydiye Nahiyesi Sandık Emaneti Tahrirat Kitabeti*” görevinde çalışmıştır. Samandağ Nahiyesi müdüriyetlerinde tapılan kadro düzenlemesi sonucu boşta kalmıştır. Daha sonra Mustafa Neşet Efendi “*Bab Kazası Mal Kalemi*”nde stajyer olarak çalışmaya başlamıştır. 1901/02 senesinde 600 kuruş aylık ücretle “*Bab Kazası Salhane-i Ağnam*²¹⁹” ve aynı sene içerisinde 750 kuruş aylık ücretle “*Bab Kazası Merkez Emanet Kitabetleri*”nde görev almıştır. 2 Şubat 1903 (H.4Zilkade 1320) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Harim kazası Ziraat Bankası Sandık Muhasebe Kitabeti Refakati*” görevine tayin olunmuştur.

Harim kazası Kaymakamlığı, Mustafa Neşet Efendi’nin tercüme-i hâl evrakında, işinde başarı olduğu ve Ziraat Bankası Genel İdaresini de gayet iyi bir şekilde yerine getirdiği tasdik edilmektedir.

Mustafa Neşet Efendi’nin hizmetlerinden ötürü tutulan sabıka kaydında, istihdam süreleri, maaş miktarı, görevlerinden ayrılması ve aklandığı anlatan kayıtlar tutulmuştur. Bu kaydın onayı ise Antakya ve Bab Kazaları İdare Meclisleri ile Belediye Meclisleri yapmıştır. Adı geçen iki kurumu Halep Vilayeti İdaresi 1 Şubat 1895, 19 Mayıs 1896 ve 16 Ekim 1902 tarihli mazbatalarla desteklemiştir. Bahsi geçen mazbatalar, rüştiye mektebi diploması ve Osmanlı nüfus tezkiresiyle birlikte Sicill-i Ahval Memurin Şubesinde muhafaza edilmiştir.

Mustafa Neşet Efendi, 9 Mart 1904 (H.12 Zilhicce1321) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Urfa Ziraat Bankası Şubesi*”ne atanmıştır. 3 Nisan 1905 (H.3 Recep 1323) tarihinde 400 kuruş maaşla “*Rumkale*²²⁰ *Ziraat Bankası Sandık Muhasebe Kitabeti*”ne nakil edilmiştir. Mustafa Neşet Efendi’nin hizmet sabıka kaydında bahsi geçen görevlerden aklandığı ve ilişkisinin kalmadığı Ziraat Bankası İdare-i Umumiyesi tarafından hazırlanan 29 Kasım 1908 (R.16 Teşrinisani 1324) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:127,s345).

²¹⁹ Hayvan kesilip yüzülen yer hakkında kullanılan bir tabirdir. Selhhaneden bozmadır. Arapça selh; kesilen hayvan derinsin yüzmek demektir. Yakın zamanlara kadar kullanılan bu tabir, kasaplık hayvanların Belediyelerce tahsis olunan yerlerde kesilmesi mecburiyeti konulması üzerine terk edilmiş, bunun yerine o manaya gelen “mezbaa” tabiri kullanılmıştır (Pakalın,1983:III,102).

²²⁰ 1924’te “Halfeti” adını almıştır. Asıl adı Rumkale Fırat’ın batı kıyısında ve Yavuzeli ilçesi sınırları içerisindeydi.19.yüzyılda, Halep vilayetinin Urfa Sancağına bağlı bir kaza idi (Sezen,2006:423: Akbayar,2003:138)

4.1.61. Mustafa Şevket Efendi

Müteveffa Hacı Bekir Efendi'nin oğludur. 1852/53 (H:1269) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan mektebinde tahsil gördükten sonra üç sene kadar rüştiye mektebindeki müfredattaki derslerin eğitimini almıştır. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1869/70 (H:1286) senesinde “*Antakya Kazası Emlak İdaresi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 24 Ocak 1875 (H.16 Zilhicce 1291) tarihinde “*Antakya kazası Nüfus Mukayyitliği*”ne tayin olunmuştur. 11 Mayıs 1882 (H.22 Cemaziyelahir 1299) tarihinde 125 kuruş maaşla “*Antakya Kazası Nüfus Kitabetine*” atanarak memuriyeti tahvil olmuştur. Nüfus Mukayyitliği görevinde bulunduğu sürede 5.012 kuruş maaş kazanmıştır. 27 Aralık 1892 (H.7 Cemaziyelahir 1310) tarihinde “*Rütbe-i hamse*” ihsan buyrulmuştur. 20 Ocak 1895 (H.23 Recep 1312) tarihinde “*Beşinci Rütbeden bir kıt'a Mecidi Nişan-ı Zişan*” tevcih edilmiştir. 29 Ağustos 1896 (H.20 Rebiyülevvel 1314) tarihinde 250 kuruş maaşla “*İskenderun Kazası Nüfus Memuriyeti*”ne nakil olmuştur.

Rütbe-i hamse ve beşinci rütbeden Mecidi nişanıyla birlikte Osmanlı nüfus tezkiresi Antakya Kazası İdare Meclisi tarafından onaylamıştır. Ayrıca istihdam müddet süreleri ve maaş miktarlarına dair Halep Vilayeti, 24 Şubat 1897 ve 2 Haziran 1897 tarihli iki adet tahrirat hazırlamış ve asıl türçüme-i hal evrakıyla birlikte Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahval Şubesinde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:114,s.359)

4.1.62. Nureddin Efendi

Antalya kazası Evkaf Memuru Vekili Sami Efendi'nin oğludur. 1868/69 (H:1285) senesinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinden mezun olduktan sonra üç sene kadar rüştiye mektebinde, müfredattaki derslerin tahsilini görmüştür. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça ve Farsçaya aşinadır.

1892/93 (H:1310) senesinde “*Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 6 Haziran 1893 (H.21 Zilkade 1310) tarihinden 23 Haziran 1893 (H.8 Zilhicce 1310) tarihine kadar 300 kuruş maaşla “*Süveydiye Harir-i Koza Fabrikası Memurluğu*” görevinde bulunmuştur. 17 Kasım 1893 (H.8 Cemaziyelevvel 1311) tarihinden 23 Ocak 1894 (H.16 Recep 1311) tarihine kadar aynı miktar maaşla “*Hacı Cilu (?) karyesinde Harir Memurluğu*” görevinde istihdam olunmuştur. Akabinde askere ihtiyaç olması hasebiyle 20 Nisan 1894 (H.14 Şevval 1311) tarihinden 7 Kasım 1894 (H.8

Cemaziyelevvel 1312) tarihine kadar askerlik görevini ifa etmiştir. 13 Ekim 1895 (H.23 Rebiyülâhır 1313) tarihinde Antakya’da emaneten idare olunan “*Rüsüm-ı Sitte Memurluğu*”na atanmıştır.2 Kasım 1895 (H.14 Cemaziyelevvel 1313) tarihinde ikinci kez askerlik görevini ifa etmek üzerine askere çağırılması nedeniyle hâlihazırda bulunan görevinden istifa etmiştir. 11 Aralık 1895 (H.23 Cemaziyelahir 1313) tarihinde işine tekrardan dönmek istese de görev aldığı birimin lağvedilmesi neticesinde açıkta kalmıştır. 1 Haziran 1896 (H.19 Zilhicce 1313) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Süveydiye Harir-i Koza Fabrikası Memurluğu*”na ikinci kez tayin olunmuştur. Ancak, bu fabrikanın 30 Haziran 1896 (H.19 Muharrem 1314) tarihinde kapatılması sonucunda buradaki görevine son verilerek tekrardan açıkta kalmıştır. Daha sonra Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti’ne stajyer olarak devam etmiştir. 26 Eylül 1896 (H.18 Rebiyülâhır 1314) tarihinde 200 kuruş maaşla “*İskenderun Düyun-ı Umumiye Merkez Memuriyetine bağlı Belen Muhafaza Memuriyeti*”ne tayin olunmuştur.

Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti ile İdare-i Merkeziye Müdüriyeti Umumiyesinde, Nureddin Efendi’nin iyi hal sahibi ve sağlam iradeli biri olduğunu tasdik etmişlerdir. Şimdiye kadar görev aldığı memuriyetler hakkında düzenlenen mazbatalar asıl tercüme-i hal varakasında işlenmiştir. Nureddin Efendi’nin tercüme-i hal evrakında vukuatı olmamsına binaen 22 Nisan 1892 (H.24 Ramazan 1309) tarihinde kendisine “*Hamiyet Nişanı*” tevcih buyrulmuştur.

20 Aralık 1898 (H.6 Şaban 1316) tarihinde 27 Nisan 1899 (H.16 Zilhicce 1316) tarihine kadar 66 kuruş sülüs maaşla “Birecik Düyun-ı Umumiye Memuriyet Vekâleti” görevinde bulunmuştur. Buradaki görevinden 13 Eylül 1900 (H.18 Cemaziyelevvel 1318) tarihinde ayrıldığı, Düyun-ı Umumiye-i Osmaniye Memurin Şubesinin 20 Temmuz 1902 (R.7 Temmuz 1318) tarihli vukuat pusulasıyla bildirilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:138,s.255).

4.1.63.Nureddin Efendi

Ulemadan Sami Efendi’nin oğludur. 1868/69 (H.1285) senesinde Antakya’da doğmuştur. Antakya’da bulunan “*Yeni Cami-i şerif Medresesi*”nde tahsil gördükten sonra, rüştiye mektebine devam etmiş ise de mezun olmamıştır. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

Bir müddet “*Antakya kazası Mal ve Tahsilât Kalemleri*”nde stajyer olarak çalıştıktan sonra 17 Haziran 1908 (H.18 Cemaziyelevvel 1326) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya kazası Mukadderat Kitabeti*”ne tayin olunmuştur.

Antakya kazası Mal Müdürü, Kaymakamlığı ve Halep Vilayeti Defterdarlığı Vekaleti tarafından yazılan mülhazalara atfen Maliye Nezareti, işini layıkıyla yapabildiğini beyan etmişlerdir.

Osmanlı nüfus tezkiresinin onaylanmış suretiyle birlikte, tayin tarihleri, maaş miktarı 4 Temmuz 1908 (R.21 Haziran 1324) ve 31 Ekim 1908 (R.18 Teşrinievvel 1324) tarihli tahriratlarda belirtilmiştir. Bu belgeler asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte Maliye Nezareti Sicil Şubesinde muhafaza edilmektedir (BOA.DH.SAİD.,No:164,s.55)

4.1.64.Osman Efendi

Halef Ağa'nın oğludur. Eylül/Ekim 1855 (H.Muharrem 1272) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Özel hocadan Arapça ve Farsça dillerini öğrenmiştir. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça ve Farsçaya aşinadır.

Yirmi yaşındayken Ağustos/Eylül 1875 (H.Recep 1292) tarihinde 190 kuruş maaşla "*İskenderun Nüfus Kitabeti*"ne tayin olunmuştur. 1 Aralık 1879 (H.16 Zilhicce 1296) tarihinde 300 kuruş maaşla "*İskenderun kazası Bidayet Mahkemesi Müstantik Muavinliği*"ne atanmıştır. 14 Şubat 1881 (H.14 Rebiyülevvel 1298) tarihinde aynı maaşla "*İskenderun Rüşumat Müdüriyeti Arabacılığına*" memuriyeti tahvil olmuştur. 22 Haziran 1881 (H.24 Recep 1298) tarihinde 400 kuruş maaşla "*Siveydiye Rüşumat Baş Kitabeti*"ne atanmıştır. 17 Kasım 1881 (H.24 Zilhicce 1298) tarihinde 300 kuruş maaşla "*İskenderun Rüşumat Nezareti Muhasebe Mukayyitliği*" görevine getirilmiştir. 22 Ocak 1882 (H.2 Rebiyülevvel 1299) tarihinde 400 kuruş maaşla "*İskenderun Rüşumat Müdüriyeti Tezkire Muharrirliği*"ne atanmıştır. 30 Mart 1883 (H.21 Cemaziyevvel 1300) tarihinde 500 kuruş maaşla "*Mersin Rüşumat Müdüriyeti Estimatörlüğü*²²¹"ne tayin olunmuştur. 26 Haziran 1886 (H.24 Ramazan 1303) tarihinde 800 kuruş maaşla "*İskenderun Rüşumat Müdüriyeti Estimatörlüğü*"ne nakil edilmiştir.

Şimdiye dek bulunduğu vazifelerden ötürü herhangi bir şikâyet olunmamış ve yargılanmamıştır.

²²¹ Gümrük beyannamelerinde yazılı eşyanın fiyatını orijinal fatura, katalog, evrak ve vesikalarla tetkik ve eşyanın kıymetini tahmin eden memura verilen unvandır. Muhammin demektir. (Pakalın,1983:III,558).

İskenderun Rüsumat Nazırı İzzetlü Hakkı Efendi ile Halep Rüsumat Emaneti Atufetlü Edip Efendi taraflarından yazılan mülahazalarda, Osman Efendi'nin işini layıkıyla yapabildiğinden bahsedilmiştir.

3 Ağustos 1892 (H.10 Muharrem 1310) tarihinde 1.000 kuruş maaşla “*Trablusgarp Merkez Rüsumat İdaresi Estimatörlüğü*”ne tayin olunmuştur. Maaşı, 13 Mart 1897 (H.9 Şevval 1314) tarihinde 900 kuruşa indirilmiştir. 25 Eylül 1906 (H.6 Şaban 1324) tarihinde 1.170 kuruş maaşla becayiş yoluyla “*Beyrut vilayeti Emtia-ı Ecnebiye*²²² Gümrük Müdüriyeti Estimatörlüğü” görevine nakil olmuştur. 9 Ocak 1908 (R.27 Kânunuevvel 1323) tarihinde 1.000 kuruş maaşla “*İskenderun Merkez İdaresi Estimatörlüğü*”ne nakil edilmiştir. 14 Temmuz 1910 (R.1 Temmuz 1326) tarihinde icra kılınan tensikat sonrasında 1.100 kuruş maaşla aynı yerdeki görevinde kalmıştır. Bu bilgiler 11 Kasım 1911 (R.29 Teşrinievvel 1327) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:17,s.123)

4.1.65.Osman Nuri Efendi

Antakyalı müteveffa Şaban Efendi'nin oğludur. 1859/60 (H:1276) senesinde Dersaâdet'te doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Fatih Cami-i şerif Medresesine devam ederek sarf ü nahiv ve Arapça derlerinin eğitimini almıştır. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça konuşabilmekteydi.

Ağustos 1891 (H.Zilhicce 1308) tarihinde “*Cebeller Kethüdalığı*²²³*Vekâleti*”ne tayin olunmuştur. 4 Şubat 1894 (H.28 Recep 1311) tarihinde 300 kuruş maaşla “*Polis Neferliği*”ne atanmıştır. 14 Mart 1895 (H.17 Ramazan 1312) tarihinde 350 kuruş maaşla “*Çavuşluk*” görevine getirilmiştir.24 Nisan 1895 (H.28 Şevval 1312) tarihinde “Üçüncü Sınıf Komiserlik” görevinde çalışmaya başlamıştır. Burada gösterdiği gayretlerinden ötürü, 5 Haziran 1898 (H.15 Muharrem 1316) tarihinde açıktan “*İkinci Sınıf Komiserlik*” görevine terfi olunmuştur. 12 Ocak 1899 (H.29 Şaban 1316) tarihinde maaşına yüzde kırk zam yapılarak padişah hazretlerinin iradesiyle “Birinci Sınıf Komiserlik” görevine terfi edilmiştir. Yine padişah hazretlerinin emriyle 18 Temmuz 1899 (H.9 Rebiyülevvel 1317) tarihinde 2.400 kuruş maaşla “*Şehremaneti Ser Müfettişliği*”ne nakil edilmiştir. Maaşı, 2 Nisan 1900 (H.30 Zilkade 1317) tarihinde 2.500 kuruşa ulaşmış ve 14 Ağustos 1901 (H.28 Rebiyülâhır 1319) tarihinde ise 2.250 kuruşa indirilmiştir.

²²²**Emtia-i Ecnebiye:** Yabancı memleket malları (Parlatır, 2009:402).

²²³ Büyük devlet adamların ve zenginlerinde işlerini gören adam hakkında kullanılan bir tabirdir. Halk arasında “kâhya” denilirdi (Pakalın,1983:II,251).

27 Şubat 1894 (H.21 Şaban 1311) tarihinde “*Beşinci Rütbeden Mecidi Nişan-ı Zişan*”la ödüllendirilmiştir. 9 Haziran 1898 (H.19 Muharrem 1316) tarihinde “*Rütbe-i Saniye Sınıf-ı Sanisi*” tevcih buyrulmuştur. 1 Ağustos 1898 (H.13 Rebiyülevvel 1316) tarihinde “*Yunan Muharebe Madalyası*” ihsan buyrulmuştur. 30 Ekim 1899 (H.24 Cemaziyelahir 1317) tarihinde “*Rütbe-i Sani Sınıf-ı Evvel*” derecesine terfi edilmiştir. 7 Ekim 1900 (H.12 Cemaziyelahir 1318) tarihinde altından mamul “*İmtiyaz Madalyası*” ihsan buyrulmuştur.

Bulunduğu hizmetlerden zimmet ve ilişiği kalmadığı, 12 Eylül 1900 (R.30 Ağustos 1316) mazbatada belirtilmiştir. Ayrıca almış olduğu rütbe ve nişanları 30 Temmuz 1900 (R.17 Temmuz 1316) tarihli tezkirede bahsedilmiştir. Bu belgeler tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:112,s.108).

4.1.66.Ömer Fevzi Efendi

Tevfik Efendi'nin oğludur. 1878/79 (H:1296) senesinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerinden mezun olduktan sonra Halep İdadi Mektebi ile Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneye girip buradaki eğitimini tamamlayarak aliyülâlâ derece iki kıt'a diploma sahibi olmuştur. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Fransızcadan Türkçeye tercüme yapabilmekteydi.

2 Ekim 1897 (H.5 Cemaziyevvel 1315) tarihinde “*Dâhiliye Nezareti Umumiye İdaresi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. Maaşı, 23 Şubat 1898 (H.9 Şevval 1315) tarihinde 50 kuruşa ve 2 Eylül 1898 (H.14 Rebiyülâhır 1316) tarihinde ise 70 kuruşa ulaşmıştır.

Dâhiliye Nezareti İdare Müdüriyeti maaş miktarları ile görevini yerini getirdiğini onaylamıştır.

Osmanlı nüfus tezkiresi, Dâhiliye Nezareti Sicill-i Âhval Şubesi tarafından incelenip Ömer Fevzi Efendi'ye iade edilmiştir. Diplomaları Nüfus-i Umumiye İdaresi Dersaâdet Kalemî Baş Kitabetinden onaylı suretleri, asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte bahsi geçen şubede muhafaza edilmiştir.

Ömer Fevzi Efendi'nin maaşı, 23 Mart 1899 (H.11 Zilkade 1316) tarihinde 120 kuruşa, 30 Ekim 1900 (H.6 Recep 1318) tarihinde de 145 kuruşa ulaşmıştır. Bu bilgiler Halep Sicil Şubesinin tarafından kaleme alınan 30 Ağustos 1900 (R.17 Ağustos 1316) tarihli ve 6 Aralık 1900 (R.23 Teşrinisani 1316) tarihli iki kıt'a vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Ömer Fevzi Efendi, 28 Şubat 1903 (H.1 Zilhicce 1320) tarihinde vefat ettiği Halep Sicil Şubesi tarafından yazılan 3 Kasım 1903 (R.21 Teşrinievvel 1319) tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:120,s.275).

4.1.67.Ömer Sırrı Efendi

Müteveffa Mustafa Efendi'nin oğludur.1878/79 (H:1295) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki derslerin eğitimi alarak mezun olmuştur. Arapça, Farsça ve Fransızcaya aşinadır.

3 Ağustos 1899 (R.22 Temmuz 1315) tarihinde 4 Ekim 1899 (R.22 Eylül 1315) tarihinde kadar 300 kuruş maaşla geçici olarak *“Tekfurdağı'na bağlı Değirmenaltı(?) Rüsumat Memurluğu”* görevinde bulunmuştur. 14 Temmuz 1901 (R.1 Temmuz 1317) tarihinden 14 Ekim 1901 (R.1 Teşrinievvel 1317) tarihine kadar 240 kuruş maaşla geçici olarak *“Yenikapı .....(okunamadı)”* çalışmıştır. 1 Ağustos 1903 (R.19 Temmuz 1319) tarihinden 13 Kasım 1903 (R.31 Teşrinievvel 1319) tarihine kadar 300 kuruş maaşla *“Tekfurdağı Rüsumat Müdüriyeti mülhakatının Muvakkat Köprüce Rüsumat Memurluğu”* görevinde istihdam olunmuştur. 14 Temmuz 1905 (R.1 Temmuz 1321) tarihinden 14 Ekim 1905 (R.1 Teşrinievvel 1321) tarihinde kadar 225 kuruş maaşla *“Yenikapı Rüsumat Müdüriyeti Kitabeti”*nde çalışmıştır. 29 Aralık 1905 (R.16 Kânunuevvel 1321) tarihinden itibaren yedi ay süreyle 150 kuruş maaşla *“Meyve Ser İdaresi Mukayyitliği Refakati”*nde tayin olunmuştur. 14 Temmuz 1906 (R.1 Temmuz 1322) tarihinde 14 Ekim 1906 (R.1 Teşrinievvel 1322) tarihinde kadar 220 kuruş maaşla geçici olarak *“Yenikapı Rüsumat Memurluğu Kitabeti”*nde bulunmuştur. 29 Nisan 1907 (H.16 Rebiyülevvel 1325) tarihinde 80 kuruş maaşla *“Meyve-i Gümrük Kolculuğu”* görevine getirilmiştir. 14 Temmuz 1909 (R.1 Temmuz 1325) tarihinden itibaren dört ay müddetle maaşına 220 kuruş zam yapılarak *“Yenikapı Mübeyyiz Kitabeti”*²²⁴ne istihdam olunmuştur.

Ömer Sırrı Efendi'nin iyi hal sahibi olduğu, Meyve-i Gümrük Kontrol memurluğundaki hizmet süresi ve maaş miktarı tercüme-i hal evrakına işlenmiştir. Değirmenaltı ve Köprüce'deki görev süresi ve maaş miktarları Dedeagaç Rüsumat Baş Müdüriyeti'nin iki kıt'a tahrirat cevabından anlaşılmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:193,s.25).

²²⁴Mübeyyiz: Tebyiz eden, yazıyı müsvedden temize çeken (Parlatır,2009:1154)

4.1.68.Rüşdi Efendi

Müteveffa Mustafa Efendi'nin oğludur. 1883/84 (H:1301) senesinde Antakya'da doğmuştur. İptidai mektebini bitirdikten sonra Trabzon Askeri Rüştiye Mektebine dâhil olmuştur. Bu mektebin üçüncü sınıfına kadar müfredattaki dersleri almasına rağmen kendi rızasıyla mektebi terk ettiği, Trabzon Askeri Rüştiye Mektep müdürlüğünün tasdiknamesinden anlaşılmıştır.

Bir müddet “*Trabzon Ziraat Bankası Şubesi*” ile “*Merkez Bidayet Mahkemesi Kalem*”nde stajyer olarak çalışmıştır. Ziraat Bankası Merkez İdaresi tarafından 250 kuruş maaşla “*İdlip Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete Refakati*”ne tayin olunmuştur. Bu görevine, 24 Mart 1907 (H.9 Safer 1325) tarihinde başlamıştır.

Ziraat Bankası İdare-i Umumiyesi, Rüşdü Efendi'nin görevini yerine getirdiğini tasdik etmiştir. Osmanlı nüfus tezkiresi ve mektep tasdiknamesi incelenip kendisine iade edilmiştir. İdlip'teki görevine başlama tarihi ve burada kazandığı maaş miktarı yazışmalardan anlaşılmıştır.

26 Temmuz 1908 (H.26 Cemaziyelahir 1326) tarihinde 500 kuruş maaşla “*Harim kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabete*”ne nakil edilmiştir. Hizmet sabıkasında zimmetinde hiçbir şey geçirmediği 24 Haziran 1906 (R.11 Haziran 1326) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:147,s.203).

4.1.69.Sadık Rüşdü Efendi

Mehmed Sabit Efendi'nin oğludur. 1866/67 (H:1283) senesinde Antakya'da doğmuştur. Özel hocadan Arapça, Farsça, Hesap ve Tarih derslerinin eğitimini almıştır. Türkçe okuyup yazabilmektedir.

1882/83 (H:1300) senesinde on yedi yaşında olduğu halde “*Dersaadet mülhakatında Rüşumat Nezareti*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. Ağustos/Eylül 1883 (H.Şevval 1300) tarihinde 150 kuruş maaşla “*Rüşumat Nezaretine bağlı Papaslı(?) Rüşumat İdaresi Kolculuğu*”na tayin olunmuştur. Bu görevinden Ekim/Kasım 1883 (H.Zilhicce 1300)

tarikhinde istifa etmiştir. Şubat/Mart 1884 (H.Cemaziyelevvel 1301) tarikhinde 200 kuruş maaşla “*Rüsumat Nezaretine merbut Edincik*²²⁵ *Rüsumat İdaresi Kitabeti*”ne atanmıştır.

Şimdiye tek hakkında herhangi bir şikâyet vuku bulmamış ve yargılanmamıştır. Rüsumat Nezareti Sadık Rüşdü Efendi işinde muktedir olduğunu tasdik etmiştir.

17 Ekim 1886 (H.18 Muharrem 1304) tarikhinde 200 kuruş maaşla Marmara Rüsumat İdaresine bağlı Sandık Eminliği”ne nakil edilmiş ise de askeriye alınması hasebiyle bu nakil işlemi askıya alınmıştır. 14 Ocak 1894 (H.7 Recep 1311) tarikhinde 250 kuruş maaşla “*Erdek*²²⁶ *Rüsumat İdaresi Kitabeti*”ne tayin olunmuştur. 4 Ocak 1895 (H.7 Recep 1312) tarikhinde 300 kuruş maaşla “*Misakçe(?) Rüsumat Memuriyeti*”ne nakil olmuştur (BOA.DH.SAİD.,No:24,s.229).

4.1.70.Süleyman Servet Efendi

Müteveffa Şevki Efendi’nin oğludur. 1871/72 (H:1288) senesinde Antakya’da doğmuştur. İptidai ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki derslerin tahsilini gördükten sonra diploma almaya hak kazanmıştır. Farsça, Rumca ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

Haziran 1885 (H.Ramazan 1302) tarikhinde “*Antakya kazası Bidayet Mahkemesi ile Halep vilayeti Heyet-i İthamiye*²²⁷ *Kalemleri*”nde bir müddet stajyer olarak dâhil olmuştur.17 Haziran 1893 (H.2 Zilhicce 1310) tarikhinde 225 kuruş maaşla “*Bab kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kitabeti*” görevine tayin olunmuştur. 30 Aralık 1893 (H.21 Cemaziyelahir 1311) tarikhinde 300 kuruş maaşla “*Belen kazası Bidayet Mahkemesi Müstantık Muavinliği*”ne terfi edilmiştir.

Bab kazası kaymakamlığı, Bidayet Mahkemesi Riyaset Vekâleti ve Halep vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Müdde-i Umumi Muavini Süleyman Servet Efendi’nin tercüme-i hal evrakını tasdik etmiştir. Bulduğu görevlerle ilgili muhtelif konularda düzenlenen mazbatalar, tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir.

²²⁵ Diğer adı “Aydıncık” olan Edincik, 19.yüzyılda Hüdavendigâr vilayetinin Karesi sancağına tabi Bandırma kazasına bağlı bir nahiye idi (Sezen,2006:161; Akbayar,2003:49).

²²⁶ Hüdavendigâr vilayetinin Karesi sancağına bağlı bir kaza idi (Sezen,2006:171; Akbayar,2003:52).

²²⁷ Heyet-i İthamiye adli teşkilata, 1879 tarihli Usul-ı Muhakemat-ı Cezaiyye Kanunu’yla dâhil olmuştu. Buna göre cinayet davaları için merkez ve liva bidayet mahkemesi azasından seçilen üç kişiden oluşan heyet-i ithamiye her livada kuruldu. Daha sonra her livada ayrı ayrı heyet-i ithamiye kurulmasından vazgeçildi. 13 Kasım 1879 tarihinden itibaren istinaf mahkemelerin bidayet mahkemelerine nazaran daha düzenli olmasından yola çıkarak, Dersaadet ve taşrada heyet-i ithamiyeler, istinaf mahkemeleri nezdinde teşkilatlandırıldı (Demirel, 2010:259).

Aralık/Ocak 1897/98 (H.Şaban 1315) tarihinde 225 kuruş maaşla “İdlip kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kitabeti”ne tayin olunmuştur. 13 Şubat 1899 (H.2 Şevval 1316) tarihinde aynı maaşla “Antakya kazası Katib-i Saniliği”ne nakil olunmuştur. Dokuz ay sonra maaşına 80 kuruş zam yapılarak “Bidayet Mahkemesi Baş Kitabeti” görevine getirilmiştir. 3 ay 28 gün sonra da aynı maaşla “Mukavelat Muharrirliği²²⁸ Vekâleti”ne istihdam edilmiştir. Bu görevinden 30 Kasım 1901 (H.18 Şaban 1319) tarihinde istifa etmiştir. Akabinde müstantık olabilmek için Adliye Nezareti’ne başvurmuştur. “Heyet-i Mümeyyize²²⁹” huzurunda yapılan imtihan sonucunda âlâ derecede geçer not almıştır. Bu minval üzere, Nisan 1902 (H.Zilhicce 1319) tarihinde 500 kuruş maaşla “Zor sancağı Bidayet Mahkemesi Müstantıklığı”na tayin olunmuştur. Bu görevinden 5 Ocak 1903 (H.5 Şevval 1320) tarihinde istifa etmiştir. 18 Şubat 1903 (H.20 Zilkade 1320) tarihinde 750 kuruş maaşla “Cebel-i Bereket sancağı Müstantıklık” görevine atanmıştır. 4 Ekim 1903 (H.12 Recep 1321) tarihinde 900 kuruş maaşla “Adana vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Ser Müstantıklığı”na terfi edilmiştir. Bu görevini yerine getirirken; Süleyman Servet Efendi’nin işler karşısındaki rahatlığı ve üşengeçliği yüzünden 800 yüzden fazla ceza evrakının birikmesine ve doğal olarak işlerin aksamasına sebebiyet vermiştir. Buna ilaveten, cinayetle suçlanan bir şahsın aklanmasını gerektirecek delillerin olmadığı halde kanunlara aykırı bir şekilde tutukluları serbest bırakmış ve şüpheli olan şahsın da mahkemesine men kararı almıştır. Ayrıyeten anlatılan bu vakaya benzer birçok cinayet davalarının tahkikatını ve düzenlemesi geciktirmesi hasebiyle zaman aşımına uğratmıştır.

Bidayet Mahkemesi Müdde-i Umumi Muavinliği tarafından bu olayların bildirilmesi üzerine Adana ve Halep Adliye Müfettişliği Ceza İşleri Müdürlüğü konunun incelenmesini başlatmıştır. Süleyman Servet Efendi’nin tayin tarihi olan 21 Kasım 1903 (R.8 Teşrinisani 1319) tarihinden 20 Şubat 1906 (R.7 Şubat 1321) tarihinde geçen süre zarfında selefinden devraldığı 1.550 dava evrakın 600’ünü karara bağlamasına rağmen geriye kalan 950 adet evrakı incelememiş ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler sonrasında 25 Eylül 1906 (H.6 Şaban 1326) tarihinde azil edilmiştir. 13 Haziran 1907 (H.2 Cemaziyelevvel 1325) tarihinde 900 kuruş maaşla “Basra vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Ser Müstantıklığı”na tayin olunmuştur. Ancak Basra’nın suyu ve havasına alışmadığından dolayı 8 Kasım 1909 (H.24 Şevval 1327) tarihinde buradaki görevinden istifa etmiştir.

²²⁸ Eskiden “Noter” yerine kullanılan bir tabirdir (Pakalın,1983:II,579).

²²⁹ Adliye memurluğuna İntihab olabilmek için, öncelikle Hukuk mektebinde kurulan bir komisyonun huzurundan geçmek lazımdır. Bu komisyona “heyet-i mümeyyize” adı verilir. İmtihana tabi olunacak kişi öncelikle Sicil Müdüriyeti tarafından araştırılmadan adliye memurluğuna İntihab işlemleri yapılmazdı (Demirel, 2010:107-108).

Basra Encümeni Adliye İdare Meclisi, Süleyman Servet Efendi hakkında 11 Kasım 1909 (R.29 Teşrinievvel 1325) ve 3 Aralık 1909 (R.20 Teşrinisani 1325) tarihli iki kıt'a mazbatada hazırlamıştır. Mazbatanın içeriğinde tayin tarihi ve maaş miktarından bahsedilmesinin yanı sıra bu görevinden ayrılma nedeninden de açıklanmıştır.

Süleyman Servet Efendi, 15 Mayıs 1910 (H.5 Cemaziyelevvel 1328) tarihinde Encümen-i İntihab-ı Memurin-i Adliye²³⁰ kararıyla 1.200 kuruş maaşla “*Midyat kazası Bidayet Mahkemesi Riyaseti*”ne atanmıştır (BOA.DH.SAİD.,No:130,s.157).

4.1.71.Şahin Efendi

Müteveffa Cabbare Şahin Efendi'nin oğludur. 23 Temmuz 1876 (H. 1 Recep 1293) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde müfredattaki derslerin tahsilini gördükten sonra bir müddet rüştiye mektebine devam etmiştir. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

14 Nisan 1904 (H.28 Muharrem 1322) tarihinde 500 kurul maaşla “*İskenderun Rüşumat Müdüriyeti Deniz Muhafaza Memurluğu*”na tayin olunmuştur. Buradaki vazifesini yerine getirmeye muktedir olduğunu İskenderun Rüşumat Nezareti tasdik etmiştir.

Rüşumat Nezareti, Şahin Efendi'nin tercüme-i hal evrakına yazdığı şerhte, tayin tarihi ve maaş miktarı gibi konulardan bahsedilmiştir. Osmanlı nüfuz tezkiresi de, adı geçen nezaret tarafından onaylanıp tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir.

Görev aldığı memuriyetin lağvedilmesi sonucu, 14 Kasım 1908 (R.1 Teşrinisani 1324) tarihinde 400 kuruş maaşla “*İskenderun Rüşumat Müdüriyeti Eşya-ı Ecnebiye Kitabeti*” görevine getirilmiştir. 27 Aralık 1909 (R.14 Kânunuevvel 1325) tarihinde de 500 kuruş maaşla “*Eşya-ı Ecnebiye Memurluğu*”na atanmıştır. 14 Temmuz 1910 (R.1 Temmuz 1326) tarihinde 800 kuruş maaşla “*İskenderun Rüşumat Müdüriyeti Sandık Eminliği*”ne tayin olunmuştur. Bu bilgiler, Rüşumat Memurin Müdüriyetinin 11 Mart 1914 (R.26 Şubat 1329) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:131,s.183).

²³⁰ Encümen-i İntihab-ı Memurin-i Adliye, mahkeme reisi, Dersaadet mahkeme azası gibi irade-i seniyye ile tayin olunan memurların İntihab işlemleriyle ilgilenirdi (Demirel,2010:76).

4.1.72. Vediatullah Efendi

Antakya Belediye Kâtibi Mehmed Münir Efendi'nin oğludur. Antakya'da Hocazade olarak tanınırlar. 5 Nisan 1886 (H.1 Recep 1303) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya İptidai ve rüştiye mekteplerinde müfredattaki derslerin tahsilini tamamladıktan sonra diploma almaya hak kazanmıştır. Özel hocadan Arapça ve Farsça öğrenmiştir.

5 Mayıs 1906 (H.11 Rebiyülevvel 1324) tarihinde aidatla²³¹ “*Antakya Tapu Yoklama Kitabeti*”ne tayin olunmuştur. 24 Ağustos 1909 (H.7 Şaban 1327) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Rakka kazası Tapu Kitabeti*”ne terfi edilmiştir.

Defter-i Hâkâni Nezareti, Halep vilayeti tarafından hazırlanan mülhazayı onaylamıştır. Antakya kazası İdare Meclisi'nin hazırladığı 23 Haziran 1909 (R.10 Haziran 1325) tarihli mazbatada, Vediatullah Efendi'nin zimmet ve ilişığının kalmadığı, tayin tarihi ve maaş miktarı gibi konulardan bahsedilmiştir. Ayrıca Osmanlı nüfus tezkiresi ve rüştiye mektebi diplomasının onaylanmış sureti, asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte Defter-i Hâkâni Nezareti Sicil Kalemünde muhafaza edilmiştir.

Vediatullah Efendi, Yafa'da yapılan tensikat sonucunda, 24 Ocak 1910 (R.11 Kânunusani 1325) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Harim kazası Tapu Kitabeti*” görevine getirilmiştir. Maaşı, 14 Temmuz 1910 (R.1 Temmuz 1326) tarihinde itibaren 400 kuruşa ulaşmıştır. Rakka kazasında bulunduğu süre zarfında, zimmetinde herhangi bir şeyin bulunmadığı 7 Şubat 1312 (R.25 Kânunusani 1327) tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:184,s.169).

4.1.73. Veliyyüddin Efendi

Sipahi Binbaşlarından Mehmed Bey'in oğludur. 1836/37 (H.1252) senesinde Antakya'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde müfredattaki derslerin tahsilini tamamladıktan sonra medresede biraz Arapça ve Farsça eğitim almıştır. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

17 Mart 1868²³² tarihinden 17 Temmuz 1868 tarihine kadar 347 kuruş maaşla “*Payas Rüşumat İdaresi Baş Kitabeti Sandık Eminliği*”ne tayin olunmuştur. 22 Ekim 1868 tarihinden

²³¹ Beldede Antakya Tapu Yoklama Kitabeti için ne kadar maaşla tayin olduğu hakkında bilgi verilmemiştir.

²³² Veliyyüddin Efendi'ye ait bu belgede, tayin tarihlerinin bir hayli fazla olması nedeniyle Hicri ve Rumi tarihlerin Miladi tarihlerle birlikte verilmesi durumunda okumayı güçleştireceği düşüncesiyle sadece Miladi tarihlerin verilmesini uygun gördük.

2 Mart 1875 tarihine kadar 300 kuruş maaşla “*Süveydiye Rüsumat Baş Kitabeti*” görevinde bulunmuştur. 20 Nisan 1875 tarihinden 4 Ekim 1878 tarihine kadar 400 kuruş maaşla “*Adana Dördüncü Duhan Fabrikası Memurluğu*” görevinde çalışmıştır. 12 Kasım 1878 tarihinden 6 Haziran 1882 tarihine kadar 500 kuruş maaşla “*Kozan sancağı Rüsumat Memurluğu*” görevinde bulunmuştur. 3 Aralık 1882 tarihinden 3 Ekim 1883 tarihine kadar 450 kuruş maaşla “*Kars Mal Müdürlüğü*” görevinde istihdam olunmuştur. 9 Mayıs 1884 tarihinden 5 Mayıs 1885 tarihine kadar aynı maaşla “*Payas ve daha sonra Haçin Kazaları Mal Müdürlüğü*” görevini ifa etmiştir. 15 Kasım 1885 tarihinden 28 Eylül 1889 tarihine kadar 450 kuruş maaşla “*Karaisalı Mal Müdürlüğü*” görevine getirilmiştir. 6 Aralık 1889 tarihinden 24 Ağustos 1890 tarihine kadar 600 kuruş maaşla “*Hassa kazası Mal Müdürlüğü*”ne atanmıştır.

14 Ekim 1890 tarihinde ikinci defa “*Payas Mal Müdürlüğü*”ne tayin olunmuştur. Burada görevini ifa ederken, mahsulâtı zarara uğrattığı gerekçesiyle 23 Ekim 1892 tarihinde azil edilmiştir. Akabinde yapılan soruşturma neticesinde mezat defterine mahsulâtın değerlerini Veliyyüddin Efendi’nin geçirmedığı anlaşılmıştır.

27 Aralık 1895 tarihinde 600 kuruş maaşla ikinci defa “*Kars kazası Mal Müdürlüğü*” görevine getirilmiştir. Mut kazası Mal Müdürlüğü’ne nakil edilmesi hasebiyle, 21 Ekim 1896 tarihinde Kars Kazası’ndaki görevinden istifa etmiştir. 3 Aralık 1896 tarihinde 600 kuruş maaşla “*Mut kazası Mal Müdürlüğü*”ndeki görevine başlamıştır. 13 Mart 1897 tarihinde maaşı, 540 kuruşa indirilmiştir.

Adana Vilayeti Defterdarlığı ile Valiliği tarafından yazılan mülahazalara atfen Maliye Nezareti, Veliyyüddin Efendi’nin görevini yapmaya yeterli olduğunu onaylamıştır.

Veliyyüddin Efendi’nin bulunmuş görevleri hakkında yazılan tezkire ve mazbatalar şu şekildedir; İskenderun, Süveydiye, Adana, Kozan Rüsumat Müdüriyetleri tarafından hazırlanan 3 Ağustos 1868, 28 Şubat 1875, 10 Ekim 1888 24 Ağustos 1886 tarihli dört adet mazbata hazırlanmış ve buralardaki görevlerinde zimmetinde bir şeyin olmadığını bu mazbatalarda belirtmişlerdi. Kozan sancağı, Adana vilayeti, İdare Meclisleri, sırasıyla 24 Eylül 1882, 12 Kasım 1896 ve 18 Aralık 1897 tarihli tezkireler hazırlamıştır. Payas, Karaisalı ve Haçin kazaları İdare Meclisleri de, 19 Ocak 1885, 29 Ekim 1889 ve 14 Ekim 1890 tarihli mazbatalar kaleme almıştır. Bu mazbatalar Adana Vilayeti Defterdarlığının 3 Ağustos 1907, 26 Ağustos 1907 ve 26 Şubat 1908 tarihli tahriratlarına eklenerek asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte Defterdarlık Sicil Şubesinde muhafaza edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:162,s.385).

4.1.74.Yusuf Agâh Efendi

Müteveffa Süleyman Ağa'nın oğludur. 1861/62 (H:1278) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya Rüştîye Mektebinde müfredattaki derslerin tahsilini tamamladıktan sonra 21 Temmuz 1877 (R.9 Temmuz 1293) tarihinde aliyyülâlâ derecede diploma almaya hak kazanmıştır. Arapça ve Farsçaya aşinadır.

23 Ocak 1892 (H.22 Cemaziyelahir 1309) tarihinde “*Antakya kazası Tapu Kitabeti Vekâleti*”ne tayin olunmuştur. 23 Haziran 1893 (H.6 Zilhicce 1310) tarihinde yerine başka birinin atanması sonucu açıkta kalmıştır. Vekâlet görevinde iken 1.926 buçuk maaş elde etmiştir. 12 Ağustos 1893 (H.29 Muharrem 1311) tarihinden 12 Temmuz 1895 (H.19 Muharrem 1313) tarihine kadar “*Antep Ziraat Bankası Sandığı*”nda stajyer olarak bulunmuştur. 12 Mayıs 1897 (H.10 Zilhicce 1314) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Antep kazası Ziraat Bankası Sandık Kitabeti Refakati*”ne getirilmiştir. 14 Ağustos 1897 (H.15 Rebiyülevvel 1315) tarihinde bu görevinden istifa etmesi sonucu boşa kalmıştır. Refakat görevinde bulunduğu zaman zarfında “*Muhasebe Kitabeti Vekâleti*”ni fahri olarak üstlenmiştir. 13 Kasım 1897 (H.27 Cemaziyelahir 1315) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Harim kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti*”ne vekâleten atanmıştır. 25 Aralık 1897 (H.30 Recep 1315) tarihinde maaşına 80 kuruş zam yapılarak “*İskenderun kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti*” görevine vekâleten istihdam edilmiştir. 13 Mart 1898 (H.19 Şevval 1315) tarihinde İskenderun kazasındaki görevine 400 kuruş maaşla asaleten tayin olunmuştur.

İskenderun kazası kaymakamlığından yazılan mülahazada, Yusuf Agâh Efendi'nin işini yapmakta bilgi ve beceriye sahip olduğunu tasdik edilmiştir. Bu ifadeler tercüme-i hal evrakında da yer aldığını beyan edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:130,s.381).

4.1.75.Ziya Efendi

Piriştineli müteveffa Salih Fehmi Efendi'nin oğludur. 1867/68 (H.1284) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya sıbyan mektebinde müfredattaki derslerin eğitimini tamamlamasıyla birlikte özel hocadan Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

1882/83 (H.1300) senesinde on altı yaşındayken “Antakya Telgrafhanesi”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 14 Ağustos 1884 (H.21 Şevval 1301) tarihinde 500 kuruş maaşla

“Osmaniye”; 24 Ekim 1906 (H.25 Muharrem 1304) tarihinde aynı maaşla “Parpüz(?)”; 28 Nisan 1887 (H.4 Şaban 1304) tarihinde yine aynı maaşla “Halep”; 13 Nisan 1889 (H.14 Şevval 1306) tarihinde 600 kuruş maaşla “Anamur Telgraf Merkezleri Muhabere Memuriyetleri”ne tayin olunmuştur. Telgraf ve Posta Nezareti, Ziya Efendi’nin işinde ağır kaldığı gerekçesiyle 25 Eylül 1889 (H.29 Muharrem 1307) tarihinde azil etmiştir. 15 Mart 1890 (H.23 Recep 1307) tarihinde 760 kuruş maaşla “Musul vilayeti dâhilinde Salahiye²³³ Telgraf Merkezi Müdüriyeti”ne atanmıştır.

Ziya Efendi’nin alkole düşkün olması hasebiyle vazifesini yerine getiremediği gerekçesiyle 8 Temmuz 1891 (H.1 Zilhicce 1308) tarihinde Telgraf ve Posta Nezareti Meclis İdaresi kararıyla azil edilmiştir. Daha sonra kötü alışkanlıklarını bırakması ve boşta olması sebebiyle 12 Ağustos 1893 (H.29 Muharrem 1311) tarihinde 400 kuruş maaşla “Basra Merkezi Telgraf Muhabere Memuriyeti” görevine getirilmiştir. Ancak alkolü bırakmadığı ortaya çıkmasıyla 1 Mayıs 1894 (H.25 Şevval 1311) tarihinde tekrardan azil edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:58,s.251).

4.2.Antakyalı Gayrimüslim Memurlar

4.2.1.Abdülvehhap Efendi

Rum Ortodoks Mektebi Muallimlerinden Mihail Efendi’nin oğludur. Rum Ortodoks milletine mensuptur. 16 Ağustos 1863 (H.1 Rebiyülevvel 1280) tarihinde Antakya’da doğmuştur. Antakya İslam ve Hıristiyan sıbyan mekteplerinde müfredattaki derslerin eğitimini görmesiyle birlikte özel hocadan Sarf ü nahv, Arapça, Farsça ve Rumca öğrenmiştir. Arapça, Rumca ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

9 Kasım 1888 (H.5 Rebiyülevvel 1306) tarihinde “Cisr-i şuşur kazası Tapu Yoklama Kitabeti”ne tayin olmuştur. 12 Mart 1897 (H.8 Şevval 1314) tarihinde görev aldığı kitabetin lağvedilmesi sonucu açıkta kalmış ve bu müddet zarfında mazuliyet sandığından 10.927 kuruş 20 para almıştır. 13 Eylül 1898 (H.26 Rebiyülâhır 1316) tarihinde 200 kuruş maaşla “Cisr-i şuşur kazası Sandık Emaneti” görevine getirilmiştir.

Halep Vilayeti Muhasebe Kısmı Muharrirliği Vekâleti tarafından yazılan mülahazaya atfen Maliye Nezareti, Abdülvehhap Efendi’nin görevini yerine getirebildiğini onaylamıştır.

²³³ Diğer adı “Kifir” olan bu yerleşim birimi, Musul vilayetinin Kerkük sancağına tabi bir kaza idi (Sezen,2006:428; Akbayar,2003:139).

Osmanlı nüfus tezkiresiyle birlikte yoklama kitabetindeki görevine, istihdam tarihi, maaş miktarı ve bu görevinde akları Halep vilayeti muhasebe kısmını tarafından hazırlanan 1 Ağustos 1898 (R.20 Temmuz 1314) tarihli mazbatasında bahsedilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:95,s.305).

4.2.2.Cebrail Azar Efendi

Antakya Kazası Meclis İdaresi Fahri Azalarından Müteveffa Legom Azar Efendi'nin oğludur. Rum milletine mensuptur. 1874/75 (H:1291) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya İdadi ve Cebel-i Lübnan'da bulunan "Sûku'l-garbi" adlı Mekteplerinde Arapça, Türkçe, İngilizce ve Fransızca derslerini tedris etmiştir. Arapça, Türkçe ve İngilizce okuyup yazabilmenin yanı sıra Fransızcaya da aşinadır.

30 Ağustos 1892 (H.6 Safer 1310) tarihinde "Antakya Düyun-i Umumiye Müdüriyeti"ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 14 Kasım 1899 (H.10 Recep 1317) tarihinde 175 kuruş maaşla "Düyun-ı Umumiye Nezareti Piyade Kolculuğu"na tayin olunmuştur. 20 Ağustos 1900 (H.23 Rebiyülâhır 1318) tarihinde bu görevinden istifa etmiştir. "Konya Düyun-ı Umumiye Nezareti"ne iki ay kadar devam etmiştir. 30 Ocak 1891 (H.9 Şevval 1318) tarihinde 300 kuruş maaşla "Tepesidelik (?) Muhamim Sandıkkarlığı"na atanmıştır.

Konya Düyun-ı Umumiye Nezaretinden yazılan mülahazada, Cebrail Azar Efendi'nin işini layıkıyla yerine getirdiğini, iyi ahlak sahibi olduğu ve takdire şayan hareketler sergilediğini belirtilmiştir.

Bulduğu görev zarfında zimmetinde herhangi bir şey olmadığı ve ilişkisinin tüm kurumlardan kesildiği Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti'nin hazırladığı 16 Mart 1901 tarihli mazbatada açıklanmıştır. Bu mazbatanın onaylanmış sureti tercüme-i hal evrakıyla birlikte muhafaza edilmektedir (BOA.DH.SAİD.,No:136,s.491).

4.2.3.Corci Efendi

Müteveffa Hanna Ağa'nın oğludur. 1876/77 (H:1293) senesinde Antakya kazasına tabi Zeytuni köyünde doğmuştur. Zeytuni iptidai mektebinde müfredattaki derslerin tahsilini tamamlayarak mezun olmuştur. Türkçe okuyup yazabilmenin yanı sıra Arapça konuşabilmekteydi.

21 Aralık 1895 (H.4 Recep 1313) tarihinde 150 kuruş maaşla “*Süveydiye Rüsumat Müdüriyeti Piyade Kolculuğu*”na tayin olunmuştur. 14 Nisan 1904 (H.28 Muharrem 1322) tarihinde “*Süveydiye Rüsumat Müdüriyeti Kantarcılığı*” görevine getirilmiştir.

Süveydiye Rüsumat Müdüriyeti ile Muhafaza Memurluğu tarafından yazılan mülahazaya atfen Corci Efendi'nin işinde başarılı olduğu ibaresini İskenderun Rüsumat Nezareti onaylamış ve asıl tercüme-i hak evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir.

9 Mayıs 1906 (H.15 Rebiyülevvel 1324) tarihinde 250 kuruş maaşla “*Anamur Sahil Muhafaza Memurluğu*”na getirilmiştir. 18 Ocak 1907 (H.3 Zilhicce 1324) tarihinde aynı maaşla “*Mersin Sahil Muhafaza Memurluğu*”na nakil edilmiştir. Bu görevine 1 Şubat 1907 (H.17 Zilhicce 1324) tarihinde de başlamış ise de işini terk etmesi sonucu azil edilmiştir. Bu gelişmeler Mersin Rüsumat Müdüriyeti tarafından kaleme alınan 21 Haziran 1909 (R.8 Haziran 1325) tarihli mazbatada belirtilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:170,s.361).

4.2.4.Edvar Efendi

Hocazade Şükrü Efendi'nin oğludur. Halep'te Şemazzade olarak tanınırlar. Rum Katolik milletine mensuptur. 1883/84 (H:1301) senesinde Antakya'da doğmuştur. Antakya'da özel hocadan Arapça ve Türkçe dersleri almıştır. Yafa'da “*Kadirler (?)*” mektebinde Fransızca dersi görmüştür. Arapça ve Fransızca konuşup yazabilmekteydi.

22 Temmuz 1902 (H.15 Rebiyülâhır 1320) tarihinde “*Yafa Düyun-ı Umumiye İdaresi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 29 Eylül 1902 (H.25 Cemaziyelahir 1320) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Beyrut Düyun-ı Umumiye Nezareti Tahrirat Kalemi Muavinliği*”ne tayin olunmuştur.

Beyrut Düyun-ı Umumiye Nezaretinden yazılan mülahazada Edvar Efendi'nin iyi ahlak ve işini yapabilecek bilgi ve beceriye sahibi olduğunu beyan edilmiştir. Düyun-ı Umumiye İdaresi'ne stajyer dahil olduğu 6 Aralık 1902 (R.23 Teşrinisani 1318) tarihli mazbatada belirtilmiş ve asıl tercüme-i hal evrakına işlenmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:140,s.79).

4.2.5.Hanna Edip Efendi

Saatçi esnafından Antakyalı Abdülurzade Hacı Mihail'in oğludur. Rum Ortodoks milletine mensuptur. 29 Ağustos 1876 (H.8 Şaban 1293) tarihinde Antakya'da doğmuştur.

Antakya Rum Ortodoks Mektebinde Türkçe ve Arapça eğitimi almıştır. Türkçe ve Arapça okuyup yazabilmekteydi.

6 Ocak 1894 (H.28 Cemaziyelahir 1311) tarihinde on sekiz yaşındayken “*Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. 27 Mayıs 1895 (H.2 Zilhicce 1312) tarihinde itibaren 1 ay; 14 Mayıs 1896 (H.2 Zilhicce 1313) tarihinden itibaren 42 gün müddetle 300 kuruş maktu’ ücretle “*Antakya Muvakkat Koza Tahrir Memurluğu*”na istihdam edilmiştir. Bu görevlerin sonunda yine bahsi geçen idarede stajyer olarak devam etmiştir. 12 Aralık 1896 (H.7 Recep 1314) tarihinde 200 kuruş maaşla “*Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Harir Mukayyitliği*”ne tayin olunmuştur.

Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti, Hanna Edip Efendi’nin iyi ahlak ve liyakat sahibi biri olduğunu beyan etmiştir.

Hanna Edip Efendi’nin 30 Temmuz 1884 (R.18 Temmuz 1300) tarihli Osmanlı nüfus tezkiresi ile Muvakkat Koza Memurluğuna dair aklandığı ve iyi hizmet verdiği 7 Temmuz 1895 (R.25 Haziran 1311) ve 5 Ocak 1897 (R.24 Kanunuevvel 1312) tarihli mazbatalarda açıklanmış ve onaylı suretleri tercüme-i hal evrakına işlenmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:134,s.78)

4.2.6.İlyas Efendi

Posta Müvezzilerinden Corci Efendi’nin oğludur. Rum Katolik milletine mensuptur. 1884/85 (H:1302) senesinde Antakya’da doğmuştur. Antakya Rum Katolik Mektebinde müfredattaki derslerin tahsilini tamamlayarak mezun olmuştur. Arapça, Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilmekteydi.

5 Nisan 1906 (H.10 Safer 1324) tarihinde 200 kuruş maaşla “Halep vilayeti Telgraf ve Posta İttihat Memurluğu”na tayin olunmuştur. Halep vilayeti Telgraf ve Posta Baş Müdürlüğü ile Telgraf ve Posta Nezareti, işine devam ettiğini tasdik etmişlerdir.

Memuriyeti, Telgraf ve Posta Nezareti Sicil ve Muhasebe kayıtlarında uyumlu oluşu, Osmanlı nüfus tezkiresinin onaylı sureti asıl tercüme-i hal evrakıyla birlikte adı geçen nezaretin Sicill-i Âhval Şubesinde muhafaza edilmekteydi (BOA.DH.SAİD.,No:149,s.197).

4.2.7.İlyas Şaman Efendi

Huri Efendi'nin oğludur. Ekim/Kasım 1859 (H.Rebiyülâhır 1276) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Sibyan mektebinde müfredattaki derslerin eğitimini almıştır. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

Mayıs/Haziran 1875 (H.Rebiyülâhır 1292) tarihinde on altı yaşındayken “*İskenderun Rüşumat İdaresi*”ne stajyer olarak dâhil olmuştur. Mayıs/Haziran 1877 (H.Cemaziyelevvel 1294) tarihinde 140 kuruş maaşla “*İskenderun Rüşumat İdaresi İcmal Kitabeti*”ne tayin olunmuştur. Temmuz 1878 (H.Recep 1295) tarihinde 200 kuruş maaşla “*İskenderun Rüşumat İdaresi İskele Memurluğu*” nakil edilmiştir. Mart/Nisan 1880 (H.Rebiyülâhır 1297) tarihinde “*İskenderun Rüşumat İdaresi Depozito Ambar Memuriyeti*”ne atanmıştır.

Şimdiye dek bulunduğu vazifelerden dolayı hakkında tek bir şikâyet olmamış ve yargılanmamıştır. İlyas Şaman Efendi, 16 Şubat 1887 (H.22 Cemaziyelevvel 1304) tarihinde 500 kuruş maaşla “*İskenderun Rüşumat İdaresi Kantariye Mubassırlığı*”na nakil edilmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:9,s.607).

4.2.8.Selim Efendi

“*Melhame*²³⁴” Efendi'nin oğludur. Ermeni milletine mensuptur. Temmuz/Ağustos 1861 (H.Muharrem 1278) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Beyrut'ta “*Antora*” adlı bir mektepten mezun olmuştur. Arapça, Fransızca ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

3 Eylül 1887 (H.14 Zilhicce 1304) tarihinde yirmi yaşındayken 500 kuruş maaşla “*Manifesto Mütercimliği ve Eşya-ı Aliyye Memuriyet İntizamı*” ile “*Mersin Rüşumat Müdüriyeti Ambar Memuriyeti*”ne tayin olunmuştur.

Memuriyetlerinden dolayı yargılanmamıştır. İskenderun Rüşumat Nezaretinden yazılan mülhazaya ilişkin Adana vilayeti Rüşumat Emni Atufetlü Edip Efendi, Selim Efendi'nin işini yapmaya muktedir olduğunu onaylamıştır.

Selim Efendi,8 Ocak 1889 (H.6 Cemaziyelevvel 1306) tarihinde vefat etmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:24,s.247) .

²³⁴ II. Abdülhamid devrinde Osmanlı devletinde önemli gayrimüslim ailelerinden bir tanesidir. Özellikle Selim Melhame II. Abdülhamid'in Orman ve Maden Nazırı olarak görev yapmıştır. Cebel-i Lübnan Dürzilerinde olup sefil ve fakir biri olarak İstanbul'a gelmiştir. Nabız-girliği sayesinde saraya girmeyi başarmış biridir. Başında olduğu Nezaretten çaldığı paranın haddi hesabı yoktur. Üç damadına bir servet vermiştir. II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle İtalya'ya kaçmıştır. Yine bu aileye mensup Necip Melhame, İstanbul'da pek çok dalavere çevirerek Nafia müsteşarlığına kadar yükselmişti (Haydaroğlu, 1995:125-126).

4.2.9.Vehbi Efendi

Antakya Harir Kâtibi Nikola Efendi'nin oğludur. 22 Aralık 1850 (H.17 Safer 1267) tarihinde Antakya'da doğmuştur. Antakya Rum Sıbyan Mektebinden mezun olmuştur. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

22 Mayıs 1890 (H.2 Şevval 1307) tarihinde otuz dokuz yaşını aşmış olduğu halde 200 kuruş maaşla “*Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Muvakkat Koza Kitabeti*”ne tayin olunmuştur. 24 Aralık 1891 (H.22 Cemaziyelevvel 1309) tarihinde 150 kuruş nisf maaşla vekâleten “*Antakya Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Harir Kitabeti*” görevine getirilmiştir.15 Haziran 1892 (H.19 Zilkade 1309) tarihinde 300 kuruş maaşla asaletini alarak aynı göreve istihdam edilmiştir.

Halep Düyun-ı Umumiye Merkez Müdüriyeti, Vehbi Efendi'nin iyi ahlak ve liyakat sahibi olduğunu tasdik etmiştir (BOA.DH.SAİD.,No:139,s.59).

SONUÇ

Sicill-i Ahval belgeleri kullanılarak oluşturduğumuz bu çalışmada, Osmanlı bürokrasisine hizmet veren 92 bin'den fazla memur içerisinde, 84 Antakyalı memurun olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda ön gördüğümüz temel prensip, incelenen şahısların biyografi esasına bağlı olarak hazırlanmasıdır. Bu belgelerde oluşturulan metinler, edebi bir dille hazırlanmamasına karşın, şahısların hayatlarında önemli sayılabilecek faaliyetler, memurların verdikleri cevaplara göre düzenlenmiştir. Dolayısıyla belgelerdeki bilgiler tartışılmaz şekilde birinci ağızdan oluşturulmuştur. 84 Antakyalı memur içerisinde 9 tanesinin gayrimüslim olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle gayrimüslim memurlardan Selim Efendi, II. Abdülhamit devrinde önemli bir aile sayılan “Melhame” sülalesine mensup olması bakımından önemlidir. Gayrimüslim memurlar için söylenebilecek bir başka özellik ise umumiyetle birden fazla lisanı bildikleridir. Konuştukları dillerin fazla olmasındaki temel etken gitmiş oldukları okullarda verilen eğitimin niteliği bunda önemlidir.

Çalışmamızın şekillenmesinde en fazla zorluk yaşadığımız nokta, Antakya ile Antalya ikilemidir. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yapılan karışıklık neticesinde, Antakyalı memurlar arasına 9 tane Antalyalı memur dâhil edilmiştir. Buna mukabil Antalyalı memurlar arasına da 10 tane Antakyalı memurun karıştığı tespit edilmiştir. 19.Yüzyılda oluşan karışıklığın önüne geçebilmek için yetkililer Antalya'ya “*Adalya*” denilmesini öngörmüşlerdir. Böylelikle Antakya'ya ait evrakların Antalya'ya gitmemesini veya Antalya'ya ait belgelerin Antakya'ya yollanmamasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca “*Adalya*” lafzı zikredilmesiyle Osmanlı bürokrasisine yeni bir kavram kazandırılmıştır.

84 Antakyalı memurun doğum tarihleri incelenmesi neticesinde, 1836 (H.1252) yılında Mehmed Şakir Efendi en erken doğan memur olmasına karşın, 1892 (H.1310) yılında Abdülnafi Efendi ise en geç doğan memur olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, bu memurların baba mesleklerine tetkik edildiğinde, 33 memurun babasının mesleğinin bilgisi verilirken geriye kalan 51 memurun babalarının mesleklerine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Memurların isimlerine yönelik yaptığımız tespit neticesinde, 57 memurun ismi çift isimden meydana gelirken 27 memurun ismi ise tek isimden oluşmuştur. Çift isimliler arasında en fazla Mehmed ön isimli memurlar göze çarparken, tek isimlerden ise yine Mehmed isimli memurların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çift isimlilerden en fazla adaş isim Mehmed Şakir Efendi'lere aittir. Bu memurların sayısı 4'tür. Tek isimlilerde ise en fazla

adaşlık durumu Mehmet Efendi'lere aittir. Bu memurların sayısı ise 3'tür. Buna ilaveten 81 memurun lakabı Efendi ve geriye kalan 3 memurun ise Bey olarak nitelendirildiği bilgisine ulaşılmıştır.

Antakyalı memurların gittikleri okullarla ilgili yaptığımız inceleme neticesinde sadece 10 memurun Mülkiye Mektebine gittiği sonucuna ulaşılmıştır. Geriye kalan memurlar ise II. Abdülhamit devrindeki eğitim kademelerinin muhtelif seviyelerine devam ederek mezun olmuşlar ya da çeşitli nedenlerden ötürü tasdikname almışlardır. Antakyalı memurlar arasında 39 memurun diploma veya tasdikname bilgisine ulaşılmıştır. 28 memur diploma sahibi olurken Hüseyin Lebib Efendi'nin diplomasını kaybettiği, Ahmed Fehim, Mehmed Salim ve Mehmed Zeki Efendi'lerin müfredattaki derslerin tahsilini tamamlamalarına karşın diploma alamamışlardır. Abdurrahman Efendi farklı medreselerdeki görmüş olduğu eğitimine istinaden icazet almıştır. Geriye kalan 7 memurun ise tasdikname aldığı bilgisine ulaşılmıştır.

84 Antakyalı memurlar içerisinde, 38 memur meslek hayatına Antakya'da başlamışlardır. 46 memur ise Osmanlı Devletinin muhtelif yerlerinde görev almışlardır. İşe başlama yaşı olarak en erken 15 en geç ise 39 yaş olduğu tespit edilmiştir. Alınan ücret yaptığımız inceleme sonrasında, en düşük maaşı Mehmed Nazım Efendi ve en yüksek maaşı ise Mehmed Murad Efendi'nin kazandığı belirlenmiştir. Bu bilgilere ilaveten yaptığımız mesleki taksimata göre; adli alanda 4, askeri alanda 1, eğitim alanında 2, emniyet alanında 2, iletişim alanında 5, mali alanda 44 ve mülki alanda 26 memurun çalıştığı belirlenmiştir. Bu şekilde yapılan sınıflandırma neticesinde, her bir memurun kaç yılında, kaç yaşında, ne kadar maaşla ve nerelere atandığı konusu tablo yardımıyla açıklanmıştır. Özellikle Abdülgani Efendi, Hakkı Efendi, Mehmed Murad Efendi, Mehmed Şakir Efendi ve Ali Efendi Osmanlı bürokrasinde çok sayıda farklı görevde bulunmuşlardır.

Antakyalı memurlar, muhtelif derecelerde rütbe, nişan ve madalya sahibi olmuşlardır. Bu memurlar şu şekildedir; Hakkı Efendi, Mehmed Murad Efendi, Mustafa Efendi, Mustafa Şevket Efendi ve Osman Nuri Efendi'dir. Hakkı Efendi, 4 rütbe ve 1 nişan; Mehmed Murad Efendi 2 rütbe, 2 nişan ve 1 madalya; Mustafa Efendi 1 rütbe ve 1 madalya; Mustafa Şevket Efendi 1 nişan ve Osman Nuri Efendi, 2 rütbe, 2 nişan ve 2 madalya ile ödüllendirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Toplamda da 9 rütbe, 6 nişan ve 4 madalya almışlardır.

Antakyalı memurlardan Abdurrahman Efendi'ye ilmiye sınıfına ait bir rütbe olan Kudüs-i Şerif Mahreç Payesi 1876/1877 (1293)yılına Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi Azalığı görevindeyken verilmiştir.

Sicill-i Ahvâl defterlerinde ender görülen vakıalardan bir tanesi vefat bilgisidir. Antakyalı memurlardan böyle bir bilgi sadece, Hakkı Efendi ile Selim Melhame Efendi'nin sicil kaydında rastlanmaktadır. Hakkı Efendi'nin 28 Şubat 1903 (H.1 Zilhicce 1320) tarihinde vefat ettiğini Dâhiliye Nezareti Muhasebeciliği tarafından yazılan 18 Mart 1907 (R.5 Mart 1323) tarihli tezkire cevabında beyan edilmiştir. Selim Melhame Efendi ise 8 Ocak 1889 (H.6 Cemaziyelevvel 1306) tarihinde vefat etmiştir.

Bu defterlerde geçen bir diğer husus ise, kayıt altına alınan memurların kaleme aldıkları eserden bahsetmesidir. Bu konuyla ilgili bilgiler Abdurrahman Efendi ile Hakkı Efendi'nin personel kayıtlarında geçmektedir. Hakkı Efendi Zarafet adında bir eser vücuda getirmiştir. Abdurrahman Efendi ise 2 tane fıkıh ilmine dayalı eser çıkarmıştır.

Sicill-i Ahvâl defterlerine bağlı kalınarak 84 Antakyalı memurun Osmanlı bürokrasisinde yapmış olduğu faaliyetleri açıklanmıştır. Bu defterler o dönem için resmi bir evraktan ibaret olmasına karşın günümüzde ise bu defterler sayesinde kayıt altına alınan çok sayıda memurun hayat hikâyelerine ulaşılabilmektedir. Bu yönüyle de kayıtların tutulmaya başlandığı 1879 yılından 1909 yılına kadar geçen sürede Osmanlı bürokrasisin nasıl işlediği bu defterler sayesinde öğrenmekteyiz.

KAYNAKLAR

I.BOA, VESİKALARI

A}AMD.(Sadaret Âmedî Kalemî Defterleri), 25/3

A}MKT.MVL.(Sadaret Mektubî Kalemî Meclis-i Vâlâ Belgeleri),106/29; 52/59;76/28

DH.MKT.(Dâhiliye Nezâreti Mektubî Kalemî),672/33;159/35

HAT.(Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi),1591/1

HR. HMŞ. İŞO.(Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Belgeleri),86/15

İ.DH. (İrade Dâhiliye)938/74276;1222:95656;1393/13;466/31133

İ.MMS.(İrade Meclis-i Mahsus),134/5707

Y..A..RES.(Yıldız Tasnifi Sadaret Resmi Maruzat),24/3

DH. SAİD.(Dahiliye Nezareti, Sicill-i Ahval İdaresi Defterleri), *Abdullah Sabri Efendi, 40/217; Abdurrahman Efendi, 26/219; Abdalbaki Kemal Efendi, 97/27; Abdülgani Efendi, 4/806-150/171; Abdülnafi Efendi, 186/79; Ahmed Fehim Efendi,129/435; Ahmed Hamdi Efendi, 62/92; Ahmed Naci Efendi, 198/163; Ahmed Nihad Efendi,186/58; Ahmed Rüştü Efendi,124/397; Ali Efendi,104/262; Ali Rıza Efendi,83/419; Bahaddin Efendi, 87/329; Burhaneddin Efendi,181/339; Ferid Efendi, 61/75; Hacı Hüseyin Efendi,71/417; Hakkı Efendi,80/14-66/227; Hüseyin Hüsni Efendi,132/27; Hüseyin Lebib Efendi,117/83; İbrahim Hakkı Efendi, 181/317; İdris Avni Efendi, 128/121; Kazım Efendi, 169/401; Mahmud Cevad Bey,93/231; Mehmed Asım Efendi,125/393; Mehmed Bey, 83/49; Mehmed Celaleddin Efendi ,118/203; Mehmed Cemal Efendi, 187/62; Mehmed Efendi, 92/257; Mehmed Efendi, 118/395; Mehmed Faik Efendi,131/409; Mehmed Ferid Efendi, 156/227; Mehmed Fevzi Efendi, 199/130; Mehmed Hamdi Efendi,69/79; Mehmed İzzet Efendi,161/295; Mehmed Kamil Efendi 136/373; Mehmed Mucib Efendi, 93/173; Mehmed Murad Efendi, 47/281; Mehmed Murad Efendi, 8/985-180/221; Mehmed Mutehem Efendi,159/219; Mehmed Munib Efendi,170/245; Mehmed Nazım Efendi,133/497; Mehmed Nazır Efendi,184/169; Mehmed Numan Efendi, 43/21-8/759; Mehmed Ratib Efendi,23/293; Mehmed Rıfat Efendi, 111/227; Mehmed Rıfat Efendi, 61/120; Mehmed Sabri Efendi, 184/167; Mehmed Sabri Efendi,109/477; Mehmed Said Efendi, 194/53; Mehmed Salim Efendi, 78/247; Mehmed Suad Bey, 156/89; MehmedŞakir Efendi, 30/251; Mehmed Şakir Efendi, 109/325; Mehmed Şakir Efendi,*

185/162; Mehmed Şakir Efendi,124/149; Mehmed Şevki Efendi,158/191; Mehmed Zeki Efendi,95/381; Mustafa Efendi,54/122; Mustafa Fehmi Efendi,159/116-152/156; Mustafa Neşet Efendi, 127/345; Mustafa Şevket Efendi, 114/359; Nureddin Efendi, 138/255; Nureddin Efendi, 164/55; Osman Efendi,17/123; Osman Nuri Efendi, 112/108; Ömer Fevzi Efendi, 120/275; Ömer Sırrı Efendi,193/25; Rüşdü Efendi,147/203; Sadık Rüşdü Efendi,24/229; Süleyman Servet Efendi, 130/157; Şahin Efendi,131/183; Vediatullah Efendi, 184/169; Veliyyüddin Efendi, 162/385; Yusuf Ağâh Efendi, 130/381; Ziya Efendi, ,58/251; Abdülvehhap Efendi, 95/305; Cebrail Azar Efendi, 136/491; Corci Efendi, 170/361; Edvar Efendi,140/79; Hanna Edip Efendi, 134/78; İlyas Efendi,149/197; İlyas Şaman Efendi, 9/607; Selim Melhame Efendi 24/247; Vehbi Efendi,139/59.

II. KİTAPLAR

AFYONCU, Erhan, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2009.

AKYILDIZ, Ali, **Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme**, İletişim Yayınları, IV. Baskı, İstanbul,2012.

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000-M.S. 2004**, Pagem Yayıncılık, 9.Baskı, İstanbul,2004.

ARTUK, İbrahim-ARTUK, Çevriye, **Osmanlı Nişanları The Ottoman Orders**, İstanbul, Matbaası, İstanbul, 1967

BABİNGER, Franz, **Osmanlı Tarih Yazarları Ve Eserleri**, (Çev. Coşkun Üçok), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

Başbakanlık Osmanlı Araştırma Rehberi, Başbakanlık Devlet Arşivleri Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın Nu:108, İstanbul, 2010.

EROĞLU, Cengiz, - BABUÇOĞU, Murat, - KÖÇER, Mehmet, **Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep**, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, Ekim 2012.

COLLİNWOOD, R.G., **Tarih Tasarımı**, (Çev. Kurtuluş Dinçer), Doğu-Batı Yayınları, III. Baskı, Eylül 2007.

ÇADIRCI, Musa, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, II. Baskı, Ankara, 1997 .

ÇADIRCI, Musa, **Tanzimat Sürecinde Türkiye Anadolu Kentleri**, (Der. Tülay Erçoşkun), İmge Kitabevi, Ankara, 2011.

ÇETİN, Mahmut, **Biyografi Kitabı**, Biyografi Net İletişim ve Yayıncılık, İstanbul, Ocak

2012.

- DEMİREL, Fatmagül, **Adliye Nezareti Kuruluşu ve Faaliyetleri (1876-1914)**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, II. Baskı, İstanbul, Ocak 2010.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, **Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, 2004.
- FAROQHI, Suraya, **Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir?**, (Çev. Zeynep Altıok), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 4. Baskı, 2011.
- FİNDLEY, Carter V., **Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi**, (Çev. Gül Çağalı Güven), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, II. Baskı, Kasım 2011.
- FİNDLEY, Carter V., **Osmanlı İmparatorluğu'nda Bürokratik Reform Babıali 1922**, (Çev. Ercan Ertürk), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Mayıs 2014.
- Gazi Ahmed Muhtar Paşa, **Takvîmü's Sinîn**, (Haz. Yücel Dağlı-Hamit Pehlivanlı), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.
- GÜN, Doğan, **XVIII. Yüzyılda Antakya'nın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı (1708-1777)**, Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Yayın No:24, Elazığ, 2010.
- GÜL, Ahmet, **Osmanlı Medreselerinde Eğitim-Öğretim ve Bunlar Arasında Dâru'l-Hadislerin Yeri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
- HALKIN, Leon E., **Tarih Tenkidinin Unsurları**, (Çev. Bahaeddin Yediyıldız), TTK Yayınları, Ankara, 1989.
- Hatay Tarihi**, Hatay Valiliği, Hatay, 2013.
- HAYTA, Necdet – ÜNAL, Uğur, **Modernleşme Döneminde Osmanlı Tarih Yazıcılığı (1789-1908)**, (Ed. Vahdettin Engin ve Ahmet Şimşek), **Türkiye'de Tarih Yazımı**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011,s.137-154.
- HİZMETLİ, Sabri, **İslam Tarihi –İlk Dönem-**, Özkan Matbaacılık, Ankara, 4. Baskı, 2001.
- KANSU, Aykut, **1908 Devrimi**, İletişim Yayınları, 7.Baskı, İstanbul, Mart 2015.
- KARA, Adem, **XIX. Yüzyılda Bir Osmanlı Şehri Antakya**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005
- KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.VIII, Ankara, 2001.
- KIRICI, Ahmet Önder-YİĞİT, İrfan, **Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Çorumlu Devlet Adamları (1830-1909 yılları arası)**, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum, 2011.
- KODAMAN, Bayram, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Ötüken Yayınları, İstanbul,1980.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, **Tarih Araştırmalarında Usul**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul,

- 1991.
- MARDİN, Şerif, **Bütün Eserleri 9 Türk Modernleşmesi Makaleler 4**, (Der.Mümtaz'er Türköne/Tuncay Önder), İletişim Yayınları, 23.Baskı, İstanbul, 2014.
- MUMCU, Ahmet, **Osmanlı Hukukunda Zulüm Kavramı (Deneme)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972.
- MUTLU, Şamil, **Osmanlı Devleti'nde Misyoner Okulları**, Gökkuşbu Yayınları, II. Baskı, İstanbul, 2005.
- ORTAYLI, İlber, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)**, Türk Tarih Kurum Yayınları, Ankara, 2000.
- ORTAYLI, İlber, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008.
- ÖZDEMİR, Rifat, **Antakya Esnaf Teşkilatı (1709-1860)**, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yayın No:7, Antakya,2002.
- ÖZGER, Yunus, **Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgath Devlet Adamları**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- RAYMOND, André, **Osmanlı Döneminde Arap Kentleri**, (Çev.Ali Berktay), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ağustos 1995.
- SARIYILDIZ, Gülten, **Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)**, Der Yayınları, İstanbul,2004.
- SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, **Tanzimat Devrinde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, II. Baskı, Ankara, 1999.
- SOYLUER, Serdal, **Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Muğlalı Devlet Memurları (1879-1909)**, Muğla Belediyesi Yayınları, Muğla, Aralık 2008.
- SÜREYYA, Mehmed, **Sicill-i Osmanî**, (Yay. Haz. Nuri Akbayar), C.1, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Nisan 1996.
- ŞİŞMAN, Adnan, **XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devletinde Yabancı Devletlerin Kültürel Ve Sosyal Müesseseleri**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara,2006.
- TOSH, John, **Tarihin Peşinde**,(Çev. Özden Arıkan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, II. Baskı, 2005.
- TOZLU, Araştırmaları Merkezi Yayınları, No:17, Elazığ, 2009Selahattin, **Antakya (Hatay) Tarihi Bibliyografisi**, Fırat Üniversitesi Orta Doğu

III. MAKALELER

- ALTUN, Dilek, “XIX. Yüzyılda Bursa’da İpek Böcekçiliği”, **Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Karesi Tarih Kulübü Bülteni**, S.1, 2007, s.102-108.
- AYTAÇ, Ömer, “Memurluk Zihniyeti ve Memuriyen Toplum: Prens Sabahattin’in Görüşleri Işığında Bir Çözümleme”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.8,S.1,2006,s.1-28.
- BAHADIR, Gürhan, “Hristiyanlığın Antakya’da Şekillenmesi ve Habib-i Neccar”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2013, C.10,S..23,s.207-214.
- BOZKURT, Nurgül, Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Simavlı Memurlar, **Akademik Bakış Dergisi**, S.27, Kasım-Aralık 2011,s.1-12.
- CANATAR, Mehmet-BAŞ, Yaşar, “Şurâ-yı Devlet Teşkilatı ve Tarihi Gelişimi”, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S.9,1998,s.111-148.
- ÇETİN, Atilla, “Maarif Nazırı Ahmed Zühdü Paşa’nın Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Yabancı Okullar Hakkındaki Raporu”,**Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S.10-11, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1983,s.189-219.
- ÇETİN, Atilla, “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma”, **Vakıflar Dergisi**, Ankara, 2005, S.29,s.87-104.
- EFE, Aydın,” Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Payaslı Memurlar”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.13,S.23, 2013,s.181-194.
- ELİAÇIK, Muhittin, “Edebiyat Tarihimize Işık Tutan Bir Eser: Ata Tarihinin 4-5. Ciltleri”, **İlmi Araştırmalar**, S.20, 2005,
- EMECEN, Feridun M., Osmanlı Kronikleri ve Biyografi, **İslam Araştırmaları Dergisi**, S.3, 1999,s.83-90.
- GENÇOĞLU, Mustafa, “1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Çankırı, 2011,S.2,s.29-50.
- GÜL, Abdulkadir, “XVI. Yüzyılda Antakya Kazası’nın Demografik Yapısı”, **Turkish Studies**, Volume 4/3, Spring 2009, s.1025-1066.
- GÜNDÜZ, Ahmet, “Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M.1879-1909)”, **History Studies International Journal Of History**, Volume 3/3, 2011,s.123-145.
- GÜNDÜZ, Ahmet- GÜLCÜ, Erdiñç, “XVI. Yüzyılda Antakya Nahiyesi (1526-1584)”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2009, C.6,S.12,s.289-323.

- HAYDAROĞLU, İlknur, “II. Abdülhamid Döneminde Hafıye Teşkilatı Hakkında Bir Risale”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü. Tarih Araştırma Dergisi**, C.17,S.28,1995,s.109-133
- İNALCIK, Halil – ARI, Bülent, “Osmanlı- Türk Tarihçiliği Üzerine Notlar, **Uluslararası Askeri Tarih Dergisi**, Genelkurmay Basım Evi, S.19,Ankara, 2007, 213-247.
- KELEŞ, Erdoğan, Tanzimat Dönemi’nde Rüşvetin Önlenmesi İçin Yapılan Düzenlemeler (1839-1858), **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Ankara,2005, C.24,S.38,s.259-280.
- KOYUNCU, Nuran, “Hukuk Mektebinin Doğuşu”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XVI, S.3, 2012,s.163-183.
- KÜTÜKOĞU, Bekir, “Son Devir Osmanlı Biyografik Kaynakları”, **Vekayinüvis Makaleler**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1994, s.211-216.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Sicill-i Ahval Defterlerini Tamamlayan Arşiv Kayıtları”, **Güneydoğu Avrupa Araştırma Dergisi**, S.2, 2000,s.143-157.
- MERT, Talip, “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler I”, **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, S,2, 2000,s.97-111.
- ÖZBEK, Nadir, “Abdülhamid Rejimi, Vergi Tahsildarlığı ve Siyaset, 1876-1908”, **Doğu Batı Dergisi**, No:52, 2010,s.159-197.
- YÜCEKAYA, Hüsnü, “Amasya İpekçiliği Üzerine (1750-1900), **Akademik Bakış**, C.7,S.13,Kış 2013,s.269-283.

IV. ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

- AFYONCU, Erhan- AHISKALI, Recep, “Kâtip (Osmanlı Dönemi)”, **TDVİA**, C.25, TDV Yay., İstanbul,2002,s.53-55.
- DURMUŞ, İsmail, “Hemze”, **TDVİA**, C.17, TDV Yay. ,İstanbul, 1998,s.190-193.
- DURMUŞ, İsmail, “Tabakat”, **TDViA**, C.39, TDV.Yay., İstanbul, 1994,s.288-290.
- EFENDİOĞLU, Mehmet, “Vefeyat”, **TDVİA**, C.42, TDV Yay., İstanbul, 2012,s.603-605.
- GÖRMEZ, Mehmet, “Ulûmü’ı-Hadis”, **TDVİA**, C.42, TDV Yay. ,İstanbul, 2012,s.130-132.
- MÜLÂYİM, Selçuk, “Süleymaniye Camii ve Külliyesi”, **TDVİA**, C.38, TDV Yay. ,İstanbul, 2010, s.114-119.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Hafid Efendi”, **TDVİA**, C.15, TDV. Yay. ,İstanbul, 1997,s.111-112.
- ÖZTÜRK, Cemil, “Rüşdiye”, **TDVİA**, C.35, TDV Yay. ,İstanbul,2008.s.300-303.
- PAMUK, Şevket, “Kuruş”, **TDVİA**, C.26, TDV Yay. ,İstanbul,2002,s.458-459

SAHİLLİOĞLU, Halil, “Antakya”, C.3, **TDVİA**, TDV. Yay., İstanbul, 1991,s.228-232.

SARIYILDIZ, Gülден, “Sicill-i Ahvâl Defterleri”, **TDVİA**, C.37, TDV Yay., İstanbul, 2000,s.134-136.

UNAN, Fahri, “Pâye”, **TDVİA**, C.34, TDV Yay. ,İstanbul, 2007,s.193-194.

YILMAZ, Ahmet, “Müstakimzade Süleyman Sadeddin”, **TDVİA**, C. 32, TDV Yay. ,İstanbul, 2006,s.113-115.

V. SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

ARDEL, Ayten, “19.Yüzyılda Osmanlı Bürokrasisinde Üsküdar Doğumlu Osmanlı Bürokratlar”, **Üsküdar Sempozyumu II Bildirileri**, 12-13 Mart 2004, Üsküdar Belediyesi, Üsküdar, 2005, s.513-528.

DAŞCIOĞLU, Kemal, “Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Buldanlı Memurlar, **Buldan Sempozyumu**, 23-24 Kasım 2006, Denizli, s.561-570.

EFE, Aydın, “Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Payaslı Memurlar, **Tarsus 2. Kent Sempozyumu**, 15-17 Kasım 2012, Tarsus, s.181-194.

HADİ, Ahmet-YILMAZ, Harun, “Tercüme-i Hâl Varakası ve Sicill-i Ahvâl Kayıtları İle İlgili Yapılmış Çalışmalar, **Gelecek Geçmiş Tartışıyor Tarih Öğrenci Sempozyum Bildirileri**, 2-4 Mayıs 2013, Isparta, s.431-444.

SİLER, Abdurrahman, “XIX. Yüzyılda Trabzon’un Kaza Ve Nahiyelerinin Ekonomik Durum (1869-1905)”, **Geçmişten Geleceğe Trabzon Ulusal Sempozyumu**, 23-24 Ekim 1991, Trabzon Teknik Üniversitesi, Trabzon, 1992,s.261-277.

VI. SÖZLÜKLER

AKBAYAR, Nuri, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, II. Baskı, Ekim 2003.

DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 11.Baskı, 1993.

PAKALIN, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul, III. Baskı, 1983.

PARLATIR, İsmail, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yayınevi, Ankara, II. Baskı,2009.

SEZEN, Tahir, **Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No:21, Ankara,2006.

VII. GAZATE YAZISI

PALA, İskender, “Tezkireden Biyografiye”, **Zaman**, 11 Mayıs 2010

VIII. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

(<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=ilm-i+huruf&t=%40>, Erişim tarihi 25.03.2015)

(<http://styla.blogcu.com/osmanli-donemi-suriye-vilayet-teskilati/318532> Erişim tarihi:26.03.2015)

(http://tr.wikipedia.org/wiki/Kategori:Uzun%C3%B6pr%C3%BC_belde_ve_k%C3%B6yler_i; Erişim tarihi:29.03.2015)

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulaziz/photo019.htm> Erişim tarihi:25.04.2015)

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulmecid/photo026.htm> Erişim tarihi:25.04.2015)

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulmecid/photo024.htm> Erişim tarihi:25.04.2015)

(<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/16/Hicaz-demiryolu-maan-mevkii.gif> Erişim tarihi: 25.04.2015)

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulhamid/photo009c.htm> Erişim tarihi:25.04.2014)

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulhamid/photo059.htm> Erişim tarihi:25.04.2015)

(<http://www.ataturktoday.com/RefBib/AtaturkunOzlukDosyasi.htm>, Erişim tarihi,15.04.2015)

IX. TEZLER

AKBULUT, Uğur, **Osmanlı Tarih Yazıcılarına Göre Tarih ve Tarihçi**, Atatürk

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2006.

BAHADIR, Gürhan, **636-1100 Arasında Antakya**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2009.

BAHÇECİ, Gönül, **H.1284/M.1867-1868 (35 Nolu) Antakya Şer'iyye Sicili**

(Transkripsiyon ve Değerlendirme), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay,2014.

BAYRAKTAR, Nuray, **20 No'lu Antakya Şer'iyye Sicili (H.1245-1246/M.1829-1831)**,

Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay, Mayıs 2008.

- ÇANAKLI, Levent, **Türk Romanında Bürokrasi Ve Memurlar (1872-1950)**,Uludağ, Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi Bursa, 2007.
- ÇAVDAR, Necati, **Son Osmanlı Sadrazamı Ahmet Tevfik Paşa**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun, 2010.
- DOĞAN, Nazire, **Osmanlı İlimiye Sınıfı'nın Emekliliği İlimiye Tekaüd Sandığı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri**, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat, 2013.
- DÖNERTAŞ, Mehmet Akif, **Türk Ceza Hukukunda Rüşvet Suçu**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,2010.
- ESKİOCAK, Zeynep, **XIX. Yüzyılda Hatay'ın İdari, Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Eylül 2004.
- KARA, Adem, **XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antakya (1800-1850)**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara,2004.
- KIRKPINAR, Kenan, **Aşarın Kaldırılması Ege Bölgesindeki Sonuçları**, Ankara Türk Üniversitesi İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.
- NAKİBOĞLU, Aslihan, **Osmanlı Maliyesinde Süreklilik ve Değişim: Rüsumat Emaneti**, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli, 2011.
- ÖZ, Şaban, **İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara,2006.
- ÖZTEL, Muharrem, **II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Maliyesi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2007.
- SUNAY, Serap, **II. Abdülhamid Döneminde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme (Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879-1909)**, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2007.

- TÜRK, İ. Caner, **Osmanlı Devletinde Tarih Eğitimi (1839-1922)**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2006.
- UĞURLU, Ümmühan, **Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Tokatlı Devlet Memurları**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2013.
- YAPIŞTIRAN, Cihan, **19.Yüzyıl İkinci Yarısında Bitlis ve Tütün**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.
- YILDIRIM, Alper, **Müstakimzade Süleyman Saadeddin'in Devhatü'l-Meşâyh Osmanlı Şeyhü'l-islamın Biyografileri Adlı Eserinin Transkripsiyon Ve Değerlendirmesi**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay, 2014.

EKLER

Ek:1-Dördüncü Rütbeden Nişan-ı Âli Osmanî Örneği

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulaziz/photo019.htm> Erişim tarihi:25.04.2015)

Ek:2-*Dördüncü Rütbeden Mecidi Nişanı Örneği*

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulgadir/photo026.htm>
tarihi:25.04.2015)

Erişim

Ek:3-İkinci Rütbeden Mecidi Nişanı Örneği

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulmecid/photo024.htm> Erişim tarihi:25.04.2015)

Ek:4-Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası Örneği

(<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/16/Hicaz-demiryolu-maan-mevkii.gif> Erişim tarihi: 25.04.2015)

Ek:5-İmtiyaz Madalyası Örneği.

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulhamid/photo009c.htm>

tarihi:25.04.2014)

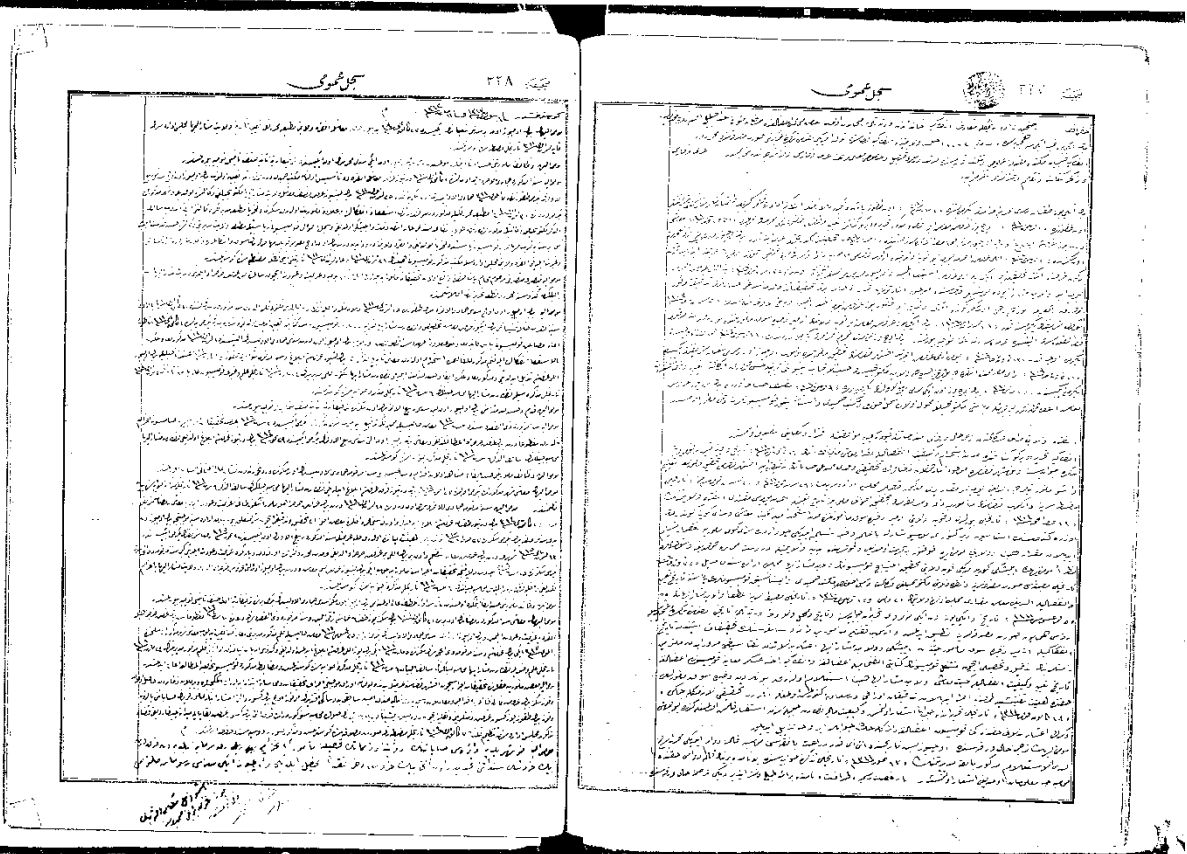
Erişim

Ek:6- Yunan Muharebe Madalyası Örneği.

(<http://www.turkish-militaria.com/TR/ThemenTR/Abdulhamid/photo059.htm>
tarihi:25.04.2015)

Erişim

Ek:7-Cincinzade Hakki Efendi'ye ait Sicil Kayıt Örneği (BOA.DH.SAİD., No:66,s.227).

بندگزاران

باش کتابت داروس

مردمه جا که بر کینه رسیده
 انچه که نمانده بماند که بقیه بدهد و در اوله حرکت ارض میبدم اولو جامع شریف در خانه و مدرس حسینی اولو بیدای
 جبر و انسا ایدیک نام عمدا اتمام فقته خلافتیا هم بنسبت حیدر او صاحب بنسبت اولو جی اولک زار و مصطفی قاسم ارض بوجود
 ربه مبداء اولوه خدمت بنسبت اولو مکافاته و انصاحب خدیقی شوقیا او هجین زنه و نه تاشه زیا مجیدی اها به جولیه من مواله
 لانه نک ابفاس شرف و اولاده ازم بنسبت فقته خلافتیا هم اقبضای عالیسه بولسه نشانه عقی نکور اجموعه نظام قدیم
 این عالی من ایدیک اسب و خدمت و با نیک از سنک ذکر و نصیح ابدلس و بعد از بیه فرجه الام صریه فقته یادش همیشه
 نوجیه اها به بوجیه شیبسه ایدیک عالبدک اسباب نوجیه و عقه نلیغ الاراده بنسبت به و ان نطرافه جفته اند کرده
 ذکر و بنسبت و اوله جفته اسباب نک و اوله شرفانته فیدی و در س و ان و اوق عملده در س او نکت و نوجیه
 هر سفته اوله و حق اعتدافینک اصله اخاز بیه با عالج و فخر و جود عیسه و انندانه اوزرینه نوجیه اها به بوجیه
 ربه و نکت ندر صقه رضی بواسله نوجیه عایت نکست و در اوله عیله فی اقبضه نوجیه او اها به بوجیه اولوه شافک بواسله
 اعلوه و در س بوجیه بقیه اخاز اولو ندر بقیه نشاسه صولده او اولو صولده اعلوی رضی جمعه اولوه اها به
 خدی خلافتیا هم اولوه اولوه فقته و اوله ل

تحریر
 قاسم

I.DH 1222/95656

I.DH.01222

Ek:8-Civelekzade Mustafa Fehmi Efendi'ye Verilen Üçüncü Rütbeden Mecidi Nişanın Kayıt Örneği (I.DH.,1222/95656)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Nazir ÇETİN

Doğum Yeri ve Tarihi: ANTAKYA/ 01.12.1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yabancı Dili: İngilizce

Bilimsel Faaliyet:

Mustafa Kemal Üniversitesi Tarih Düşünce ve Araştırma Topluluğu (TADAT),
Üniversite Öğrencileri Hatay'da Tarih Tartışıyor Ulusal Sempozyumu I, 10 Nisan 2009,
“Tayfur Sökmen'in Hayatı” Bildirisi.

Mustafa Kemal Üniversitesi Tarih Düşünce ve Araştırma Topluluğu (TADAT),
Üniversite Öğrencileri Hatay'da Tarih Tartışıyor Ulusal Sempozyumu II, 20-21-22 Mayıs
2010, “Antakya'da Misyonerlik Faaliyetleri” Bildirisi.

İş Deneyimi:

2011-12 Keskinçik Orta Okulu Ücretli Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

2012-13 Yolağzı Orta Okulu Ücretli Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

2013-14 Atatürk Orta Okulu Ücretli Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

İletişim:

sebebinurumoznaz@hotmail.com